

પ્રાપ્તિગ્રથાન —
શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય,
ગોપીપુરા, મુરત.

મુદ્રક.—
બાલુભાઈ હીરાલાલ લાલન.
સરસ્વતી મુદ્રણાલય
ગોપીપુરા, મુરત.

અર્પણ-પત્રિકા

શ્રીમાદભાગવત નૈનાચાર્ય

શ્રીઆન દમાગરસુરીશ્વરની

પાને ભાગવતી પ્રમત્યા મહાશય કરનારા,

આચાર્યદેવના સ્વહસ્તે આચાર્યપદ પરંતની

અનુપમ પદવીએ પ્રાપ્ત કરનારા, પદધર,

વિદ્યા-ચામુગી સંગીતના અભ્યાસી,

નિરભિમાની અને આત્માથી

શ્રીમાણિક્યમાગસુચિના

પુનિત કરકમલમા

વિદ્યાવારિધિ ઉમાચ્ચાતિના

વચનામૃતનું

અપકંઠ

પાન કરાવનાર,

બ્યાખ્યાનમાગાદૃષ

આ પુસ્તકે અમે માહર

મમર્ષિત કરીએ

છીએ

વીરસવત ૨૪૭૫

નિ. ભવદીવ શિશુ
કવચવિજય, દ્વિમકરસાગર

અનુક્રમણિકા.

અર્પણ પત્રિકા	...	૩
અનુક્રમણિકા	...	૪
પ્રકાશકના બે બોલ	...	૫-૬
સપાટકીય	...	૭-૧૦
ઉત્થાનિકા	..	૧-૫૬ આ
વિષયાનુક્રમ	..	૫૭-૬૮
પ્રશમરતિના આઠ વ્યાખ્યાનો	..	૧-૬૨
સબધકારિકાના તેર વ્યાખ્યાનો	..	૬૩-૧૮૪
પરિશિષ્ટ ૧ સાક્ષી ત્રયે	..	૧૮૫
" ૨ સાક્ષી પાઠે	..	૧૮૬
" ૩ સાહિત્યસેવા	..	૧૮૭-૨૦૦
" ૪ ગુજર્ સાહિત્યસેવા...	..	૨૦૧-૨૪૦
" ૫ શિલોત્કીર્ણ કૃતિઓ	..	૨૪૧-૨૪૨
" ૬ તામ્રપત્રાગમો	..	૨૪૨
" ૭ પ્રતિસરૂત	..	૨૪૨
" ૮ સાલવાર સાહિત્ય	..	૨૪૩-૨૫૨

પ્રકાશકનું વર્ગાવ્ય

અમારી આ શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારકસંસ્થા પૂર્વાચાર્યોની અને ૧૨મ તા. ૩ ગુરુદેવ શ્રીઆનંદસાગરસંસ્કૃત મદાગળની કૃતિઓનું પ્રકાશન કરે છે અને બાવનમા ૧૫૫ પૂર્વાચાર્યોની, ગુરુ દેવશ્રીની તેમજ તેની સાગરને ઉપયોગી બીજી આધુનિક કૃતિઓનું પણ પ્રકાશન કર્યા બાવના મેલે છે તે ૧૫૫ પ્રકારનું ઉમાસ્વાતિ વાયક વર્ણના આ પ્રકાશન પ્રિન્ટિંગના નામ ૧૯૨૨ને અંગેના વ્યાખ્યાનો અને તત્ત્વશાસ્ત્રની સંબંધિતનાની મિશ્ર ૧ અને ૮ સંખ્યા વ્યાખ્યાનો ૧૨મ તારીક ગુરુદેવશ્રીનાં આપેલા તે આ પુસ્તકમા "પ્રકાશનતિ અને સંબંધિતના નામથી પ્રગટ કરે છે

પ્રોફેસર મહાપાત્રે આપેલી ઉત્તરિનિશામાં પરમ તારક ગુરુદેવનીના અથ
વજેનો અમારા પૂર્વના પ્રગટનમ સમાર્પ કરેલી જનામનો સાથે ઉલેખ
કરવામાં આવ્યો છે ત્યાર બાદ ઉપરવર્ણિત વાચકવર્ણીત પ્રશ્નમરતિ અને
સમજાવવા વિશે ત્યાર બાદ વાચકવર્ણની જીવનરખા અને એમના
ફેલિટાપ વિશે અને અતમા પ્રગુત નામ્યાનોતે અંગે સવિસ્તાર ઉલેખ
કરવામાં આવેલા છે એટલે અમારે વાચકવર્ણને અને કશું કહેવાનું
નહી

પરમ તારક સુદેવશ્રીની આજ દરમ્યાનની આદિત્ય સંગથી
અત્યંતોત્તમ જોઈ તેમજ જોઈને તમાજ તાત્કાલિક સંકેતે તે તેનુથી
તેમના આપેલાં વ્યાખ્યાનોનો આ અમને નહીં આ પ્રમાણની અદઃ
તેઓશ્રીની સાહિત્ય-સેવા મુનિગજ દેવનગરથી તથા
દેવ પ્રસાદ ૧૨૯૭ દ્વારા તથા દેવરાજ પંચિત ૩-૮ રૂપે આપી
છે અને તે અંગે તેમના નિવેદનમાં તેઓએ જણાવેલી રૂપિયા ૨૫-૧૨૨૫૫
આ વ્યાખ્યાનોનો સમગ્ર મુનિ ૧૦૨ પ્રમોવસા ૧૨૯૭ તથા મુનિ
૧૦૨ સોભાઅસાગર દ્વારા અહિં કહેનાં અમને મળે છે

(૬)

અમારા પુસ્તકનું મૂક જોવાનું કાર્ય મુનિરાજ ગુણસાગરજી મદારાજની પ્રેરણા દ્વારા મુનિરાજ કંચનવિજયજી તથા ક્ષેમંકરસાગરજીએ કરેલું છે.

પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીનો ઉપકાર તો જોટલો માનીએ તેટલો જોાછો છે. અમારા આ કાર્યને દ્રવ્ય સદાય આપવાના ઉપદેશ દ્વારા અમારા કાર્યને વેગ આપનાર મુનિરાજ ગુણસાગરજી મદારાજનો તથા આ પુસ્તકની ઉત્થાનિકા દ્વારા માર્ગદર્શન કરનાર પ્રોફેસર કાપડિયાનો, આનું પ્રેસમેટર પૂરું પાડનાર મુનિરાજ પ્રભોદસાગરજી તથા સૌભાગ્યસાગરજીનો અને મૂક વગેરે પ્રેસનું બધું કાર્ય કરી આપનાર મુનિરાજ કંચનવિજયજી તથા ક્ષેમંકરસાગરજીનો જોમ અમે સર્વનો આભાર માનીએ છીએ.

સુખ વાંચકો અમારા આ પુસ્તકને વાંચશે, અને તેનું મનન કરી આત્માનું કલ્યાણ કરશે.

વી. મં. ૨૪૭૫ શ્રા. ૧૦ ૫]

પ્રકાશક

સ પાદકીય

પ્રથમ તા ૨ ગુરુદેવશ્રીના ચરણકમળની મેવાના પ્રતાપે અમે આ પ્રબન્ધુ પ્રૃષ્ઠે લેવા વગેરે માય મગી સકતા છીએ આ પ્રબન્ધની અદર પરમ તા ૨ ગુરુદેવશ્રીએ આપેના ઉમાદેવાલિવાચક-૧૫ ના પ્રગમ તિમ્બેજના મ્યો ૧૬૭ના (મ ૨૦૦૨ના કા શુ ૧૧થી આપેના) આદેશ વાખ્યાનો તથા તેમની જ એવી તત્ત્વાર્થસૂત્રની સંખ્યામંડિતો કાઠિંગના અંગે (૨૦૦૧ન વ વ ૧૧થી આપેના) અગિયારે વાખ્યાને અને મારિકા ૮ન ઉદ્દેશનિ (મ ૨૦૦૨ના મામ ૦ મુદ ૪-૫ મે આપેના) એ ૩ વાખ્યાનનો સમાવેશ કરવામાં આવેતો છે ઉમાદેવાલિવાચક-૧૫ અને તેમના તે પ્ર ૭૦ ઉપાનિષદથી જાણીતેવા અમારી જનામજ કે વાખ્યાન તા ૫ મ તારક ગુરુદેવશ્રીનું તેમા પદ્ય જીવન આનેખન છે છતા પ્રસંગવશાત્ વત્ત િમિત્ત અત્રે અમે બોલીએ છીએ

પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીએ જૈન સાસનને અવિપ્લ કાગના માટે કોઠા દાયજી આપ્યા છે તેજ આપણ જાનુવૅ શરીએ તો ત્યારે ત્યારે પદ્ય તેમના તે સાદિત્યના રસના જિંદુઓનો તાન નહ સખીએ તે ત્યારે જ મની સકે કે જો તે બધાનો વિવચનથી અને મહજ ન નને તો નામનિશ્ચયાચથી જાણ્યા તોય આ મુદાથી અત્રે આ પ્રબન્ધની અદર પરિસિદ્ધ ત્રોણુ જે આગમોદ્ધારની 'સાહિત્ય મેવાના નામથી અપાનુ છે, તેદનુ જ આપવાનો 'ઉચ્ચાનિમ'નુ મુ ખુમાર્થ પૂર થતા સુધી અમારો વિચાર હતો પરંતુ પડીથી તે વિચારનો પટો થતો વ્યન એમ થયુ કે એમનો

૧-વ્યા. ૧ (૬ ૧ ૫) વ્યા ૨ (૫ ૧-૧૩) ના ૩ (૫ ૧૩-૨૫)

વ્યા ૪ (૧ ૨૫-૩) વ્યા ૫ (૧ ૦૩-૫૬) ના ૬ (૧ ૪૦-૪૬)

ના ૭ (૧ ૪૬-૫૫) ના ૮ (૧ ૫૫-૬૨)

૨-વ્યા ૧ (૫ ૬૩-૭૭) ના (૫ ૭૮-૮૬) ના ૩ (૫ ૮૦-૧૦૨)

વ્યા ૪ (૧ ૧૦-૧૧) ના ૫ (૫ ૧૧૩-૧૨૧) ના ૬ (૧૨૧-૧૨૮)

વ્યા ૭ (૧ ૧૨૬-૧ ૮) ના ૮ (૫ ૧૩૬-૧૪૬) ના ૯ (૧૪૬-૧૫૩)

ના ૧૦ (૫ ૧૫૩-૧૬૨) ના ૧૧ (૫ ૧૬૩-૧૭૧)

૩-વ્યા ૧ (૫ ૧૭૧-૧૭૭) ના ૨ (૫ ૧૭૮-૧૮૩)

સાહિત્યક્ષેત્રમાંનો સપૂર્ણ કાળો જોઈ શકાય. આ ઇગદાયી નીચે પ્રમાણેના પરિશિષ્ટે કરવાં વ્યાજ્ઞી ધારી તે કર્યાં છે.

પરિશિષ્ટ ૩.—જોનુ નામ આગમોદ્ધારકાચાર્યશ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરાણાં ‘સાહિત્યસેવા’ છે. તેની અંદર (અ) ભ્રમમિદ્ધ સ્વરચિત્ કૃતિકલાપ, (આ) ભ્રમસિદ્ધ. ગંકલિત કૃતિકલાપ, (ઇ) મુદ્રિત સ્વરચિત્ કૃતિકલાપ, (ઈ) મુદ્રિત ગંકલિત કૃતિકલાપ, અને (ઉ)મા પૂર્વ મહાપુરુષનાં જે જે ગ્રંથો તેમને સપાદિત કરેલાં તેનો ‘સંપાદિતો ગ્રંથસંદોહ’માં નામવાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે ત્યાર બાદ પરિશિષ્ટ ત્રણના ‘અ’ વગેરેના મુદ્રણ બાદ મળેલી કૃતિઓ વગેરે ‘શુદ્ધિપત્રક’માં આપી છે, અને કેટલાંક પ્રકરણો શ્લોકની સંખ્યાના જ નામથી હતા તેનાં નામો પણ સ્પષ્ટ કરવા માટે ‘સ્પષ્ટીકરણપૂર્વક શુદ્ધિપત્રક’ના નામથી આપી તે પરિશિષ્ટને પૂરૂં કર્યું છે.

પરિશિષ્ટ ૪.—ગુજર્ સાહિત્ય-સેવા. આમાં “સિદ્ધચક્ર” પાક્ષિકમાં વર્ષ ૧થી ૧૫માં અને “જૈનસત્ય પ્રકાશ”માં આવેલા તેમના ગુજરાતી સાહિત્યનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં (૧) તેઓશ્રીએ આપેલાં વ્યાખ્યાનો ‘દેશનાસંગ્રહ’ના નામથી આપવામાં આવ્યા છે તેમાં જેના નામો પાડેલા છે તે વ્યાખ્યાનો (અ) ‘સનામકદેશનાના નામથી અને જેના નામો નથી પાડ્યા તે (આ) અનામક દેશનાના નામથી આપવામાં આવ્યાં છે ત્યાર બાદ (૨) તેઓશ્રીએ જે જે જાતના લેખો લિન્ન લિન્ન વિષયો પર લિન્ન લિન્ન પ્રસંગોના લખ્યા છે, તેને “લેખસંગ્રહ” તરીકે

૧ દ્વિગમ્યરોની ઉત્પત્તિ—જૈન સત્યપ્રકાશ વર્ષ ૧ અ. ૪ પૃ. ૯૨-૯૮, અ. ૫ પૃ. ૧૨૫-૧૨૯, અ. ૬ ૧૫૯-૧૬૨, અ. ૭ પૃ. ૧૯૭-૨૦૨, અ. ૮ પૃ. ૨૩૮-૨૪૨, અ. ૯ પૃ. ૨૭૮-૨૮૧, અ. ૧૦ પૃ. ૩૩૯-૩૪૨, અ. ૧૧ પૃ. ૩૫૭-૩૫૮, અ. ૧૨ પૃ. ૩૯૮-૪૦૧. વર્ષ ૨—અ. ૧ પૃ. ૪-૭, અ. ૨ પૃ. ૪૮-૫૧, અ. ૬ પૃ. ૩૫૪-૩૫૮, અ. ૭ પૃ. ૩૯૩-૩૯૭, અ. ૮ પૃ. ૪૬૨-૪૬૪, અ. ૯ પૃ. ૪૭૪-૪૭૮, અ. ૧૧ પૃ. ૫૭૫-૫૭૬, અ. ૧૨ પૃ. ૫૯૪-૫૯૬ વર્ષ ૩ અ. ૧ પૃ. ૨-૫

૧૧	૧૩	નતિ	નિત્ય
૧૫	૭	છાશવારેશ શ્રીઝાં	છાશવારે શ્રીઝાં
૧૭	૨૬	પૂજ્ઞે	પૂજ્ઞે
૧૮	૨૦	કે	તે
૫૧	૨૬	દષ્ટિવિપ તે	તે દષ્ટિવિપ
૫૪	૪	જોવી	જોવા
૯૬	૩	સમગ્રી	સામગ્રી
૧૦૦	૨૪	સુલદુ સ્વગ૦	સુલદુઃસ્વજીવિતમ૦
૧૦૬	૨૨	તેનુ	તેનાં નામ અનુક્રમે
૧૧૨	૧	આવકાશ	અવકાશ
૧૧૨	૧૦	કરી	કઈ કરી
૧૧૩	૧૩	એક ધઉનો દાણો	ધઉનો એક દાણો
૧૧૫	૫	આજા જ આણ	આસાઆણ
૧૧૬	૨૬	કેળટ્ટળે	કેળટ્ટળં
૧૫૦	૨૧	મનુષ્યના	મનુષ્ય-જન્મના
૧૬૫	૧૯	વલોકમા	દેવલોકમાં
૧૮૪	૨૧	ક'દમૂળનો	મૂળિયાનો
૧૮૮	૧૦,૨૬	ગ્રન્થાઙ્ક	ગ્રન્થાગ્ર
૧૯૩	૯	૦કમશ્વ	૦કમશ્વ
૧૯૬	૨૪	પ્રકરણ૦	પ્રકરણ૦
૧૯૮	૩	૩૧૫	૧૩૫
૧૯૮	૫૬	પર્વમાગ	પૂર્વમાગ.
૨૦૦,૨૪૩	૨૫,૨૭	દુ સ્વપ્રતિકાર૦	દુષ્પ્રતિકાર૦
૧૦૬	૩	૧	૨૧
૨૨૬	૧૨	૨મ	૨મત
૨૨૭	૧૧	વિશિષ્ટાઓનુ	વિશિષ્ટતાઓનુ
૨૪૧	૨૧	નિશાનીવાળી	નિશાનીવાળી કૃતિઓ
૨૪૮	૫૩	આ	વિ. સ. ૧૯૮૯
૨૫૨	૩૭	પ્રજ્ઞાપદત્રિશિકા	પ્રજ્ઞપ્તપદદ્વાત્રિશિકા

ઉત્થાનિકા

૪૭૭

૧૭૭-મો હીનવાવ ૨ માપડિયા એમ એ
અમોદારક જૈનાચાર્ય શ્રીઆન દસગરમરિ૭ પ્રૌ અ
નીન કૃતિઓના વિશિષ્ટ અભ્યાસી છે એમના આખ્યાનો નવાનુરોમ
- ૧ અને સન્નાટ નિ પગ મટે સુપ્રસિદ્ધ છે આ આખ્યાનોમા
નવાનુરોમ નિ સારો વો ને અમુચિન રીતે ગ્ધાન આપેતુ હોય ન
ચાર્ય ૨ મના આખ્યાનો વાચના અને વિચારતા અનેગ આન
અનમવાવ છે આ આખ્યાનાના વિદ્યાન નમની જૈન તેમજ અજૈન
ધિનો ૭ મુખ્ય ૪૦ પ્રસસા કરી છે અને તે મુખ્ય છે એમણે અન
નેઓનુ સુધાદનમાર્ગ કર્યુ છે અને સરૂતમા નાનીમોગી પ્રતાવનાઓ
ખી ૮ વળી એમણે નવીન કૃતિઓ પણ રચી છે અને
જનનુ કાર્ય તો આજે પણ ૭૪ વર્ષની વયે પણ ચાતુ જ છે આર્થ
ના યોગના આખ્યાને (આ ૧)ની પ્રતાવનામા મે જે નવીન
તેઆની નોધ લીધા છે તે ઉપરાતની તાજેતરમા રચાવેલી નીચ
આની કૃતિઓની અહીં નોધ લેવાનો પ્રમ ૬ ઉપરિચિત થશે ૭ -

- (૧) નઆદશિખાશાળક
- (૨) આપનાચાર્યકાન્નિશિખા
- (૩) પ્રકીર્ણકપધાવલી

નઆદશિખાશાળક એ ૧૦૧ પાંચોતુ નાનકડું કાવ્ય છે
નાના બેથી એ સુધીના પદો આર્થમા છે એનાં પદોમાં બે પદો
નિમ મ લ્ય છે -

પ્રતિહસાટકોવેત મહત્તિયગોમિન્ ।
કૌરમનમ્ય મપાદા વિલ્લન્ત દિતમમ્ય ॥ ૧ ॥

૧. ૧. ૩૧૫-૩૫૮; અ. ૧૭, ૫. ૩૬૩-૩૬૭; અ. ૮, ૫. ૪૬૩-૪૬૪
 ૨. ૬, ૫. ૪૭૪-૪૭૮ ને ૪૮૮; અ. ૧૧, ૫. ૫૭૫-૫૭૬; અ.
 ૩. ૫. ૫૬૪-૫૬૬, ૫૬૮માં, ૫૬૯ ના અ. ૧, ૫. ૨-૬માં.

સ્થાપનાચાર્યાદિત્રિશિકા એ નંત્રોગ પદોની ત્ર્યુ દૃષ્ટિ છે. એના
 આદ્ય અને અંતિમ પદ નીચે મુજબ છે —

“અર્ચાં જિનેશ્વરાર્ચાના, કથં સમ્યક્ત્વવર્ધિની ? ।

યતોઽધ્યક્ષ નમીધ્યન્તે ચક્ષ્યો જીવચિરાધના ॥ ૧ ॥”

“इत्येवं प्रतिमारिपोर्हितकृते पञ्चरगहं कृत्वा

द्वात्रिगदगणितैरिहार्हतमुढे २सूर्य पुरं सधिता ।

આનંદાદિગણેશિના સ્થિતિમતા ચીરં જિનં સ્થાપિતું

સત્તાગ્રાગમમન્દિરે નવકૃતે ઋદ્ધં પરં શ્રાવક ॥૨૩॥”

આ ૩૩માં પદમાં કહ્યું છે તેમ મૂર્તિપૂજના વિશેષી ધ્યાનકર્તાની
 વગેરેને હિતશિક્ષારૂપે બે બોલ કહેવા માટે આ કૃતિ રચાઈ છે.

પ્રકીર્ણક્રિપદાવલીમાં પ્રથમ પદર પદો છે. તેમાંનું પહેલું પદ
 નીચે મુજબ છે —

“जन्मान्तकजराऽऽक्रीणो निस्सारोऽशरणो भवः ।

तस्मादुद्धारक धर्म मुनि प्रकल्पभृद् वदेत् ॥ ૧ ॥”

આ કૃતિનું પદરમું પદ નીચે પ્રમાણે છે —

“न चास्माच्चात्यते देवासुरैरद्वितीयोऽपि सन् ।

बन्धाश्रवहानिमोक्षेषु श्राद्धो ज्ञानी स्थिराशय ॥ ૧૫ ॥”

આના પછી જે પાંચ પદો છે તેમાંનું આદ્ય પદ નીચે મુજબ છે —

“पापस्थानेषु प्रथमं, वधस्य परिवर्जनम् ।

विनाश सर्वशक्तीनामवार्यो लघुतोऽज्झित ॥ ૧ ॥”

૧ પૃ. ૩૫૮ માં જિનકલ્પ અને સ્થવિરકલ્પનું સ્વરૂપ આલેખાયું
 છે. ૨ સુરત.

આમ આ વીસવીસીની દીપિકા મૂલ કૃતિને અમજવા માટે-
 જેને દર્શનના બોધને માટે ઉપયોગી છે એટલું જ નહિ પણ એમાં જે
 આગમોદ્ધારકનો પરિચય પ્રેરે પાડનાર ચોવીસ પદો આગમોદ્ધારકને
 હાથે જ યોગ્યપેઠા મળે છે એથી પણ એનું મહત્ત્વ છે, પછી ભલે તે
 જ એમના ભક્તજનો જ પ્રેરતું મર્યાદિત પણ ક્યાં ન હો ?

આગમોદ્ધારકના વિદ્યાવ્યામગ અને એમની ઉપસ્થિત શુદ્ધિનું એ-
 વનંતત ઉદાહરણ હું આવી રજૂ કરું છું. હાલમાં એકાદ માસ થયા
 આગમોદ્ધારકનું આગેય ઘણું જ કથળી ગયું છે તેમ છતાં અહીંના
 મુસ્તના ભગ્નેની હાથપોથીઓ તપાસનાનું કાર્ય અવારનવાર તેઓ કરે
 છે. હમણાં જ વિજયયાણસુર ગચ્છના મુસ્તના ભગ્નેની હાથપોથીઓ
 તપાસતા ‘સદસાવધાની’ શ્રીમુનિસુન્દરસૂરિદ્વૃત ઉપદેશરત્નાકર
 (મૂળ)ની હાથપોથીમાં ‘અપરતટ’ને લગતા પદો જોઈ એમને અતિશય
 આનંદ થયો, કેમકે આ કૃતિ(સ્વોપસીટીકા સહિત)નું ઇ. સ.
 ૧૯૧૪માં સંપાદન કરતી વેળા એમણે ઉપોદ્ધાતમાં જે વક્તવ્ય
 અનુમાનરૂપે રજૂ કર્યું હતું તે સિદ્ધ થતું જણાયું. વાત એ છે કે
 ઉપદેશરત્નાકરની સ્વોપસીટીકા (પત્ર ૨૩૧ આ)માં મુનિસુન્દરસૂરિએ
 ‘અપરતટ તુ સુગમત્વાત્ ન વિવ્રિયતે’ એમ જે કહ્યું છે તે ઉપરથી

૧ એમણે સંતિહરથોત્ત રચ્યું છે. આની એક હાથપોથી વિ. સ.
 ૧૪૯૭માં લખાયેલી હાલમાં મારા જોવામાં આવી છે. એમાં ૧૩ જ
 ગાથા છે. “તવાચ્છગયણ”વાળી ગાથા નથી. વિશેષમાં એમાં “રક્ષતુ મમં
 રોહિણિપન્નત્તી” એવો પાઠ છે. આ હાથપોથીના અતમાં જે નીચે મુજબ
 બનો ઉલ્લેખ છે તે ઉપરથી એમ લાગે છે કે કર્તાએ જાતે જ આ
 હાથપોથી લખી છે, કેમકે એમાં સમાપ્ત, કૃત અને લિખિતં એમ ત્રણ
 શબ્દો વપરાયેલા છે -

“ઈતિ શ્રીશાંતિનાથજિનસ્તવનં સમાપ્તં કૃત શ્રીપરમગુરુ-
 શ્રીસોમસુદરસૂરિશિષ્યે શ્રીમુનિસુન્દરસૂરિભિઃ ॥ સ. ૧૪૯૭ વર્ષે ફાલ્ગુનમાસે
 રયામપંચમ્યા લિખિતમ્”

ઉપદેશરત્નામ્બના અપર તટનુ એમણે વિવચ્છુ ગચ્છુ નથી એ મનિત થાય છે અને સાથે સાથે એનો અપર તટ તેનાનું મુચન મને છે આ ઉપગ્રી આગમોદ્ધારકે અને મનારોમા એની તપાસ કરી પણ કંઈ પત્તો ખાધો નહિ. ઉપોદ્ધાત(પત્ર રચ્યા)મા એમણે નીચે મુજબ કહ્યું છે -

અહીં પણ જાણી અથાત્તિ ના રાગએ હિત થાના તીયરૂપ નનાવનાતટ ઉપગ્રાન મુનિમુગ્ધુરિએ જામ અધિમગે રચ્યા છે તેમા પનુ પહેલા અને બીજા અધિમગમા ચાર ચાર અગ્રે ભેદને અમે એ અનુમાન કરીએ છીએ કે તમામ આપ મધ્ય અને અત્ય અધિમરોમા ચાર ચાર અગ્રે હોવા ભેદીએ.

પત્ર પચામા એમણે અપર તમા શુ રમે એ વિરે તક કુન છે કે એમાં (૧) દેવનુ ચરૂપ (૨) જન દર્શન ચાગિ અને તપ અથવા (૩) મમ્બદ્વ વેરાચ અને જાપનાનુ નિરૂપ. તેનુ ભેદીએ ઉપધુઆ દાયપોથી તપાસતા એમા આ વિભાગો ભેવાર છે એમા પહેલાને માટે તરબ અને પાચ, માત અને આ માટે અથ રામ વાપરેલ છે એ તમામના વિષય અને એના બીના શ્લોકોની સખ્યા નીચે પ્રમાણે છે -

(૧) ધર્મના દર્શનો ઉપદેશ	ગ્રા ૧-૨૪
(૨) ધર્મ વિષે પ્રમાણ નાખવાનો ઉપદેશ	૧-૩૧
(૩) પાપના પરિહારનો ઉપદેશ	૧-૧૯
(૪) વિવિધ ધર્મકૃત્યોનો ઉપદેશ	૧-૩૬
(૫) વિવિધ ધાર્મિક કૃત્યોનો ઉપદેશ	૧-૨૨
(૬) સર્વ દર્શનને સાધારણ એવા ધાર્મિક કૃત્યોનો ઉપદેશ	૧-૧૬
(૭) પ્રમાણ ઉપદેશ	૧-૩૪
(૮) મિત્રપૂજા	૧-૬૮
આ બાદે વિભાગો આમ અનુમાનના નિરૂપણ છે	

પ્રશમરતિનું વિદુગાવલોકન

પ્રશમરતિ એ વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિએ ગીર્વાણ ગિરામાં આપ્યાં છન્દમાં ૩૧૧ પદ્યમાં રચેલી સંક્ષિપ્ત, મનોમોહક અને મુજોધક કૃતિ છે. આ ઉમાસ્વાતિની જ કૃતિ છે એમ માનવા માટેનાં જે સખળ કારણો છે તેમાં લાપા અને વિચારસરણીનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૨૨ અધિકાર—પ્રશમરતિનાં ૩૧૧ પદ્યોને બાવીસ ભાગમાં વિભક્ત કરી દરેકને ‘અધિકાર’ તરીકે ઓળખાવેલ છે. આનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) ખીડળન્ધ, (૨) કપાય, (૩) રાગાદિ, (૪) કર્મ, (૫-૬) કરણાર્થ, (૭) મદસ્થાન, (૮) આચાર, (૯) ભાવના, (૧૦) ધર્મ, (૧૧) કથા, (૧૨) જીવ, (૧૩) ઉપયોગ, (૧૪) ભાવ, (૧૫) ષડ્વિધશ્લેષ, (૧૬) ચરણ, (૧૭) શીલાંગ, (૧૮) ધ્યાન, (૧૯) શ્રેણિ, (૨૦) સમુદ્ધાત, (૨૧) યોગનિરોધ અને (૨૨) શિવગમનવિધાન અને ક્ષણ.

આ ઉપરથી વિષયની કંઈક ઝાંખી થાય છે. વિશેષ માટે તો વ્યાખ્યાતાએ પ્રશમરતિની (સદીક) સપાદિત કરેલી આવૃત્તિમાં આપેલો જલદ્ધ વિષયાનુક્રમ જોવો ઘટે. આથી અહીં તો એક જ બાબત નોંધુ છું અને તે એ કે પ્રશમરતિ (શ્લો. ૧૩૫)માં મુનિઓનાં વસ્ત્ર અને પાત્રનું નિરૂપણ છે અને એ નિરૂપણને નિર્વિવાદપણે ચેતાંબરે સ્વીકારે છે.

વ્યાખ્યાતાએ પ્રશમરતિનો ઉપોદ્ધાત સંસ્કૃતમાં વિ. સં. ૧૯૯૬-માં લખ્યો છે. એમાં એમણે સાત બાબતો વિચારી છે:—

[૧] દિગંબરો તત્ત્વાર્થસૂત્ર સિવાયના ઉમાસ્વાતિના અન્ય ગ્રન્થો કેમ માનતા નથી એનાં કારણ દર્શાવાયાં છે. દા. ત. ભાષ્યને સ્વોપસ માનવા જતાં દિગંબરોને પોતાના મતને જતો કરવો પડે તેમ છે. આના સમર્થનાર્થે ભાષ્યની સંબંધકારિકા (શ્લો. ૬, ૧૮ અને ૨૩) તેમજ ભાષ્યના ખીજ પાઠો રજૂ કરાયા છે.

[૨] ભાષ્યને સ્વોપસ માનવા માટે છ હેતુઓ અપાયા છે.

- [૩] પ્રશમરતિના ક્તા ઉમાશ્વાતિ જ છે એ વાતને સિદ્ધ કરવા માટે સમાન ૫ અને અર્થ ૫ વાક્યનો ઉપેક્ષ કરાયો છે
- [૪] તત્વાર્થસૂત્રની અને પ્રશમરતિની રચના પાછળના ઉપગોની ભિન્નતા વિચારણ છે
- [૫] પ્રશમરતિ એ પ્રાચીન કૃતિ છે એ મુદ્દો સ્પષ્ટ કરાયો છે એ સાચો છે એમ બતાવવા માટે નક્ષત્રિ રામરામવાણી ૧૨૮મી પદ્યરૂપ આશય વગેરેની સુદિશ્વર ૫મું જોવાય છે એમ કહ્યું છે
- [૬] ઉમાશ્વાતિનો સના નિબંધની ઉત્પત્તિ પછીનો નથી અત્રુ વિવાન છે અને એ બાબતને પોતાના પાદો અપાયા છે
- [૭] પ્રશમરતિની રચના ક્તા હરિભદ્રસૂત્રિ તે યામ્બી મહાત્માના ધર્મસૂત્ર તરીકે સુવિખ્યાત હરિભદ્રસૂત્રિથી ભિન્ન છે એ વાતના નિર્દેશ કરાયો છે

અનુવર્તન અને કૃતિ હરિભદ્રસૂત્રિએ સમાધ્ય તત્વાર્થસૂત્રન (અ. ૫ ની ૬)ની રીત (૫૪ ૨૬૬)મા કલોચમનનવ તરિણ પ્રકાશાન્તરે એમ કહી પ્રશમરતિના ૨૧મા અને ૨૧૧મા એ બે પદો ઉદ્ધન ક્તા છે આથી એ વાત ૫મું કૃતિ થાય છે કે પ્રશમરતિ તત્વાર્થ સૂત્રના ઉમાશ્વાતિની જ કૃતિ છે એમ હરિભદ્રસૂત્રિ માને છે

આ અવત સુ સુદગાની રીતના સૂત્ર ગીકાર્મ ૫૪ ૬૭૨ ૧૮૭મા અને ૩૮૪મા એમ ત્રણ વાર જોવાય છે એકે ત્રિવિદ્ય ૫ ૫ નિચ્છન એવા એક -થને પાડે છે

૧ આ મારિકા આધારસુચિ (૫૪ ૫૮)મા અવતરસુદૃષ્ટ નોધારન નિમ્નનિખિત આધારુ રમ સુ કરાવે છે —

તળમયારનિવિદ્યો મુનિવરો મહારામયયદે ।
મ પદર મુતિ મુદ્ધ ત કતો વદવદો વિ ॥

એવી શંકા આ ઉપગંતના ભાગની ટીકા નાદિ મળતી હોવાથી ઉદ્ભવે છે. સિદ્ધમેનગગિએ આ આગમાં ગ્ગામેથી સંબંધકારિકાઓ ઉપર ટીકા ગી છે પણ એ સંક્ષિપ્ત છે. આથી વિરુદ્ધાચી ટીકાના અભિપ્રાયોને નો હુમ્મિદ્મૂરિકૃત ટીકા બેવી ધટે. એનું આદ્ય પદ અને દેવગુપ્તસૂરિકૃત ટીકાનું આદ્ય પદ લગભગ સમાન છે, કેમકે પહેલામાં 'તત્ત્વજ્ઞ' એવો પાઠ છે નો બીજામાં 'સર્વજ્ઞ' એવો પાઠ છે.

જન્મની સાર્થકતા (૧), પદ્માર્થનો નિર્દેશ (૨), કુશલાનુબંધી કર્મ (૩) ૧૭ પ્રકારના મનુષ્યો (૪-૬), તીથકરની પૂજ્યતા (૭-૮), તીર્થનું પ્રવર્તન (૯-૧૦), મહાવીરસ્વામીની જીવનરેખા (૧૧-૧૨), મત્ર રચવાની પ્રતિજ્ઞા (૨૨), શક્તિની ન્યૂનતા (૨૩-૨૬), ૫૬ વડે પણ નિર્વાહ (૨૭), જિનવચનની ગ્રાહ્યતા ઇત્યાદિ (૨૮), વક્તાને એકાન્તે ધર્મ (૨૯), હિતોપદેશની કર્તવ્યતા (૩૦) અને મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશનું હિતકારીપણ એમ સંબંધકારિકામાં વિવિધ બાબતો છે.

૩૧ સંબંધકારિકાઓ પૈકી જે પહેલી એને આઠમી કારિકા તે અગે આગમોદ્ધારકે અનુક્રમે અગિઆર અને બે વ્યાખ્યાનો આપ્યા છે અને પ્રસ્તુત કૃતિમાં છપાયાં છે તે બે કારિકા નીચે મુજબ છે.—

“સમ્યગ્દર્શનશુદ્ધ યો જ્ઞાન વિરતિમેવ ચાપ્નોતિ ।

દુઃખનિમિત્તમપીદં તેન મુલઘં ભવતિ જન્મ ॥ ૧ ॥”

“અન્યર્ચનાદર્હતા મનઃપ્રસાદસ્તતઃ સમાધિશ્ચ ।

તસ્માદપિ નિઃશ્રેયસમતો હિ તત્પૂજન ન્યાય્યમ્ ॥ ૮ ॥”

વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિ

વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિની જીવનરેખા સસ્કૃત, ગુજરાતી, હિન્દી, અંગ્રેજી ઇત્યાદિ ભાષાઓમાં ઓછેવતે અંશે આલેખાયેલી છે. આ

૧ આ પૈકી એક વ્યાખ્યાન “સિદ્ધચક્ર (વ. ૧૧, અં. ૮-૯, પૃ. ૧૦૬-૧૧૦ અને અં. ૧૦-૧૧, પૃ. ૧૩૩-૧૩૫)માં આ પૂર્વે છપાયું છે.

માટેનાં સાધનો થીજ તત્વાધ્યક્ષનના બાન્ધની પ્રશન્તિ એ સાચી પ્રાપ્તિ અને વિશ્વનીય સાધન છે એ કારણ તત્વાધ્યક્ષનનું નામ મેળા કર્યા ઉપાનિષદે તત્વાધ્યક્ષનનાં ચોક્કસ છે એ વાત તેમજ એનાં આ ઉપાનિષદે છે એ વાત પણ આપણે જાણી શકીએ છીએ. વિશેષા આ પ્રશન્તિ આ મત્ય વિદ્યા કરતા કરતા ૧ કુસુમપુત્ર નગમ્મા ઉપાનિષદે રચ્યો એ જામન પણ ૨૫ કરે છે સાથે સાથે ઉપાનિષદે જન્મ-ધ્યાન અને જન્મ તા વિશે તેમજ એમનાં દિક્ષાગુરુ અને વિદ્યાગુરુ વિશે એમને ૩ એમની દીમા પૂર્વની અને પત્રીની એમ મને અવગ્યા વિશે-રજ-અવસ મને વિશ્વાવસ ૪ વિશે માહિતી પૂરી પાડે છે આ જાણતો આપણે હવે એ પત્રી એક વિચારીશું

જન્મમધ્ય-૧-ઉપાનિષદે જન્મ નિર્ગોષિત મા થયો હતો એમ ઉપાનિષદે પ્રશન્તિના પત્રીજ પથમા ૨૫૮ ઉપાનિષદે આ નિર્ગોષિતથી મુ ના ૩ મામ સમજવું તે જાણવું જાણી રહે છે

માતા-પિતા-ઉપાનિષદે પ્રશન્તિના ત્રીજ પથમા મુ છે તેમ ઉપાનિષદે પિતાનું નામ અપાતિ છે વાત્સી એમની માતાના ગોત્રનું નામ છે વિદ્યામા એમણે પોતાને કૌનીયજિન કહેન છે એટલે એ ઉપાનિષદે કૌનીયજિન ગોત્રના હતા એ કનિત થાય છે કૌનીયજિન અને વાત્સી એ જાણના નામ કેટલા પ્રાપ્તિ છે તે તથાસતુ જાણી દે છે

૧ અસાગ્રુ નિદા માં આવેન પગ્ણા

૨ પોનિનો વાને લોહિનો સળધ

૩ નિવાસળધ

૪ આ જને વસાનો ઉલ્લેખ વિષ્ણુનિસમ્પ્રદાયો પુન એ અપ્રાધ્યાયી (અ ૪, ૫ ૩) માં ઉપાનિષદે મૂલમાં છે

૫ નિર્ગોષિત પ્રાપ્તન મિદાત પુરતે કુસુમગર્ભિન ।
કૌનીયજિના સ્વાતિતનનન તત્ત્વોત્તનન ॥ ૧ ॥

નામકરણ—ઉપર્યુક્ત પ્રશસ્તિના પાંચમા પદમાં ‘ઉમાસ્વાતિ’ એ નામનો અષ્ટપદો ઉલ્લેખ છે. આમાં ‘સ્વાતિ’ એ અર્થ તો એમના પિતાના નામનો ઘોતક છે. આથી ‘ઉમા’ એ એમની માતાનું નામ હશે એમ માનવા સહેજે ટાઈ લગ્યાય. અને તેમ કરનાર ‘અપભ્રંશ’ એ નામ રજૂ કરી શકે. આ પરિસ્થિતિને લઈને કે પછી ટાઈ પ્રાચીન અને વાસ્તવિક પરપરાને આધારે ઉમાસ્વાતિનું નામ ‘ઉમાસ્વાતિ’ થી રીતે પશુ એ લકીકત ભદ્રેશ્વરકૃત કહાવલી કે અન્ય ટાઈ કૃતિની એક હાથ-પાથીમાં નીચે મુજબ વાંચાનું મને મળે છે—

વાચકવર્ચનું નામ સ્વાતિ હતું. એક વેળા એમને પ્રાક્ષણ સાથે વાદવિવાદ થયો. પ્રાક્ષણનું કહેવું હતું કે ઉમા એ ‘શક્તિ’ છે, ન્યારે વાચકવર્ચનું કહેવું એ હતું કે એ ‘સ્ત્રી’ છે. આ સંબંધમાં વાદવિવાદ થતાં વાચકવર્ચ છૂટ્યા તેથી એમના નામ સાથે ‘ઉમા’ જોડી દેવાયુ. આમ એમનું નામ ‘ઉમાસ્વાતિ’ પશુ.

દિગંબર આચાર્ય વિદ્યાનન્દે રચેલ આત્મપરીક્ષા (શ્લો. ૧૧૯)ની સ્વોપસૃત્તિમાં ‘ઉમાસ્વામી’ એ નામથી ઉમાસ્વાતિનો ઉલ્લેખ છે. આમ આ નામ દિગંબરીય પરપરામાં જોવાય છે ખરું પણ ઉપર્યુક્ત પ્રશસ્તિને પ્રમાણરૂપ ગણવામાં ટાઈ વાધો નહિ હોવાથી આ વાતને હું વિશેષ મહત્ત્વ આપતો નથી.

ગૃધ્રપિચ્છ—કેટલાક દિગંબરોના મતે ઉમાસ્વાતિ તે જ ગૃધ્રપિચ્છ છે. પણ વિદ્યાનન્દકૃત તત્ત્વાર્થશ્લોકવાર્તિક (પૃ. ૬)ગત નિમ્નલિખિત પંક્તિ વિચારતાં તો જીલકું એમ જણાય છે કે એમને મતે ઉમાસ્વામી અને ગૃધ્રપિચ્છ એ બે ભિન્ન છે—

૧ “દ્વદમુચ્ચૈર્નાગરવાચકેન સત્ત્વાનુકમ્પયા દુબ્ધમ્ ।

તત્ત્વાર્થાધિગમાર્થ્યં સ્પષ્ટમુમાસ્વાતિના શાસ્ત્રમ્ ॥”

૨ જમ્બૂદ્વીપસમાસની ટીકામાં વિજયસિંહે કહ્યું છે કે આ સંગ્રહકારની માતા ઉમા અને એના પિતા સ્વાતિ છે એ સંબંધને લઈને એમનું નામ ‘ઉમાસ્વાતિ’ છે.

તત્ત્વનુશ્ચિત્ત્વાચાર્ય-નમુનિયુગ્મણ વ્યભિચારિતા નિરક્ષા

આતિ અને ધર્મ બન્નામ નોનની ગુનામુદિએ ૧૧ ન
૧૪૦૬મા એ ૧૧ દિવસ (૧)મા એ છે કે ઉમાસ્વાતિ જન્મે આત્મા
દના અને શિવ વગે ના ૧૧ી દના ૧૧૭ જિનવ ની નિમાના રાત્રી
એમને જોઈ જા આતિ ૧ અને એ ૧૧૭ના ન્યે પૂવ ના તામ
અને વાચક થવા

અનો જે એમન આત્મા ૧ નિના આ છે ૧ વાત ઉપવન
પ્રવર્તિમા ઉમાસ્વાતિએ જન પતાના માતાપિતાના પોતનો ૪ ૫
નિંસ કો છે એ દારા અર્ચિત થાય છે

દીક્ષાશુરુ—ઉપવન પ્રવર્તિનુ પ્રથમ પદ મ મનુષ્યમા ૨ ૧૩
પાડે છે અગિયાર અમના ધા ધોષનદિ(૧) સમજ ઉમાસ્વાતિના
દીક્ષાશુરુ થાય એ ધાવનદિ(૧) મુખિય વાચક મુખ્ય શિવશીના
શિવ દના એટલે એ એમના પ્રયુ થય

વિદ્યાશુરુ—વાચનાથી એટલે વિદ્યામદની નિએ વાચનાવાઈ
મૂન એ ઉમાસ્વાતિના ૧૦ થાય અને મદાવાચ સમજ મુ પા એમના
અ શુરુના શુરુ એટલે પ્રયુ થાય એ દની ત પ્રવર્તિના રખીજ પદમા
અપાર્ષ છે દીક્ષાશુરુ અગિયાર અપાર્ષ નિજે ૧૧ના પાના નિ દોવા
તેમને અમા અગવાચ થવાથી ઉમાસ્વાતિને વિદ્યાશુ નીકે અન્ય
નીકાર મરો પશો દશે એમ નાગે છે

દિવસર માન્યના—આમી સમન્તભદ્ર (૧ ૧૪૪થી આ ૧૧)મ
પ્રથમ મુજબ બધા જ ૧૧૨૧ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કતા ઉમાસ્વાતિ ૧

૧ શાવકમુલ્યસ્ય શિવધિય પ્રવર્તયશ્ચ પ્રગિય્દેન ॥

દિવ્ય ધાવનદિસમગરદેવદશાવિદ ॥ ૧ ॥

૨ શાવકયા ચ મહાશાવકપત્નમુષ્ટપાદશિવસ્ય ॥

દિવ્ય શાવકવાચમૂનન પ્રગિય્દેન ॥ ૨ ॥

‘કુન્દકુન્દના શિષ્ય તરીકે માને છે. આ વાતને સમર્થન કરનાર દસમા સ્રેષ્ઠ પહેલાના કાઈ વિશ્વસનીય દ્વિગંધરીય ગ્રંથ, પટ્ટાવલી કે શિલાલેખ જેવા બાણવામા નથી. આથી તેમજ ઉપર્યુક્ત પ્રશસ્તિને અપ્રામાણિક માનવાનું કાઈ સળળ કારણ બાણાતુ નથી એવી આ દ્વિગંધરીય માન્યતાને હું વળુદ વિનાની ગણુ છું.

પટ્ટાવલીનું કથન—ધર્મસાગરીય પટ્ટાવલીમાં નીચે મુજબની બાબતો અપાઈ છે —

- (૧) આર્ય મહાગિરિને બહુલ અને બલિસ્સહ એમ બે શિષ્યો હતા. તેમાં બલિસ્સહને સ્વાતિ નામના શિષ્ય હતા.
- (૨) તત્ત્વાર્થસૂત્ર વગેરે ગ્રંથો એમના જ રચેલા હોય એવો મંભવ છે.
- (૩) આ સ્વાતિના શિષ્ય શ્યામ આચાર્ય છે કે જેમણે પ્રજ્ઞાપના રચેલ છે તેમનો સ્વર્ગવાસ વીરસંવત્ ૩૭૬ મા થયો.

આ પ્રમાણે અહીં જે શ્યામનો ઉલ્લેખ છે તે ‘ઉમાસ્વાતિ’ ગત ‘સ્વાતિ’ની ભ્રાન્તિથી ઉદ્ભવ્યો હશે એમ લાગે છે, કેમકે ઉપર્યુક્ત પટ્ટાવલી કરતા પહેલાં રચાયેલી કાઈ પણ શ્વેતાખરીય કૃતિમાં કે પૂર્વકાલીન શિલાલેખમા આ પ્રકારનું મંતવ્ય રજૂ કરાયેલું હજી સુધી તો મને મળ્યું નથી. ખીજી વાત એ છે કે નંદીની થેરાવલી (ગા. ૨૬)માં સ્વાતિને ‘હારિત’ ગોત્રના વર્ણવ્યા છે, બ્યારે પ્રશસ્તિ પ્રમાણે ઉમાસ્વાતિ ‘કૌભીષણ’ ગોત્રના છે. તેમ છતાં આ મંતવ્ય સાચું જ સિદ્ધ થાય તો ઉમાસ્વાતિ વીરસંવત્ ૩૭૬ની આસપાસ—એના કરતાં થોડાંક વર્ષ પહેલાં થઈ ગયા એમ માની શકાય.

૧ આ આચાર્ય તે જ વીરસંવત્ ૬૦૯માં ખોટિક દષ્ટિ રજૂ કરનાર શિવભૂતિના શિષ્ય કૌંડિન્ય છે એમ કેટલાક માને છે. જુઓ પૃ. ૩.

૫૦વી—ઉપરુપ્ર અવનરખા પર ૮૫૨થી એ વાત જાણી
 રખાય છે કે ઉમાન્વાતિને ૨ વાયઃ ની ૫ થી ૬ થી વાયઃનો અથ
 ૨૫૨૬ છે એ વાત સિદ્ધાંતે સિદ્ધિએ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૧. સૂ. ૬) થી
 રીખ (ભા. ૨. ૧. ૨૦૬) માં કહી છે વિગતમાં ૨૫૨૬ છે કે—
 વર્ષે ૪ સત્ત્વવના દિવસે વધા તિ લગ્નદા।
 કુલ્લગમિ ય કુલ્લ દા સદા વ્યવતિ ॥

મુજનેનરિદેગીય—નમર તાનમના એ મિત્રનર સિનાનખમા
 ઉમાન્વાતિને મુતકેવરિદેગીય કથા છે કે
 ઉમાન્વાતિનુ જૈન આમનેનુ પરિતીતન અત દોતન આપખને
 ગેમના વાયઃવસમા થયતી અને પોતે વાયઃ ૫ થીથી અત દોત
 ને બાળતની પ્રતીતિ કથાય છે

નમરમાર—જૈન આમમા છત્રી ઝગારી બાળતોને એવી મનોમોર
 ને એકનિત કી ઉમાન્વાતિએ ૨૫૨૬ થી છે કે કનિમાસર્વન
 મયન્દસ્યો મિદ્ધેમયન્દ(૨-૩-૪) થી નેવોપત્રતિ (૫૧ ૩૧અ)મા
 મોખને આ નીને મુજન ૮ નખ મો છે—
 કળેનાસ્વતિ સમ્પદીનર ॥

આથ સરુપ્ર પ્રલેતા—ઉમાન્વાતિનુ ન કૂલ ભાગ ૮૫ નુ પ્રતુલ
 અસાધા બુ દોડુ જોઈએ કેમકે ૫૬૫ ભાગમા ૨ અને ૩ સામ પ્રિષ્ઠ
 વિયા ને એમને સ ૭ અને પ્રમન થવીમા સામ પ્રિષ્ઠ અને સને ૮

૧ મુજો ૫. ૧૭

૨ કહાનકીની દાથપોથી (ભા. ૨. ૫૧ ૧૮ અ) મા ૫૫૫ આ
 ૫ થીને ૮ નખ છે

૩ તત્ત્વાર્થસૂત્રકારાસુનાસ્વતિમુગીદસમ્ ।
 મુતકેવરિદેગીય વદન્દ મુજનાન્દસમ્ ॥
 આમ અહીં ઉમાન્વાતિનો નરિ કે ઉમાસ્વામીનો ઉગ્રખ છે

મુતરરૂપે ગૂંચ્યા છે. ઉમાસ્વાતિની પૂર્વે ક્રાઈ જૈન ગ્રન્થકારે મંદુતમાં ક્રાઈ રચના કરી હોય તો તે આજે મળતી નથી એટલે આ દિમાએ એઓ આઘ મંદુત પ્રણેતા ગણાય.

તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યની મંચકારિકા તેમજ પ્રશમરતિ વિચારતાં એ વાત કલિત થાય છે કે એઓ ગદ્યની પેઠે પદ્યના પણ પ્રાજલ પ્રણેતા હતા.

અગાધ બોધ—તત્ત્વાર્થસૂત્રનું ભાષ્ય એમનો જૈન તેમજ અજૈન દર્શનોત્તો પત્રવગ્રાહી નહિ પણ સર્વગ્રાહી અભ્યાસ હોવાની સખળ સાક્ષી પૂરે છે. શ્રીતત્ત્વાર્થકર્તૃતન્મતનિર્ણય(પૃ. ૬)માં આગમોદ્ધારકે કહ્યું છે કે ઉમાસ્વાતિ સંપૂર્ણ દશ પૂર્વના ધારક હોય કે ન હોય, પણ તેઓ એક પૂર્વના ધારક તો છે જ.

અગ્રિમ સૂત્રકાર—સંસ્કૃતમાં સૂત્ર રજૂ કરનાર તરીકે ઉમાસ્વાતિનું નામ મોખરે આવે છે, કેમકે ક્રાઈ પણ જૈન ગ્રન્થકારે આ પ્રકારનાં સૂત્રો દ્વારા સંસ્કૃત કે પાઠ્ય કૃતિ એમની પૂર્વે રચી હોય એમ હજી સુધી તો જાણવામાં નથી.

ઉચ્ચનાગર શાખા—‘ઉચ્ચનાગર’ એ ઉમાસ્વાતિની શાખાનું નામ છે એમ ઉપર્યુક્ત પ્રશન્તિનું પાંચમું પદ્ય જોતા જણાય છે, કેમકે ઉચ્ચનાગર એવો જ અહીં ઉલ્લેખ છે તે આ શાખા માટે સંસ્કૃતમાં પદ્યાર્થે યોજાયેલું નામ હોય એમ લાગે છે.

પન્થોસવણાકૃષ્ણની થેરાવલીમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે આર્ય શાન્તિ ઐણિક નામના અને ‘માઠર’ ગોત્રના સ્થવિરથી ‘ઉચ્ચનાગરી’ શાખા નીકળી. આર્ય શાન્તિઐણિક આર્ય મુહસ્તિસૂરિની પરંપરામાં થયા છે આર્ય મુહસ્તિસૂરિને સુસ્થિત અને સુપ્રતિપદ્ધ નામના બે શિષ્ય હતા. અને તેમને ઇન્દ્રદત્ત (ઇન્દ્રદિત્ત) નામે શિષ્ય હતા. આ ઇન્દ્રદત્તને દિન્ન(દત્ત) નામના શિષ્ય હતા. આ દિન્નના શિષ્ય તે આર્ય શાન્તિઐણિક. આ

આપ શાન્તિકેશિભા આપ મુદ્દનિમિત્તથી બોધી પેઠાએ આરે ૧૪ આપ
મુદ્દનિમિત્તો આવાલ વી મંવન ૨૬૧મા થયો છે એમ મનાય છે
આપ વાલ્યુ આપ સિદ્ધિ આ આપ શાન્તિકેશિભા મુદ્દનિમિત્તો
૧૧ છે આ આપ વાલ્યુ વી વત્ત ૧૮૪મા નવે સિધાના એમ
મનાય છે આમ આપ મુદ્દનિમિત્તો અગમનથી આપ વાલ્યુ
અગમન મુદ્દીના ૨૮ (૧૮૪-૨૬૧) વર્ષમા પાસ પીએ થઈ છે
એક પેઠામાં ૧૮ કાળ બે સાડ વર્ષો ગીએ તો આપ
શાન્તિકેશિભા પ્રારબ્ધાગ વી મંવન ૨૭૧ની આમપામનો મનાય
આ અરસામા ઉચ્ચનાગરી સાખા નીચી રમે

ઉચ્ચનાગરી ઉચ્ચનાગરી સાખા ત આપ શાન્તિકેશિ થી
૧૦૭૯થી ઉચ્ચનાગરી સાખા જ છે એમ મનાતા અચમતુ ૫૦ છે
૧ છપા આ બેને અલિન નાનીએ તો ૫૫ ઉચ્ચનાગરી આ સાખામા
૩ થયા એ બાગ તો અમામા રહે છે

પરપના—નિબ ૧ ઉચ્ચનાગરી કિત્તવર માને છે અને ફક્ત
૧૫૬૫ને જ તેમની કૃતિ થતે છે આપ જતાવના અને અમના
૧ આપમા ૫૫ એમને જોતાવર માને છે એવું જ નહિ ૫૫ આ
૧૫૬૫ એવું આપ પ્રશમનિ કાપાદિ ૫૫ એમની જ કૃતિઓ
૧ આથી પ્રશ્ન એ ઉત્તર છે કે ઉચ્ચનાગરી જતાવર છે કે
૧૧ એઓ કિત્તવર ૫૫૫૫ના ન હતા કેમકે પ્રશ્નમાં સૂચવની
મર સાખાએ ઉચ્ચનાગરી તરવાર્થમુદ્દના આ ૫ વા ૩૮
૮ નું ૧૧ના ભાવાર્થ તેમ જ તરવાર્થમુદ્દના (આ ૧ નું ૩૧
૫ ૩ આ ૪ નું ૨૦ આ ૫ નું ૨૮) આપમા લખામ

૧૧ પ્રશ્ન ઉત્તર આપમા ૧૧ “મીનરવાર્થકર્તૃત મત
જાં મીનરવાર્થમુદ્દના કે ફર્કા જેનાવર ફેંકે પા કિત્તવર
નીવ નિબધ દિનીમા લખ્યો છે અને એ નવાગરી મન્ય
સ ૧૬ ૩મા પ્રશ્ન થયો છે

વિક્રમની પહેલી સદીના પ્રાગભમાં ક્યાગ્રેક થયા છે એમ કહી શકાય.

જો ધર્મસાગરીય પટ્ટાવલીનું કથન વ્યાજબી કહે અર્થાત્ સ્વાતિ એ જ ઉભાસ્વાતિ છે વગેરે બાળત સાળિત થાય તો એઓ વીરસવત ૩૭૬ની આસપાસ થઈ ગયેલા મનાય.

આ પ્રમાણેની પરિસ્થિતિમાં હું એમ માનવા લક્ષ્યાર્થ છું કે ઉભાસ્વાતિ વહેલામાં વહેલા વિક્રમની પહેલી સદીમાં અને મોડામાં મોડા વિક્રમની ત્રીજી-ચોથી સદીમાં થયા છે.

ઉત્તરજ્ઞયણુ (અ. ૨૮, ગા. ૬ ને ૧૦), કુણાદ-સૂત્ર (૧, ૧, ૧૬), યોગસૂત્ર (૩, ૨૨) ઉપરનું બાષ્પ ઇત્યાદિનો વિચાર કરતાં ઉપર્યુક્ત અટકળનું સમર્થન થાય છે એટલું જ હું અહીં સંક્ષેપમાં સૂચવું છું. ૨.

તત્ત્વાર્થસૂત્રના દ્રવ્ય, ગુણ અને કાળનાં લક્ષણવાળા સૂત્રોને ઉત્તરજ્ઞયણુ સિવાયના અને એના કરતાં કોઈ પ્રાચીન આગમનો આધાર છે ?

તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં અપાયેલાં દ્રવ્ય અને સત્તાનાં લક્ષણો કુંદકુંદ આચાર્યના પંચત્થિકાયા (ગા. ૧૦)નું સ્મરણ કરાવે છે.

કૃતિકલાપ—કહાવલીની અશુદ્ધ હાથપોથી (ભા. ૨, ૧૮૦૩અ)માં મલ્લવાદીની કથા શરૂ કરાઈ છે, તે પૂર્વે ઉભાસ્વાતિને અગે નીચે મુજબની પકિત છે.—

“જહા ઉમાસાઙ્વાયગો-વિરહ્યાણિ ઇ.

ઉમોસાઙ્વાયગેણ-એસગરહત્તથઙ્ગિસહૃત્યાગેગપ્પરણાણિ ગેયા પસ્સવ વે વિ દેવલોગં તિ ”

૧ આની રચના ઇ. સ. પૂર્વે પહેલા સૈકામાં થઈ છે એમ મનાય છે.

૨ આ બાળત ગુજરાતીમાં બાણવા ઇચ્છનારે તત્ત્વાર્થસૂત્ર (ગુજરાતી વ્યાખ્યા સહિત)નો પરિચય (પૃ. ૧૨-૧૮) જોવો.

૩ પહેલી પૃષ્ઠી.

આ ઉપરથી જોઇ શકાય છે કે ઉમાસ્વાતિએ અનેક પ્રકરણો રચાવતાં એમણે પાંચમે પ્રકરણો રચ્યા હતા એવા કેટલાક ઉલેખો મળે છે —

- (૧) જિનદર્શનપ્રકરણ ગણહુગ્ગસદ્ધસયગ (મા ૫૦)
- (૨) જિનપ્રત્યક્ષપ્રકરણ વિવિધતાધિકરણ
- (૩) હુરિખરપ્રકરણ પ્રસામરૂપિની દીક્ષા

અત્યાદે તે કું નીચે મુજબના ચાર જ ગ્રન્થોને નિસદિધ રીતે ઉમાસ્વાતિની કૃતિ ગણ્ય હું —

- (૧) તત્ત્વાર્થાધિગમસામ્ય
- (૨) તત્ત્વાર્થાધિગમસામ્યલુ સામ્ય
- (૩) પ્રસમરૂપિ
- (૪) સૌચપ્રકરણ

આ ઉપરાંતના નીચે પ્રમાણેના ગ્રન્થોને પણ કેટલાક એમની કૃતિ ગણે છે —

- (૧) ખેતસમાસ (કેવલસમાસ)
- (૨) જ્ઞાતીપદસમાસપ્રકરણ
- (૩) પૂર્ણપ્રકરણ
- (૪) સાવયપદ્યુતિ (આવપ્રતસિ)

આ ઉપરાંત પણ એમની કોઇ કૃતિ કે કૃતિઓ હોવી જોઇએ એમ સિદ્ધસેનમણિપૂત તત્ત્વાર્થગીમનુ એવતરણ અજપદેવકૃતિએ રચેલી કાણ અને પદ્યાસંગની દીક્ષાનાં લેખજ ગાનિસરિકૃત ‘પાઠ્ય ગીમમાનાં એવતરણો અને આવરિજનકૃત ઉત્તરજનઅખની દીમમાનું એવતરણ જોતાં જણાય છે ‘સચિટ્ટાદિ ન્યાયે આપણે ઉપરખે કૃતિઓ વિચારીશું.

શીલપ્રકરણ—તત્ત્વાર્થસૂત્ર ઉપર સિદ્ધસેનમણિએ જે દીમ રચી

૧-૩ આ માટે જુઓ સમાધ્ય લગીક તત્ત્વાર્થાધિગમપૂર્વ(ભા. ૧)ની માગી સંગૃહીત પ્રત્યાક્ષ (પ. ૨૦-૨૨)

છે તેમાં પૃ. ૭૭ (ભા. ૨)માં શૌચ્યપ્રકરણનો ઉલ્લેખ છે. પ્રસ્તુત પદ્ધિત નીચે મુજબ છે —

“ અદત્તાદાનં નામ પરં. પરિગૃહીતસ્ય તૃણાદેરપ્યનિગૃપ્તસ્ય ગ્રહણં સ્તેયમ્ ”

આ શૌચ્યપ્રકરણ આજ દિન મુધી તો કાંઈ અજાણી મળી આવ્યું નથી.

તત્ત્વાર્થસૂત્ર—આ લગભગ ૨૦૦ શ્લોક જેવડી લઘુ કૃતિ છે. શ્વેતાંબરોના મતે એમાં ૩૪૪ સૂત્ર છે, ન્યારે દિગંબરો પ્રમાણે આ સંખ્યા ૩૫૭ની છે. આમ સંખ્યામાં અને કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે પાઠમાં ભિન્નતા હોવા છતાં આ કૃતિ અને સપ્રદાયોને માનનીય છે. દિગંબરોમાં તો એ ‘મોક્ષશાસ્ત્ર’ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે અને એના એક વારના પદનથી ઉપવાસનુ ફળ મળે છે એમ એઓ માને છે.

તો ભાગની પ્રશસ્તિના પછા પદમાં એમ ‘કહ્યું છે કે જે તત્ત્વાર્થાધિગમશાસ્ત્રને જાણશે અને એમાં કહ્યા પ્રમાણે વર્તશે તે અવ્યાયાધ સુખ યાને મોક્ષ નામના પરમાર્થને સત્વર મેળવશે.

રચનાનો હેતુ પ્રશસ્તિ (શ્લો. ૪-૫)માં એ દર્શાવાયો છે કે ગુરુ-પરપરાથી યથાર્થ રીતે ઉત્તમ જિનવાણીને પ્રાપ્ત કરીને, દુષ્ટ આગમો વડે હણાયેલી શુદ્ધિવાળા અને દુઃખથી પીડાતા એવા લોકોને જોઈને જીવો ઉપર અનુકંપા ઉત્પન્ન થવાથી તત્ત્વાર્થાધિગમશાસ્ત્ર ઉભારવાતિએ રચ્યું.

તત્ત્વાર્થસૂત્રનું ભાષ્ય—તત્ત્વાર્થસૂત્રનું ભાષ્ય ૨૨૦૦ શ્લોક જેટલું છે. એમાં આવતા વિષયોનું અધ્યાયદીઠ નિરૂપણ તત્ત્વાર્થસૂત્રની હરિ-ભદ્રસૂરિકૃત ટીકા ઇત્યાદિ સહિત જે આવૃત્તિ ઋષભદેવજી કેસરીમલજી શ્વેતાંબર સંસ્થા તરફથી ઇ. સ. ૧૯૩૬માં પ્રસિદ્ધ થઈ છે તેમાં છે, અને એ એના સંપાદક મહાશય આગમોદ્ધારકને હાથે કરાયું હોય એમ લાગે છે.

૧ યસ્તત્ત્વાર્થાધિગમાર્થ્યં જ્ઞાસ્યતિ ચ કરિષ્યતે તત્ત્વોક્તમ્ ।

સોઽવ્યાવાધસુસાર્થ્યં પ્રાપ્સ્યત્યચિરેણ પરમાર્થમ્ ॥”

ભાષ્યની સ્વોપપાતા—હરિભસરિએ રવેના શાસ્ત્રવાર્તાસિધુ
અવતુ ૧૯૦૫ પથ તે તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યના અતમાના ૩૨
પથોમાનુ આનુ પથ છે એને (માગ્વાતિમૃક ગણી હરિભસરિએ
ઉદ્ધૃત કર્યું છે
વિગેષમા આ મરિએ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૨ ન ૪૩)ની વીકા (૫૧
૧૪૧)માં નીચે મુજબ C વેખ કયો છે તે પણ આ હકીકતનુ સમર્થન
કે છે —

સ્વમિત્વમન્યન્ સારસ્વતિ સ્વમિત્વમન્યન્મિત્વાય મતાન્તરમુપન્યન્મદા-
દકે તિવ્યદિના

સિદ્ધસેનમણિએ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૬ મુ. ૩)ની લીઝ (૧ ૨૫૩)મા
“સહનૂત્રસલિવેદમન્યોષ્ઠમ્ એમ ને કર્યું છે તે આ મણિવર
ભાવને સ્વોપપાત માને છે એ વાતનુ ચોતક છે

સમધકારિમ (સ્થો. ૨૨ અને ૩૧)માં અને કેટલેક અથને ભાષ્યમા
પ્રથમ ધરુપના નિર્દેશપૂર્વક કતાયેવી પ્રતિજ્ઞાનુ પાતન સ્વમાજ નેવાય
છે તેથી ભાષ્ય અને સૂત્રના કર્તા એક જ છે

ભાષ્યમા સૂત્રના પા.ને તો તેમજ અથની સદિધતાનો અને
પ્રેયતાણનો અભાવ પણ આજ અનુમાન પર લાઇ નય છે

તો ભાષ્યકાર સ્વમાજ નજ દોવ તો ભાષ્યમારે સ્વમાજ વિ
પ્રસન્નિકરે કેમ કયું કર્યું નથી? જગી ભાષ્યમારે મંથગાયરભૂરેપે પણ
કેમ કયું કર્યું નથી?

ભાષ્યમાં બાદ લઈ જ એવા C વેખપૂર્વક ને પથો આવે છે તે
સુ ભાષ્યકારના જ છે!

ભાષ્યની મરિકાઓ—ભાષ્યના પ્રારંભમાં અપાવેલી ૩૧ મરિકાઓ—
સમધકારિકાઓ તત્ત્વાર્થસૂત્ર નામની મૂળ કૃતિને જ ઉદ્દેશીને રચાયેલી
દોવ એમ લાગે છે એ જેમ મરતની અને સાથે સાથ મનોહર અને
ગંભીર છે તેમ આમાંની મરિકાઓ પણ છે કેટલાક આ મરિકાઓને

મત્રકારની કૃતિ માનવા પ્રેરાય છે તો તેમ દરવું યુક્તિયુક્ત નથી, કેમકે જો જો મત્રકારની જ કૃતિ હોય તો એના ઉપર કેમ કશું વિવરણ બાધ્યકારે કર્યું નહિ એવો પ્રશ્ન પૂછી શકાય તેમ છે.

ભાષ્યની વિશિષ્ટતા—મોપદ્રમ આયુષ્યના પક્ષની ઉપપત્તિ માટે તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યમાં ૧જે દાખલા અપાયા છે તે યોગસૂત્રના ભાષ્યમાં પણ છે એટલું જ નહિ પણ જનેના શબ્દોમાં પણ સમાનતા છે, આ સંબંધમાં ગણિતવિષયક જે ત્રીજો દાખલો તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યમાં છે તે યોગસૂત્રના ભાષ્યમાં નથી.

સન્તુલન—ઇ. સ.ની શરૂઆતમાં રચાયેલા મનાતા અક્ષપાદના ન્યાયદર્શન સાથે અને એના ઉપરના બીજા-ત્રીજા સૈકાના વાત્સ્યાયને રચેલા ભાષ્ય સાથે તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યના કેટલાક શબ્દો અને વિષયો મળતા આવે છે.

તત્ત્વાર્થસૂત્ર (૧, ૫; ૨, ૧૫)ના ભાષ્યમાં અષ્ટાધ્યાયીમાં મળી આવતાં સૂત્રો છે.

સંદિગ્ધ કૃતિઓ—ઉમાસ્વાતિએ રચેલી મનાતી જે કૃતિઓ વિષે મારું મન અંશતઃ શંકાશીલ રહે છે એને હું એમની સંદિગ્ધ કૃતિઓ કહું છું. એ એમની કૃતિઓ ન જ હોઈ શકે એમ કહેવા માટે મારી પાસે કોઈ વિશિષ્ટ અને અકાટ્ય પ્રમાણ નથી, પરંતુ જ્યાં સુધી મને એમની આ કૃતિઓમાંથી પ્રૌઢ અને પ્રાચીન ગ્રન્થકારોએ ઉમાસ્વાતિના નામપૂર્વક અવતરણો મળ્યા આવે નહિ તેમજ આ સંદિગ્ધ કૃતિઓની પ્રાચીન અને વિશ્વસનીય હાથપોથીઓમાં ઉમાસ્વાતિનો કર્તા તરીકે નિર્દેશ કરતી પુષ્પિકા મળ્યા આવે નહિ ત્યાં સુધી તો એ કૃતિઓને સંદિગ્ધ ગણુ છું. તેમ છતાં એનો પણ ચોડેઘણે અશે પરિચય કરાવું છું.

ખેતસમાસ—ખેતવિચાર તરીકે ઓળખાવાતી કૃતિ તે આ જ

૧ આ ખે દાખલા કોઈ આગમમાં મળે છે ખરા ?

દ્વિ આશયોદ્ધારકના મતે ખેતસમાસ (મં ક્ષેત્રસમાસ) તે
 દ્વિઆસ્વાતિની જ કૃતિ છે. પણ આ પાઠ્ય કૃતિ મારા જોવામા નથી
 જાણીપસમાસ—પ્રારંભમા રજોક પછે છે ત્યાર પછીનો ભા.।
 ત્યામ મધ્યમા છે આખી કૃતિ ચાર આલેખમા વિભજ્ય છે અહીં
 જ્યાંજ્યાં સ્વરૂપ દેશમા મમજવાયુ છે આ પણ A S B તરથી
 જાના ઉપર વિજયસિદ્ધાંતજો વિનેયજનહિતા નામની સમૃતમા દીકા
 ન છે એમાથી કેટલોક જામ પણ અહીં અપાયે છે
 પૂર્વાશ્વરજ—આમા ૧૯ પદો છે પૂર્વ વચેરે દિશાની સામ
 િને પૂજ કરવાથી યુ યુ રજ મને એ જાગત નવ અગે તિનજ
 જ્યાંની દડીકા, અમ પૂજનુ સ્વરૂપ અને અતમા ૩૧ પ્રમારની
 મિતપૂજનુ ઘોનન એમ વિરિધ વિપરો સક્ષેપમા આલેખાયા છે આ
 નાનકડું પ્રકરણ A S B તરથી જણાયેલું છે એના અન્તમા આ
 પ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે દ્વિઆસ્વાતિ વાયકે રમેતુ છે એવા ઉ નેખ છે
 થવાસ ની દીકા (૫૪. ૨આ)મા અમલપદેવમુરિએ દ્વિઆસ્વાતિં
 નેગી આવકમ્પ્રમામિમા આવક મને કલો છે એવો ઉ નેખ કયો છે.
 આ નામની એ નરમૃત કૃતિ દ્વિઆસ્વાતિએ રની ૩ એમ
 મિબિન્દુ ઉપરની મુનિચન્દ્રમુરિત દીકા (૫૪ ૩૫આજે)મા બારમા
 ના અધિમારમા દ્વિઆસ્વાનિત આવકમ્પ્રમામિ એવા ૨૫૯ ઉ ૧ખ
 કે અપાયેના નીચે મુજબના પાઠ ઉપરથી જાણાય છે —
 કલિવિર્ગવિભાગો નામ અતિવચ—સાધક સાધ્ય સાધક પ્રાવિકાન
 યદ્યુતગતપુ મલકાડમુયાનાસનપાદપ્રમાર્જનમસ્કાતદિભિરવલિખા
 ભજાનકરીવપન્નયદિપ્રાણેન મવિભાગ વર્ગ્ય ।

એ શીતસ્વાર્ધિર્મુર્તિ મતનિર્ભય (૫ ૧)
 વચનનયનચાત નલકેમવિલગલીચિતિવિનાનમ્ ।
 જાનુગત પ્રમલ્લમમિરણુ ન સદા જૈનમ્ ॥
 તાનિવાચકેન લમણેન સમ્પન્નવદિષ્ ધાવકપ્રગત્યાગી ભલૌ ઉચ ।
 સ્તિતિવચવિરિચિખાવકપ્રજ્ઞસિસૂત્રમ્

માનવિજ્ઞાને ધર્મસંગ્રહ રચ્યો છે, અને એ ન્યાયાચાર્ય યગોવિજ્ઞાન-ગણિએ સુધાર્યો છે. એમાં (ભા ૧, પત્ર ૯૬ અ)માં પણ આ પાઠ ઉમાસ્વાતિકૃત શ્રાવકપ્રજ્ઞાપ્તિમાંથી છે એવા સ્પષ્ટ ઉલ્લેખપૂર્વક અપાયો છે.

સાવયપણ્ણત્તિ (સાવગધમ્મસમાસ)—આ પાઠ્ય કૃતિ છે. એમાં ૪૦૧ પદો છે. આનુ ૨૯૯મુ પદ આવસ્સય (૬, ૯; પત્ર ૮૩૧આ)—માંથી ઉદ્ધૃત કરાયું હોય એમ લાગે છે. આ સાવયપણ્ણત્તિ ઉપર અનેકાન્તજયપતાકા વગેરેના કર્તા હરિભદ્રસૂરિની સંસ્કૃતમાં ટીકા છે. આ હરિભદ્રસૂરિએ આ કૃતિને શ્રાવકપ્રજ્ઞાપ્તિપ્રકરણ કહેલી છે. આ કૃતિમાં સાવગધમ્મ અને સમાસ એ બેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ હોવાથી હું એને સાવગધમ્મસમાસ કહેવા લલચાઉ છું. આ કૃતિમાં શ્રાવકોનાં બાર વ્રતોના અતિચારોનું જે નિરૂપણ છે તે તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૭ સૂ. ૨૦-૩૧)ના ભાષ્ય (પૃ. ૮૨-૮૫)માંના નિરૂપણથી ભિન્ન છે. આ કારણને લઈને તેમજ પંચાસગના શરૂઆતના બીજા પદની ટીકામાં (પત્ર ૩આ)માં અભયદેવસરિએ આ સાવયપણ્ણત્તિનું બીજું પદ અવતરણરૂપે આપતી વેળા એને પૂજ્ય કહ્યું છે એવો ઉલ્લેખ છે અને આ પૂજ્ય તે હરિભદ્રસૂરિ છે એમ મને લાગે છે એથી હું આ કૃતિને ઉમાસ્વાતિની રચના માનતાં અચકાઉ છું.

ઉમાસ્વાતિએ સાવયપણ્ણત્તિ નામની કૃતિ રચી છે એવું વિધાન પ્રથમ કાણે કર્યું છે ? ઉમાસ્વાતિએ સાવયપણ્ણત્તિ નામની કૃતિ રચી હોય અને તે લુપ્ત બનતાં તો આ હરિભદ્રીય કૃતિને જ નામસામ્યને લઈને એમની કૃતિ તરીકે ઓળખાવવા નહિ જોડાઈ હોય ? આના ઉત્તર વિચારવાનું કાર્ય અત્ર મોકુફ રાખી હું એટલો નિર્દેશ કરીશ કે ઉવાસગદસા અને આવસ્સયમા જે ૧૫ કર્મોદાનનું નિરૂપણ છે તે તત્ત્વાર્થસૂત્ર કે એના ભાષ્યમાં નથી.

આ પ્રમાણે ૬ નાચમ્બલ ધોમ્વાનિનુ દવનરતાન્ત સક્ષેપમા
૨૪ મી વિગ્નુ અને પ્રગુત નાખ્યાતાના-ગેનનાકારના વ્યાખ્યાનો
રિરે વિચાર કરતા પ્રગ્નુ થાઉ તે પૂર્વે મે વ્યાખ્યા નોધુ છું—

(૧) ધોમ્વાનિ ને અર્થે વિવિધ ન્યુત્પત્તિઓ—અર્થ-અતિ
સિદ્ધિભયન્દ્ર (૨-૨-૩૮)ના ૧૭ ન્યામ (૫૩ ૩૧અ)ની નિન્ન
ખિન પખિમા જોવાય છે—

અર્થ-ધોર્તિ કુલુ બળતીતિ પાળામ્મજિમ્મામ્ હતિ દગ્નિત્ત્વ યદા
અર્થ-ધોર્તિ સ્વચિરિરોગ્ગવલ્લ યસ્ય યદા અર્થ માતા સ્વાતિ વિગ્નુ તવોર્ગોત
માતૃ પુત્રોઽપ્યુમાસ્વાતિ ”

(૨) આગ્રોહા > આર્થ અર્થાર્થ દેશ અને ધોમ્વાનિ વાચક
એ નામનો લેખ ૧૫મો છે અને એ સિદ્ધચક્ર (૧૧ ૭ અ ૮
૧ ૧૮-૮)મા ૭૫મો છે

લક્ષણ—વ્યાખ્યાનોની એક વિશિષ્ટતા તે એમા અપાયેલા કેટલાક
લક્ષણો છે કેમકે સાદી અને અનોટ ભાષામા પારિભાષિક શબ્દોનાં લક્ષણો
જૂઠ વાની પ્રજા બધાને આજ્ઞ નથી બીજી કેટલાક નોંધપાત્ર
લક્ષણોનો નિર્દેશ કરુ છું—

અગિયારમુ ગુણસ્થાન—એકાદશી મીનીનુ લપસ્યુ પચધિયુ તે
અગિયારમુ ગુણસ્થાન (૫ ૧૨૫)

અવર્ગ—આનરિક અશુભ હેતુ તેનુ નામ જ અવર્ગ (૫ ૮૨)

અદિસા—દિસા ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા તેનુ નામ અદિસા (૨ ૭૨)

અયુધ્ય—અત્યંત કરતા-એક અતિમાથી નીચળા ખીજ ગતિમા
૮૫૩ થતા ઉદયમા પ્રથમ જે કર્મ આપે તે આયુધ્ય (૫ ૧૬)

કર્મ—આ જગતમા અસ્તબ્ધમા અસ્તબ્ધ વ્યાધિ હોય તે તે
કર્મ (૫ ૧૬)

કર્મ-ભૂમિ—તૌકિક દષ્ટિએ અર્થ અર્થિ મતી નથા કૃષિ દોષ

તે 'કર્મ-બુધિ'. લોકાત્તર દષ્ટિએ ન્યાય ધર્મની પ્રવૃત્તિ હોય તે 'કર્મ-બુધિ'. (પૃ. ૫૨)

કિંમતી—જે એક ચીજથી બીજી અનેક ચીજ મળે તે 'કિંમતી'. (પૃ. ૯૭)

ગુનેગાર—નવો પાપી તે 'ગુનેગાર'. (પૃ. ૬૫)

ચારિત્ર—સાધકોને વધારવા માટે, આધકોને દૂર કરવા માટે જે રાતદિવસનો પ્રયત્ન તેજ 'સમ્યક્'ચારિત્ર'. (પૃ. ૧૭૦)

જન્મ—વગર કબૂલાતે કબૂલ થયેલી ચીજ તે 'જન્મ'. (પૃ. ૧૪૮)

જ્ઞાન—જેમા મોક્ષનું સાધ્ય હોય તેનું નામ જ 'જ્ઞાન'. (પૃ. ૧૦૮)

ચોથું ગુણુસ્થાન—જે ગુણુસ્થાને મોક્ષ જ જોઈએ એ ઇચ્છા હોય તે 'ચોથું ગુણુસ્થાન'. (પૃ. ૧૮)

જરૂરી—જેના આવ્યા વગર અડચણ હોય, જેના આવવાથી ફાયદો થાય, ન આવવાથી નુકસાન દેખાય તે 'જરૂરી'. (પૃ. ૯૦)

'દાનરુચિ' ગુણુ—જે ગુણુના પ્રભાવે મનુષ્યપણામા પૃથ્વી આદિ તમામ પ્રાણી વંશો તરફથી સુખ મળે અને મનુષ્યત્વ નીલે તે ગુણુ તે 'દાનરુચિ' ગુણુ છે. (પૃ. ૩૨)

દુખી—જૂનો પાપી તે 'દુખી' (પૃ. ૬૫)

દિવલવ—આપની મુડીનો માલદાર તે 'દિવલવ' (પૃ. ૭)

ધર્મ—આતરિક શુભ હેતુ તેનું નામ જ 'ધર્મ'. (પૃ. ૯૨)

ન્યાય—ગુનાને, સજાને સીધો સબંધ વિચારાય તેનું નામ 'ન્યાય'. (પૃ. ૬૫)

પ્રથમ ગુણુસ્થાનક—જે ગુણુસ્થાનકે મોક્ષ પણ જોઈએ એવી ઇચ્છા હોય તે 'પ્રથમ ગુણુસ્થાનક' (પૃ. ૧૮)

બીજાજરૂરી—જેના આવવાથી ફાયદો ન દેખાય, ન આવવાથી નુકસાન પણ ન દેખાય તે 'બીજાજરૂરી' (પૃ. ૯૦)

મનુષ્ય રાની પ્રાપ્તિનુ સાધન—જે વિના પ્રયત્ન તે પોતા નથી પાડે પણ પ્રયત્ન પોતા ન જ પાડે તે મનુષ્ય થાય (૫ ૩૦)
મનુષ્ય-શુદ્ધ—જે ચોપામા જે આવે તે જામે ઉદાર નહિ તે નાપર તે મનુષ્ય-શુદ્ધ (૫ ૧૧૬)

મનુષ્ય-દેહ—મનુષ્ય-દેહ એટલે મોક્ષની નીસરણી (૫ ૧૦)
મનુષ્ય—મનુષ્ય એટલે તો આયુષ્ય ને મનિનો અભાવ (૫ ૧૦૨)

મિથ્યાત્વી—જે જીવિગીને જોન બન વે તે મિથ્યાત્વી (૫ ૨)

મોક્ષ—જેનો ભવ જીવને દરેક સજે ને સમયે રહ્યો છે તે ભવ ત્યા નથી તેનું નામ મોક્ષ અથવા અમરપટ્ટા (૫ ૧૪)

સાધના રહેવાનું મોટામા માટુ ઝાણ તે મોક્ષ (૧૪)

જ્યા જન્મ ન મરણનો ભવ જ નથી તે મોક્ષ (૧૪)

ચિદાનુ—જાણીને ક્રિયા કરે તેનું નામ વિદ્યાનુ (૧૦૭)

સમક્ષિ (સમ્યક્-દર્શન)—જે સાધ્ય છે તે સાધનુ જ છે સાધ્ય જ સાધનુ જ છે જ આ મિથિ એનું નામ સમક્ષિ (૫ ૧૭૦)

સમક્ષિતી—જે જીવિગીને મદન બનાવે તે સમક્ષિતી (૫ ૨)

સમ્યક્જ્ઞાન—સાધના સાધક—સાધનો બોધ તેનું નામ સમ્યક્જ્ઞાન (૫ ૧૭)

ચરિત્ર—મનુષ્ય નાખ્યાતા પ્રત્યક્ષવાચ્ય અભિદાનિક કે પૌર્ણાષ્ટિક અભિનના જીવનની કોઈક ધટના આલેખ છે આ બાબતના સમર્થનાથે હ આને જો તામયિ તાપસનું ચરિત્ર અપાયુ છે તેની પ્રથમ મોધ લકિ છે

આ તાપસની ત્રીજ તપશ્ચર્યા અને તેના અવધ દગ સિર્ષ શ્રીમથાના મુત્ર (અર્થ ૫ ૬૪૬ ૧) ના વ્યાખ્યાનનેમદ (૫ ૧૮૮-૯)મ વિચર કરાયો છે આનુ ચરિત્ર વિદ્યાદેવચરિત્ર (સ ૩ ૬ ૧ મન ૧૩૪)મા અપાયુ છે એનો અવાનુરદ ઓલ પાલી-સાર

(પૃ. ૧૯૦-૧૯૫)માં છે.

ખીજ નોંધ મુલસા (પૃ ૧૧-૧૮, ૧૫૮-૯) વિશે છે —

પ્રાચીન સમયમાં મુલસા નામની અનેક વ્યક્તિઓ થઈ ગઈ છે તેમા નીચે મુજબની વ્યક્તિઓ ભિન્ન ભિન્ન ગણાવાય છે —

(૧) આ અવસર્પિણીમાં ભન્તદેવમા થઈ ગયેલા નવમા તીર્થક મુનિધિ ઉર્દે પુષ્પદત્તની પ્રથમ શિષ્યા. જુઓ સમવાય (૨મુત ૧૫૭, પત્ર ૧૪૫અ).

(૨) શ્રીમદાવીરગ્વામીની એક ઉત્તમ શ્રમણોપાસિકા કે જેનો આત્મા આગામિ-કાલમાં તીર્થ કર થનાર છે. જુઓ સમવાય (મુત ૧૫૮, પત્ર ૧૪૬અ) અને ઠાણુ (કા. ૯, પત્ર ૪૫૫અ)

(૩) નાગ નામના ગૃહપતિની પત્ની. જુઓ અંતગાહસા (વગ્ગ ૩, અ. ૧, પત્ર ૪અ-આ).

(૪) શકની એક અગ્ર-મહિષી, ઇન્દ્રાણી. જુઓ પઉમચરિય (૧૦૨, ગાથા ૧૫૯).

(૫) 'શ ખપુર'ના રાજા સુન્દરની પત્ની જુઓ ડાં યાકોખી દ્વારા ઇ. સ. ૧૮૮૬માં સંપાદિત કરાયેલ ઉપુસ્તક.

આ પૈકી ખીજ જ વ્યક્તિ અત્ર પ્રસ્તુત છે, કેમકે ત્રીજી વ્યક્તિ તો અરિષ્ટનેમિના તીર્થમા થયેલી છે, અને એને નાગ નામે પતિ અને અણીયજસ (અનીકચશસ્) નામે પુત્ર હતો કે જેઓ અરિષ્ટનેમિ પાસે દીક્ષા લઈ 'શત્રુજય' પર્વત પર માસિક સંલેખના કરી મોક્ષે ગયા.

૧ આ જગ્યાએ 'દેસી' શબ્દ હોય ત્યારે એનો તેમજ મુલસ-મંજરીનો અર્થ 'તુલસી' થાય છે. જુઓ હેમચન્દ્રસૂરિકૃત દેસીસદ્-સંગહ (૮, ૪૦) ને ધનપાલકૃત પાઠ્યલઘ્વીનામમાલા (શબ્દાંક ૩૭૫).

૨ મહત્તલાલ ઝવેરચંદ દ્વારા ઇ. સ. ૧૯૩૮માં સંપાદિત આવૃત્તિ.

3 Ausgewahlte Erzählungen in Maharastri

આ પ્રશ્નન લ્યમિનુ ચાત્રે કોઈ આશયમાં હોઈ એમ જણાવ
નથી જાણી શકાય (બ ૬ સે ૬૮૧)માં મળતી આમીના તીર્થમાં
નવ શ્લોકો તીર્થસ્નાન-તોત-અર્ધ ઉપજન કયોલો ઉ નખ છે અને
એમાં મુવસાનુ નામ છે વળી જ્વાના પછીના મુવમાં સવિત-સુદ
અમ્બદ પરિચાલત એવો ઉ નખ છે
આવ-સંધના ચોથા પ્રતિકરમાં
(બ ૨ પૃ ૩૪)માં

આવસેયના ત્રીજા પ્રતિકંબન નામના બાળકને જન્મ ની નુખત
(બા ૨ ૫૪ ૧૬૪)માં આ મુળા વિષ થોડી દબાવત છે જેમકે એ
નામ નામના રચિતની પત્ની છે એણે લક્ષણ તેન ગનાનુ હતુ એની
સાક્ષી ૧૫માં આવેલા તરીકે પ્રસસ થતી સામગ્રી એક દવ આધુરપમાં
એની પરીક્ષા કરી અને પ્રસસ થતુ બચોસ આગીઓ આપી એ સમયના
એણે આધી અને વખત જતા એને બચોમ પુના થતા આ લખીત
સમયમાં આ જ સાક્ષીમાં દુર્લભ એણે આવસેયની ગીમ (૫૧
૧૭:૫૫-૫૫)માં આપી છે

ફેસલેયા વિધ (બા. ૩)ની મુખિય (પત્ર ૬૬)માં અનુ દર્શિતા C 14 મુ
તરફ મુલક અને અનુ વિધ દર્શાવે છે આજ દર્શિત થોડા અગે
એના એ સમ્બામાં દર્શિત મુલકે આની દીઠ (પત્ર ૧૦૦)માં
આપી છે આ અને અગે ૧૩મી તથા પૂજાની વાત છે
પાત્રવલ (પત્ર ૧૩) સે ૩૦મી સુધી
[૧]માં અનુ વિધ ૩૦મી સુધી

પ્રત્યક્ષ (૫૫૧ સે ૭૫૧)ની મતગિરિવરિન નીમ (૫૫૧
સપ્તમ નોંધ : દરિના દિ ૧૫ જે તરીકે મેનસા અને અન્ય ૧૧૧
દેશ્ય મુખિ નિરમિતનામના

देभय भूमि निरुद्धात्तापुष्ट्यानि (५२ १० सभा (८) भा
मा पदश्री मा भर्त्ता न्यन्त मुधी-११ मा पद लक्ष्मी
व आद्यपद्म ११ जेभा ३-४ मु पद नीन सभा १ —
त्र सागरविस्वा सुप्रसाधक
प्रतिमानवना

प्रतिनिधित्वम्

प्रतिभाषणम्

દાર્શનિક મુદ્દાઓ—

પહેલા અને ચૌદમા ગુણગ્રંથાન વચ્ચે જન્ય આત્મું અંત મુદ્દત્તનું હોય છે. (પૃ. ૧૧૧)

ભગવાનના કહેલા પદ્મધોને પણ જોતમગ્ધામીહ હેતુ-યુક્તિ દ્વારા માનતા હતા (પૃ. ૧૧૭)

દુર્ગતિ ન થાય તે હેતુએ કપાયો રોકાય, મન્દ કરાય ત્યાં એ વ્યભાવથી કપાયો પાતળા કર્યા ગણાય અને એ રીતે કપાયો પાતળા થવાથી મનુષ્યભવ મળે (પૃ. ૧૧૯).

નિગોદ તથા મોક્ષ આ એ સ્થાન સિવાય તમામ સ્થાને ઉન્નતિ પણ છે, અવનતિ પણ છે (પૃ. ૧૨૬).

નિગોદથી બહાર આવવું એ કંઈ જેવી તેવી ઉત્ક્રાન્તિ નથી (પૃ. ૧૨૬).

કર્મ તે જ જૈન શાસનમાં શત્રુ તરીકે ગણાય (પૃ. ૧૩૮).

જે હવ નથી એમ કહે તે જ હવ છે (પૃ. ૧૪૬).

પુદ્ગલની મદદ વગર મહેનત કરનારા બેજ— અયોગિ-કેવળા અને સિદ્ધ પરમાત્મા (પૃ. ૧૪૯).

બુદ્ધિ સરકારની દાસી છે (પૃ. ૧૫૬).

સમ્યક્ત્વ—આને અગે ત્રણ એકરાર અને ત્રણ ઉદ્દેશોપણા જે અસલ કરાતા તેનું સ્વરૂપ પૃ. ૧૫૭-૮માં વિચારાયું છે.

મનુષ્યત્વ વિષે વિચાર—મનુષ્યપણુ પામવું કેટલું દુર્લભ છે એ વાત પૃ ૬-૧૨માં દુનિયાની અપેક્ષાએ તેમજ હેતુ દ્વારા એમ બે રીતે વિચારાયું છે.

મનુષ્યપણુ કરતા સ્વર્ગમાં સુખસાહ્યબીના સાધનોની અધિકતા છે (પૃ. ૬),

મનુષ્યપણુમાંથી જ મોક્ષ મળે છે. (પૃ. ૬)

મનુષ્ય મરીને મનુષ્ય થાય (પૃ. ૭)

મનુષ્યપણુના ઉમેદવાર ઘણા, જ્યારે સ્વર્ગ તો અસરથી તિર્યચ એન્દ્રિય અને સરી પ એન્દ્રિય તિર્યચ અને મનુષ્ય જ મેળવી

સદે (૫ ૧૦) મનુષ્યગતિના યથાન મથાદિત છે (૫ ૧૦) મર્થજ મનુષ્યની-અગ મર્થર્થિમ મનુષ્યની પણ હિ પતિ મર્થજ મનુષ્યથી છે (૫ ૧૦) મનુષ્ય-મરને રૂણ હોય નહિ પણ લાવીને એમા વાના તે.૫ (૫ ૧૨૫) મનુષ્ય-જનના છ પ્રકાર છે એ બાબત ૫ ૧૨ - ૧૫૧મા તેમજ ૦૪૦ રૂપાન્તરથી ૫ ૧૬૧-૭મા જુ ગાઇ છે મનુષ્ય પશુની પ્રાપ્તિ આકર્ષિત છે (૫ ૧૬૩) અને મનુષ્યપણુ જન્મ કારણથી મને (૫ ૧૬૩)

હ પ્રમાણા મનુષ્ય—(૧) ઉત્તમોત્તમ (૨) ઉત્તમ (૩) મધ્યમ (૪) વિમધ્યમ (૫) અધમ અને (૬) અધમાધમ એમ છ પ્રકારના મનુષ્યો ૫ ૧૬૨મા ગણવાયા છે આ પ્રમાણના છ પ્રકાર વિષે આ સજ્જકારિમા કહતા પાવાની કાર્ષ જૈન કૃતિમા ઉ મેષ હોય એમ જાણવામા નથી. કેવલુ-રુચિના સિંધ મમકરમંજીએ જે ૧૨૫૨૫૪ ચરિત્ર રચ્યુ છે તેમા અધમાધમ અધમ વિમધ્યમ મધ્યમ, ઉત્તમને ઉત્તમોત્તમ એમ મનુષ્યના ■ પ્રકાર ગણાવી તેનું સ્વરૂપ વર્ણવાયુ છે

કામુ (૧) ૪)મા જોએ રીતે પુરોના ચાર પ્રકારો પડયા છે

સામાન્ય રીતે મનુષ્યોના ત્રણ પ્રકાર પડાય છે (૧) ઉત્તમ (૨) મધ્યમ અને (૩) અધમ તેમા જેઓ પોતાનો નિર્વાર્ જનો કડી પોતાના સ્વાર્થના ભામે પણ પરમાર્થ કરે છે તેઓ ઉત્તમ ગણાય છે જેઓ પોતાના સ્વાર્થને આચ ન આવે એવી રીતે પરમાર્થ કરે છે અને આમ સ્વાર્થ તેમજ પરમાર્થ સાધે છે તેઓ મધ્યમ ગણાય છે જેઓ કદ નિર્વાર્ ન હેવા છતાં પારકાનું અહિત કરે છે તેઓ અધમ ગણાય છે આ મતવચનું પદ નીચે મુજબ છે —

एतं संपुष्टं पदार्थवत्त्वा एतत्तं परिशुद्धं वे

સામાન્યરુપ પદાર્થમુદયદત્ત સ્વર્ણવિશાલક ય ।

તેર મહિયાથી જે તેર કાન્થો સમજવાના છે તેને ૧૧૦ ઉ ૧૫
ઉત્તર-અથવા (અ ૩) ની નિબંધિતની નીચે મુજબની ગાથામાં છે —

માનસ મોહનના ચંદ્રા કોદા પમાય કિવિજ્ઞા ।
મય સોગા જાણના વક્તેવ કુઝ્ઝલા રમણ ॥ ૧૬ ॥ ૧

જાદિ કરણદિ રૂઢાણ મુદ્ધવિ નિ માનુસ્ય ।
ન રૂદર કુ-હિમકરિ સવારસરણિ જીવો ॥ ૧૬૧ ॥ ૨

અહીં (૧) આગસ (૨) મોદ (૩) અરના (૪) અ-કાર (૫) કોષ
(૬) પ્રમા (૭) કૃપામુલા (૮) જા. (૯) ગા. (૧૦) અગાન, (૧૧)
આસેપ વાને અને કાપને અગીની આકૃષ્ટા (૧૨) કુદ્રથ અને
(૧૩) કીડા એમ તેગ માલો ગણવાના છે આ કાન્થોને તથા અને અતિસ-
રના એવું મનુષ્યપણું મેળવ્યા છતાં પણ અને દિવકાગી અને સમા નો
૧૨ પમાડનારું શ્રવણ મગડ નથી

૫ ૧૨મા નિ.નો તેર મહિયામાં જે ઉ ૧૫ કરાયો છે તેનો
૧૬મા અત્યંત ઘટ્ટિય નાનું કાળ એ છે કે પ્રમાણના જે પ્રાય
૩ ગણવાય છે તેમાં નિ.ની ઉ ૧૫ છે જાને લગતુ પદ નીચે
માં છે —

‘મઝ વિષય કમાયા તિહા વિગદા ન વચ્ચી મળિયા ।
જલ પમાવપમાનો નિરિદો સંચરણદિ ॥

આ ગાથા સુચના (સુ. ૧ અ ૮ મા ૩) ની રીતે ચક્રવર્તિન રીતે
૫૧ ૧૬૮-આમાં છે

શબ્દાન-પ્રકૃત—૫ ૭૫મા આ રિત ઉત્તરમાં છે એને અગ્રે
અભિધાનરસ્યેન્દ્ર (૫ ૪ ૫ ૨૨૭)માં તિલચરના રચનાકમુખમાં
રીતે મુજબની ગાથા છે —

૧-૨ આ ગાથામાં આવારસયની નિબંધિતની ૮૫૧મી અને ૮૫૨મી
શાલે નોવાય ॥ અને એવું મુજબની ૫૫૧મી અને ૫૫૨મી
(૨)માં છે

ઉપદેશરત્નાકર (અ. ૩, ત. ૫, ગા. ૨)ની આખ્યાના અંતમાં 'તદુ-
લિયો મત્ય' ઉપર પ્રમાણના અપ્યવસાયવાગો દ્વારા જે એ વાત છે.

મુનિમુન્દરસૃષ્ટિત અધ્યાત્મકલ્પદુમ (અધિ. ૧૪, શ્લો. ૨)માં
'તન્દુલ' મત્ય સાતમી નરકે જાય છે એ આજ્ઞાતનો અપ્ત ઉલ્લેખ છે
ધર્મખિન્દુ (અ. ૭)ની મુનિચન્દ્રસૃષ્ટિત રીકા (પત્ર ૯૧ અ)માં પણ
આ જ હકીકત છે

જવાણવાલિગમના મુત પહની તેમજ મુત ૨૨૨ની મત્રયગિ-
સૃષ્ટિત વૃત્તિમાં ૭૮આ તેમજ ૪૦૭અ પત્રમાં કહ્યું છે કે સાતમી નરકમાંથી
નીકળી તન્દુલ-મત્યના ભયમાં અતર્મુદ્ધર્ત રહી ફરીથી સાતમી નરકે
જાય છે. આમાં જે અતર્મુદ્ધર્તનો ભય છે તેને ન ગણીએ તો સાતમી
નરકમાં જે વારનું તેત્રીસ સાગરોપમ સુધીનું આયુષ્ય ગણતા જાસક
સાગરોપમ થાય છે અને એ હકીકત ઉસભપંચાસિયાના ૧૪૩માં
પદ્યમાં છે.

“ઋષભપચાશિકા અને વીરસ્તુતિયુગલરૂપ કૃતિકલાપ” નામનું જે પુસ્તક
મે અનુવાદાદિ સહિત સપાદિત કર્યું છે તેનાં પૃ. ૧૩૯-૧૪૧માં મે
આ વિષય અવતરણપૂર્વક વિચાર્યો છે. અહીં એ ઉમેરીશ કે કુન્દકુન્દ
નામના દિગંબર આચાર્યે રચેલા મનાતા ભાવપાહુડ (રંગા ૮૬)માં
૩ ‘સાલિસિથ’ નામના મત્યનો ઉલ્લેખ છે. એના ઉપર શ્રુતસાગરે કરેલી

૧ “સુચ્છં અપતિથિઆગયમચ્છમવંતોમુહુત્તવસિણ ।

છાવટ્ટી અયરાઈં નિરંતરં ‘અપ્પહટ્ટાણે’ ॥ ૪૩ ॥”

૨ “મચ્છો વિ સાલિસિથો અસુદ્ધમાવો ગઓ મહાનરયં ।

इय णाउं अप्पाणं भावह जिणभावणा णिच्चं ॥ ૮૬ ॥”

૩ એના માટે શ્રુતસાગરે નીચે મુજબ કહ્યું છે—

“તન્દુલસિક્ષપ્રમાણશરીરત્વાજ્ઞાન્ના શાલિસિક્ષ”

નીમ (૧૫ ૭ ૭ આ)મા એનું જે વર્ણન આપાય છે તે તદુત્તરા મત્સ્યને મળતુ. આ ૩ નવાઈ જેવ નથી કેમકે પુણ્યવ્રતામાં તો આ બન્ને મત્સ્યને બિન્ન બિન્ન ઉ નખ છે. એ ગમે તે હો દિગ્બર આચાર્ય દરિસે તો તમ અવગ ૮૫ અથવા ૮૬ ન ૯૦૧ રમાં પૂર્વે છેના બાહ્ય-ધ્યાનમાં. -૪૧)મા પણ સાચિનિધિ-ધ્યાનમાં છે અને એ ગાન્ય તદુત્તર-મત્સ્યના અધિભરને મળતો આવે.

દેવનું એવ.પ—દેવ મગને દેવ ચાવ નદિ (૫ ૭) દેવ બાથા હુમ્મથાનરી આગ નદિ (૧ ૮) વ કોઈના માથા મર નદિ (૫ ૮) દેવનું શરીર વહિય નાવ (૫ ૯) ૭ વ સચિત મગી આવ છે (૫ ૯) મનુષ્ય મુદ્દીમ છે તો દેવ અમ અવ ત છે (૫ ૧) દેવની ઉત્પત્તિમાં દેવની દાણનીની જ નાવ (૧ ૧) મનુષ્યની જિવંતીમાં અમ અવાન વાનુ અવન ચાવ છે (૫ ૮) તથાનાનુ ચાગુ દવાને છ રી ખે છે (૧ ૧) અન ૮૫માં કે તા ન ૬ ૧-૧૫માં—મન તુભો નદય ભોગવવા મટે દેવમતિ ૬ (૫ ૮૦)

‘દષ્ટિનિર’ નર્પ—૫ ૫૧માં અ-ધાસિન્નો દષ્ટિનિર અપ તરીકે ઉ નખ છે અટલ એ સમુદ્રમાં ધાતુ કે કદીસ જેન દાર્શનિક સાહિત્યમાં-ઉત્તરજાલ, પુણ્યવ્રતા કલ્યાદિ આગમમાં પણ ઉપાના બદ-મને ૧૫૫ તથા છે તેમ ૬ ની વગા ૫ નર્પિય અથવ પ્રાણી મોના પ્રમદો મજાતી વગા ૯ ૫ નર્પનો ઉ લેખ કરાયો છે એમાં અનેક પ્રકાના નર્પનો અમાવેશ થાય છે પુણ્યવ્રતામાં જે જાતના પો મજાતીયા છે તેમાં દષ્ટિનિર સંપનુ કે કુકુટ મર્પનું નામ નથી ૧ ભુએ માહિષસ્ય- દિગ્બર જેન મ-ચમાયા મા મ-ચાક ૧ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેય પ-પ્રાનતાદિસમદ

સન્યાયા ‘તત્ત્વ મુક્ત્યા સ્વગતોદ્ધે વિગા’ લીજ પુણ્યવ્રતોદ્ધે વિગા” —બા ૧૫૬ ગીતા (અ ૯ ૨૬. ૩૧)
૩ દેવત્વનરિન પાસનાદુચ્ચિ (૫૫ ૧)માં કમના ભવાની રમ્ ૬ ના એના બા ન જવા એ કોટક ન મ દનો એવો ઉચ્ચેષ છે

મૂર્તિ—મૂર્તિ એ આદર્શનું આલયન છે (પૃ. ૧૭૭)

„—દેવની મૂર્તિ એ આત્મા માટે નકલ, આદર્શ, જ્ઞાન છે.
(પૃ ૧૭૭)

જટ—જટ આગ્રિક વર્ગ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ એ ત્રણેયની જટ દેવમા ગણી છે. (પૃ. ૧૭૫).

ધર્મનું સ્વરૂપ—ધર્મના વળા બેદો છે એ તો ધર્મનું ગૌરવ બતાવે છે. (પૃ ૧૭૨)

દુનિયામા સાચા ધર્મની જોટલી નકલો થઈ છે તેટલી ખીણ કોઈ ચીજની નકલો થઈ નથી. (પૃ. ૭૮)

ધર્મની ઑફિસ—આ ઑફિસ ગેકડિયા કેમ નહિ એ વાત યુક્તિ દ્વારા પૃ ૭૯મા અને ૮૪મા સમજાવાઈ છે.

જાહેરાત—ધર્મની જાહેરાત દેવને અગે છે. (પૃ. ૧૭૫)

અકામ નિર્જરા—સમ્યક્ત્વ સિવાયની જે નિર્જરા તે અકામ નિર્જરા ગણાય (પૃ. ૧૬૫)

અનુષ્ઠાન અને માફીની વ્યવસ્થા—જૈન શાસનમાં અનુષ્ઠાન પુરૂગલની બાજુ માટે નથી, પણ તેની મંકેલબાજુ માટે છે. (પૃ ૨૮)

માફી માગવાની તથા આપવાની પ્રણાલિકા આવશ્યક નિયમરૂપે ફેવલ જૈનોમા જ છે. (પૃ ૨૮)

અહિંસા અને હયા વચ્ચેનો ફરક—આ હકીકત પૃ. ૬૬-૬૯ અને ૭૨મા સમજાવાઈ છે.

વિશિષ્ટ શબ્દો—સામાન્ય રીતે ભાગ્યે વપરાતા એવા જે શબ્દો આ વ્યાખ્યાનોમા કોઈકે વાર નજરે પડે છે. એની હું અહીં નોંધ લઉં છું.

ચરી (પૃ ૫૭). આના બે અર્થ છે (૧) બેહક બેઠેલા ઢોરને ઊભુ રાખવાની લાકડાની ઘોડી અને (૨) કરી ચાને પરેજી બીજો અર્થ અત્ર પ્રયુક્ત છે.

- ભોગાનભો (૫ ૩૩) ભોગાનભો એ અન્ય છે એનો અર્થ
ભોગ આવી મળવાથી બનવા કામ હોવાથી એમ છે
- કાપુ (૫ ૪૦) (૧) મળવા જતું અને (૨) દેરા પાને આટો
એમ આના ને અર્થ છે કાપુ પુ એવા કાપુ કાપુ છે એનો અર્થ
કાપુ-આટો ખાવાનું કામ એ છે
- કા (૧) કાપાપણ (૫ ૧૬૬) આનો અર્થ અ પરમિતપાત્ર છે
કાપુ (૫ ૮૬) આનો અર્થ કાપ છે (૧) પોતો સળેનો
કા (૨) કાટુકટુ કે વખાણની દૃષ્ટિએ નમ્ર પુત્રક અને (૩) ખૂં
ની નીચે અથ અમ પ્રત્યુત છે
- કાગાપથી (૫ ૬૧) કાગો એને દેરા એનાથી કોગખાવ
તે કાગાપથી
- પણી (૫ ૫૩) આનો અર્થ અમળી કે કાગાથી થી તેન
માવાનું એક સોગાનું સાધન એ છે
- કોરા (૫ ૧૦૪) આનો અર્થ કોર છે કોરા કાપુ નવસિદ્ધ
મહેતાના એક પદમાં છે પ્રત્યુત પક્ષિ નીચે મળ્ય છે —
- કામે રે રેરે કોરડી રે પાની તેના તે મેદા મેદા ૧
- કામલુ (૫ ૬૬) કે અરણ્ય કોરા અથવા કાટો કાચળો
- કામનમ (૫ ૪૦) આમાં ત્રણ વાચક મીન અને એવ એ
એ કામ છે એના ત્રણ અર્થ થાય છે (૧) વાપો પાને કરકા (૨) વધા
કાટો અને (૩) કામલુ વડાવ તેમ મીન રાધીના ચન્દ જાયો હોય
અને મેનો નીકળે અને એવો કોરા હોય અને મીનનો નીકળે એવા
માવન કોટનો એવો અર્થ અહીં કરવાનો છે
- વહવહિયો (૫ ૧૩૭) આનો અર્થ વસવાયો છે
- સરાખરો (૫ ૫૩) એક જાતની મટાડી એ એનો અર્થ છે
૧. કપડાં પોતા મટા કામ લાગે છે આને જાતો પળુ કહે છે એ
૨. જો મીનની અને મુલાળી હોય છે
આ પ્રમાણે અપમાનોને અંગેના જરામય અર્થ પૂરા થયે છે
તે તેમ થતાં ઉદાહરણ પળુ પૂરું થય છે
- ગુઓ ગુજરાતી કાવ્યકોશ (૫ ૫ ૬ સ ૧૬૦૫ની જેમ અ.ર.તિ).

અતિમ અધિકારના પહેલા ચાર વિભાગો દેવગ સંસ્કૃતમા, પાંચમો એકેત્રી પાઠ્ય ભાષામાં, છઠો અને સાતમો દેવગ સંસ્કૃતમા અને આઠમાના પહેલાં ૩૪ પદો પાઠ્યમાં અને બાકીનાં ૩૮ પદો સંસ્કૃતમાં છે.

પૃ. ૧૪, પ. ૧૩ આના પછી નીચેની ગાયત ઉમેરવી.—

શાન્તિસૂરિએ સંઘાચાર વાને સંઘસમાચાર નામની કૃતિ ગ્રંથી છે એમ આ કૃતિની ગાથા ૫ અને ૯૦૪ ગ્રંથોમાં જણાય છે. આ કૃતિના અન્તમાંની પુષ્પિકામાં આ કૃતિને “ચૈત્યવન્દનમલાભાષ્ય” કહેલી છે. આ કૃતિ પાઠ્યમાં છે એટલે એ રીતે એનું નામ ચૈત્યવન્દનમહાભાસ યોગ્ય શકાય આમા વાયગગય (વાચક-ગ્રન્થ)માં કન્યુ છે એના નિર્દેશપૂર્વક જે આઠમી ગાથા અપાઈ છે તે પ્રશમરતિના સંસ્કૃતમાં રચાયેલા બારમા પદનું પ્રાકૃતીકરણ છે.

ચૈત્યવંની ૧૧૩મી ગાથામાં વાયકગ્રન્થોમાં સ્પષ્ટપણે ઉપદેશ્યુ છે, એમ કહી પ્રશમરતિના ૩૦૫મા પદના ભાવાર્થનું સૂચન કરાયું છે.

પૃ. ૧૮, પ. ૨૦ ‘છે’ પછી ઉમેરો. ધ્રુવલા (ભા. ૪, પૃ. ૩૧૬)માં “ગિદ્ધિપિચ્છાદરિયપ્પયાસિદત્તચત્યસુતે” (અર્થાત્ ગૃહપિચ્છ આચાર્ય દ્વારા પ્રકાશિત તત્ત્વાર્થસૂત્ર). એવો પાઠ છે.

પૃ. ૨૪, ટિ. ૪. ઉમેરો તેમજ આ ઉત્થાનિકા (પૃ. ૪, ટિપ્પણ).

પૃ. ૩૬, પં. છેલ્લી ‘કલિકાલસર્વજ’ હેમચન્દ્રસૂરિના ગુરુ દેવચન્દ્ર સૂરિએ-સાત કડવક (કડવાં)માં સુલસાનુ આખ્યાન નામે સુલસકંખાણું રચ્યુ છે.

અમૂલ્યદળિના ઉદાહરણ તરીકે સુલસાની જે કથા શ્રેતાંબર સાહિત્યમાં જોવાય છે તેને મળતી કથા દિગંબર આચાર્ય હરિષેણકૃત બૃહલ્લંકા-કાંશમાં ‘રેવતી-કથાનંક’ તરીકે જોવાય છે. [હિ. ૨.]

૧ હરિભદ્રસૂરિકૃત પોઝશકના પો. ૮, ગા. ૨ના પૂર્વાર્ધના પાઠ્ય રૂપાન્તર રૂપે ચૈત્યવંમાં ૩૦૫મી ગાથાનો પૂર્વાર્ધ છે. એવી રીતે પો. ૯, ગા. ૩નું પાઠ્ય રૂપાન્તર તે ચૈત્યવં ની ૨૦૯મી ગાથા છે. પો. ૯, ગાથા ૧૦ને પાઠ્ય રૂપ આપી ચૈત્યવંમાં ૨૧૩મી ગાથા યોગ્ય છે પો. ૯, ૧૧-૧૨ના યાયાનુવાદ રૂપે ચૈત્યવંમા ગા. ૨૧૪ ને ૨૧૫ છે.

“एतच्च किल भिषक्तृकमार्यादयं, तथापि प्राय एतत् पुस्तकेषु विद्यत इति व्याख्यातम्”

આ દિસાએ સંખંધકારિકાનાં ઉમાત્યાતિએ રચેલાં પદોની સંખ્યા ૩૧ની નહિ, પણ ૨૮ની ગણાય
ગંધહસ્તી તે કેણુ ?

સિદ્ધસેનગણિ અને હરિભદ્રસૂરિ એ બેમાં પ્રથમ કેણુ એ પ્રશ્ન આજે કેટલોક વખત થયા આગમોદ્ધારક વિચારી રહ્યા છે. આના અનુ-સંધાનમાં ‘ગંધહસ્તી’ તે સિદ્ધસેનગણિ ખરા કે નહિ એ પણ એઓ વિચારે છે. આ સંખંધમાં એમણે મને દેવગુપ્તસૂરિકૃત નવતત્ત્વપત્રણુ અને ‘નવાંગવૃત્તિકાર’ અભયદેવસૂરિએ એ ઉપર રચેલા ભાસને સ્પષ્ટ કરતા ઉપાધ્યાય યશોદેવના વિવરણુમાંથી ત્રણ સ્થળો બતાવ્યાં કે ત્યાં ‘ગંધહસ્તી’નો ઉલ્લેખ છે:—

(૧) પત્ર ૩૧અ, (૨) પત્ર ૪૬અ, અને (૩) પત્ર ૭૧આ.

મેં ઘેર જઈ જોયું તો મારી પ્રતમાં આ ત્રણ તેમજ પત્ર ૩૩આ ઉપર પણ ‘નિશાન કરેલું’ હતું.

અહીં મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે આ ચાર સ્થળો પૈકી ‘વિચારવા જેવી પંક્તિવાળુ સ્થળો છેલ્લું છે, કેમકે ત્યાં નીચે મુજબ ઉલ્લેખ છે:—

“गन्धहस्तिभाष्यादिषु प्रपञ्चेनामी दर्शिता”

આથી પ્રશ્ન જાહે છે કે શું યશોદેવ તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યકારને આ ઉપરથી ‘ગંધહસ્તી’ ગણે છે ?

વિષયાનુક્રમ

નિષય

વિદ્યમીને મહેલ અમાન ગનાવરી છ કે જેન જ રાખરી છ ૧	૫૪
છવેની દુષ્ણ	૧
જેવ અને મેને	૧
નવાનર નિશન છે તો ત્યાની અમ માટે વ અર્ ૧	૨
જાન ૧૦ ને લેખમ ૧૦ દવ જ છે	૩
વક્રુઠ અને રામચ છ [૧]	૪
સંગ કે નિષ્કાષણનો આધાર તર્જન	૪
સાધન-સામગ્રીની જ ૨	૫
છવે જ જવાજ ૧ લખમ ૧૦ મને ત જૈન	૫
છવ નામે આ-યો છે ૧	૫
વનુગિધિનના સર્જનમાં વિગ્રાધ નથી	૫
મનુષ્યની પ્રસસા મોક્ષ મેગવે માટે	૬
નવાન સખ્યાનાં આવના આવતા	૮
મનુષ્યમવની કુર્વજાની નેવ હા ૧ વિનાયના	૮
વાન નદિ તો સાન ૧	૧૦
જૈન સાથી ૧	૧૨
મનુષ્યધાતુ મેગવરામા પ્રથમ તો આવો જાનના જોહ્ન	૧૨
નામે કે કા વસાળી	૧૩
દુષ્ણ સાથ સાધન દવમની જ ૨	૧૩
અભ્યવની છાપ જ મોક્ષની ઉ-ખ	૧૪
મોક્ષ વતુ અને મોક્ષ જ સ-યો કે ૬	૧૫
અગરાનની આવિકા અગસની દુષ્ણના હદમા કે રોવ	૧૬
અવનાનું દશન [૨]	

વિષય

આજના કાયદા માવિદને નડનારા છે

એવકુકે ડોકરા

મનુષ્યપણુ મેળવવામા દેવતાની મુક્ત નકાની

મળેલુ જાય તો જાતી ફાટી જતી નેમએ

બુજીપાર્શ્વિત શુ ?

ધર્મકથક, ધર્મશ્રવણ, ગ્રંથિ, વર્તન. ધર્મપરિક્ષા મધુ મોક્ષ માટે
આવશ્યક છે.

ઉત્તાદ પ્ષાત્તણુ [9]

અનાદિ કાળથી જન્મ-મરણુ કયા છે.

મધા ગ્ધાન અશાશ્વતા

મોક્ષમા ન મગ્નુ, ન જન્મવુ એ મોટુ મુખ્ય

ચોરનુ દષ્ટાંત [10]

દયા, રહેમતી જરૂર

દયા અને અહિંસામા કેટલુ અતર ?

દયામા ઊડા ઉતરવાની જરૂર

દયાનો દરબાર

દયા ઉપર મેઘકુમારનુ દષ્ટાંત [11]

દયાની બુદ્ધિએ પાપનાશ, મનુષ્યત્વાદિ

ક્ષણની દયાથી યાવત્ આરિત્રનો યોગ

શુ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પરમ અહિંસક ?

અહિંસા એટલે શુ ?

ખીજના 'અહિંસા' શબ્દ, ખીજમા અહિંસાના સાધનાદિ નથી

દયા કોણુ માની શકે !

દયા ઉડાવવાનો કુંતક

કુતિર્થીના સસર્ગમા તુકશાન

ઝેરનુ પારખુ કરો કે ?

પરિક્ષક કોણુ બની શકે ?

વિરય	
ધર્મનો બધ પરિણામને આધીન	૫૪૪
રાણીઓની ચ સાચ મી	૭૫
અણુમાનીની ગાણીએ અપાવેલ અમલ ને	૭૬
મરણુ જેવો બીજો બધ નથી	૭૬
આતુ સુખ-મોક્ષ	૭૭
ધર્મની પરીક્ષાની જ ૧	૭૭
બીજા કવચમાં આપ જવાય ૧	૭૭
ધર્મની આગિએ વાવડાની	૭૮
ભણા એક કે અનેક ગુનાની એક જ સિદ્ધા ૧૨	૭૮
ધુ નરક દાઠ અને દેવતા નુબનીડ છે ૧	૭૮
ગુનાથી અધિક સિદ્ધાનુ ધ્યાન કયુ ૧	૭૯
અનેક સળ ભોગવવાનુ ધ્યાન નરક	૮૦
અનેક ગળો ઉપમાર ભોગવવાનુ ત્યાગ દેવ-ગણિ	૮૧
દેવ-ગણિ અને ન કમા વક્રિય સરીર સા માટે ૧	૮૨
ભગવંતના ગુનાની સળ સમગ્રભુમા	૮૨
નાના ભગવંતમાં નબુ જ સમગ્રભુમા	૮૩
ધર્મની આગિભના ઉવારપણાની જ ૨	૮૪
જવાનીના વાગ્યાની કમગર ધડપણુમા	૮૪
નવાં કર્મનું ભેર પડેતાનાં ભોગવાવા પડી	૮૪
ધાપગુના એકની માફક જુના કના	૮૪
ભેખમ વધારે ત્યાં જમાવડ વધારે	૮૫
ત્રગરીની માફક ધર્મ જમારે જ નબેની વાખવા	૮૬
દહની માત્રતા કલારે ભટારે [12]	૮૬
હવવાનુ હવન સુધાભાવ કખી છે ૧	૮૭
વાન ન ફરી પશુ સાન ફરી	૮૭
આમ સુદિ થા નો જદ	૮૮
	૮૮

વિષય

કાયદો કે નુકસાન ન જાણાય તો ખીનજરૂરી
 જાડની ઓચાઈ તમે મળિયાના આધારે
 સુખની પ્રતિજ્ઞા જના ફરક સાચી '
 ધર્મ એ આતારક હેતુ છે '
 આતરિક શુભ હેતુ તેનું નામ જ ધર્મ અને આતરિક અશુભ હેતુ
 તેનું નામ જ અધર્મ
 તમારો જન્મ શી રીતે થયો '
 મનુષ્યપણાનો ખ્યાલ આવ્યો ?
 ભિખારી, આદરણ્ય અને ખીરખા
 બુદ્ધિમાને જગત તરફ દષ્ટિ દોડાવવી જોઈએ
 જગત કેને કહેવાય; જ કાયની શ્રદ્ધામા જૈનત્વ
 વિજ્ઞાન પણ પૃથ્વી આદિમા જીવ માને છે
 સારી સામગ્રી ધર્મ આપે છે તો ખીનજરૂરી કેમ ?
 ધર્મની કિંમત વિચારકને
 એકથી અનેક મળે તે કિંમતી
 કિંમતી વસ્તુને રક્ષણની જરૂર
 દિવસની ચર્ચા સ્વપ્નમા આવે
 અમુભાઈ કે સાકરભાઈનું સાચું ન મનાય !
 સમયવાદમા બુદ્ધિ ગીરો ન મુકાય
 ધર્મની સાધનામા મનુષ્ય-ગતિ આદિ જોઈએ
 મનુષ્યપણા વગર મોક્ષ નહિ
 અક્લવાન વિરોધને સંગત કરે
 નદીમા ગધેડું બળ્યું
 ઉપચરિતથી મરણના બદલે નજીકનું જીવન લેવાનું
 કેવલી પણ જન્મ-મરણ ન ગણાવી શકે
 અનંત જાણાય પણ ગણાય નહિ

વિદ્ય

નાદિ ન માનનારે આદિ સાા ત કરવી પડે	૫૪૪
ગચક અનાનિ ખાટે જ-મ મ બુ અના ના	૧ ૩
ભવનો ને આ જ-મના પછુ ખ્યાલ નથી	૧૦૪
રાનો દક કોને ?	૧૦૧
અકુરો મને મર્વ-કારણુરૂપ	૧૦૧
જ-મ અને મર્વ બને મર્વ-કારણુરૂપ હાઈ પ પરાથી અનાનિના	૧ ૫
જ-મના ખ્યાલથી મ બુનો ખ્યા	૧૦૬
ગ્રાન ગતાવનાર છે	૧૦૬
જાડીને કિયા કરવાનો જ હ	૧૦૭
યા વિષા કે સા વિષા	૧૦૭
માન-આશય સવર ન મોહ માટે	૧૦૮
આ-જ ને કા-ન	૧૦૮
પન્થ માર્ગનો અથ	૧૦૮
જનકિયાઓ મોક્ષ નુ તાર	૧૦૮
દુ જન્મ કહેવાથી જ-મ-મ બુની પર પરા	૧ ૮
ખતમુદત્તમા મોક્ષ	૧ ૮
નુખપખામા જ મોક્ષ	૧૧૦
મય ઇવમા કેદની તાકાત ?	૧૧૧
નાદિ પર પરાની સિદ્ધિ	૧૧૧
પુત્રિ દોષ ત્યાં તેમ ન દોષ ત્યાં બદાથી માનનુ એમ	૧૧૨
જેનો માને છે	૧૧૩
પના દગ્ધદાર કોણ ?	૧૧૪
ગુરુ મંત્ર ? હૈં ગુરુ ?	૧૧૬
જગ્યા અનથી ?	૧૧૬
માસની વાનગી મગાવ નહિ	૧૧૭
વને જ જગ્યાદાર ને જોખમદાર રહે છે	૧૧૭
	૧૧૮

વિષય

કપાયોની મન્તાયી મનુષ્યત્વ મળે
 દાનરૂચિ ગુણ સામગ્રી પૂરી પાડે
 મનુષ્ય ઊવન દકાવવા લગ્નન, દયા વગેરે મધ્યમ ગુણો
 ગઈ ગુજરી બૂટી જઈ, ભવિષ્ય માટે ભગવાનના ભક્તિ રહી,
 વર્તમાન સુધારવામાં જ ડહાપણ છે, કલ્યાણ છે.
 મનુષ્ય-ભવની દુર્લભતા, મલગ્નિતિ વિચાર્ય તો જ સમગ્રતઃ
 ભય નથી નાશાને કે નાશીને !
 આત્માની મલગ્નિતિ કઈ? જ્યાં અનંત કાલ રહ્યો
 અભિમાન શા ઉપર? તારી હાલત કઈ હતી ?
 ઉત્ક્રાન્તિ પણ થાય અપક્રાન્તિ પણ થાય
 અપક્રાન્તિનો ભય કયા સુધી ?
 દોઢ ડહાપણ મૂકી વર્તમાન સુધારી લે !
 આજ સુધારવી કે બગાડવી એ પોતાનું કામ છે
 સુધારો ક્યારે ગણાય ?
 અનાદિની વાન એટલે ભેંસ આગળ ભાગવત
 ઉત્પત્તિ-શક્તિ અનાદિની છે
 જન્મ સિદ્ધ ન કરવો પડે
 જન્મનું કારણ ?
 રખડવાની પચાત ઘી આળવા જેવી
 અવિવેક આપત્તિનું સ્થાન છે
 ડોક્ટરની કિમત કોને ?
 જિનેશ્વરની કિમત તેમના ગુણો અંગે
 જૈનો વ્યક્તિને નથી માનતા
 જિનેશ્વરો જ કર્મરૂપ દર્દને નાબૂદ કરનાર
 ખરી દવા 'નમો અરિહતાણુ'
 ફતરા ને સિંહનું દષ્ટાન્ત [15]

विषय

भा-भापनी अणध क तां भर्तुनो अणध जुहो	४७४
कुट्ट गनी उडाछ ओटवे पाणीमा जल	१३६
भा ने जेकरो [१६]	१३७
वसन कर्भने गधारे	१३७
भा न पोताना ज कभो छे	१०८
जन्म आभित न क वो पडे	१३८
भनुध-जन्म भोक्ष देवसोक आध	१०६
जन्म क। ओ जन्मादिनो जन्म	१४०
देव अवमा जन्मजन्मादा दिनि	१४०
ज ने उन्माथ	१४१
भमवागी आभ जोधु न दभाड	१४२
भगवतु अलभुई तमा भोक्षनी निमज्झी भनुध-जन्म	१४३
अवेत्त न भोवता अवतत केम ?	१४४
सुद्ध जन्मावतामा जहाडुगी	१४५
पातानो जन्म नाहणुन नथी	१४५
! नथी ओ ज एवनी मिदि	१४६
ह जने भन्नुत [१७]	१४६
हनी साक्षी	१४७
हनी छ भेवतारने जन्म जन्मा ह वण ।	१४७
जन्म वरणी भर्तुन निधजे ताव पण जन्मेनी भर्तुन	१४८
निधजे सु।	
५। [१८]	१४८
न जन्मना छ भर्तुन	१४०
न भोक्षनी निमज्झी सिद्धाव ज ह तत्त्व भान	१४०
ना निवाद भाव जन्म-न भोक्ष जने	१४१
न भर्तुन भाने	१४१
	१४२

વિષય

ધીરને ગાંડે દાડકું
 કાચળ વગર કાર્ય ન થાય
 અન્ધો કાર્યમાત્રમા ઇચ્છા જ કામગ માને, પણ ઈનો નહિ
 મોક્ષની ઇચ્છાથી એક પુદ્ગલપરાવર્તમાં મોક્ષ
 અભવ્ય અતઃકરણથી દેવ આત્મને ન માને
 આલિંગ્યદિક મિથ્યાત્વ અભવ્યને ન હોય
 બુદ્ધિ સંસ્કારની દાસી
 વિધિ વાક્ય, દલીલ, દબ્દાત ને સસર્ગમાં જપ્તજન્ત સંસર્ગ
 ત્રણ એકરાર-સદ્દહામિ પત્તિયામિ, રોણમિ
 ત્રણ ઉદ્ધૃધોપણા-અદ્વે, પરમદ્વે, સેસે અણદ્વે
 'પણ'માં એક પુદ્ગલપરાવર્ત
 સુલસા ને નાગ સારથિ [19]
 સુલસાની માગણી મોક્ષ
 સાધુ કયા માગે ?
 એથે મોક્ષ જ, ૧૪ મે જ મોક્ષ
 ઇચ્છાના રોધે જ મોક્ષ
 'હૃદં' શા માટે ?
 મનુષ્ય-જન્મ ઉપદેશને લાયક
 જ જન્મો અને તેનાં નામો
 પાત્રના આધારે ફળ થાય
 આત્માને પાત્ર બનાવો
 દુનિયાદારીમા ઇચ્છા સિવાય કાર્ય નહિ
 આકરિમક કારણે મનુષ્યપણુ મળ્યુ
 અજ્ઞણપણે મળે ભરોસો ન રખાય
 દેશમા સોનૈયો [20]
 આત્મા સાટે હાડકા જેવુ તામલિતુ તપ [21]

વિવિધ

અમાનિજીવનો પ્રવાસ	૫૪
વડિલ અને મૂર્ખનો સનિષાત [22]	૧૬૫
૧. ભવના સમ્યક્ત્વવાગીની મિથિતિ કેવી ?	૧૬૫
ધાનની અપેક્ષાએ મનુષ્ય-ભવ મુશ્કેલ	૧૬૬
રજોની અપેક્ષાએ પણ મનુષ્યપણ મુશ્કેલ	૧૬૬
મુખ્યપણ ગભરાસાદિ કુ ખનુ મ્યાન	૧૬૭
૬. મેગવવાની તાકાત ન મેગવાય તો સાતમી પણ મગે	૧૬૭
દિવો મત્ત્ય [23]	૧૬૭
૭-ભવ કારણ ને માર્ગની અપેક્ષાએ કુ ખ પ	૧૬૭
પેટે મોનુ [24]	૧૬૮
૧૫ ધૂમ પેટે પ્રવચન મોનુ	૧૬૮
કાર્ય કરવાવાગીએ તથા વનુ કરવી જોઈ ન	૧૬૮
સમ્યક્દર્શન એટલે કાર્યનો નિશ્ચય	૧૬૮
સમ્યક્ધ્યાન એટલે સપક બાધકની સમજણ	૧૬૮
સાધકની જુદી અને બાધકની હાનિ તેનું નામ ચારિત્ર	૧૬૮
તજીનો જીવન સફળ	૧૬૮
તેના જેવું થતું હોય તેમાં (તેના આકારમાં મૂર્તિમાં)	૧૬૮
તદાકાર (ત-મય) થતું જોઈએ	૧૬૮
અમત્ય (કિમની મી નકમાનો કરોડો	૧
મીના એટલે પાતાવાર	૧૧
મીથી મનુષ્યવાદિ મત્ત્ય	૧૨
દિમા તારકપણથી	૧૩
૧૧ બારીક જુદીથી અગ્રીકાર કરવા ચોખ્ખો	૧૩
ને કયા મુદ્દાથી માનવા ?	૧૩
૧૨ નામો કેવો જોઈએ ?	૧૩
૧૩ બનતું જોઈએ	૧૩

વિષય

આ કે એની ગરબાત ન કરેવાય તો અનાદિ કહેવું પડે
 જન્મની જાગ ને કર્મના કીચડ વગરનું આન મોક્ષ
 મોક્ષમા મુખના પ્રત્યયાગાએ ગર્ભાવાગ્યાદે દુઃખો જેવાં જોઈએ
 ધનિદ્રો કર્મગજના દીવાનો છે
 દસાડા દંતરમા કયુ નદિ? [25]
 આત્મોદ્ધાગ માટે પૂજનાદિ જે કરીએ તે ગાણુ જ છે
 વાતો કરવી સહેલી છે પણ વર્તન મુશ્કેલ છે
 મનસી, પાદશાલ ને માકડા [26]
 પ્રસંગે મહાદેવજી પણ લાગ્યા !
 મહાદેવજીનું કંકણ [27]
 સાહિત્ય તપાસો, એ જ દેવચરણ જાણ્યાની દેશે
 દેવ તો શ્રીતીર્થ કર જ

—૦૧—

પાપવૃક્ષના ફળ
 ઋદ્ધિ કરતાં દાસપણાની શ્રેયતા

શ્રીઆગમોદ્ધારનંદ્ર . ભાગ ૫
 ણયોડરયુ ણ મમણસ્મ મમરજો મહારીરમ્મ

પ્રરામરતિ-પ્રકરણ

(વ્યાખ્યાનસંગ્રહ)

મનામર—

આગમોદ્ધારનંદ્ર આશ્વાયદેવ શ્રીઆનંદા : સુરીયનંદ
 માતૃપ્યવદ્યમુચ્ચાવદનકુલ્લકસ્વતાડડયુરપાપર્ધા :
 ધક્કાવચ્ચદ્યવણયુ સન્ધ્યપિ સુદુન્ધા વાપિ ॥
 (પ્રા. ભો. ૧૬૧)

વ્યાખ્યાન ૧

જિ દગીને મહેવ મમાન બનાવવી છે કે
 જેલજ રાખવી છે ?

હવેની હવે

૧મ ઉપકારી સાલગાર મહારાજન આશ્વાયં બનાવ
 ઉમારવતિવાચામ્ભ મારાજ બન્દ દવાને ઉપકાર
 દરવા ધમ ંચના દર્ગા વક્ષા પ્રગટે છે કે આ
 સાસરમા દેવદા માવદી કવંની ઉત્પત્તિ થની નથી
 દેવદા સારી કે ન તી એમ બન્ને પ્રકારે દેઈ રહે

આ શાવંની કે છા જેલે ન થાય ? સુમધી વાવદી કવંની આવે કે તે
 દુઝધી સ : જસ દિવસ આનંદા નદિ કે જ કવંની નેજ દલિન

નંદનની હોય તો તેમ કન્યુ જ નંદનને, પણ પ્રથમ જ્ઞાત તો મોકે દરેક
પરભવ તરફ હોય તો તેમ અનેને ?

જવાબદાર ને જોખમદાર હવે જ છે.

જેની દષ્ટિ માત્ર આ ડવન પ્રેરતી હોય તેની સ્થિતિ જોની જ
(જેલની જ) નક્કી છે એ સ્પષ્ટ છે. જેઓ જનકાળ તરફ દષ્ટિ કરે
ભવિષ્યને જુગો તેઓ આ નિદગીને મહેલ ગનાવી ગંદ છે અને પરભવ
સળધી તૈયારી કરી ગંદ છે. ભવિષ્યના વિચાર વિના પુણ્યનો, ધર્મનો
વિચાર થાય જ ક્યાંથી ? અને તે વિના મનુષ્યત્વ, ઉચ્ચ કુલ અને ધર્મનો
સંયોગ આદિ સાપડે તેવી ગતિ થાય જ ક્યાંથી ? ઇતિહાસમાં ગંદ દષ્ટાન્ત છે.

વૈકુંઠ અને રામચંદ્રજી [૧]

રામચંદ્રજીને વૈકુંઠમાં જતી વખતે એમ થયું કે-અકિંગત
વૈકુંઠમાં તો કેઈ જાય પણ હું ખીજીને પણ ત્યાં લઈ જાઉં. ભોજનનો
સ્વાદ ગોડલો જ લે તે તો લખાડ. સારો માણસ ખીજીને ચખાણા વિના
ન રહે. આથી રામચંદ્રજીએ મોટી આદર પાથરી અને ઘોષણા કરાવી
કે ‘હું વૈકુંઠમાં જવાનો છું, જેઓને ત્યાં જવું હોય તેઓએ ખુશીથી
સાથે આવવું.’ હવે કેટલાકોએ એમ વિચાર્યું કે-‘વૈકુંઠમાં વર્ચસ્વ તો
એમનું, તો પછી આ રીતે એમની મહેરબાનીથી શા માટે જવું ? બાઈ
લાખોના દાગીના પહેરે પણ શાહુકારી, વૈભવ ગણાય ધણીના. આવા
વિચારવાળા ન ગયા. પોતાને તો વૈકુંઠ મળવાનો નથી માટે રામચંદ્રજી
લઈ જાય છે તો જવું, એમ ધારી આવનારાઓનું ધાડું જોઈ રામ-
ચંદ્રજીએ કહ્યું, આમ વૈકુંઠે ન જવાય. પેલાઓ વળગ્યા કે અમે કાઈ
વિના નોતરે નથી આવ્યા. રામચંદ્રે કહ્યું - તમે પરભવમાં રાજ
મહારાજ થાઓ. આ દષ્ટાન્તના રૂપકમાંથી સમજવાનું એ કે જોનોનો
સિદ્ધાન્ત ગતિ, સ્થિતિ આદિમાં પોતાની જવાબદારી ને જોખમદારીનો છે.

~વજર ઇમ્મોના યા છે અને જોખા પાન પોતે જ કે ઇમ્મો પાપ કે
પ્રપચ બધાવ હ ઇમ્મો મરત મુજબ તન થત છે અને ~વાન
માનવ પ હ વુ મન-ન જોનાનું નથી જોનાનું હ

મદદી કે નિ-ગપખાનો આચાર વર્તન

તમને મનુષ્યવ મનુ તાર્થીર મગવાનું મદદી મ બ તા મરને
કાદ મા મા કે ના ર તેના પો મનુષ્યવ મનુ કે ના ન
કાદ વુ હ કે નિપગ તેન રકા કે કદી કે વાની આધા
નિમાન ન પ ન

માન-મામમીની જર

કદા સુવળથી દાર કે ઇમ્મો પદ ન થાય દાર વા કે ના
બનવરા મીટ મ મમીગો મધનો જોકગો તમ માવ મનુષ્યવથા મધ
મદે ન થાય પાન સિદ્ધિ મદે નાન્ય સાધન-મામમી નામવક
વ ના મધન મામમી થાં મગ અને નિદિ સપાદન કન કે ના
મખ રી આધિકાર જમાવો ને આમે વગ મન

~૦૮૭૭~

વ્યાખ્યાન ૨

હવને જ જવાખા જોખમદા માને તે નેન

હવ ના આધ્યા હ

પ મ વગળી રાત્રકાર મદદી આનવ બનવર કે મન
મામમીનિવાધાદ અને કદાદા કે નિદે પદે મ
કે ના જમાવ ર કે મનમા નિમાની મદિની કે કમલ ર ન
બવ થા કેવાની દક મગતા નથી કે ના કે ના વરમ
કે ના ને કે ના અન વચર ના ના કે ના ના કે ના

યાવત્ સર્વ જન દેવીને નિદ્રા કરી ગયે છે. દેવતાના આચાર મુજબ ચાલતી આગળ વધતો નથી પણ મનુષ્યનામાં દેવતાનું મેળવવાની, અનુક્રમે, મધ્યમે આચરવાની તાકાત છે. તથાત્ મનુષ્યનામાં મેળવવાની અને દેવતાની તાકાત છે. જ્યારે દેવતાની તાકાત ઘટી છે તે વિચારે. માખીને જ્યાં જોડી હોય ત્યાંથી સ્તંભ વખત ખમંડા તો યે ને ત્યાંની ભાં ! એક દેવતાના બચમા લાખો દેવીઓ મળી જાય. આંધર્મ દેવલોકના દેવતાનું આયુષ્ય વીસ પ્રાણપ્રાય પશ્યોપમનું, જ્યારે દેવીનું ત્રાત પશ્યોપમનું. વિચારે ! દેવતા દેવીઓ યાય, છતાં દેવતા સ્વયં ભાગે છાતીકાટ રહે. માર્યાં કાંટે જો એની દગા છે આથી ઉપદેશમાલા (જા. ૨૮૬)મા જણાવે છે —

તં સુરવિમાણવિભવં, ચિંતિય ચવણં ચ દેવલોગાઓ ।

અદ્વલિયં ચિય જં નવિ, ફુદ્દર સયસકરં હિયયં ॥

દેવ જ્યારે પોતાના સ્વયન વખતે ભાવિ સ્થિતિ જુઓ, સાડા નવ માસ ગર્ભાવાસની ગધાની જગ્યામા જવાનું દેખે ત્યારે તેને શું થાય ? દેવલોકમા તો અસખ્યાત યોજન ક્ષેત્રોની એની માલિકી હોય અને અહીં આવે એટલે ચૂલામા પણ અને જોલામા માથુ. ઊઘે મસ્તકે લટકવાનું નિહાળે ત્યારે એના હૃદયમાં કંઈ હાલત અનુભવાય ? સ્વર્ગની સાલણી એવી છે કે ત્યાંથી રાજનામાથી નીકળાય જ નહિ. રાજનામાથી માનપૂર્વક નીકળવાનું માત્ર મનુષ્યજાતિમાં જ છે

મનુષ્યત્વની પ્રશંસા મોક્ષ મેળવે માટે

દેવતાના સાગરોપમના આયુષ્ય જોતજોતામાં પસાર થઈ જાય છે અને તેમને, તેમના માલિક ઇંદ્રને પણ ત્યાંથી પલાયન થવું પડે છે તો મનુષ્યના આયુષ્યની ગણના શી ? મનુષ્યભવ કિમતી છતાં તેની દરકાર ન કરવામા આવે તો વેડફાઈ જ જાય ! દેવતાને તો અકસ્માત મરણનો ભય પણ નહિ દેવતા કાંઈના માર્યા મરતા નથી. અકસ્માતથી દેવાયુષ્ય પૂટવું નથી, જ્યારે મનુષ્યના આયુષ્યને માટે એવો નિયમ નથી, મનુષ્યની

નિદ્રા મેં તે હાથે ને પચને મરણને બર અચાનક ને ખોલે ભવ ને પો
 છે દેવોનું સગીર દૈવિય તેવું ને મનસુ તેવા પરમાત્માનો તેવું હ
 મેં તેને એ સગીરવાળાને કેઈ મનસથી મરણનું નાન નરી દેવોની
 કાળમીનો આ વરો પોતાને જો દેવોનું દૈવિય મગીર ન નાન તે તેઓ
 મનની વાત અમરના જ મગી જાન વેળા ને મનની નિય તે
 જવાનો જ નરિ અચાનક એ નરી મની મનવશના જ નરિ પુનર જ
 માગે છે અચાનક અચિત્ત નરી ખાલ હ મનુષ્ય ના વશમાં મવાય
 મિત્ર મુખી જાણ છે હ અને મુખિ (સાચનું ચિત્ત) મનની મોઢે
 વશપિ મનુષ્યનું પમ હ ના મનનો વિચાર ના પ માર્ગ મા માનો ન
 તે નથી જાણે સાચામાં મનુષ્યનું વશાએ હ જાનુ કા જુ સમજા-
 કોટા વા હા હાલ ત્વ આપિ હ નાચ બોલીત મોટા કા વામાં આપ
 હ આ માને છે કોટા કાળના ને ખેલ માનમાં નરિ અવર અને
 ના ઉપર મનાય જો ધાલ ને મનાય નજ અવર મનુષ્ય ને વશપિ
 વિમા કમ જો છે, જાણ ન મામ નેમરી આપણ માધન હ માટે જ
 મની પ્રશ્ન મનન કરી છે

અચાનક ને અચાનક, અચાનક ને અચાનક

પણ તેવું હ મનન હ મનુષ્યનું દુલક હ જાન અચાનક અચે
 નાચ તે અવર મોઢે અન કોનો છે નાચા હવ ન મનનું દુલક
 નાચ ના મનન હ મનન કાલ કાલ દેવના ને અવર હ તદ્દન હ
 પાણ મનુષ્યને નિ મીનો સમી નથી હ સમજ જા હ દેવના ના અવર
 જે તેલલા કે મન મનુષ્ય ના નથી અવર મનુષ્ય ને અવર છે
 જેટલી મનનામ ને હાલ છે મી નાનો અવર હ જાનો સમજ
 પાણ અસાધના જેટલી જા હ ત્વ જે હાલ દેવ ની અવરની ત
 વાતજ રીતે ને મનુષ્યો અસમજ ન થો કા વચન જાન
 દેવે અને જે આપ ન ની અવર ને અવર ને હવે મનુષ્યની સમજ
 છે મનુષ્યની અવર નિદ્રાની અવર ને દેવના અવર હ નિદ્રાનું

વાન નાહિ, તો સાન !

દત્તેન્દ્રમા ક્યાય આવી નિધિ નથી. કેમકે એમજે તો તમામ ઈન્દ્રિયનં બળાવ્યું ! એમ પણ જે સાચી રીતે હોય તો તો ક્યાણુ ! એક બાદ પશ્ચિમ વિષ્ણુભક્ત હતી અને દ્વિતીયાવસ્થા કૃષ્ણાર્પણમસ્તુ બોલતી. એનું કૃષ્ણાર્પણ હૃદયનું હતું એટલે કાંચે ત્યારે બોલ્યું અને ન કાંચે ત્યાં નહિ એ નહોતું. એક વખત વાસીદુ વાળીને તેણે 'કૃષ્ણાર્પણમસ્તુ' બોલીને ક્યારે બહાર ફેંક્યો કે જે મુજબ તે રેળ કરતી હતી પણ એ વખતે સાંધી અકસ્માત નારદજી જતા હતા નારદજીને થયું કે, 'આ શું ! ભગવાનના નામ પર ક્યારે ?' નારદજી થયા ગુસ્સે, અને પેલો બાઈને મારી ઘોલ ! તો જે એ લકત બાઈના મોમાયી તો એજ શબ્દો, 'કૃષ્ણાર્પણમસ્તુ' નીકળ્યા. નારદજી નવાઈ પામ્યા અને નથી પચ્યા.

આવું અર્પણ હોય તો તો વાસ્તવિક ગણાય પણ આજે કેવું અર્પણ થાય છે ! જલવામા ભેડેને જશ અને મરણનો દોષ ભગવાનને શિર ! લગ્નની કકોતરી લખાય ત્યાં શું લખાય છે ? ફલાણુની દીકરી સાથે અમારા ચિ અમુક લાઈના લગ્ન અમુક તિથિએ અમે નિરધાર્યા છે. પુત્રનો જન્મ થાય તો લખાય કે સૌ. અમુક બાઈએ પુત્રને જન્મ આપ્યો છે અને મરણ પ્રસંગે લખાય કે એકનો એક જુવાન છોકરો મરી ગયો છે, બિચારી નાની બાલ વિધવા થઈ છે, કાળો ફર થયો છે પણ શું કરીએ ! ભગવાનને ગમ્યું તે ખરું ! દોષનો હવાલો ભગવાનને ! સગના દોષે જૈનો પણ આ રીતે લખે છે ! કહેવત છે કે કાળીઆની ભેડે ઘોળીઓ બધાય તો વાન ન આવે પણ સાન તો આવે. મિથ્યાત્વીના પરચયનું આ પરિણામ અનુભવમા પ્રત્યક્ષ છે. જૈન શાથી ?

મુદ્દાની વાત પર આવીએ આપણે જૈન શાથી ? જૈન તરીકે જન્મે એને ખાસ જોગું, જાપ કે તિલક નથી, પણ જન્મથી જ સરકાર જોવા

દરને જન્મે છે કે દરને પોતાનેજ જવાપદાર ને જોખમદાર
નાને તાજાં કેરમાવ છે કે આવનો જન્મ તમારી જવાપદારીની
વસ્તુ છે અને આ જન્મ તમારી જોખમદારીની વસ્તુ ■ જેવા આ
દરો તેજો જન્મ મળ્યા બન્યા મનુષ્ય સ્વાથો મનુ જોજ મુદો
વિચારોને ? મનુષ્ય મેળવાય અથવા આ પૂરબવ કાલ્ય દરો ત્યારેને ?

મનુષ્યપણ સુ કુ ક વાથો મન જો રાત મનુષ્ય મળવવાના
કે મનુષ્ય તત્ત્વ ક વાના ઉમેદના જાણુરી જાદગો અને એ જાણુરામા
આવ તો આ મોડે માનવ દરની મનતા સમગ્ર મ તા સમગ્ર
વિના વ્યવ થાનો દર ન મળે.

આજુ મનુષ્યપણ મળવા ન થયે પરંતુ જાદગો કય સ્વાધનો
મળવા જોઈ ને તથાનો મેળવા છતાં મુદકેરાં મેળવું આરાધન
મન ના મર્મ કેદનો દુરબ છે તે વગેરે અધિક અધિક રત માન.

-૦૦૦૦૦-

વ્યાખ્યાન ૩

મનુષ્યપણ મેળવવામા પ્રથમ તો કપાથો પાતળા જોઈએ
નાના ક બાન્યમાણી ?

પ્રથમ ઉપદારી સાત્ત્વ મહારાજ બાપાવ જવરજ મોમાન
ઉમાસ્વાનિરાચક છે મન તજ જવ્ય આખી-વળા ગિતના માર
ધેનોજસ દર્શ જાણી રજા છે કે દુનિયામા જેવળી મપિરી મળવા
જાં બરધાનો રક વોળવા વિના મળનો નથી રાગનો નાની વસ્તો
કેવર મીમન્તનો નાની વસ્તો બાવર સમદિના જ વાસ્તે ક જાં
તમને બરધાનો દર છે રા કેલે પમ જેલ વચરાની વાન તો
કે રો પમ જાડે વ ત આ પી ન રકે તો જાં જોડ આજવાનો વ

મોક્ષની ઇચ્છા થયા બાદ મોક્ષ મળવાને વધારેમા વધારે અમય-મયોગ આવે. મનથી મોતીના આક્રમણ એટલે કે આવ્યા કરતા ધર્મગિરિ ત્યાં છે. પ્રાપ્તિ, ગતિ વિના થાય જ રૂપથી ? ઇચ્છા એ પ્રથમ ગીત. મોક્ષની ઇચ્છા જ ન હોય તો તે માટે ઉપાય થાય જ નહિ અને મોક્ષ મળે જ નહિ. ‘મોક્ષ નેઈએ, મોક્ષ મળે,’ એમ આટલી ઇચ્છા હૃદયમાં ઉદ્ભવી, કાગળી, અકાળી એટલે મોક્ષ મળવાનો જ, સસાર ટળવાનો જ, મનોરથ કળવાનો જ મોક્ષ મળવાનો; મળવાનો, નક્કી મળવાનો. ભવ્યવની છાપ જ મોક્ષની ઇચ્છા. મોક્ષની ઇચ્છા ભવ્યને જ થાય. અભવ્ય તો મોક્ષને માને જ નહિ.

‘મોક્ષ પણ’ અને ‘મોક્ષ જ’ વચ્ચેનો ફરક

એક પુદ્ગલપરાવર્ત (કાંઈક કમી) નેટયો સમય (અધિકમા અધિક) હોય ત્યારે મોક્ષની ઇચ્છા થાય, પણ તે કયા રૂપમા ? ‘મોક્ષ પણ’ નેઈએ એવા રૂપમા. ધનધાન્ય નેઈએ, પૈસા ટકા નેઈએ, સ્વાસ્થ્ય, સત્તા, સામર્થ્ય નેઈએ, સ્વર્ગ નેઈએ તેમ મોક્ષ પણ નેઈએ, આવી ભાવના, આવી ઇચ્છા તે વખતે હોય છે. સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ બાદ એ ઇચ્છા રૂપાન્તર પામે છે, બલવત્તર બને છે, ‘મોક્ષ પણ નેઈએમાથી ‘મોક્ષ જ’ નેઈએ એમ હોય છે. ‘મોક્ષ જ’ નેઈએ એમ હોય તો માનો કે સમ્યક્ત્વ પામ્યા અને સસાર વધારેમા વધારે અર્થ પુદ્ગલપરાવર્તથી કાઢકે બિણો હોય (‘શ્રા. પ્ર ગા ૭૨).

ભગવાનની શ્રાવિકા મહાસતી સુલસાના હૃદયમાં

કેરાયેલ ભાવનાનું દર્શન [2]

સુલસા, મહાસતી સુલસાના ચરિત્ર તરફ દષ્ટિ કરે એનું સમ્યક્ત્વ કેવું ? સ્વયમ્ ભગવાન શ્રીમહાવીરદેવે પરિવાળક અંબાકાગ

જેમિસવટ્ટોપુમ્મલપરિચદ્ધો સેસઓ ઉ સસારો ।

ધર્મતામ કલંકલ-યા ('ત્રિ પ ૧૦ સ ૦ શ્લોક ૨૭૩-૨૭૪)
 આ સાત પ્રમિદ છે એના પતિને એમ જ વિતા દતી અને તે સતાનના
 અભાવની જગાે મુનસાને તો કચાડે મ એ માટે મુ મ નદોગુ
 કમકે અ પમ આપમ દતી વગુલની માની નાના દતી, છતા
 પણ તે િ મ ચિનનુ મ બુ પૂઠક ત્યાે ક્યુ ૩-પુર નથો તેની ચિના
 ૫ દેલથી વ મન મમતયા જાલ જલક દે પતિ આ વિતાથી મુખ
 થાવ તેમ નથ ત્યાે કાઈ પણ મયામોમા કાઈપનુ જો ન કા છતા
 ખીજી જો પગલાનુ પતિને મુ ખુ ૧ દીન અ પરમ પતિવતા દ્વાએ
 જમ્મા મુ આમિન! આપ બાજી જો કો સમ જા અને તેથી લેલ
 પણ અમમ નથ મુનસાએ અનુમા આપી એટલે મુ નેના પતિમે
 ત ન જો- મી સીધા ના તમે ક્યુ- દ્વી' જગર અને સતાનનો
 અભાવ સાત છ તો પણ તદના માટે ખી- જો કરાની દમ્મા નો
 નથી જ જાન્યત મજુર કોષ તો તનેજ હા સતાનન અપા

વિચારે પતે પત્નીના નેની નપદા! મુપસા સમકીતી દતી
 જાં મુકમ્મ દતી, સસારીયન દતી પતિપરવજા સતી દતી પતિના
 દદપની વ્યથા સમાવવા દનમગ દતી એવ તે િને વ્યારે જમુ કે
 પાતાનો પતિ પોતાના રને થો એમા સગુદ છે કે દદપત કાની
 વ્યથા પમાગી રહેલા સતાનના અભાવને દાગવા માટે પણ ખીજી જો
 કરવાનો દનકાર કદે છે, ત્યારે તનીએ ખીજે જ મા સીધા અને તે ન
 કે વિતાથી ધર્મની અ રાધના કરવી તે પ્રમએ નક વખત વ સગુદ
 માન થયો અને આપ્ત થય

મુપસાની મા છો

અતઃ થયેના દેવે પ્રસન્નતાપુરક મુપસાને ક્યુ- મ સતી!

૨ દેવાના પ્રાનુ જાણે અચરજનર પ્રતિઃ અચરજ વચ્ચે
 અર્ચન રચમ્મ ॥ જગ જાગરિકનક જગતાવચ્ચનરદન ॥ પ્રાનિયન
 દેવન પુત્ર વેદાનક વિત ॥

માગવુ દોય ને આગી લે,' પણ મુલસા માનવખાને ભરે છે, દેવ
ખીજવાર ક્યુ ત્યાં દેવી જગ દમે છે, દેવ ચીજવાર કહે છે ત્યારે
ભગવાન મહાવીર દેવની આ યગ્મ યાગિકા કહે છે 'વીરા ! કસ્યાય
યાગો નાદ ! નુ આપવા આવ્યો એ વાત ખરી અને મને વારંવાર
માગવાનુ કહે છે પણ હું તારી પાસે શુ માગુ ?' દેનાર કરતાં માગનારે
શુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. મુલસાદેવી કહે છે : 'વીરા ! માટે જે
વંદ્યો છે તે તારી પાસે છે કયા કે ન માગુ ?' દેવ કહે-તુ માગી
તો જા, હું મેં જાગૃતા ખરે કે મારી પાસે છે કે નહિ ?' મુલસાએ
ક્યુ-માટે વંદ્યો છે મોક્ષ મોક્ષ જ જોઈએ છે, એ વિના ખીજ
કાંઈ જ નહિ.' વિચારે કે મુલસા એક સ્ત્રી છે પણ તેગીના હૃદયમાં
મમ્મકૃત્ય કેવુ અપાય છે !

એક ભવનો છેડે તે ખીજ ભવની શરૂઆત.

'મોક્ષ પણ જોઈએ' એ ઈચ્છા પ્રથમ ગુણસ્થાનકે અને 'મોક્ષ જ
જોઈએ' એ ઈચ્છા ચોથે ગુણસ્થાનકે. ચોથે ઈચ્છા ખરી પણ ઇચ્છા માત્રથી
કામ ન થાય, સિદ્ધિ ન સાપડે. પહેલે ગુણસ્થાનકેથી કે ચોથે ગુણસ્થાન-
કેથી અનાદિ કાલથી આજ પર્યન્ત કોઈ મોક્ષે ગયેલ નથી, કોઈ મોક્ષે જતો નથી
કે કોઈ મોક્ષે જશે નહિ. સાધન, ઉદ્યમ પણ ઇચ્છા સાથે મળે તો જ એ ઈચ્છા
ફળે. ઇચ્છા તીવ્ર છતાં સાધન-સામગ્રી ન મળે તો ઇચ્છા ઇચ્છા જ રહે
કામ ન થાય. સાધન-સામગ્રી સંપૂર્ણ સાંપડી જાય તો ઇચ્છા વિના
પણ કાર્ય સિદ્ધ થઈ જાય, થાય. દરેકને-જીવ માત્રને, મનુષ્ય, દેવ કે
તિર્યંચ સર્વને સુખી થવાની ઇચ્છા હોય તેમાં ના નહિ, કિન્તુ ઇચ્છા
માત્રથી સુખ સાપડી જાય નહિ. સુખી થવાનાં સાધનો જોઈએ. સાધનો
મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

ઈતરેએ તો સુખ-દુખનો હવાલો ઇશ્વરને આપ્યો છે એટલે
સુખ ન માને, છતાં 'કર્મ તેષુ ફળ' એમ તો તેઓ પણ

કદ છે જન, આનુસાર કદ આપનાર હપ્તને માને આથી સિદ્ધ થાય
 ૮ કે હપ્ત ને જનુ આધીન અનિવર્યાધીન મનાયો અર્થ કરના ન
 દુરતિ આપવાની કે અથવા મારા મના ને સમતિ આપવાની હપ્ત માં
 થાય તાકાત નથી એ નિર્દ્ય મનુ કમ એવા કળ એ નાનકા સુત્રે
 અનુનિયતિ બાજુ નજર કરી દીધી જૈનોએ જીવની જવાબદારી ને
 જાણનારી બીજાને શિ નથી જોવાની કાર્ય માત્ર માટે જવાબદાર ને
 જાણનાર જીવને જ જૈનો તા માને છે જવાબદારી અથવા કદના હપ્ત
 ના પ્રથમ જાનકાર (તાત) મેગનુ જોઈએ અન્યથા અન્યથા એ
 કાન્ધાદ જવાનો ભર છે જાકાત વિચારો એટલે સમજાવે આ અનુન્ય
 થાય તમે મેગનુ તે શાથી? અનુન્ય જીવનના આધાર આપુખ્ય જીવનની
 સાધનો નિવારણ સાધનો ઉપર છે સૌથી પ્રથમ આરમ્બક અનુન્ય
 મુખ્ય આધાર આપુખ્ય છે શાસ્ત્રકાર જા છે કે અન્યથા કે તાત્ત્વિક
 અનિવાર્ય નીકળી બીજા નિતિમાં ઉપજાવે છે અથવા પ્રથમ આપુખ્ય
 આપુખ્ય આપુખ્ય માત્ર જૈન દર્શન જ માને છે પાના જાના છે થી જ
 બીજા ભરે આપુખ્ય છે તો વચ્ચે રખડવાનું ભટકવાનું માને છે
 અને પાયાપથીએ તેમ મનાવે છે પાયાપથીએ વજમાનવ કદ છે કે
 તારા આપનો અમર અનુકરો જીવ માળ ભટકે ૮ માટે ૧૧૧૧૧ની
 જાકા છે વચ્ચે આપુખ્ય તાત્ત્વિક કે જાકામાં જા ભર વચ્ચે ૧૧૧૧
 વચ્ચે) આ રીતે આપુખ્ય મનાયુ છે જૈનોમાં અમ નથી તમા તા માને
 છે કે એક જાકા ભરત કે બીજા જાકાની કા, આપ

નાનીમાં તથા નિર્ધારિત કૃષિ હવે જાકા

જા મનિનુ આપુખ્ય હવે તા નિતિ તા જીવ ઉપજાવે છે ૧૧
 આપુખ્ય નિર્ધારિત આધાર આપુખ્ય ઉપર છે આપુખ્ય કેમ જાકા ૧૧૧૧
 આપુખ્ય જાકા ૧૧૧૧ નિર્ધારિત તથા સિદ્ધ આપુખ્યના જાકા મુદત્ત જાકા
 આપુખ્યના જાકા નિર્ધારિત આપુખ્ય ઉપર છે આપુખ્ય નિર્ધારિત આપુખ્ય
 જાકા ૧૧૧૧ નિર્ધારિત આપુખ્ય ૧૧૧૧ નિર્ધારિત આપુખ્ય

આવૃત્તિ પડે. પ્રથમ કિંચ આત્મજનો ગતાનો પત્રી ગરીબ અર્થાંત્રિ વગેરે તમામ ત્યાં કરે. પ્રથમ આત્મજનો અમર. દુનિયામાં જેને જે ગીજનનુ વ્યવસ્થા દોષ તે ગીજન તેને કિંમતી અગીનીઆના આજમા પાંગ પડ્યાત્ર પાંગે પાંગ તેને તે તે કરે. પણ અગીનીના કમ્યા સ્થિ મુકો રોટસો આપો તો તે તે મોજ માને. અગીનીઆની દાસન કેરી દયા ખાયા જેવી છે એ તો આ દાદ નાંજ છે. તેજ ગીતિએ જેને રાધે, માન વગેરેમા જે જે પ્રકૃતિનુ વ્યવસ્થા પડ્યુ દોષ તેમા જે તે તરીકે મહે અને એ પ્રકૃતિમાં પડતો પડતો પતન પામ કયાઓની પરાકાષ્ઠથી પતોટાપેતો મનુષ્ય મગજ આદ કયા ઉમત્ર આય / ત્યા કયાઓના વિચાર જેને અવકાશ નહિ એવા ન્યાનમા એવુ ન્યાન નાગરી વિના બીજુ કયુ છે / નાગરીમા દુ ખ, દુ ખ તે દુ ખ જ. નિમિષમાત્ર આખના મટકા જેટલો સમય માત્ર પણ દુ ખ વિનાનો નથી ('જીવા. ગા. ૨૨). પછી ત્યા બીજા વિચાર સભવે જ કયાથી / કોધાત્તિના વિચારો દોષ પરન્તુ બીજાને એનુ કટલુ શોષણ છે તે વિચારે ન હોય, તાત્પર્ય કે કયાઓની પરાકાષ્ઠના પ્રમાણથી ઉત્તરતા પ્રમાણમાંના કયાઓથી તિર્થ્ય ગતિ સાપડે. જનાવગ્ને પરિણામનો વિચાર છે પણ બીજાને તેનુ કળ કયુ તેનો તેને વિચાર નથી. કોઈ નાના છોકરાની નરમાઈ વખાણતા એમ કહેવાય કે- 'આ છોકરો તો ગરીબ ગાય જેવા છે, ' પણ જેની ગરીબાઈ અમરતે બીજાને વખાણાય એ ગરીબ ગાય પણ ત્યા કોધ આવે કે તરત શીજડુ મારી દે પણ પરિણામ શુ આવશે તેનો વિચાર નહિ. સર્પ દયાણો કે તરત ડખે, કરડે, પણ દયાણુ કેટલુ અને ડખવાથી તેનુ શુ થશે તેનો સર્પને વિચાર નહિ

૧ અચ્છિન્નિમીલિયમેત્તં નથિ મુહં દુક્ષ્તમેવ પડિવદ્ધં । નરણ નેર-

इयाण अहोनिस् पञ्चमाणाण ॥

વગર ને આનંદજનને પાતાની દેવને જનાવે છે કે હું આ ગંવડીને શ્રેષ્ઠ મટી, માટી ઉતારીને ત્રીઅંગા કમ્પેશ અને પછી ખાઈ પીને કામડા વચવા માટે અનરમા ગેમીગ.

જે વખતે હું અનરમાં કામડા વચવા માટે ગ્રેમીશ તે વખતે રાજ્ય મહારાજગોના અગ્રધીર્જો, ગરામિયા અને જમીનદારોની વડુઓ અને ગહેન ગેટીઓ, તથા મોટા મોટા અગ્રદારોની વડુઓ અને ગહેન ગેટીઓ, તેમજ મોટા મોટા ગાહુકાંગ યાવત સામાન્ય મનુષ્યોની પણ વડુઓ અને ગહેન ગેટીઓ તે કામડાં લેવા માટે મારી પામે આવશે. તે વખતે તે ગદ્યા, સ્ત્રી વર્ગનો અલાવ હોય છે તે પ્રમાણે તેઓ એક કામ લેવાને અદલે અગ્યાર કામને ઉચકાવશે. કોઈ કામોને દેકાગ મારવામા ફેટલોએ વખત કાટશે અને કિમતની વખતે એક પાછ કે અધેલાને માટે પણ ઘણી રકઝક કરશે, તે એટલે મુધી કે જેને લીધે તે દરેક બાઈ કે ગહેન ગેટીઓ દરેક સોદામાં મારે મજબબ બાઈ જશે અને તેમા ફેટલીક વખત તો એક પાછ અધેલીના ફેરફારને લીધે તે બાઈઓને મારે ચાલી જવાનું કહેવું પડશે. ત્યારે જો મને બીજા શબ્દો બોલવાની દેવ પડી હોય અને તે દેવને અગે ભલે અહીંયાં હું ગધેડી માટે બીજા શબ્દો વાપર, પરંતુ તેવા ગધેડીને માટે વપરાતા અપશબ્દોને લીધે મને અપશબ્દો વાપરવાની દેવ પડી જાય તો તે કામ લેવા માટે આવેલી બાઈઓ કે જોઓ રાજ્ય મહારાજ્ય વગેરેના સબધવાળી હોય અને તે બાઈઓને હું જો કંઈ પણ અપશબ્દ વાપરી દઉં તો તે બાઈઓ અને તેના સબધીઓ મારી કેવી સ્થિતિ કરે, તે હું આમ્મજન ! તમે ન સમજી શકો તેમ નથી. હું પણ તે સારી રીતે સમજી છું અને તેથી એવી આપત્તિમાં સપડાવાનો મારે વખત ન આવે તેને માટે જ મેં ‘રાડ કુલારજી લુચ્ચી’ એવા શબ્દો વપરાશમાથી તદ્દન કાઢી જ નાખ્યા છે અને ‘બાઈ ગહેન’ જેવા શબ્દો જ બોલવાની મેં દેવ પાડી દીધી છે કે જે દેવને લીધે હું ત્યારે તાપ, ભૂખ અને તરસથી અત્યંત વ્યાકુળ થઈ છું, તેમજ આ

રેડીની મદ ગતિ પત્ન મારી વ્યાકુળતામાં વધારો કરે છે. જ્યાં
કે મારી તે પાડેલી રેડીને આજારી થઈને ચાલ બદલે ચાલ
એ જ રાત્ર વાપરે છે.

માર તો બદલે બદલે જ કરેલા તાત્પર્ય કે 'એ જીવ આ
કુભારખના દક્ષને દસાથે પાનળા મળે તે જીવ મનુષ્યપણાનું
આકુષ્ઠ વાપરે.' એવે મનુષ્યત્વ મેળવવું હાય તેણે કપાસને પાતળા
કરવા જોઈએ કપાસે પર કાજુ રાખવું જોઈએ. પૂર્વ પાતળા કપાસે
કરાવાથી જ મનુષ્યત્વ મળ્યું છે અને એ મેળવવાનો એ જ ઉપાય છે.

મનુષ્યત્વ મળ્યું નો ખરો, જ્યાં જીવનનાં સાધનો ન મળે તે
જીવન કેવી રીતે ચાલે? એ જીવનનાં સાધનો કયાં, કેવી રીતે મળે
ને વનેરે અધિકાર અર્થે વળ માન.

-૦૦૦૦-

વ્યાખ્યાન ૪

મનુષ્યત્વ મેળવવામાં, નિભાવવામાં કયા ગુણો આવશ્યક
કે? ૧ પાનળા કપાસે, ૨ દાનરસિ, ૩ મધ્યમ ગુણો.

'પૂરી એક અધિદી ને મહુ રાખવા ન્યાય.'

એવો ન્યાય કોન દર્શનને માન્ય નથી.

પરમ ઉપદેશી કે અધાર મનુષ્યમાં અમર અમર એમ ન
નિવાનિવાસકવરે. મદ રાત્ર અમર એવેના કમ્પલેક્ષ પદ.
અર્થ દરમ તી વધા છે કે એમ દક્ષનમાં પેતાની તિથિ, રતિ અર્થ
જીવન કાળના જ જવાબદાર ને જોખમી રહેવા છતાં એને કોન ને કોન.

“સમનેનં મામણ્ય મ કવસ્ત્રામગચ્યતે ત્વદ જમ્દા ।

અંતો અતોનિગસ્ત્ય ચ તમ્દા આમ્મયં નામ ॥”

ખીલ્લઓમાં પણ સધ્યાદિ અનુષ્ઠાન છે, પણ ત્યાં ઉદેશ, યાચના ક્યાં? કુટુંબ મળે, મુખ મળે, સ્વર્ગ મળે, દેવાંગના મળે, રાત્ર્ય વેલવ, બલ ને આરોગ્ય વગેરે મળે, સત્તાધીશ થવાય, રાજ્ય થવાય, ઈન્દ્ર થવાય આ ઉદેશ, આ માંગણી કહેા કે પુદ્ગલની બાહ્ય માટે જ અનુષ્ઠાન. પોતાના કરેલા કૃત્યોની નિંદા અને સત્કૃત્યો ન થયાં હોય તેનો પશ્ચાત્તાપ કાનામાં? તો જૈન દર્શનમાં જ. જૈન શાસનમાં અનુષ્ઠાન પુદ્ગલની બાહ્ય માટે નથી પણ તેની સંકેતબાહ્ય માટે છે. ઇતરેશ્વરે જીવને શિર જવાબદારી ને જોખમદારી ન હોવાથી પ્રતિક્રમણ જેવી પાપની નિન્દા ને ગર્હાની કાષ્ટ ક્રિયા છે જ નહિ. ત્યાં ગુનો જ ન ગણાય ત્યાં માફીની યોજના હોય જ ક્યાંથી? માફી માગવાની તથા આપવાની પ્રણાલિકા આવશ્યક નિયમરૂપે કેવલ જૈનોમાં જ છે.

સ્વાસ્થ્યની ઈચ્છાવાળાએ કુપથ્ય ટાળવું જ જોઈએ

જૈનો પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ લે છે. કારણકે જીવને જવાબદાર તેમજ જોખમદાર માને છે. દુનિયામાં આડતીઓ જવાબદાર ખરે પણ માલ માકલે તે સામાના જોખમે: અહીં એવું નથી. અહીં તો જવાબદારી પણ છે, જોખમદારી પણ છે. વાયુકારક ખોરાક ખાય પોતે અને પેટમાં દુઃખવા માટે વૈહને જવાબદાર ગણાય? જીવ જ કર્મનો કર્તા તે જ કર્મનો ભાક્તા. પુણ્યથી સફળતિ સાંપડે, પાપથી દુર્ગતિમાં જવું પડે. દુઃખ, દારિદ્ર્ય ગમે છે કેાને? કાંઈને જ એ ગમતાં નથી. ઇષ્ટનો વિયોગ, અનિષ્ટનો સંયોગ કાંઈને પ્રિય નથી પણ તેવાં સાધન-સામગ્રી ભેળાં કરાય તો તે દુઃખ વગેરે ગ્રાસ થવાનાં જ-આવીને વળગવાનાં જ. પેલી કહેવત છે કે ‘આવ બસા, પકડ ગલા!’ હિસા કરવી, ચોરી કરવી, વ્યભિચાર ને ને અભક્ષ્ય ભક્ષણ કરવું, અપેય પાન કરવું, અગમ્ય ગમન

રતુ અને પરિણામે કુર્મતિ દુષ્કાળ ન થાય એમ હિન્દુઓ તે માનિ જાને
ખડું ? શરીરે સ્વાસ્થ્ય જોઈતું હોય તો કુપચ્ચથી ફર રહી જ ન જાય. એ
કુપચ્ચ લીધું કે નાથિ વગરે જ વળ મેં હોય તો વધજ એ અપદ છે
સમતિની ઈન્દ્રિય હોય તો પુણ્ય આચરતું જોઈએ. પુણ્ય માટે ન
કરાય તો રાઈમતિ ન સાધે. સમતિ ન માથ એ ન આપોઆપ
કુર્મતિ આવીને બાળી જ છ રાઈમતિ નહિ જોઈત કુર્મતિ ન જ

મસજી મામ થયે છને યાચો પાનગા દોષ
એ મુખ સ્વાભાવિક નાલાય

આપાનન આ મનુષ્યમાં મનુષ્ય છ ન મનુષ્ય નથી મનુષ્ય પાનગાની
તથાવિષ કરનારના થા. મનુષ્ય ને કદા કે આપતી કરનારના કદા ન
માપને હમ ના મુશામ કે દોર તરીકે ફગ મેળવ્યાનુ (હિંદુ આપુ)
થી માનગા પાન પોત જાને નાન્યાનુ માની ન છોડે આ મનુષ્યત્વ
નુ સાચી ન વિચાર મુશાને જ હને જેનુ વ્યસન તે હવ તમા
નાન રહી નથી નહિ જ હ ને દિસાદિમા જમવી હાથીની જે
મોનમ હાથીની જમ નિરુકાપને પ્રવત તેનુ સ્થાન ન કે પિત
પીણુ કયુ હાય ન ત્યા બામચાના કુખાની અટકાવત (અકુલ) પાન
નથી એક ડોકરો માપને હાથ આ મા અને માય થીયું મ કે જમ
ડોકરાનો વાક કેટલા ? અને સમ કે પી ? આવા વિચાર નહિ એવો
થેનિ મનુષ્યપણામાં જે કુર્મતિ હાય સ્વાભાવા ગુરુસાનનો વિચાર ન
પાનગાના પાનના લગુ માટે ખીજના પ્રભ લાય જ આપુ જ
નુષ્ય કદે તેને નિર્વેશ મતિમા જનુ પદ

મનુષ્ય કેા થાય મનુષ્યતિનુ આપુષ્ય કેાલ જાય તાં એમે
તારા મનુ કે સ્વભાવ પાનગા કયાવ થયે તનુ આપુષ્ય જાય
જ થાય સ્વભાવ પાનગા કયાવ અટકાવ અધિકારી જમ પોતે હમ
તી જો ના ન મ દરકારે પાન કયાવ નહિ કદાવન આ વક

પ્રસંગે પ્રાપ્ત થાય, તેવો અનુકૂળ સંયોગ સંપડે. જ્યાં ક્યાંય પર કાળુ મેનુ નામ અભાવે પાતળા કપાસ સમજવા. ગઈ કાલે કુંભારજી દેશાન્ત દીધું હતું. એ કુંભારજી ગંધેડીને મારતી હતી કદમાં પણ કહેતી હતી 'બહેન ! બહેન !' એ સાથી ? એ ગઈ કાલે કહેવામાં મ.યુ. અંગે પોતાના અનભવનું દેશાન્ત વિચારી લ્યો. બદારની વાત જવા છો. ઘરમાં બનજર કરેને ? તમે ઉપવાસ કર્યો, ખાગસા છત્રીશ કલાક વીતાવ્યા પણ પારણા વખતે નવકારશી પરચખખાણ પાયું કે તે વખતે જર માંડુ થાય તો કેવી ધાધલ થાય છે ! છત્રીશ છત્રીશ કલાક વીતાવનાં અકિત પાંચ દશ મિનિટ માટે કેટલો અધીરો ! સાથી ? એની આદત એ આદત બદલવાની જરૂર છે. તાત્પર્ય કે પ્રસન્ન પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પણ કપાયોને દેશવટો દેવો જોઈએ અને એમ થાય તો મનુષ્યપણું મળે અને મળેલું મનુષ્યત્વ સફળ બને. કાળો સર્પ પણ શોધીને કાઢેને કપાતો નથી પણ દળાણમાં આવતાં તરત કપે છે. મનુષ્ય તે થાય કે જે વિનઃ પ્રસંગે તો પોત ન બગાડે, પણ પ્રસંગે પણ પોત ન જ બગાડે પ્રસંગે જે જીવ કોધાદિની તીવ્રતામાં ન જાય, મન્દતામાં રહે તે જીવ જોડેલે કે સ્વભાવે પાતળા કપાયવાળો જીવ મનુષ્યગતિનું આયુષ્ય બાંધે. મનુષ્ય થાય.

આયુષ્ય બંધાયું તે બંધાયું, પછી તે ગતિમાં ગયે છૂટકો

મનુષ્યપણું મેળવ્યું તો ખરૂં પણ પછી શું ? દુનિયાદારીમાં પણ દંખાય છે કે મેળવવામાં મહેનત મિનિટોની પણ જળવવામાં જહેમત જિંદગીભરતી છે. રાજ્યને ત્યાં કુવર જન્મ્યો એટલે રાજ્યનો વારસ બન્યો, વય પ્રાપ્ત થયે રાજ્ય થયો, પણ રાજ્ય જળવતાં જહેમત કાંઈ ઓછી છે ? જીવે ત્યાં સુધી એ જહેમત ઉઠાવે જ છૂટકો ! અહીં પણ આયુષ્ય બાંધવાનો સમય તો અંતર્મુહૂર્તનો. ગમે તે ગતિનું આયુષ્ય બંધાય પણ બંધાવાનો સમય તો એટલો જ. મનુષ્યગતિના આયુષ્યના બંધનો સમય તર્મુહૂર્તનો એટલે કે તેટલા સમયમાં મનુષ્યત્વની માલિકી નક્કી કરી

લીધી મનુષ્ય થયા પછી શું ? એ રાખો કે આખી જિંદગીમાં
આપુન નધાવ એજ વાર જાત આપુન અનેક વખત બચાવે કો
તો મરીને જાય ત્યાં જો પ્રથમ મોટો મૃત્યુવાદના થાય માટે આપુ
એજ વાર નધાવ એ નક્કી પછી જાય તે મને તે અતિવ નધાવ જ
નધાવુ તે બંધ પછી ને નિર્ગતિ જાય છે.

પરી મુશ્કેલી મેળવેતુ જાગૃતવામાં છે

પૂર્વ કાનમાં જાય નવ પુનઃ જન્મ પામવાના નધાવમાં શું દલીલ મળેલાં.
રિવાજ, તે કોમના નધાવ બગીચામાં પાડવ તારવવ કે રિવાજ મા
માટે એકસરખો તબીબી આપુન બાંધવાના ભવના નિયમ મા
છવે માટે અત્યંત જ એ આપુનના બધ સમય જા પાળવા કયા
કોય તે જુદા મનુષ્યનું આપુન બાંધે આપુન બધ કપાદ થાય એ જા
ખબર? માટે જ લાભકાર નિયમોએ અદરે કે સ્વભાવ પાળવા કયાવવામાં
કયાનું કયામાં પાળવા કરવાનું કરમાવ છે આ રીત મનુષ્યમતિનું
આપુન બાંધુ તો ખરો પણ મુશ્કેલી જાગૃતવામાં જ મળે છે

જાનકીબે મુખ્ય

કુનિયામાં કદવામાં કદી કાવનાવામાં છે કે કુ આખા જન્મ
ખાઉ ખનુ માં જાય તેનું લખોડ જાય આખા જાતી કદ દ જા
આ થાય એજ વાર પણ નિયમવાનું જિંદગીકાર પૂરવા પાળી જાને
દયા મળેનો ઉપકાર લખાવે પર જા ખનુ લખે છે કે ઉપકાર
મના માટે જા તમારે દવાઓ એ મરતો કરવા જા તમને કોમ
માં આપુ નાં કામનાં જાત? આ જા જાતના રીવાજ અદર
રે જુદા જાં કોમનાં વ પાળુ માટે નાં જા જાતનાં આ જા
જા પણ કોમી કે પૂરવા કુપરદી નીમે છે જા પછી શું જા જાત
દમ આ જા જાં જાં કે કાવેનું પાળવ જાં જાં જાં જાં

ગીત વચ્ચે ગોંધી હોય કે દાનરુચિ પણ નોંધ્યો. અનાદિ કાલથી 'લઉ' લઉ' હતું તે 'દઉ, દઉ' થાય તે દાનરુચિ ગુણ છે. દુનિયામાં પ્રચલિત કંદેવત પણ આ ગુણને સિદ્ધ કરે છે. તે કંદેવત કંઈ? 'દે ગયા સો લે ગયા, ધર ગયા જળ માર ગયા' દાનરુચિ ગુણથી મનુષ્યપણું મળે. દાનરુચિ એમ કેમ કહ્યું? દાન જ કંદેવું હતુંને? દાન તો વગર મિચ્છે પણ થાય; દેવ પડે તો દેવાય પણ એની ગણના ગુણમાં કેટલી? એ કંઈ ગી રીતે? કોઈ રીપ આવી, અમુક શેડને મો ભરવા પડે તેમ હોય. પણ તે શેડમાં કંઈ, 'વખત બારીક છે' એમ ગહાંતકા કરી પચીસ પચાસથી ભરવાનું ગર કરે. કીર્તિ સાચવવા ભર્યા વિના તો છૂટકો નહિ. પણ શેડમાં રહે, એટલે ભરાવનાર જરા ઢીલો થાય અને પચોતેર ભરાય એટલે તે શેડને એમ થાય કે 'હાશ! પચીસ બચ્યા!' હવે વિચારે કે પચીસ બચ્યા ગણ્યા ત્યારે એની નજરે પચોતેર એજે જ ગયાને? જો દાનરુચિ હોય તો ભલે શક્તિના પ્રમાણે અગર ક્વચિત્ લોભવશાત્ ઝોછા ભરે ભડે પણ તેની માન્યતા આવી ન હોય. તાત્પર્ય કે દાનની રુચિ એ ગુણ છે. મનુષ્યત્વ મેળવવામાં કષાયો પાતળા કરવાની ટેવ ઉપરાન્ત દાનરુચિ પણ આવશ્યક છે. એ દાનરુચિથી મનુષ્યપણું મળે, દાનથી ન મળે. રુચિ વિનાના દાનથી, ઉપર કહ્યું, હાશ 'પચીસ બચ્યા' તેવા દાનથી મનુષ્યત્વ ન મળે. દાનરુચિવાળાને તો એમ થાય કે 'જરૂર વધારે આપવા યોગ્ય કાર્ય' લો છે, પણ શું કરીએ? આપણી શક્તિ નથી.' જે બાઈ ઉઠાંછળી હોય તે ઉઠાંછળાપણું લઇને જ સાસરે આવેને? રડીબાછવાળાની લક્ષ્મી રંડીબાછમાં જ ફૂદાફૂદ કરે! તાત્પર્ય કે શેડમાં રડીને અપાતા દાનથી મનુષ્યત્વ ન મળે, પણ દાનરુચિથી મનુષ્યત્વ મળે. દાનરુચિ જેને હોય તે તો દીધું સફલ ગણે અને એને વધારે દેવાની ભાવના જાગે. હવે જરા વિચારણા પલટાવો. મનુષ્યના આયુષ્યનો અર્ધ કષાયોના પાતળાપણાથી, દાનરુચિ ગુણથી અને સચેલ પુણ્યથી. મનુષ્યપણામાં પૃથ્વી આદિ તમામ પ્રાણી વગેરે તરફથી સુખ મળે અને

તેની રુચિ એ દાનરુચિ ગુણનો પ્રભાવ છે.

મધ્યમ ગુણો પાલ લેએ

આ તો મધ્ય પશુ દહા આગળા જાલ સાધનો મળવા રહેના
પાન અદના આધનો (ચિત્તને મુધા નાવ આધનો) મળવા મુદેવ આ
મે ગુણ ઉપાન્ત ત્રીજો પશુ રુધા વ્યાવરણ છે અને તે મધ્યમ ગુણ
નો લક્ષણ ના ધાતુ ન હોય તાપર કે મધ્યમ ગુણવાન તે વ તે
ગુણ મનનવાન આપ ગરિ

આ ગુણ ગુણાગ્રે માનરી નવા તા ખરા નાવરે નાનવરુન
મેળવ્યુ તે ખરે પશુ ખરી મુત્રી કેળવવામાં છે એળવર્તુ કેળવવામાં
મેળવવાની માત્ર છે આમની છે

૧૪ જે કેળવવા શી રીતે તે વગ અધિકાર અર્થ લાભા

—૦૪—

વ્યાખ્યાન ૫

અધિકાધિક દુર્લભ સાધન-સામગ્રી આનાધનાના થોગે
મળ્યા તો ખગા, પાશુ તેની માર્થકતા ક્વારે ?

મુખ્ય ગિનુ આધુન્ય અધોપવા બોલવા નિભાવવાના કારણે

પામ ઉપકારી મારકાર મદારે જા અધોપ કમવર્ત મંમાર
સેવાનિવારકાવરુદ મારકાર કાનુકુવના પામક મદેધમદારના
મદકાર કે અમદાર દરેક રીત પાનન રીત કારકાર કે પગ
તે રીતે કદવાર રીતે ૧૯૪૪૨૩ રિરિટ કેમ કે
૧૯૪૪ રીત અધોપ કે રીત તરી અધોપ લમમો પિરે રીત
૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે ૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે
૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે ૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે
૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે ૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે
૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે ૧૯૪૪ રીત અધોપ રીતે

ગયાનુ જૈનો માને છે. આ ભવમાં જે પુણ્ય કે પાપ આચરવામાં આવશે તે અનુસારે ભવાંતરમાં અદ્વિતિ-દુર્ગતિ, સુખ-દુઃખ મળશે.

વર્તમાનમાં મળતા સુખ-દુઃખ પોતાના જ પૂર્વભવના પુણ્ય-પાપને આભારી છે એ માન્યતા જૈનોની છે, ત્યારે ઇતરે 'સુખ-દુઃખ આપનાર ભગવાન છે' એમ જણાવે છે. જૈનો જવાબદારી ને જોખમદારી છુટતી માને છે તેથી પ્રશસ્ત ઉદ્ધમ માટે સતત તૈયાર રહે જે મનુષ્ય મનુષ્યપણુ મળ્યું કઈ રીતે તે વિચાર ન કરી શકે, તે ભવિષ્યમાં કેમ મળે તે વિચારી શકે નહિ. જે સાધન-સામગ્રીથી હમણાં મનુષ્યન્ય મળેલું છે, તે મેળવવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ આ દુનિયામાં મનુષ્યે ત્યારે જન્મ લીધો ત્યારે દુનિયાએ તો નાગો આત્માનું જણાવ્યું. દુનિયા કચનાદિથી ટેવાયેલી છે માટે તેની નજરે નાગપણુ દેખાય છે. પણ તેને પુણ્ય નથી દેખાતું કે જેને લઈને મનુષ્યપણુ, પાંચ ઇન્દ્રિયો, મન વગેરે લઈને જન્મેલ છે. આપણે વિચારી ગયા કે કપાયોનું મન્દપણું, દાનરચિ, તથા મધ્યમ ગુણો-આ ત્રણ વડે મનુષ્યગતિનું આયુષ્ય બધાય છે (૧કર્મ, ૧ ગા. ૫૮). ભોગવાય છે, નીલાવાય છે.

માફા અકર્મભૂમિથી નથી મળતો, કર્મભૂમિમાંથી જ તે લક્ષ્ય છે

મનુષ્યપણુ મળ્યું તો ખરૂં પણ હવે શું ? એક ક્ષત્રિયમા શૌર્યતા છે તેથી તે ચંદ્રહાસ ખડ્ગથી તણખલા કાપે તો તેને કેવો ગણવો ? તણખલા કાપવામાં ચંદ્રહાસ હોય કે નાનકડું ચપ્પું ? ચંદ્રહાસનું કામ તો સમરાર્જુનમા. પરાક્રમ બતાવવાનો પ્રસંગ તો યુદ્ધના મેદાનમાં શત્રુના સૈન્યની સામે હોય. તે જ રીતે અદ્ભુત પુણ્યસચ્ચથી મેળવ્યું મનુષ્યપણુ પણ વર્તન કરાય છે પણ જેવું ! પણ છે પરાધીન. તે શરીરનું, સ્થાનનું, સત્તાનું અને સુખનાં સાધનોનું રક્ષણ પણ કરે છે.

તે દાળફે મજ્જિમગુણો અ ॥

આર્ય કુલની માહત્તા

આર્ય દેશમાં વસનારા બધા જ ધર્મી હોય, ધર્મપરાયણ હોય એમ નથી. મોનાની ખાગમાં મોનુ હોય તેમ માટી વગેરે પણ હોય છે. અહીં આર્ય દેશ મળે છતાં કુલ પાત્ર ઉચ્ચ મળવું એ પરમ ભાગ્યો-
 દ્ય હોય તે જ અને કુલનું મહત્ત્વ કાંઈ જેવું તેવું નથી જેવું કુલ
 તેવા સંસ્કાર સદ્ગત હોય છે. કેળી કે વાઘરીના આલકે અગપાળથી જ
 ગોકળો તાક્યા કરે. તમારાં આલકે જન્મ્યા ત્યાગ્યી 'જે, જે' બોલે.
 સાધુને જેમે કે 'જે, જે' બોલી પણ લાગે. આગસમજુ એવા પણ
 ભાગ્યવાનને જ ડીંગ મળે, તેમ નાનાં આલક સમજતા નથી પણ તેનામાં
 જે સારા સંસ્કારો છે તે મળેલા ઉચ્ચ કુલને આભારી છે. 'ભગવાન,
 ગુરુ, વ્રત, ઉપવાસ' વગેરે શબ્દોમાં સાંભળતાં જ ખુશી થાય, હાથ
 જોડે, મન્ત્રક નમાવે—તે ઉચ્ચ કુલની અલિહારી છે. જિન્દુનું આલક દાઢ
 તથા માંસની નુકશાનીમાં સમજાયુ શુ ? છતાં એ તરફ સ્વભાવથી જ
 એને ઘૃણા. શાથી ? કુલના સંસ્કારથી માંસાહારીઓ એવી ચીજને
 ઉદરમાં પધરાવે છે. તેઓ જે કુલમાં જન્મ્યા છે ત્યાં તેવા આચાર
 પ્રવર્તે છે. જૈનનું આલક રાત્રિભોજનની હાનિ લેલે સમજે નહિ, પણ
 'રાત્રિભોજન ન થાય, રાત્રિભોજનથી પાપ લાગે' એવું તેના હૃદયમાં
 સ્વભાવથી જ અકાંઈ જાય છે. ઉચ્ચ કુલનો એ પ્રભાવ છે. ઉચ્ચ કુલ
 મળવું એ પણ તેવા ભાગ્યયોગે જ અને છે. જૈન કુલમાં આવેલ આલક
 સમ્યક્ત્વ, મિથ્યાત્વના સ્વરૂપમાં લેલે વધારે ન સમજે, ન સમજાવી
 શકે પણ ભાવરૂપે તેના હૃદયમાં વસ્તુ વસી ગઈ હોય. એ આલક કહી
 દે કે સુદેવ, સુગુરુ ને સુધર્મને માનવા તે સમ્યક્ત્વ, અને વિપરીત માનવું
 તે મિથ્યાત્વ. ૧(ચો જ્ઞા. પ્ર ૨ શ્લો ૨-૩).

૧ યા દેવે દેવતાબુદ્ધિર્ગુરૌ ચ ગુરુતામતિઃ । ધર્મં ચ ધર્મધી
 શુદ્ધા, સમ્યક્ત્વમિદમુચ્યતે ॥ અદેવે દેવબુદ્ધિર્યા ગુરુધીરગુરૌ ચ જ્ઞા । અધર્મં
 ધર્મબુદ્ધિશ્ચ, મિથ્યાત્વ તદ્વિપર્યયાત્ ॥

ઉઠો પાપુ આવઃ કુદમા અવતરવા ઝંખે છે [૪]

દેશનેદ્ર એકે વખત વિચારમા નિમગ્ન હતા અથમ તો આ
દેશનેદ્રી ઉત્પત્તિ જાણી લ્યો એક વખત એક તાપમે અનસન કહ્યું
તે વખતે જોવાનજો એવું જાન્યું કે અચાનક અસુરકુમા નો પતી-
અવન પાન્યો એ દેવનોકા સર્વ દેવતાઓ આમી (માનિક)
વચનના થયા સ્વામી (પતિ) અવસાન પામતાં સોને જોટલા
એ થાય તેટલો જ એ આમી (માનિક) અવધી અવધાં તે દેવોને
જાણ થાય તે દેવતાઓ આ તાપસ પામે આન્યા અન ઈન્દ્રપર માટે
નિયાજ કરવા કહ્યું પછી તે તાપમ તેમ ન કહ્યું તેમ વિચાર્યું કે
જાલાન્તર માટે અનિબધમા જન્યુ જોટલો કે નિયાજ કરવું સાધુન ન
હવે તાપસ કામ કરી ઇશાન દેવનાકર્મા હજી થયા અસુરકુમારના
વળાઓ તે તાપસ પર વ કાપાયમાન થયા પછી કરે શું ? દેશનેદ્ર
મે શું થાશે ? છતાં કમળેર કુમ્ભા બાજાલ લોય ત કમે ત મકારે
સાપકી બતાવ્યા ગિના રહે નદિ જોટલા તે દેવાઓ તાપસના કુદાને
મુ તના ઉપર ચૂકયા અન તિલકાર કયા તા પપ કે અસતરનો
રેખા ન કયો નથી તેને મારા શરીરની આ દશા કળે ત પાત
અપાપમાં આવી પાતે સિદાસન ઉપર બેઠા ૧૦ શરી દરિમ
અસુરો ઉપર તેના અવનમાં સાય સાય થા થા કોર દોર રાજ ન ન
કુમારના અચાન ત્યાં સાય સાય થા થા કોર રવી રહે નદિ ત્યાં
થા ત્યારે સ માનિક દેવતાઓ પિય કુ કે આ કર્ દરિનુ કવ
પાપી કોપર હતું પ્રત્યક્ષ રૂણ કવ સ માનિક દેવતાઓ કહ્યું કે પ્રસજ
પાડા તા પપ કે આવા સ મર્યાદ ગા દેશનેદ્ર દવલ કના અદ
સ્વામીને પિય તમ નિમગ્ન જનન દેવ આ કુલકુ કે પ મિત્ર
કયો વિચાર વિમગ્ન કરી રહ્યા હતા

ત્યજ દ મ્યા કુ મહાનુભાવ ? એ અવન કળે શાકળ
મેઘા ? ત કામજી નથી તમ કો અ જગા હ અદ

માટે જ તમારો પ્રશ્ન છે, કિન્તુ અતીથી ગાઝ્યા (અગ્નિ) પછી શું ? અગ્નિ એ તો નક્કી છે ને ? સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનવાસી દેવોનું આયુષ્ય વધારામાં વધારે તેથીજ આગરોપમનું ખરું, પણ પછી એ જવાનું તો છે જ ને ? સાચત્વ મિતિ તો માત્ર સિદ્ધ ભગવન્તોની જ છે. અતીથી અગ્નિ થયા પછીનો પ્રશ્ન મને ઉદ્ભવે જતાની વાત છે. વર્માનિક દેવ અગ્નિને મીઠો એકેન્દ્રિયમાં-પાણીમાં, વનસ્પતિમાં કે પૃથ્વીમાં પેદા થાય. આ કદા દશા ! ક્યાં આ વલવનો ભાગવટો અને ક્યાં એકેન્દ્રિયપણની ભાવના ભાગ થવું !

દેવતામાંથી મનુષ્ય તો જન્મલે જ મળે. એક અમયમાં અર્ધ-માંથી જેટલા દેવતા અધિકમાં અધિક સ્વપ્નામાં અગ્નિ તેટલા મનુષ્યો અતી દ્વીપમાં નથી. અર્થાત્ તેટલાં આત્મ મનુષ્યગતિમાં નથી. મનુષ્યો અતી દ્વીપમાં છે. ભવભીરૂ આત્મા જેનો હોય એવો અર્થાત્ સમ્યગદષ્ટિ હોય તેવો દેવ આ મિતિમાં કદા રીતે નિશ્ચિત રહે ? દેવતા પડે તે દેક એકેન્દ્રિયમાં જાય. મનુષ્યપણ મળે પણ જન્મલે જ, તિર્યચ પણ થાય અને આગળ વધીને એકેન્દ્રિયમાં પણ જાય.

ઈન્દ્ર આ બધી પરિમિતિનો જાતા હોઈ એ વિચારવશાત્ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ ઉદ્ભવતાનો હેતુ કહી રહેલ છે. આ પ્રમાણે તમામ કહીને કહે છે 'આ બધી મિતિ કાવનારી છે, ત્રાસ ઉપજવનારી છે. ઇન્દ્રિયા યોગ્ય મનુષ્યદેહ અને શ્રાવકનું કુલ છે. શ્રાવકના કુલમાં ભલે દાસ થવાય પણ ધર્મના શબ્દો તો કાનમાં પડે ને ? યોગશાસ્ત્ર (પ્ર ૩ શ્લો ૧૪૧) માં જણાવે છે કે-

“જિનધર્મચિનિર્મુક્તો મા મૂવં ચમ્વર્ત્યપિ ।

સ્થા ચેટોડપિ દરિદ્રોડપિ, જિનધર્માવિવાસિત ॥”

શ્રાવકના કુલમાં સંપાદો એવા કે કચરો તો ભરાય નહિ સસારમાં રખડાવનાર મિથ્યાત્વ તો વળગે નહિ ભયકર સસારમાં રખડા-

જાણ્યા પછી જ કહે છે.

તીર્થંકર દેવ દેવલજ્ઞાન થયા પછી જ દેશના દે: એમ શાધી ?

પહેલાં ભવનુ પવેાનુ, અગ્નિપાત્ર અગનું જ્ઞાન હોય, પરંતુ દેવજ્ઞાન ન થાય ત્યાં મુધી તે દેશના દે નહિ. આ ઉપરથી એક વાત સિદ્ધ થશે કે હજારો દેશના દે પણ તીર્થંકર તો દેવજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પછી જ દેશના દે. પાંચમા આરાના છેલ્લા, ગાયનપ્રભાવક આચાર્ય દુષ્પસહસ્રશિનું જ્ઞાન કેટલું ? ચૈદ્ર પૂર્વના અનતમા ભાગનું. એમને દેશના દેવાનો હક છે, પણ શ્રીકૃષ્ણલદેવજી, શ્રીમહાવીર દેવ જે અપ્રમત તથા નિરતિયાર ચારિત્ર પાળનાર તેમને દેશનાનો હક નહિ અને પ્રમત તથા સાતિયાર ચારિત્ર પાળનારને દેશનાનો હક, તેનું કારણ શું એમ સદજ પ્રશ્ન થશે. પણ જરા વિચાર કરવાથી આ વસ્તુનું વાસ્તવિકપણું સમજશે 'ટપાલી એક આપી જાય છે, તે હ્યો છો કે નહિ ? તે એકને સાચો માનો છો કે નહિ ?' ટપાલી તો નોકર છે અને હજારોનો એક આપી જાય છે ને ? પણ ટપાલી તો માત્ર ટાપુ કરનાર, આપવા આવનાર કાર્યંકર છે. એકની કિંમત તો મૂલ લખનારના આધારે, તેની સહીના આધારે છે. એક લખનાર કાંઈ ટપાલી નથી. હવે દેશના દેવાનો હક ધરાવનાર શ્રીગૌતમસ્વામીજી ગણધરથી લઈને દુષ્પસહસ્રશિ મુધીના તમામ આચાર્ય, સાધુ ભગવતો તો શ્રીમહાવીર દેવના, શ્રીશાસનનાયક શ્રીતીર્થંકર દેવના ટપાલીઓ છે. એ બધા ય કહે એક જ વાત. કઈ ? જિનવ્રજ્જં તત્તં-શ્રીજિનેશ્વર દેવે કહ્યું તે તત્ત્વ. શ્રીતીર્થંકરે સ્વતંત્ર દેશના દેવાની છે, બીજાઓએ તીર્થંકરે કહેલું કહેવાનું છે. આચાર્યશિષ્યે કાંઈ ધરનું કહેવાનું હોતું નથી.

જેનું શાસન તેના જ નામે દેશના હોય

તર્કવાદી તર્ક કરે છે. 'શ્રીકૃષ્ણલદેવજી પ્રથમ તીર્થંકર એટલે સ્વતંત્ર કહે એ માન્યુ, યદ્યપિ પહેલાંની ચોવીસીના તીર્થંકરે કહ્યાનું કહી શકાય. તથાપિ આ યુગની દૃષ્ટિએ તેમ માન્યુ, પણ શ્રીમહાવીર દેવ, શ્રીપાર્શ્વનાથે આમ કહ્યું એમ કેમ ન કહે ?' આ તર્કનું સમાધાન

ક્ષેત્ર (ખેતર)માં ચણે એ તમે નથી જાણતા, ક્યા ખેડને વાવ્યો, ક્યા ખેડ્યો, ક્યા ગાડામાંથી આવ્યો એ કાંઈ ભેદ તમે નથી જાણતા, પણ ઉત્પત્તિ શક્તિ તો જાણે છેને, માને છેને ? પ્રથમ અંકુરે હતો, તેમાંથી બીજ થયું, નાણે ચણે એ તમે જાણો, માને છેને ? અંકુરે હોય તો બીજ, બીજ હોય તો અંકુરે એ તો પ્રત્યક્ષ છેને ? હવે આ જન્મ, મનુષ્યનો જન્મ તો પ્રસન્ન છેને ? જેમ અંકુર વગર બીજ નહિ, બીજ વિના અંકુર નહિ તેમ કર્મ વિના જન્મ નહિ અને જન્મ વિના કર્મ નહિ. અંકુરે તથા બીજમાં અંકુરે પ્રથમ કે બીજ પ્રથમ એ કહી શકાય તેમ નથી, તેમ જન્મ-કર્મમાં પ્રથમ જન્મ કે પ્રથમ કર્મ એ કહી શકાય તેમ નથી. અંકુરે તથા બીજની પરપરા અનાદિની માનવી પડે, તે જ મુજબ કર્મ તથા જન્મની પરપરા અનાદિની માનવી જ પડે.

તે રીતે આ મનુષ્યપણું મળેલું છે. તે મનુષ્યપણું જે ત્રણ કારણોથી મળ્યું તે કહી ગયા. હવે તેને સફળ કરવાનાં સાધનો ક્યાં તે વગેરે અધિકાર અગ્રે વર્તમાન.

-૦૨૭૨૦-

વ્યાખ્યાન ૭.

મેળવેલાને સાર્થક ન કરો તો મેળવ્યું (મળ્યું)
કામનું શું ?

જન્મ લાજ્યથી થાય છે

પરમ ઉપકારી શાસ્ત્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિવાચકવરજી મહારાજ ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે ધર્મદેશના દેતાં જણાવી રહ્યા છે કે આ જીવ ચતુર્ગતિરૂપ આ ભીષણ સસારમા અનાદિ કાલથી રખડે છે, રખડ્યા કરે છે. ગઈ કાલે આ વસ્તુને અગે તર્ક તથા સમાધાન વિચારાઈ ગયું તે ફરી દૃકમાં યાદ

ગાવાય છે કે આ જન્મ સમયની વાત મર્મથી લઈને તમામ
ચિત્તિની વાત માનતા છતાં તેનો ખ્યાલ નથી તો અનાદિનો ખ્યાલ
ક્યાથી હોય ? સમાધાનમાં હજારો મનુ કે અગાનીને વસ્તુચિત્તિ
ખ્યાલમાં ન હોય માટે વસ્તુચિત્તિ પરાઈ જતી નથી માટે અગાનીએ
ગાનીનું કહેલું માનવું જ જાણ્યું. અકુર તથા બીજાના દષ્ટાન્તે પણ
જન્મ-કર્મનું અનાદિકવું જુદિમાનને માન્ય કરાવી સકાય તેમ છ
અકુરો બીજાથી ઉપજ થયે છે તથા બીજા અકુરથી ઉત્પન્ન થયે
છ એમ પરપર પરચગ સકગાયેય દેવાથી અકુરો પડતા કે બીજા
પડે છે એ કની સકાય નહિ. અકુરને તમજ બીજને બન્નેને અનાદિથી
માનવાં જ જો એ તેમ ન માનીએ અને અકુરની આદિ માનીએ
તો તેની ઉત્પત્તિ બીજા વિના માનવી પડે તમજ બીજની અદિ
માનીએ તો તેની ઉત્પત્તિ અકુરો વિના માનવી પડે પણ તમ અનાય
તેમ નથી માટે બન્નેનું અનાદિ જ માનવાં રવાં એ જ રીતે જન્મથી
કમ, કમથી જન્મ પોઈ તેની પરપરા પણ અનાદિની સદગ જુદિ
મય છે અને તેથી જ બપટ છે કે આ ૨૧ અનાદિ કામથી આ
મસારમાં રખા છે

આપને પાને બધા જન્મના ત્યાં કામ માતાના મોરચથી પિતાની
પ્રાર્થનાથી કે પોતાની સંજ્ઞાથી જ આ નથી નથી માતાપિતાએ પ્રથમ
જ પાનુંને જાણે કે નથી આપન તમને જાણમ પણ જન્મ થયા અને
જન્મ બાદી થયા અતો પ્રપત્ત છે તો જન્મજન્મ અદ જન્મજન્મ
જો જન્મ કામ કારણ તો માનવું જ પડે છે કે કારણ ત કમ
જો હોર બોલો હોય પણ તેના જ અનુસર પ કારણ છે કારણે
પ એ અતી અજ્ઞાનથી જ કારણજને જા અજ્ઞાનનાર કરે છે
તે કારણ જા છે કમ. આ જ કારણ કમ કમવા કમે કતો
તને જા અજ્ઞાનનાર દવા કારણ કમ જા એ કિચરે કમ
કરવા કમ કતો જ જન્મના કે જ નથી કમ કે જ નથી જ
મમ કાથી જ અજ્ઞાન કારણ કે જી નથી કરે કે નથી

માયાપનો મંગલ માયી / આપની દરમિયાને આવીન કે નથી જે
નમ હોય તો ચા દ્રાઈ દેસાગને ત્યાં, નીંગીની ત્યાં, નગ્યાને ત્યાં
અવનરના મંદિર છે / કદાપિ નદિ. ત્યાં ત્યાં જે કાળ છે તે કર્મ,
નડીયા, ભાગ્ય, પગ્ગ ૨ પાપ જે કહે તે ને.

જન્મ-કર્મની પરપરામાં જે મત ન હોય

જે કર્મ ન માનો તો જન્મ મનાગે જ નદિ. કર્મ વિના જન્મ
ક્યાંથી ? જન્મ કર્મને આધીન છે, કર્મથી છે. કર્મ કેમ અને ?
આચાર, વિચાર ને ઉચાર-આ ત્રણને (આ ત્રણની પ્રવૃત્તિ) આધીન
કર્મ. આ ત્રણ જન્મ હોય તો જ થાયને ? જન્મ તથા કર્મની પરપરા
અનાદિની છે. જન્મમાં તો જે મત નથી, એ તો પ્રત્યક્ષ છે. કાર્ય
માનો તો કારણ માન્યા વિના ચાલે ? જન્મમાં જે મત ન હોય
તો જન્મ તથા કર્મની પરપરામાં પણ જે મત ન જ હોય.

લેવા વેચવાનાં ભાવ, કાટલાં જુદાં !

જન્મ તથા કર્મની પરપરા અનાદિની માન્યા પછી હવે મનુષ્ય-
જન્મની દુર્લભતા વિચારે. મનુષ્ય-જન્મ મળવો અતિદુર્લભ છે.
શિયાળામાં ટાક ન વાય, ઉનાળામાં તડકા ન પડે અને ચોમાસામાં
શરદી ન લાગે એમ ન જ અને; કેમકે તે વસ્તુ વ્યાપક છે. તેવી રીતે
આ જગતમાં ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ-એ ચાર ક્ષાય પણ સર્વત્ર
વ્યાપક છે. મનુષ્યગતિમાં છે તેમ બાકીની ગતિઓમાં પણ છે. તિર્યક-
ગતિમાં પણ છે, કીડી મકોડીમાં પણ છે. પ્રથમ ક્રોધની વાત હ્યો,
કીડી કે મકોડી પણ જરા દબાય કે ચટકા દે છે.

હવે અભિમાનને અગે વિચારે.

સાર્થવાહુ દર્શાંત [5]

એક સાર્થવાહ (વણઝારો) માલ લઈને નીકળ્યો. એક
શહેરમાં બહાર પડાવ નાખ્યા પછી માલના વિક્રય માટે તે શહેરમાં
ગયો. અન્યુ એવું કે પોતાની પાસેનો માલ ન ખર્યો અને ત્યાંથી બીજા
માલની ખરીદી કરવાની જરૂર જણાઈ. અત્યારે ઘરેણું તાલેવરની મંડી

अनुप्रास छे पञ्च भाषीनभाषायां ते एवम मृगी अनुप्रासी अद्यात् अर्थात्
पञ्चते काम लभनार अनुप्रासीर मृगी अनुप्रासी

अथ वज्ररा जाने मोनानु कहुं एतु ते लहने न लाभमा भवे। अथ
आकरीनि स्त्री भवे। तोत करानो कहुं उ० तोत। अथ आकरीनि पीठ
पिसा आपवा भाषा आथी वज्ररागे तो नवार्थि पा रो न ५०५
अथ तेने मोकरीने कथु - धिमे तोला मानानो आव छे मुमम आव
आद तेने मोनु अजीवना विचार कथा केमि धिम लासा मानु १०
तो पडी जीछ वज्र अजी वा करना मोन अजीव आहुं १०
आदसुं सज्ज तोनु जीछे कथा भवे। अथ रिखागी के थगीभाथी
रिषिया लह तेन आकरीनि स्त्री आहो गेटन लाकरी म मानानो अर
अथुके रिषिये तोला कहुं वज्ररागं पडकाय कथा आहमी । १
अथार धी पडे। तो पम तोला मोनु आव कथो दना । १ अकरी
दप ता पाल अकरीना कही दीपु के पम तोला लभ रानु भ
मानु तो अथुके रिषिय तोला ।

आ वात सावगा आपनुन आकरी छिपर पिछार कटरी ५
पञ्च कज्जि अनुप्रासी किमल केदली न जीलना एतानी किमल के
ग्रीने कही न न विमर। न विमारी। कही कही। आपवा दप
उ आनु । अही पिसा न रिषिया पञ्च आनरी। वधरे के अथ
उ सुप न सापनु एवम लभ क रो वधरे। अथ
के कथा ।

परे छिपर तोनु अथ कि ता छिपर पीस दानर आप लभ वज्ररा
अथरे आकरीनि कहुं के लभ के रिषिय रीति वज्ररा ल रे
लभ कहुं के
दसास कहरे।

ता कहरे। लभगी स्त्री रज्जु प कहरे र न रीत र अथ लभ
अथ रीति दनल लभगी लभगी लभ दप रे पद कहरे ।

નિબળ નામ છે, ત્રીજી વખત જવાણા ફેર છે. તે પણ નિબળ. પ્રભુ તો ગેર મલિધગ્ની જેમ અગ્નિજ્વલ, નિશ્કલ જ રહ્યા છે. પછી તેણે પ્રભુને હાથ દીધો, તે વખતે કદ પચિત્તુતિ ? આ પડાટો ગાના પ્રતાપનો ? મેધનો. મેધના પરિણામે તે સર્પની ગોનિમાં ઉત્પન્ન થયો અને તીર્થંકરને મારી નાખવાની પચિત્તુતિયાળો થયો. આ અવિવેકનું કામ છે. વિચાર-ગ્રંથ વખતના નપગ્વી સાધના આત્માને ક્રોધે ફેટલી દેડે પતન પમાડ્યો ! ક્રોધ કર્યો એ અવિવેકીનું કામ છે, વિવેકીનું નથી.

કેવો ભાગ્યેદય ! બધા ય દાવમાં બેડા પાર ! પણ હવે ?

જૈન ધર્મ તમને તમારી જવાબદારી ને જોખમદારીનું ભાન કરાવે છે. ઇતરેમાં જવાબદારી ને જોખમદારી હવતી નથી, પણ ઇશ્વરને શિંગે છે. સ્વર્ગે કે નરકે માફલવાનો અધિકાર ઇતરમાં ઇશ્વરનો જણાવાયેલ છે. જૈન ધર્મમાં એમ નથી. સમસ્ત જવાબદારી ને જોખમદારી હવતી જ છે. એ સમજીને જે હવો પાતળા કપાચો કરે તે મનુષ્યભવનુ આયુષ્ય બાધી શકે. એવું આયુષ્ય બાધે પણ કર્મભૂમિમાં ન ઉત્પન્ન થાય, અકર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન થાય તો શું વળે ? ભલે યુગલિક થાય, કલ્પતરંગો મન માન્યુ આપે, પણ એમાં આત્માનો શુદ્ધરવાર શો વળ્યો ? કર્મભૂમિ કેવો કહેવાય ? લૌકિક-દૃષ્ટિએ જ્યાં અસિ, મસિ તથા કષિ હોય તે, લોકાતર-દૃષ્ટિએ-જ્યાં ધર્મની પ્રવૃત્તિ હોય તે ૧(પ્રજ્ઞા ટી. પૃ. ૫૦) કર્મભૂમિના મનુષ્યપણાનું આયુષ્ય ક્યારે બધાય ? કષાયની મન્દતા સાથે તત્ત્વની પ્રતીતિ હોય ત્યારે. કર્મભૂમિમાં પણ આર્ય ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થવું મુશ્કેલ છે. ધર્મ પામેલ પણ સ્ખલિત થાય, વિરાધના કરે તો તે અનાર્ય દેશમાં ઉપજે, જેમ આર્દ્રકુમાર. દરવર્ષે પર્વાધિરાજ પયુષણના વ્યાખ્યાનમાં એ દૃષ્ટાંત આવે છે. આર્ય ક્ષેત્ર મળવા છતાં આર્ય કુલ મળવું અતિમુશ્કેલ છે. આર્ય કુલ પછી સત્સસર્ગાદિની પ્રાપ્તિ અતિ-

ફલ જો જો રીતે જો દરેક વસ્તુ ઉત્તરોત્તર અધિક અધિક કુર્વન ૧
 જો બધા દાવમાં તમે જીત્યા હો તો જન દલે હાર્યા તો બધા ઉપર પાણી
 મનુષ્યત્વાદિ જીનેના દાવે

મનુષ્યપણના કમજુમિના આર્થ દેહનો અન ઉત્તમ કુળનો—જ્યા
 બધા દાર જ્યા આટલા બધા જીવેમાં તમે મનુષ્યપણના દાવમાં
 જ્યા જીગે વચ્ચે જ્યા છે જ્યાં ત મનુષ્ય કેમ ન થયા અને તમ
 કેમ થયા? તો જાણુ પ કહે અમારો પામેલો સીધા પડો તમા પશુ કમજુમિ
 ને આર્થ દેશો વગી નેમાં ઉત્તમ કુળનો પામા ગીધા પડશે જ્યા
 પાનમાં ખાજે દવ જવ આધી તો પડકારા કેમકે મંગવતુ મનેનત
 જગ્યાવ નામાને જાવ ત્યા કહે ને પાસવ પલ બીજાન—સાચાનન
 ન પાવવે આટલા દાવ જીન આમજ મેળવવા મટે આવવા જીમ
 દવે જુકવા તો જાણુ પૂગમાં સોની જો વધારે જાણુ માણુ મમતા
 મમતા જુલ કહે તો સોણુ પૂગમાં જલ તરી રીત તમ જા કે આમજ
 જોવાર જાણુ મમતાના વચ્ચનમાં આવ્યા હા

જીન વગેરે જ્યા પડ જ્યાં ત અધમ કુળમાં કેમ આવ્યા? તમ
 ઉત્તમ કુળમાં કેમ આવ્યા? તમે ઉત્તમ કુળમાં આવ્યા જ્યા નીચાગી
 પશુ કોટમે શેમ પદિવજા આરે જાણુ શેમના કાથન તમ નીચે ગીધાકે
 ટપુ મુરોમ? તમા કરના કિમતી જાવ જાવ જીવનન જાવન જીમ
 જા તની કિમત જાના ૧૫૦ આપણન પૂગની કિમત ૧૦ કાણી ફેલીન
 ૧૫૦ ફેલી ફેલી ફેલી ફેલી આપણને જાવ ખડે ફેલી ફેલી ફેલી
 મો પરી કોટલ થી તમ કે કુલમ જા કુલમ જાણુ જાણુ તમ
 તમ રા જા તની કિમત પૂગ કોટલી જા મમતા તમ

જર્ણમાણુ તાલ

આમાની નામના કાપડો કે?

તમ કે ન કહે આવ્યા કેર શામ જા જુવ જા જાવ
 ૧. શામના કાપડોથી આવજાના કાપડવ મુખીમ કાપડો

“મયવીર્જાતુરજનના, રાગાદા ક્ષયમુકાળના યસ્ય ।

મદ્યા ના વિષ્ણુર્વાં દગો ઝિનો ના નમસ્તસ્મં ॥ ” (મ. સ્તો. ખો. ૪૪)

બધનુ ખીજ ને અકુરો કરનાર કાણુ ? રાગાદિ કર્મો તે જિવાય ખીજ, અકુરો ચતો નથી. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે કર્મ વગર જન્મ નથી, પણ જન્મ હોય ત્યાં કર્મ હોય એવો નિયમ નહિ. કર્મ હોય ત્યાં જન્મ હોય એ નિયમ જન્મ હોય ત્યાં કર્મ કુવામાં આવે તો કર્મ બધાય અને કર્મનો ક્ષય કુવો હોય તો ક્ષય કરી શકાય. તે આપણા હાથની વાત. આ જન્મની સફલતા આવતાં કર્મોને રોકવામાં છે. પૂર્વ કર્મ બાધ્યાં એટલે જન્મ તો થયો જ છે. સત્તાના કર્મો ઉદયમાં આવવાના જ, પણ નવા કર્મો ન બધાવવાં દેવા એ પોતાને આધીન છે. પણ જો કર્મબધન ન રોકાય તો જન્મ રોકી શકતા નથી. તે નથી રોકી શક્યા માટે જન્મ-કર્મની પરપરા ચાલ્યા કરે છે. તેની સિદ્ધિમાં-આ જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે. એને કાંઈ પ્રમાણથી સાબિત કરવાની જરૂર નથી. જ્યાં નજરોનજર નિહાળાય છે ત્યાં પ્રમાણની જરૂર શી ?

આ બધી પંચાત શી ?

અહીં તર્કવાદી તર્ક કરે છે કે આ બધી પંચાત શા માટે ? અનાદિથી રખડે છે કે અસંખ્યાત સમયથી રખડે છે કે સંખ્યાતા સમયથી રખડે છે કે આજે જ રખડ પટ્ટી શરૂ થઈ એ ગડલાંજની જરૂર શી ? મુદ્દાની વાત તો રખડ પટ્ટી દૂર કેમ કરાય તે છે. કાંઈ માણસ કૂવામાં પડ્યો હોય તેને તે વખતે બહાર જ કાઢવાનો હોય. એ ક્યા ગામનો, ક્યાંથી આવ્યો, ક્યારે પડ્યો, કેમ પડ્યો એ બધું વિચારવાનું ન હોય. તે રીતે સંસારચક્ર છે તે વાત ચોક્કસ છે તો તેને રોકવાનો ઉપાય જ વિચારણીય છે અને તેને સંસારચક્રમાંથી ઉદ્ધરવો એટલું તમારું કામ.

પંચાતનું તત્ત્વ, શાસ્ત્રકાર વૈદ

૨૬

શાસ્ત્રકાર મહારાજ સમાધાનમાં જણાવે છે કે:-એક વાત

आनमां तो इतानी अने कोंकटनी वरु अने इ इनी थी । १ ।
 तेने ने इहनुं अथ वरु न अने तेने राष्ट ने इतानी वरु इतानी
 नथी नाना आगने समदणी थरि ने व ने आतान्यो वरे आनीन
 अथु के नने समदणी थरि छे पडी ते रमना वरु गथा अने
 पाठेअथि वरु के व थ अथु त्थार अथु के समदणी थ छ
 ते वथते तने अथना छडे छ इ वरे इथा आथी वथु वरु इथा
 वथारे कडी साम तो धागी हे सम अथि अथ करपथु आरुम नरी
 वरु अरी अनाथना दोष ता त्थ छडे आ वा त्थार थथ आथाय न
 छे वरु थथ ना कर त्थार छे के वरु अथि छ नथी अने ना प
 छे इथा ने कोंकटनी हिमल डेना अथातमां आथ व ता इहनुं अथ
 कठपथु अना अथातमां आथ व

तम अदीवा अनादिनुं अरुमनुं छ न समदणीमां आथ
 त्थारे तेना अथ आथ अने तथीवर अरुमनी १ ते १ कोंकटनी किम
 थथ अनादिथी अरुमनुं छी वरु छ न अथ अनामां आथ अने
 अनादिनुं सकारमा रथु पडीथथु अटा नारे वरु तथीकि विनथे इव
 १ इथा तथीकि अथ न आने ता तनी किमत आननारे थथ अने इव
 अथअमनुंथी इहना अथ न अथ त्थ थथी नाना अथ अने इव
 तम डेही इ तनी आथ के व अथु इव डेही इ व इहो इह २
 १ इहो न थथ थथ इथा तथीकि डेना वरुने छ वरे वरु व
 इ तम अदीवा अनादिनुं अथअमनुं अ अनारे अथ अने इव
 अथेथानुं डेअना इथा तथीकि अथ १ अनाकार विनथे इव
 अथेथी अथेथ कठु छे वथु डेअना अथ अथ अने इव ता डेह
 इवानुं अने थथ थथु वरु अने अथ कथार वरु इहो इहो अने
 अ व डेव तथी तम अनादि अथअमनुं छे छ तने अने
 १ वरु तथी विनथे इहो अने अथेथ विनथे छे छे अने
 १ सारमां इथेथी छे छ न अथअमनुं वरु १ २ ३ ४ ५ ६
 १ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

ગાપ આગેા અને જોડું તો પન્નર કોડનાં રત્નો એક કોડમાં ૧ વટાવી નાખેલાં. ગાપે જોડારાએને ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યા. મંભગાની દીક્રી; 'એ રત્નો લઈને આવો તો ૧૧ ધરમાં ગયું.

દવે આવા મોટા ગરેરમા રત્નો કયાંઈ વેચાયાં, વટાઈ ગયાં તે પ્રવી ગીતે પાછા બેળા થાય? તે પગ્ગ બે, ચાર નંગ નહિ, સો, બમેા, પાચમેા કે દગ્ગરના નગ નહિ પણ પત્તર કોડ કંપેયાનાં રત્નો !

મનુષ્યપણું મેળવવામાં દેવતાની મુદત નકામી

એવી સત્તા હોય કે જે સત્તા ચારે દિશામાં હોય અને તે સત્તા તમામ રીતે તે તપાસ કરે તો એ એ મળવાં મુશ્કેલ. આજના આવી શોધના જમાનામા દરિયામાં ફૂંબેલી મીમરાતુ પાટીઉ સરખુ પણ મળતું મુશ્કેલ પડે છે ! તો આ રત્નો કયાંથી મળે? છતાં શ્રીહરિભક્ષ્મરિશ મહારાજ કહે છે કે કદી દેવતાની મદદ મળે તો તે બને, પણ મનુષ્યપણુ ગયુ ફરી મળતુ નથી. મનુષ્યપણું મેળવવામાં દેવતાની મદદ કામ લાગતી નથી.

મળેલું જાય તો છાતી ફાટી જવી જોઈએ

મનુષ્યપણું મળ્યુ છે મહામુશ્કેલીથી. મનુષ્યપણું મળે જ મહા-મુશ્કેલીથી. દુનિયાની ચીજો પણ હાથમાંથી ગઈ તો મળવી મુશ્કેલ છતાં પણ એ મળે, મનુષ્યત્વ ગુમાવ્યું તો ગયુ, ફરી મળવું મહામુશ્કેલ મનુષ્યત્વથી મોક્ષ મળે છે. મોક્ષ મળે છે મનુષ્યત્વમાં જ. મનુષ્યદેહ મળ્યો એટલે માનો મોક્ષનુ સ્થાન મળ્યુ, મોક્ષનો વહેવાર મળ્યો, મોક્ષનો માર્ગ મળ્યો. તેમાંય આર્ય દેશ કે જ્યાં મોક્ષનો માર્ગ ઓતપ્રોત છે લા મનુષ્યલવ મળે પછી બાકી શી રહી? જન્મતાં જ બાલક મરી જાય તો જનેતાની છાતી ફાટી જાય ! મનુષ્યલવ, આર્ય દેશ, આર્ય કુલ, આરોગ્ય, દીર્ઘ આયુષ્ય, સત્સંગ, ધર્મકથક ને ધર્મશ્રવણ-આ તમામ ઉત્તરોત્તર અધિક અધિક દુર્લભ વસ્તુ મળી એ અનન્ય પુણ્યોદય છે. આટલું છતાં નિરર્થક થાય તો છાતી ફાટી જવા જોઈએ.

અર્થાં સ્થાન અશાશ્વતાં

હવે તેનો છેડો ધ્યાને ? તો ગાન્ધીજી મદાગસ્કરમાં છે કે-

“મન્નઠાળાજિ(ઈ) કમમયાજિ” (જનુ. મા. ૧૯૦૧)

અટલે જગતમાં જેટલા ધ્યાનો કે તે અર્થાં અશાશ્વતાં છે, પછી મદાય તો સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અતર્કમૂર્તના પ્રમાણવાળું ધ્યાન લો કે મદાય તો સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનનું ૩૩ આગદાપમ પ્રમાણવાળું ધ્યાન લો, પણ ત્યાંથી તે આયુધ્ય પૂરું થયે ખસવાનું. તે કાલથી વધારે કાલ આ જીવ કોઈ ધ્યાનમાં રહી શકતો નથી. કારણ કે ગતિ, વ્યતિ, કાયો ને બેટો આ અર્થાં અશાશ્વતાં છે. તો શાશ્વતા રહેવાનું ને ન્યાંથી ફરીથી પાછું આવવું ન પડે એવું શાશ્વત ધ્યાન કયું ? મોક્ષ.

મોક્ષમાં ન મરવું, ન જન્મવું એ મોટું સુખ

આપણામાં કેટલાક એવું જોલવાવાળા હોય છે કે મોક્ષમાં આવવું નથી, પીવાનું નથી, પહેરવાનું, ઓઢવાનું, હરવાનું ફરવાનું કોઈ પણ નથી તો ત્યાં સુખ શું ? આવું જોલનારે ધ્યાનમાં રાખવાનું કે શાશ્વતા રહેવાનું જો મોટામાં મોટું ધ્યાન હોય તો તે મોક્ષ છે. ન્યાં જન્મ ને મરણનો ભય જ નથી. જેનો ભય જીવને દરેક ક્ષણે ને સમયે રહ્યો છે તે ભય ન્યાં નથી તેનું નામ મોક્ષ અથવા અમરપટો. બીજી વાત જવા દો. પણ ત્યાં ગયા પછી મરવાનું નથી. હવે જોલ ભાઈ ! તારે ખાકું, પીકું, હરવું, ફરવું, પહેરવું ને ઓઢવું વધારે કે મોત નહિ જેમાં એવું વધારે ? આ જેમાં વધારે શું ? આને માટે આપણે સાંભળીએ છીએ કે-

ચારનુ દષ્ટાંત [10]

એક રાજા હતો. તેને પાંચ રાણીઓ હતી, તેમાં ચાર માનીતી ને એક અપમાનીતી. હવે એક દિવસ રાજા ચાર માનીતી રાણીઓ સાથે ઝડપામાં બેઠો બેઠો વાતો કરે છે, તેટલામાં તે ઝંજીરાની નીચેથી સળ ભેલ કોઈ રાજકુટુંબના માણસને ફાંસીએ લટકાવવા લાઈ જવાતો જોયો.

પણ અદર ગર્ભને પડો તેમાં તેને ડેટલી મુઠ્ઠેલી પડી ને તે વિચારે!

દયાની બુદ્ધિએ પાપનાશ, મનુષ્યત્વાદિ

એક સિદ્ધાંત, મારા, અમારા કે આપણા સુખના ભોગે તે હવે ને હવે. હવે વિચારો તેની દૃષ્ટિ કયા? મારા સુખના ભોગે મારા કિંચિત્ મદાન દુઃખે પણ તે હવે, આ દૃષ્ટિ એનામાં આવી. વિચારો કે જગતી હાથી જેવા પ્રાણીમાં આ દૃષ્ટિ આવી. સસલાને બચાવવામાં મારા મુખે-દુખે, સાધનના ભોગે પણ તે હવે, ત્યારે શું થયું? હું છુપું, તેના કરતા ચડિયાનું અમે છીએ, તેના કરતાં ચડિયાનું આપણે છીએ; ત્યાં મુધી દયાનો દરબાર છેટો, પણ દયાનો દરબાર ક્યાં? તો તે હવે. ત્યાં આગળ મંબધ ને સંપર્કને સ્થાન છે. એક જ હતે અગે તે મેઘકુમારને આવો પ્રસંગ આવ્યો, પણ તે એક જ ક્ષણ અગે કે મારા સુખના ભોગે ને દુઃખે પણ તે હવે. આ બુદ્ધિ આખા જગતી-પણાના કર્મને ફેંકી દેનારી થઈ. જે હાથીની આ બચાવ બુદ્ધિ તે પણ મરવાના ટાંઘમે ને પાછી છેલ્લા ભાગમાં. પહેલા દયા કરેલી નથી કારણ કે જગતીપણામાં દયાની મુશ્કેલી, છતાં આ દયાની બુદ્ધિએ જગતીપણાના પાપોનો નાશ કર્યો, મનુષ્યપણુ બધાવ્યું ને સંસાર પાતળો કરાવ્યો એમ શાસ્ત્રકારે જણાવ્યું (જ્ઞાતાં સૂં ૨૭)

ક્ષણની દયાથી થાવત ચારિત્રનો યોગ

આ બધું શાના પ્રતાપે? તો મારા સુખને ભોગે, મારા દુઃખે પણ તે હવે તેના પ્રતાપે. મનુષ્યપણુ તો અભવ્ય ને મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ અનતી વખત બાંધે છે. તેથી ભવ્ય ને સમકિતીના ત્યાં મનુષ્યપણુ રજીસ્ટર નથી. ત્યારે બેડે સંસાર પાતળો કરે છે એમ સૂત્રકાર મહારાજ

૧ પાણાણકંપયાઈ મૂયાણકંપાઈ જીવાણકંપાઈ સત્તાણકંપયાઈ સો પાઈ અંતરા ચેવ સંધારિઈ, નો ચેવ જં ણિવિચ્છે, તત્તે જં તુમં મેહા? તાઈ પાણાણકંપયાઈ જાવ સત્તાણકંપયાઈ સંસારે પરિત્તીકતે માણસસાહઈ નિવરુદ્ધે

વળાવે છે ક્યાં જ જમીની જનનવ-જનન તેવા વખતમાં એ સખની
દયા આ સસાને પાનળા હું મનુષ્યપણ મધાવ જમીનીપણના
પાપોને નાશ કરે એટલું જ નહિ પણ એ સખની શા બીજા ભવમા
નિર્નેયર ભગવાનો ચોગ કરી આપે હ તેમજ ચાલિતા પશુ રાત
કરી આપે છ

એક સખની આપવી દયાની જુદી ને જેટલું કામ હું છે ન
રિચારે તેથી નું મિથ્યાદષ્ટિ દનો અમ શાસ્ત્રમંત્ર કદે હું જ ન આ
સમકિનો ગુણ ન દાન તે મિથ્યા રીતો દયાના મંત્ર હાથી દાન હું
પહેલું અદિસા અદિસા હમ ચીજ તા તના બદ આનંદા બા હું
હું અમે છીએ અમ આપણે છીએ પરંતુ ત-વ ત જુદે તમ
આપણા સાધનોના બામે ન આપણા સખના બામે પશુ ત હવ તનું
નામ દયા અને તે સમકિનો લાભ તરફિ માટે મિથ્યાતીય પણ થવ
અહીં કોઈ ન મળ કરી કે જ વખત દયા આવ ત વખત ન
મિથ્યાતી કેમ મળાય તે હોવામાં જળાનુ કે તા કમ અપવાનું
કે માનુ કમ નહીનું

જમીર જારીક દરિયા રિચારીય તા અદિસા હા પ મું હું
માનીતાર્ક મેલ કરેકે કે દિસા ન ક હી જલ બી હા જમેવરા તમ
અદગાક પુષ્પ અવારે દયાના કુશભા કદે છ કે દિસા ન કરી - ૫
અદિસા હું

દય તમ કરીય કે તાર અદિસા હવ દેવા અપવાનું
રી ત અદિસા અદ ગનાથી અપવાનું કે પ અપવાનું દેવા ન કર
નામે કળુમ કરે પ હ અપવાનું કરી -

અવદાનની અપવાન અપવાન ર કલ ન કેવ કેવ કેવ કેવ
જેમ માણસ ન અદે તમે કરે અપવાન કેવ ન દિસા-૫
અપવાન અપવાન અપવાન અપવાન અપવાન અપવાન
જેમ અપવાન તો દદ દ દ અપવાન અપવાન અપવાન

તત્ત્વની વાત તો હતી આશય. હું આશય માટેની 'અર્થિતા' શબ્દની પાલન, આચાર, ક્રમ, દંડોન તેને ઓડી દેજો, માત્ર શબ્દની અપેક્ષાએ ચાલીએ તો અર્થિતા કઈ ગાઈ ? જિંદગી નહિ કરવાની પ્રતિજ્ઞા. મૃત્યુ એકેન્દ્રિય હિંસા નથી કરતા તે વાત સાચી, પણ તેઓને પ્રતિજ્ઞા નથી. એટલે હિંસા ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા તેનું નામ અર્થિતા. તેનું જ નામ ધર્મ અને તેથી જ તે પહેલું જ પ્રાણાનિપાતવિરમણ.

દયા કોણ માની શકે !

હવે વિચાર કરે કે એ મરે નહિ એમ પ્રતિજ્ઞા નથી કરવી તેને હિંસા નહિ કરવાના પચ્ચક્ષ્ણાણ શા ? હું મારું નહિ, મરાવું નહિ અને મારતો હોય તેને રોક્યા વગર શું નહિ તેનું નામ અર્થિતા અને તે જ પ્રાણાનિપાતવિરતિ. આપણે કોઈને મારતા નથી, કોઈ આપણાથી મરણ નથી, મરણ તે તો સૌને આધીન છે તો તેને પ્રતિજ્ઞા ક્યાં રહી ? જે દયાને, બચાવને શક્ય માને તે જ દયા અને અર્થિતા શબ્દ માની (કહી) શકે. જેઓ દયા અને બચાવને શક્ય નથી માનતા, તે દયા શબ્દ બોલવાને માટે નાલાયક ગણાય. જેઓ બચાવને શક્ય જ માને તે જ દયાલુ ગણાય. તેમ અર્થિતા “પાણાધવાયાઓ વેરમણ” હિંસાની નિવૃત્તિ તે કોણ માને ? તો બચાવને શક્ય માને તે જ. હું મારનાર છું, મારાથી મરી શકે, હું મારનારને રોકી શકું છું, તે માને તે જ “પાણાધવાયાઓ વેરમણ” બોલી શકે. જેઓ મોત કરી શકતા નથી તે અર્થિતા શબ્દ કઈ રીતે વાપરી શકે ? આપણા યોગ અને ક્રિયા તે બીજાના બચાવમા કારણ અને તેથી બીજાના બચાવ કરી શકીએ એ માન્યતા ધારણ કરે તે જ અર્થિતા ને તે જ દયા શબ્દ બોલી શકે અને માની શકે. બચાવ શક્ય નથી તેને દયાનો વખત ક્યાં ? મારણ શક્ય જ નથી એ માનનારને અર્થિતામાં સ્થાન ક્યાં ? મહાવ્રતમા દયાને યોગે જે બચાવને શક્ય ન માને તે અર્થિતા ને દયા શબ્દ વાપરે તો ઢોંગ. હવે આમાં તર્કને સ્થાન છે તો તે તપાસીએ.

સિવાય કંઈ પણ થતુ નથી. તમે તો આપની નીચે ફક્ત આંસે ને માને
કે હું જ આપનો બાપ મચકું છું તેના જેવા તમે છો, તેમ અહીં પણ
તે મને છે તે તેના કમનમીએ ને બાંસે છે ને તેના નમીએ. તેમાં કે
બચાવુ છું, મારું છું તે કહેવું બાંસું છે.

ઝેરનું પારખું કરે કે ?

શુ ક્યું ? આ ક્યુમ્બિ કરી. પગતુ તે ક્યુમ્બિ થર ધાલી જાય તે
તમે અનુભવથી જાણો. શાસ્ત્રકાર કહે છે કે તમારાથી પરિશીલન થાય
તો પૂર્વ મહર્ષિના વચનનું પરિશીલન કરો, વાંચન થાય તો શાસ્ત્રોત્તુ
વાચન કરો પણ કુતીર્યાના વચનો તો ન માનો. નવસલાક જેવા કહે
કે એ ય બાબતુ જોતુ જોઈએ. એ બાબતુ જોઈએ ત્યારે માલમ પડે ?
તો તેને પૂછીએ કે તમને ખોરાકનો અનુભવ છે ? વિષ મારે છે, સાપ
કરડે છે, અગ્નિ બાળે છે, પાણી મારે છે, તલવાર કાપે છે એમ બધા
લોકો કહે છે, તે માટે 'તેની પરીક્ષા કરવા દે પછી સાચુ માનુ' એમ
કાઈ દલાડો વિચાર કર્યો ? કહો કે જીવન વડાલુ છે ને સમકિત
અગાખામણુ છે. જીવન જાય તો મોટો અનર્થ થાય માટે તેની પરીક્ષા
નહિ. જેટલાએ ઝેર ખાધુ, જેટલા પાણીમાં ફૂળ્યા, જેટલા અગ્નિમાં
બળ્યા, જેટલાને સાપ કરડ્યા તે બધા મરી ગયા ખરા કે નહિ ?
જેટલાક બચ્યા પણ ખરા કે નહિ ? બચ્યો તેને તમે શુ કહો ? કેટલો
ભાગ્યશાળી ! કે બચી ગયો. જીવન વડાલુ પણ તેનું પારખું નહિ
કોઈ કહેવા આવે કે તુ તો કર્મે જીવે છે. તો તેને કહીએ કે તુ ઝેર
ખાઈ જો, પછી કર્મ હશે તો બચીશ નહિતર મરીશ. તે ઝેર ખાવ
તૈયાર થાય છે ? તો પછી ધર્મ, સમ્યક્ત્વ, શાસ્ત્રઅવણુ તેને માટે જ
પરીક્ષાને સ્થાન કેમ ?

પરીક્ષક કોણ બની શકે ?

તુભાવ ! પરીક્ષા લેવા પહેલાં પરીક્ષામાંથી પસાર થવું જોઈએ.
પાસ થયા વગર પરીક્ષા લેવા તૈયાર થનારને ઢોંગી
નારો કોણ ? પરીક્ષામાં પાસ થયેલો કે બીજો કોઈ ?

આમીન બધ હોવાથી આ મર્મ ને અધર્મ ગણાય કે નહિ ? માત્રાકાગ્ર પૂર્વધર દ્રુતદેવડી ભગવાન રાધ્યંભવસુરિ મદારાગ્ર નળાવે છે કે જયં તરે જયં ચિટ્તે તુ નળાગ્રાથી ચાલ, નળાગ્રાથી ગેસ. બધું નળાગ્રાથી હર. કામને બચાવવા કે મારવા ગોગ્રાથી થાય છે તેથી દયા-અહિંસા, સત્ય પરિણામથી થાય છે. આટલી વાત પ્રાગંભિક થઈ.

હવે મળ વાતમાં આવીએ.

રાણીઓની ચડસાચડસી

રાણીઓને પેલા ગુનેગાર રાજકુટુંબના માણસ ઉપર દયા આવી. ઉપરી હોવાથી ખીનગુનેગાર ગણવે તે જુદી વાત ને દયા કરવી તે જુદી વાત. આપણી જ વાત લઈએ. લાલન-શિવજી વખતે લાલન-શિવજીને ખીનગુનેગાર નહરે ક્યાં તેથી આટલી બધી લાંબગડ થઈ તેમ અટી આગળ સળ થઈ એટલે કાયદો પળાયો. ઉપલા અધિકારી છોડી દે તો ન્યાયમા વાધો નહિ. હવે રાણીઓ રાજને વારાફરતી કહે છે કે એક એક દિવસ અમને બચાવવા આપો. રાજાએ, એટલા દહાડા બચશે પણ ફાંસી તો આપવાની જ છેને માટે કબૂલ કર્યું. રાણીઓએ એક એક દિવસ ચડસાચડસીમાં એવી માવજત કરી, તે એવી કરી કે એક એકને ટપી નય.

અણમાનીતી રાણીએ અપાવેલું અલયદાન

હવે છેલ્લે પેલી અણમાનીતી રાણીએ વિચાર્યું કે આ ચારે તો એક એક દહાડો મારીને સારી રીતે માવજત કરી, પણ મારી પાસે નથી પૈસા કે નથી કોઈ જાતનું સાધન કે જેથી તેવી માવજત કરાય છતાં પણ રાજ પાસે જવા તો દે. પછી રાજા જે જવાબ આપશે તે ઉપર આધાર હવે તે રાજા પાસે નય છે. રાજાને જણાવ્યું કે આપે મારા ઉપર કૃપાદષ્ટિ રાખવી જોઈએ. શિરચ્છત્ર છો માટે છાયા કરવી જોઈએ. છત્ર તો માથે પાઘડી હોય કે ટોપી તો પણ છાયા કરે તેમ આપે મારા ઉપર કરવું જોઈએ. મારી પાસે પૈસા કે સાધન નથી તે તો તમો જાણો.

મા તેથી એક અગળ હતી જે તો આપ માના તો કંઈ ત્યાં રાજગ્ય
કંઈ કે માત્ર રાજગ્યે કંઈ કે આને અગળ તો આપા આ વગ તનમાં
કંઈ પણ સત્ત નહોતી કે આ ગિવાય આગતુ દવ અગળ તો આપવાનું
કંઈ કે તેથી તનએ તે મુનેગા ને ડોળી દોડા

અ બેલો બીએ બય નથી

તેને છોડી દોડા ત્યાં પેલી આર તાગિમા કડ હ આ પાચનીઆ
તા કર્મ ન કડ ત્યા રાજગ્યે આગે બોનાનીન પૂછ્યુ કે તન આ
પાચ દડા કેનુ મ પુર બાર કડ કે આર દડાડા કેમ મવા તેની મન
મનામગળ નહોતી કા બુ કે કાગીનુ લાકડ નજર માં તનુ દનુ
પણ આ પાચમા દડાડો મન માનિતો થતા કામ્યુ કે મ ખુના
બય જતા ત્યો

માથુ મુખ—માથ

ત્યાં આર બેલાન પણ મગળનો બય જતા તો ત્યાં કે તિ
થા તો પડી કોઈ કડ કે માથમા આવાનું પીરાનુ દરવા કેરાનુ
રહે નથી તો ત્યાં કુ આનુ કદનારને પૂછીઆ કે તુ બાર ફરન
કેતરનો કે નદિ કે અરિયાનુ કોખુ આર કે તન કે અગળપચમરિસ સર
કાગ માટે નીકળી જવાનું બે કોઈ સ્થાન હોય તે તે અથ મહલ
તે સિવાય અગળના પચ પચરનુ કોઈ સ્થાન નથી તથી જ અગળ દોડા
અટલ કે તમારા ઉપર કોઈના દોડા ન હોય કોઈની મુગામ નદિ વન
કે નથી તે કરનાં પણ વિરલ કે તે અગળ પચ મહલ મા
ખી અરિ ત્યાં

ત અરિ કેવી રીત અગળાઈ તો કે અથ અટલ અગળ
માગતાએ અગળા

અથ અગળ અગળના કાગતા કોઈ કેરા કે અગળ અટલ અગળ
કાગતા અરિયાની કોખ કે ત કે અગળ અથ ત અગળ કાગતા
અરિયાની કથ ત વગે અરિયા અગળ વાઈ ત અગળ કે અ-

વ્યાખ્યાન ૨.

ધર્મની પરીક્ષાની જરૂર

બીજા ભવમાં ક્યારે જવાય ?

શાસ્ત્રકાર મહાગાન આચાર્ય ભગવાન શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકે
મહાગાન ભવ્ય હવાના ઉપકાર માટે ધર્મોપદેશ દેતાં થકા આગળ સૂચવી
ગયા છે કે આ સસાગ્રમાં હવે અનાદિ કાળથી રખડી રહ્યો છે. દરેક
ભવમાં વર્તમાન જન્મ પૂરો કરી મગણ દ્વારાએ બીજા જન્મમાં
નાખલ થાય છે.

આ વચ્ચે મગજમાં લેવાશે તો સમગ્રજીવ જશે કે ધર્મ એ જરૂરી
ચીજ કેમ ? ધર્મ એ કંઈ કાકડા ભરવાની, ઢીંચવાની કે પહેગવા-
ઓઢવાની ચીજ નથી. ધર્મ એ કંઈ ગુમડા પર ઘસીને ચોપડવાની
દવા પણ નથી, તો જે ચીજ આવી નથી તેને માટે આટલી બધી
લાગણી શા કામની ? તેને માટે આટલી બધી ખુદ્દિ દોડાવવી શા માટે ?
ધર્મની પરીક્ષા માટે જખરજસ્ત ખુદ્દિ દોડાવવી પડે છે. શા માટે ?
એટલા જ માટે કે દુનિયામાં નકલી ધર્મોના પાર નથી. દુનિયામાં એક
સાચા ધર્મની જેટલી નકલો થઈ છે તેટલી બીજી કોઈ ચીજની નકલો
થઈ નથી. બીજી ચીજોમાં તો પાંચ, પદર, પચીસ કે પચાસ નકલો
હોય, ત્યારે ધર્મની નકલોનો તો પાર જ નથી. આટલી બધી નકલોમાંથી
એકને સાચા તરીકે નક્કી કરવું એ કેટલું મુશ્કેલ ? પાંચ, દસ નકલ
હોય તો તેમાંથી પણ નક્કી કરતાં મુશ્કેલી પડે, તો આ તો સેકડો
નકલોમાંથી નક્કી કરવું એ કેટલું મુશ્કેલ ?

ધર્મની ઑફિસો વાચદાની

દરેક મતવાળાઓ સાધ્ય તો ધર્મને જ ગણે છે. યૌદ્ધ, નૈયાયિક,
ખ્રિસ્તી ગમે તે લો પણ દરેકનો મુદ્દાલેખ તો ધર્મ જ છે. ધર્મની
ઑફિસોનો પાર નથી. એટલું તો ચોક્કસ ને કે આમાંથી એક ઑફિસ

શાદુમ ની બુને માગીની મરી દેવાગિયાઓની પરી જાન દે ક પાન
પાનાની મોઢિએ આવી આને પળુ આવી ઝોઢિએ તો ઝોઢ જર આ
ધમની આ રી ઝોઢિએ આ રી માવી ન દેન મ ન ? લાખુજી આન
દાય તો તો અત્તર પ આવ પા વ્યા તો મધી જર ઝોઢિના વાધ ની
ઝોઢ પળુ ઝોઢિએ પોઢિ રાગણી ન નદિ આવી પળુ પોઢિવાવાગી
નદિ જર તો ખાગી તો ૧૬ રાગી દાય જર મરાયો ? આમ મરી જર
ઝોઢિના વાધવાવાગી જ

ધર્મની ઝોઢિએ રામધિયા કમ નરિ ?

અત્તર શકા મરી કે કાથગીમાં ન પળી રળુ દાય ન તો વાય ૧ ક
પળુ કાથગીમાં પળામન દાય ન ૧૧ તો પળી મિતકન અ પ ન પરી
મામ લના ૧ દાય તો પરી જાગી ધમડી ઝોઢિએ રામવાવાગી કમ
૧ કિ ૧ ત જર પોઢિ રાવાગી દે તો જાગી ૧૧ તો અ ૧ આપ અ રી
મામમ પરી જતવ જમ જુદે મોલ તો જમ પમકાઠ જતવ દિશ ક ૧
કોઢિ કપામ જતવ અન્વાય કમ તો અધિયા યા ૧ અમ ધમડી ક ૧
ઝોઢિએ જર પોઢિ યો કામ ક ૧ તો કાક પળુ જુદી ઝોઢિએ જર ધમડી
નદિ આ તો સાગી ઝોઢિએ પ ૧ વામધી કામ ક ૧ અ ૧ ૧૨
ઝોઢિએ પળુ વામધી કામ ક ૧ તથી લગી ઝોઢિએ કે પ ૧
અધી મુઢે ૧ ૧ જર ધમડી રા ૧ ઝોઢિએ ૧ ૧ કમ ક ૧ ૧
૧૧ આ લવારા લાવે આ જુદર લા ૧ પળુ અન ૧ પળુ કે
અનુ પરીખામ રા ૧

શાદા કોઢ કે અનુક ગુનાની અનુ જર મિલકા ર

પરિખામ અ કે ૧ ૧ લાક ૧ લાક ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧
કમમ રામ ક પળુ ત ૧૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧
૧
૧
૧
૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧

કાંઈ, પણ દમ કે એ ખૂન કરનારને માટે આક્રીના નવ કે નવાઈ થતી જતા કરવા પડે છે. આમ પ્રત્યક્ષ કાળમાં એક કાળની ઉપરનાં જતા કરવા પડે છે. એક ઉપકાર કે તેનું કાળ એક ઉપકારમાં અને એ અપકારનું કાળ એક અપકારમાં લેવાય છે. પરંતુ અનેક ઉપકાર કે અપકારને ક્યાં દેવા તેમાંથી તો કદાચ એકનું જ કાળ ભાગવાય છે અને આક્રીનાં ઉપકાર કે અપકારને નકામા ગણ્ય છે.

શું નરક હાઉં અને દેવલોક ચુબનીઉં છે ?

આના ઉંડાણમાં જગો ત્યારે સમજાશે કે શાસ્ત્રકારોએ નરકનો 'હાઉં' અને દેવલોકનું 'ચુબનીઉં' પકડાવ્યું છે એમ કહેતા, કલ્પનાના ઘોડા દોડાવનારા અકલ્પના ઓયમીંગ છે. જેમ છોકરાને 'હાઉં' બતાવવાની તેવું કાર્ય કરતો અટકાવી દેવાય છે. વળી જેમ છોકરો વારંવાર ખાવાનું માગે ત્યારે જો ખાવાનું આપે ને તે જો ખાય તો અજીર્ણ થાય ને ન આપે તો કકળાટ કરે, ત્યારે માખાપ તેથી બચાવવા માટે ચુબનીઉં પકડાવી દે. તેથી અજીર્ણ પણ થાય નહિ ને કકળાટ પણ કરે નહિ. તેમ અહીં 'શાસ્ત્રકારે લોકો સેતાનિયતથી બચે તે માટે નરકનો 'હાઉં' અને પરાંપકારના કળકળાટ દેવલોકનું 'ચુબનીઉં' પકડાવ્યું છે એમ કહેનારા કાણ ? શાસ્ત્રકાર નથી કહેતા પણ શાસ્ત્રની મ્હામે પડેલાઓ કલ્પનાના ઘોડા દોડાવનારાઓ કહે છે.

ગુનાથી અધિક શિક્ષાનું સ્થાન કયું ?

કલ્પનાના ઘોડા કેમ ? તે માટે પ્રથમ નરક અને દેવલોકની જરૂર શા માટે છે તે વિચારીએ. એ ધ્યાનમાં રાખો કે જગતમાં એક નિયમ તો ખરો ને કે સજા ગુનાથી અધિક હોવી જોઈએ અને શિરપાવ ઉપકારથી અધિક હોવો જોઈએ. એક માણસે લાખો જીવોને મારી નાખ્યા, કાપી નાંખ્યા, વહેવડાવી દીધા. તેનું કળ કેટલું હોવું જોઈએ ? કરોડો, અબજો વખત તેણે એક જ જીવનમાં કપાવવું જોઈએ, વહેવડાવવું જોઈએ, તો જ સજા પૂરી થાયને ? કરોડો, અબજો વખત એક જ જીવનમાં કપાય, છતાં તેના જીવનનો અંત ન આવે એવું જીવન

દોષ તો જ સજા પૂરી થાય નં ૨ જા ને પટ્ટીના જીવનનો અન્ય એક
 તો તો સરકા ની મળ જોય થાય. હા મારા બાપુ હા મારા બાપુ
 જોયુ થાય. અરે પુનની મળ વ કામી અન હા ન ન ન ન ન
 બાપો પુનની પણ મળ કામી જ નં ૨ થાય હા અ બાપુના
 ખામીને લીધ નથી, પણ માધનની ખામીને લીધ હા અરે જા મળમુ
 જીવન ખનમ થાય નજ પડી મીથની અમલ હા જા મી ની ૨ અ નજ
 મનુષ્ય અરે વખત કામી અપાયા પડી દેવતા જ નથી અન ન ન
 ભગા નેન અકથી વધારે કામીની જા ન કરી મકની નથી અમ અન
 નિકપાય દાવાથી અકથી રાંધુ જા ન કરી શામી નથી પણ ફરજન હા
 નિકપાય ન હાય આ માટ મનુ કાંઈક જ રાજ મન ૧ પડે હા રા
 મુની કરતા મકા મુગી વખત જા ન બારે ના પા ન અપા ન ન
 ન થાય જીવનનો અન કરનારી કપાવાની હાવાની બદલિ કા
 ન કરો. કોઠ કોઠ વખત જામવા બધા ન જ રાજ ભાગ ન પા
 અનકે રાજ બામવવાનું કથાન નરકે
 મનુષ્ય અન રાજ

[The handwritten text in this section is extremely faint and illegible.]

નેત્રજો આંદારિક શરીર આટલી બધી શીત કે ઉષ્ણતા ભોગવી શકે ? નહિ જ. કેમકે અમુક નરથી વધુ શીત કે ઉષ્ણતા થાય કે આ જીવન નર થઈ જાય. પણ તો ભોગવે ને ? જીવે જ નહિ તો આટલી બધી શીત કે ઉષ્ણતા ભોગવે જ ક્યાથી ? માટે એવું સજ્જ ખમવા કાયદે શરીર માનવું પડે કે જે મેંકડો અતની ગુણી શીત કે ઉષ્ણતા સહન કરી શકે આવા શરીરને વૈક્રિય નામ ભણે ન કહો, પાનુ આવું છેદાવા, ભેદાવા, કપાવા, વાંચેવડાવા ને બળવા છતાં જે ઉવિતનો અંત ન કાવે એવું અતત-ગુણી શીત-ઉષ્ણતા સહન કરનાર શરીર માનવું જ પડશે. આવી ક્રાંતિક ગતિ માનવી જ પડશે, પછી ભણે તેને 'નરક' ન કહો તો ગમે તે શબ્દથી કહો.

અનેક ગણો ઉપકાર ભોગવવાનું સ્થાન દેવ-ગતિ

ઉપકારના બધામાં પણ આ જ રીતે ઉપકાર. ઉપકાર શીત દ્વારા થયો હોય તો તે શીત કરતા અતતગણુ શીત ભોગવી શકે અને મુખ થાય. ઉષ્ણતા દ્વારા ઉપકાર કર્યો હોય તો તે ઉષ્ણતા કરતાં અતતગણુ ઉષ્ણતા સહન કરે ને મુખ થાય એવું શરીર માનવું જ પડશે, એવું જીવન માનવું જ પડશે. પછી ભણે આવા જીવનને 'દેવ-ગતિ' ન કહો તો ગમે તે નામથી કહો.

દેવ-ગતિ અને નરકમાં વૈક્રિય શરીર શા માટે ?

આમ, સજ્જ કરતા સેંકડો-લાખો-અતતગુણી સજ્જ ભોગવવા માટે નરક-ગતિ તથા તેમાં તેવી સજ્જ સહન કરવા છતાં જીવન નાશ ન થાય તેવું વૈક્રિય શરીર તથા ઉપકાર કરતાં સેંકડો-લાખો-અતતગુણો બદલો ભોગવવા માટે દેવ-ગતિ તથા તેમાં તેવો કેટલાય ગણો બદલો ભોગવી શકે અને મુખ થાય તેવું વૈક્રિય શરીર માનવું જ પડશે અને આવું હોય તો જ કુદરતનો ન્યાય કહેવાય.

સમજણના ગુનાની સજ્જ સમજણમાં

વળી જગતનો નિયમ છે કે શિક્ષા તેવી સમજણમાં ભોગવવી

જેખમ વધારે ત્યાં ખનાવટ વધારે

ખનાવટ આટલી ખની કેમ ? તો કે જેમ જેમ ચીજ માધી તેમ તેમ ખનાવટ પણ વધારે અને પરીક્ષા પણ વધારે ટપરી. પરીક્ષાથી કંટાળે કોણ ? ગમાગ. ઝંઝેરી કંટાળે ખને ? ના. આકની પરીક્ષા આમ-તેમ નબર કેવી એટલે થઈ જાય. અંગતની પરીક્ષા કરવી હોય તો આખા પાટીચૂટી કરીને પરીક્ષા કરવી પડે ત્રિગ-માત્રીને મીઠા કેમ મારો છો ? આકને કેમ નહિ ? તેમા પરીક્ષા ને વિચારને અવકાશ નથી. જેની નકલો વધારે તેની પરીક્ષા કરવામા બુદ્ધિનો વધારે ઉપયોગ કરવો પડે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો પડે તેમાં કોને કંટાળો આવે ? ગમાગને. ચકોને તો તેમા અતુરાર્થ મળે. શામાં ? કિમતનો કાગડેર હોય, જેખમ વધારે હોય, ખનાવટ વધારે હોય તેમા.

ઝવેરીની માફક ધર્મ લેનારે સાવચેતી રાખવી

ધર્મ કંઈ ટેખાળો કે છટાળો નથી. ધર્મને તમારી બુદ્ધિથી બરાબર કસો. અતુરાર્થથી બરાબર ચકાસો તો જ પામી શકો. આધલાથી ઝવેરાતનો વેપાર ન થાય તો અક્ષતને ગીંગે મૂકીને ધર્મની પરીક્ષા ન થાય. માટે ભગવાન શ્રીહરિભદ્રસૂરિજી કહે છે કે—

સૂક્ષ્મબુદ્ધયા સદા જ્ઞેયો ધર્મો ધર્માર્થિભિર્નરે ।

અન્યથા તદ્બુદ્ધયૈવ તદ્વિષાત પ્રસજ્યતે ॥ (અ. ૨૧, શ્લો ૧)

તારા મનમાં સાચો ધર્મ લેવો છે તે નિશ્ચય થાય છે કે જે આવે તે ખરું એમ છે ? જો સાચો ધર્મ લેવો એ નિશ્ચય થતો હોય તો તો પછી જેમ ઝવેરી વેપાર કરવા બેસે ત્યારે હું ન બનું એ સાવચેતી રાખે છે તો પછી શુ ધર્મ આના કરતાં ગયો ? ધર્મમાં તો આના કરતા અનંતગુણી સાવચેતી જોઈએ. અક્ષલના ઓથમીર બનીને ધર્મ લેવા જાઓ તો સાચો ધર્મ ન આવે. બારીક બુદ્ધિ સિવાય તમે ધર્મ ન જાણી શકો. ન જાણાય એટલું જ ને ? એમાં વાગ્યું તો તીર નહિ તો ડોહું, એવી ભાગીદારી શા કામની ? લાભમાં જ લાગ, નુકશાનમાં

આ અગાળના આદયા જરુ નદિ ડગળે નહીં વધે
 અગાળનામાં જળ નથી આદયા લઈ જતા ન માટે વધે છે
 ૧૫ માં સામમાં જળ આદયા છે નદિ માટે લાગે છે વધે
 તેથી અહીં મમમા નથી

नी आचरण करवाए सोचिए (1)

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଶୀଳାବତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପଢ଼ିବାକୁ ମନୋନୀତ ହେଉଛି ।

१७

નથી. હવતાના હવન મુખારવાને પ્રવળનો કુનાગ-આગધના મંત્રજાવ-
નાગની કપની છે. કોઈ કે આપણે હવતાને વેંવા તૈયાર નથી, મગતને
ગેવા તૈયાર છીએ. અવમંથકની વાતો કરીએ પણ આપણા કુદું,
નાત કે ગેરીમાં હવતાને વેંવાની કપની ગ્યાપી. હવતાનાં પરિણામ
કેકાણે ગખવા માટે કોઈ પણ જાતિ, કુદું કે ગેરીમાં નીકળ્યા કે
તેમનું કામકાજ, કોઈ પણ ખીમાગની માવજત કરતી. શાખ કડવા લાખા
હોય તો બસે પણ સાચા છે કે જૂઠા. મરણ માટે તો આનંદ, સ્વતંત્ર
હોય, તેના માટે કપનીઓ નીમાઈ ગઈ છે. હિયાપકે ભલે ન માને
તો તેમને ત્યાં રહ્યું.

અહીં પેલો સરદાર તે રાગી અશક્તને ઉપાડી જગલમાંથી બહાર
લાવી સેવા શુભ્રૂપા કરી. તેથી વૃદ્ધ સારો થયો. તેણે પેલા સરદારને કહ્યું. તે
તો મને હવન દીધું. હવન સોપકમ, તેનો નાગ થતો અટકાવ્યો તેથી
હવન દીધું એમ કહેવાય. વૃદ્ધ વિચારે છે કે આણે મને હવન દીધું.
એના બદલામાં હું શું કરું ?

વાન ન ફરી પણ સાન ફરી

જગતમાં દષ્ટાંત છે કે કાળિયાની જોડે ધોળિયાને બાંધો તો
વાન ભલે ન લે પણ સાન તો લે. તેમ તમે મિથ્યાત્વીઓના
મંસર્ગમાં આવ્યા છો તેથી કંઈ જૈનપણ છોડી નથી દીધું. વસ્તીમાં
લખાવો તો જૈન, પણ હોઠેથી જૈનપણું છોડ્યું. ચૈસો મળે તો કહો કે
પરમેશ્વરે આપ્યો. બૈરી છોડરાં મળે તો પરમેશ્વરે આપ્યાં. આમ
કેમ બોલાય છે ? સાન લીધી તેથી. વાન ભલે ન લીધી પણ સાન
તો લીધી. તમે તમારી જાતને વૈષ્ણવ કે બ્રાહ્મણ નથી કહેવડાવ્યા.
તમારાં છોડરાં 'ઓ ઇશ્વર ! તું એક છે સરજ્યો તે સંસાર'
બોલે તો રવાડુ થઈ ફરે છે ? અને 'પાંચ છક બત્રીસ' બોલે
તો તો તમારી આંખો લાલચોળ થઈ જાય છે ને ? આખો
ઇશ્વર ફર્યો તે ન ખટક્યું. કેમ ? જો સાન ન ફરી હોય તો

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

પ્રથમ શ્રદિ વાસ્તો પુદ

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः । ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः । ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः । ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः । ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः । ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः । ॥ ७ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः । ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः । ॥ ९ ॥
 श्रीहरिभ्यो नमः । ॥ १० ॥
 श्रीरामाय नमः । ॥ ११ ॥
 श्रीलक्ष्मणे नमः । ॥ १२ ॥
 श्रीसुग्रीवे नमः । ॥ १३ ॥
 श्रीजयद्रथाय नमः । ॥ १४ ॥
 श्रीअर्जुनाय नमः । ॥ १५ ॥
 श्रीभीष्माय नमः । ॥ १६ ॥
 श्रीद्रुपदाय नमः । ॥ १७ ॥
 श्रीकृपाय नमः । ॥ १८ ॥
 श्रीअश्वत्थामाय नमः । ॥ १९ ॥
 श्रीकर्णाय नमः । ॥ २० ॥
 श्रीसमवेष्टाय नमः । ॥ २१ ॥
 श्रीसुरवेष्टाय नमः । ॥ २२ ॥
 श्रीकौरव्ये नमः । ॥ २३ ॥
 श्रीद्रुपदे नमः । ॥ २४ ॥
 श्रीकृपाय नमः । ॥ २५ ॥
 श्रीअश्वत्थामाय नमः । ॥ २६ ॥
 श्रीकर्णाय नमः । ॥ २७ ॥
 श्रीसमवेष्टाय नमः । ॥ २८ ॥
 श्रीसुरवेष्टाय नमः । ॥ २९ ॥
 श्रीकौरव्ये नमः । ॥ ३० ॥

Mr. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

વ્યાખ્યાન ૩.

શાસ્ત્રકાર મદારાગન આત્માર્થ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણાનિવાસકથ મદારાગન ભગ્ન ઉવાના ઉપકાર માટે મર્ગોપદેશ દેતા યકા આગળ અચ્ચી ગયા કે દેવતાકનુ એવુ કહેવુ થાય છે કે ધર્મની જરૂર શી ?

ધર્મિષ્ઠ મનુષ્યને આ પ્રશ્નથી જરૂર અચ્ચો થશે, કેમકે તેને ધર્મના મંત્રકાને છે. પણ જગતની દ્રષ્ટિથી આ પ્રશ્નને વિચારો. તમારી દ્રષ્ટિએ આ પ્રશ્ન અયુક્ત છે. કયો પ્રશ્ન ? 'ધર્મની જરૂર શી ? ધર્મ એ તો ખીનજરૂરી ચીજ છે.' જગતની દ્રષ્ટિએ આ પ્રશ્ન વિચારવાનો છે કે જરૂરી ચીજ કેને કહેવાય ?

ફાયદો કે નુકસાન ન જણાય તે ખીનજરૂરી

જેના આવ્યા વગર અડચણ હોય, જેના આવવાથી ફાયદો થાય ન આવવાથી નુકસાન દેખાય તે જરૂરી. ખીનજરૂરી કોને કહેવાય ? જેના આવવાથી ફાયદો ન દેખાય, ન આવવાથી નુકસાન પણ ન દેખાય તે ખીનજરૂરી. તો અહીં ધર્મ જરૂરી છે, ખીનજરૂરી નથી તો પછી ધર્મ આવવાથી જીવનમાં શુ વધ્યુ, ન આવ્યો તો શુ ઘટ્યુ ? જેમ ખાવાની ચીજ મળી તો પોષણ મળ્યુ, ન મળી તો દુર્બળ થયા પાણી મળ્યુ તો કંઠ સૂકાતો હતો તેની ઠંડક વળી. પાથરવાની ચીજ મળી તો નિદ્રા સુખેથી આવી. ન મળી તો નિદ્રા ન આવી ઓઢવાની ચીજ મળી તો ઠડીથી બચાવ થયો, નહિ તો નહિ. એમ ખાવાની, પીવાની, પહેરવાની ઓઢવાની ચીજો મળી તો ફાયદો અને ન મળે તો નુકસાન થાય છે. તેમ અહીં ધર્મને અંગે દેવપૂજન કરી તો કયો ફાયદો ? ન કરી તો કયુ નુકસાન ? ગુરુસેવા કરી તો કયો ફાયદો ? ન કરી તો કયુ નુકસાન ? દયા કરી તો કયો ફાયદો અને ન કરી તો કયુ નુકસાન ? પાત્રમાં દાન દીધુ તો કયો ફાયદો અને ન દીધુ તો કયુ નુકસાન ? ગુણનો રાગ ધર્યો તો કયો ફાયદો અને ન ધર્યો

તો હજાર કરતાં કરતાં જન્મભાગે ચીની તથા તો પણ કંઈ ન મળે. તેમ કારણ કે એ બધા ધાર્મિક કેમ નથી થતાં ? ધાર્મિક ન થવાનું કારણ શું ? કંઈક એવું અદ્ભુત કારણ જરૂર હોવું જોઈએ. સાધનો મેળવ્યાં છતાં, સાધનોને ઉપયોગમાં લેવાની તૈયારી છતાં, સાધનોને ઉપયોગમાં લેવા છતાં અનુકૂળ પરિણામે ય આપે અને પ્રતિકૂળ પરિણામે ય આપે ત્યાં કાળ શું ?

જો વ્રુક્ષમાદુષ્ટાણામ ફલે વિમેગો ન સો વિણા હેતું ।

કવ્વજ્જાગમ્મો ગોયમ ! ઘરોન્ન હેઠ્ઠ ય સે કમ્મ ॥

(વિ બા ગા ૧૬૧૩)

તુલ્ય સાધનો, કાળો છતાં કાર્યમાં જે ફરક પડે છે તેમા કોઈ બીજું કારણ જરૂર હોવું જ જોઈએ. સરખા સાધનો હોવા છતાં ફળમાં જે ફરક પડે તેમા કોઈક આંતરિક હેતુ હોવો જ જોઈએ. આ આંતરિક શુભ હેતુ તેનું નામ જ ધર્મ. અને આંતરિક અશુભ હેતુ તેનું નામ જ અધર્મ.

દુનિયાની જરૂરી ચીજોને જરૂરી સમજે તો પણ તે મેળવવાનાં જરૂરી કારણ તરીકે પણ ધર્મને જરૂરી માનવો જ પડશે. અનિષ્ટને જો ખરાબ માનતો હોય તો અનિષ્ટનું જે કારણ પાપ તેનાથી તારે દૂર રહેવું જ પડશે. જગતમાં કોઈ પણ ગતિ, જાતિ કે કાયવાળો જીવ અનિષ્ટની ચાહનાવાળો નથી. ઇષ્ટની ચાહના વગરનો નથી. સર્વને ઇષ્ટની સિદ્ધિ અને અનિષ્ટનું નિવારણ જોઈએ છે, છતાં પણ બધાં ઇષ્ટની ચાહનાવાળાને ઇષ્ટની સિદ્ધિ નથી થતી. અનિષ્ટના નિવારણની ઇચ્છાવાળાને અનિષ્ટનું નિવારણ નથી થઈ જતું. આ માટે એમા કોઈ પણ આંતરિક કારણ છે જ. એ વાત હમણાં જવા દો.

તમારો જન્મ શી રીતે થયો ?

તમે અત્યારે જન્મ્યા છો. તે તમારો જન્મ શી રીતે થયો ? મારો જન્મ પિતાની પ્રાર્થનાને લીધે, માતાના મનોરથને લીધે કે

મારી જાણ, તો જન્મ મરણ શી રીતે ? પરમેશ્વર મળતો તો વિચાર કર, પરીણ, શાખાનો વિચાર કર.

મનુષ્યપણનો ખ્યાલ આવ્યો ?

હજી જિંદા ઉતરવાની જગ્યા છે. આપણે મનુષ્ય-જન્મ પામ્યા પછી વર્તમાનના વિચારની ઐશ્વીયાળા, સમજાવવાળા, દીર્ઘદ્રષ્ટિવાળા મન, એટલે આપણને મનુષ્યપણું કેટલું મુશ્કેલ છે તેનો ખ્યાલ આવતો જ નથી. આ માટે એક દ્રષ્ટાંત છે.

ભિખારી, બાદશાહ ને ખીરખલ [13]

એક દિવસ બાદશાહ અને ખીરખલ ઝગળે બેઠા છે. રસ્તાપરથી ભિખારી જાય છે. બાદશાહ ખીરખલને પૂછે છે—ખીરખલ ! એ દુખળા દુખળા કયું છે ? ખીરખલ કહે છે—જહાંપનાહ ! એને ખાવાનું નથી મળતું નેથી. બાદશાહ ચીડાઈને કહે છે—એ મૂર્ખો, બેવકૂફ ગદ્યો છે. ખાનેકા ન મલે તો ખાજકા ભૂકા આવે, મગર ભૂખ્યા કયું રહેવું ? આ બાદશાહે કયાં અપેક્ષાએ કહ્યું ? પોતાની અપેક્ષાએ પોતે સાલખીમાં ઉછર્યો છે તેથી. તમે કાંઈને ત્યાં જન્મવા જાઓ ને ભાણામાં લાડવો મૂકે તો કેવો મૂકે ? આખો મૂકેને ? મોંમાં આખો જાય ? નહિ જ. તો પણ ખીરસવો તો આખો જ પડે ને ? ખુણા પણ તૂટેલો હોય તો ન ચાલે. તેમ અહીં બાદશાહને ખાણામાં ખાજા આવે તો આખા ખાજા જ આવે. ખાજાની જાત એવી કે ભાગો કે ભૂકા—કરચ પડે જ ત્યારે અહીં બાદશાહ ખાઈ રહે, પછી ખજાની કરચોને શું કરવાની ? ફેંકી દેવાની ચીજ. તો તે અપેક્ષાએ બાદશાહ કહે કે ખાજાનો ભૂકા ખાય, પણ ભૂખ્યો કેમ રહે ? બાકી જગતની અપેક્ષાએ તો કેટલાંકને ખાજાનાં દર્શન પણ મુશ્કેલ હોય છે.

બુદ્ધિમાને જગત તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવવી જોઈએ

તેવી જ રીતે અહીં આપણે સમજણવાળા, બુદ્ધિવાળા, વર્તમાનના વિચારની ઐશ્વીયાળા, પહેલેથી મનુષ્યપણાવાળા છીએ તેથી મનુષ્ય-

આદિ સાગિત ન કરે ત્યાં મુંદી તારી દરિયા અનાદિ ગયુ. અનાદિનું આ વર્તન અમુકપણે કરી આપે છે. અનાદિ નથી તે આદિ કહેવાવાળાને માથે કે અનાદિ કહેવાનાળાને માથે ? અનાદિ નથી તે સાગિત કરવું હોય તો વાદીએ આપણ પાસે દાખલ કરવા પડે. અનાદિ ન માનનારે આદિનો પુગવો આપવો નેતદ્યમે. કાળ અનાદિ છે, જગત અનાદિ છે તે દંડને માનવુ પડે છે, તો પછી વર્તનારી વસ્તુ અનાદિની છે તેમાં વાંધો શો ? વર્તનારી વસ્તુ અનાદિની નથી તે સાગિત કરવુ અને આદિની શરૂઆત છે એ પણ પ્રસંગને સાગિત કરવાની જરૂર પડે.

કાળચક્ર અનાદિનું માટે જન્મ-મરણ અનાદિનાં

ખીછ વાત-જો આદિવાણી લદ્યે તો નિર્ખીજ વસ્તુ લેવી પડે, પણ તે વસ્તુ કદી પણ અને નહિ. ઉપાદાન, હેતુ, કારણ વગરની કોઈ ચીજ ન રહે, પણ અનાદિ માનનારને કારણ, ખીજ, હેતુ વગરની ચીજ માનવી પડતી નથી, પણ આદિ માનનારને પહેલા કારણ વગર કાર્ય, ઉપાદાન, હેતુ વગર-ખીજ વગર કાર્ય થયું તેમ માનવુ પડે. પરંતુ કાળચક્ર તો સર્વ મતવાળાને અનાદિપણાનું માનવુ પડે છે તો પદાર્થની વર્તના આદિવાણી ક્યાથી હોય ? માટે અનાદિ કાળથી આ જીવ ચક્રરપણે જન્મ અને મરણમાં આલ્યા કરે છે.

આ લવનો ને આ જન્મનો પણ ખ્યાલ નથી

એક વખત તમારી પોતાની સ્મરણ-શક્તિ, જ્ઞાન, અનુભવની દિશા તો નક્કી કરો. કેમ ? આ લવ અને જન્મની દિશા ખ્યાલમાં આવે છે ? જેમ હું માતાના ઉદરમાં સવા નવ મહિના ગિધે માથે રહ્યો તે યાદ આવે છે ? દરેકે માતાનું દૂધ પીધું, દરેકે ધૂળમાં આજોડ્યા છે, ખેસવાની શક્તિ નહોતી તે વખતે હાથ આડો રાખવો પડતો હતો તે વગેરેનો ખ્યાલ આવે છે ? તો આ લવની અવસ્થાનો, આ જન્મની અવસ્થાનો આપણને ખ્યાલ નથી તો ગયા લવનો ને ગયા વની અવસ્થાનો કઈ રીતે ખ્યાલ આવે ?

જન્મ ને કર્મ બન્ને કાર્ય-કારણરૂપ હોઈ પરપરાથી અનાદિનાં

જે જગતમાં અર્થ-કાર્ય-કારણરૂપ હોય તેની પરપરા અનાદિની હોય. દૃષ્ટાંત તરીકે-ખીજ તે કાર્ય કે કારણ ? તે બન્ને છે. પહેલાના અકુરાની અપેક્ષાએ કાર્ય અને નવાને અગે કારણ. તેમ અકુરો કાર્ય અને કારણ પણ છે. પહેલાના ખીજતું કાર્ય અને નવાનું કારણ. ખીજ અને અકુરો તે બન્ને પરસ્પર કાર્ય અને કારણરૂપ છે. સ્વયં કાર્ય અને કારણરૂપ હોય તો તેની પરપરા અનાદિની છે તેમ માનવી પડે.

જેમ ખીજ અને અકુરો પરસ્પર કાર્ય અને કારણરૂપ ગણાય છે. તેમ આપણે જન્મ અને મરણ બે વસ્તુ લીધી છે. તેમાં મરણનો કોઈને સાક્ષાત્કાર નથી, પણ જન્મનો સાક્ષાત્કાર છે, તો તેને અગે વિચાર કરો. જન્મ જ્ઞાને અગે તો કર્મને અગે. કર્મ જ્ઞાને અગે તો જન્મને અગે. તો જન્મ તે કાર્ય અને કારણરૂપ અને કર્મ તે કાર્ય અને કારણરૂપ. જન્મ ભૂત કાળના કર્મેનું કાર્ય અને આગલા ભવના કર્મના કારણરૂપ. તેમ કર્મ પહેલાં ભવનું કારણ અને આવતા ભવનું કાર્ય. માટે જન્મ અને કર્મ સ્વયં કાર્ય-કારણરૂપ અને પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ માટે તેની પરપરા અનાદિની માનવી પડે.

જન્મના ખ્યાલથી મરણનો ખ્યાલ

એ અનાદિની પરપરા જન્મ દ્વારાએ સમજી શકીએ માટે શાસ્ત્રકારે કહ્યું કે તારા જન્મને પહેલાં નજરમાં લે. અને દેવ, ગુરુ, ધર્મ, જ્ઞાન ને દર્શન વગેરે પછી ખ્યાલમાં લે જે. જન્મને કેમ ખ્યાલમાં લેવો ? જન્મને ખ્યાલમાં લઈશ તો કારણભૂત કર્મને ખ્યાલમાં લેવાં પડશે. તે બે નક્કી કર્યા પછી જેનાથી કર્મ રોકાય, બંધાય અને ટૂટે તેનું નામ સંવર, આશ્રવ અને નિર્જરા. આને માટે જે ઉદ્યમ કરે તેનું નામ ચારિત્ર. જન્મ અને કર્મ-એ બેની પરપરાને ખ્યાલમાં લે. જન્મ સાબિત કર્યો અને મરણ સમજ્યો. એ બે સમજવામાં આવ્યાં. તે સમજીને કરવાનું શું ?

મદ્યો પડ્યો / વાન એવી કે જે પલેવાં શય્યંભવમ્પરિ મદ્યગત્તે જાણ્યું
 કે—“ જયં ચરે જયં વિદ્રે ” (જગ. અ. ૪ મા ૮) આ નિશ્ચય કોઈ કે
 જ્યાગ્રાથી ચાતવાવાળો, કે આ સ્વેવાવાળો, ચોતવાવાળો, એસ્વાવાળો,
 સ્વાવાળો ને ખાવાવાળો તે પાપ બાંધે નહિ. પાપ નહિ બાધવાતું
 કારણ જ્યાગ્રાથી કહે તેથી. ત્યારે શિષ્યે કહ્યું કે અમે એકલી જ્યાણાને
 પકડીએ, ત્યારે તમે તો ‘ જ્ઞાનક્રિયામ્યા મોક્ષઃ ’ કહેો છો, તો તે એમા
 જ્યાણા સાચી કે જ્ઞાનક્રિયામ્યા મોક્ષ. તે સાચું ? જ્યાણાથી વર્તીએ
 એટલે પાપથી બચ્યા. પાપથી બચ્યા તેથી મોક્ષ થાય એમ ને ? જ્યાણા
 કહી તે સમજીને કરીશ કે વગર સમજ્યા થયે. માટે પહેલાં સમજણ
 બેધગે. જાણે કાયની સમજણ બેધગે. માટે પહેલાં સમજણ ત્યારે પુ
 ન્યા અને જ્યાણા કરી શકીશ. જ્ઞાન એ કારણરૂપ અને મંજમ અને
 ન્યા તે ફલરૂપ. “ નાણાઓ દયા ” જ્ઞાનથી દયા તે સીધું વાક્ય હતું તે
 ન કહેતાં જ્ઞાન અને તપથી કહ્યું તે કારણ તરીકે. જ્ઞાનને નિર્વર્થક
 માન્યુ. તેને ઉત્તરમાં કહ્યું કે સમજણ વગર પુ તપ, દયા કઈ રીતે
 કરીશ ? માટે સમજણની પહેલાં જરૂર છે. પણ એનો અર્થ દયા વગર
 એકલું જ્ઞાન એવો નથી. તેમ પહેલો ચૂલો અને પછી રસોઈ.
 તે સાબળીને પહેલાં ચૂલો સળગાવે ને રસોઈ ન કરે તેને કેવો કહેવો ?
 તેમ જોયો બંધથી સાવચેત, આશ્રવથી વિરક્ત, સંવરની પ્રવૃત્તિવાળા
 અને નિર્જરામાં લીન ન થાય અને જ્ઞાન જ્ઞાન પોકારે તે એકલા ચૂલા
 સળગાવવાવાળા જેવા ગણાય. “ જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરતિઃ ” જ્ઞાનનું ફલ
 વિરતિ. મિથ્યાદષ્ટિનું જ્ઞાન વિરતિનો છેડો ન લાવે. જિનભદ્રગણિ
 ક્ષમાશ્રમણુએ જણાવ્યું કે—‘ નાણફલામાવાઓ ’ જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ તે
 નહિ આવવાથી તેને અજ્ઞાન કહીએ છીએ. જો એ ફલ આવે તો જ્ઞાન
 સફલ, ફલ ન આવે તો નિષ્ફળ જાય. માટે પહેલાં જ્ઞાનની જરૂર.

इदं जन्म कहेवाथी जन्म-भरणनी परंपरा

ઉમાસ્વાતિ મહારાજ કહે છે કે—‘ इदं जन्म ’ આ જન્મ એટલું
 જ્ઞાન જો ગણો તો જન્મની, કર્મની પરંપરા ખ્યાલમાં આવશે. જ્યારે

યુક્તિની જરૂર ના ! જોગવાનો, નિરૂપણનો, દેશનાનો વિધિ તે નિર્ગત ગણાય ! આજાસિદ્ધને આજાગી ને હેતુ, યક્તિવાળાને હેતુ, યુક્તિથી ન કહે તો દેશના-યક્તિની નિર્ગતતા ગણવા માટે શાસ્ત્રકર્તાને પદાર્થો સમજવવાં હેતુ, યુક્તિ વગેરે જાણવાનાં પડે છે, માટે જૈનોમાં ત્યાં હેતુ, યુક્તિ હાથ થાય તે પ્રમાણે તેનું નિરૂપણ કરવું. માટે અક્ષરનું સ્થાન રાખ્યું. તે માટે એક દૃષ્ટાન્ત—

હવના એ ભેદ, સિદ્ધના તથા મંસારી પછી એ વાત શાસ્ત્રમાં કહી માટે માની લેા એમ અહીં નથી, પણ દલીલ, દૃષ્ટાંતથી સમજવાનું અને સમજવવાનું છે.

અક્ષરના ઇન્જરદાર કોણ ? [14]

એક ઠેકાણે ડેટલાક લોકો ભેળા થયા હતા, ત્યાં વાત ચાલી કે ડોષએ કાંઈ નવું દેખ્યું હોય તો કહો ! એક જણે કહ્યું : ‘કહું તો ખરો, પણ આ મડળીમાં એકેકે આવક ન હોય તો કહું,’ એ મડળીમાં એક આવકનો છોકરો ઘૂસી ગયો હતો. ડોષએ કહ્યું કે ‘અહીં આવક તો કોઈ નથી. આ એક છોકરો છે.’ પેલાએ ‘છોકરો’ શબ્દ સાંભળી સામાન્ય અર્થ વિચારી કહ્યું : “સાંભળો ! એક નદીના કાંઠે એક વૃક્ષ હતું. એ વૃક્ષનું પાંદડું પાણીમાં પડતા માછલું થઈ જાય અને જમીન ઉપર પડે તો ખીસકોલી થઈ જાય એવું મેં જોયું.” ખીજાએ તો હા-હા કહી માની લીધું, પણ ખીજાઓ જેને અક્ષરના ઇન્જરદાર કહે છે એવો આવકનો છોકરો એમ કાંઈ માની લે ? તેણે તરત પૂછ્યું ‘જમીન ઉપર પડતાં જ એ પાંદડાંને બકરી ખાઈ જાય તો શું થાય ? અગર પાંદડું અડધું જમીન ઉપર પડે અને અડધું પાણીમાં પડે તો શું થાય ?’ પેલાએ પૂછ્યું ‘ભાઈ ! તું-કોણ છે ?’ છોકરો બોલ્યો, ‘આવક !’ મેં કહ્યું હવે કે આવક ન હોય તો કહું. હેતુ, યુક્તિનો વિચાર કરવાનો ઇન્જરો જૈનોને ત્યાં. ખીજે તે નહિ.

“સે કેણટુંળે મંતે ! एवं बुद्ध ?”

જૈનોમાં એમ ને એમ માની લેવાનું છે જ ક્યાં ? સૂત્રોમાં પણ

આંખના માનગી વાનગી મગલ પલ પ્રગટ માનગી વાનગી ન મગલ
 પેલા રાહડીઆએ કહ્યું 'કર્મ ને પ્રગટ' કહાલે કહ્યું 'તે ! આખી
 પી પીને પડતા છે ! મો અલી પળા છે, પગીય નવી પળા છે આ
 વાનગી !' કહેવાનું તાત્પર્ય એ કે જે વાન પ્રવ્યક્ત હોય ત્યાં પ્રશ્ન કેમ ?
 અનાદિની વસ્તુ આગિત કુચામ વાનગીની જરૂર નથી; કારણ કે એ
 તો જાહેર છે.

હવે મન મુદ્દા ઉપર આવાજો. આ હવે અંશમાં અનાદિ કાલથી
 રખડી રહ્યો છે. હવે અનાદિનો એ તો પ્રત્યક્ષ છે જન્મ શાથી ?
 કર્મથી. કર્મ શાથી ? જન્મથી કર્મ વિના જન્મ નથી, જન્મ વિના
 કર્મ નથી. બીજ તથા અકુચની જેમ જન્મ તથા કર્મ પણ સ્વયં તથા
 પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ છે આ જન્મ પૂર્વના કર્મનું કાર્ય છે તથા
 ભવિષ્યના કર્મનું કારણ છે. કર્મ પૂર્વના જન્મનું કાર્ય છે, ભવિષ્યના
 જન્મનું કારણ છે. જન્મ પોતે કાર્ય પણ છે, કારણ પણ છે કર્મ
 પોતે કાર્ય પણ છે, કારણ પણ છે. જન્મ તથા કર્મ જેમ સ્વયં કાર્ય-
 કારણ છે, તેમ પરસ્પર કાર્ય-કારણ છે કર્મ વિના જન્મ નથી અને
 જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે, એમાં કાષ્ટ કોષ્ટને પૂછવા જવાનું નથી. એકેન્દ્રિય,
 વિકલેન્દ્રિય, અમંસી પચેન્દ્રિય હવે તો બિચારા ન સમજે પણ તમે તો
 વર્ષે વર્ષે વર્ષગાઠ ઉજવો છો ! વર્ષે વર્ષે જન્મની ગાંઠ બાંધો છો યા
 વાળો છો ? ના ! કેમકે સૌ કેટલામું વર્ષ એ જાણે છે. ગાંઠ બાંધવાની
 જરૂર નથી. જન્મ તો જાણુની ચીજ છે. જન્મ મળ્યો શાથી ? કર્મથી.
 'ભગવાને જન્મ આપ્યો.' તેમ જૈનેતરો માને છે, પણ જૈનો તેમ
 માનતા નથી. જન્મ કર્મથી મળ્યો છે. જેવા કર્મ તેવો જન્મ. જૈનેતરો
 જન્મ એ ભગવાનની ચીજ માને છે, જ્યારે જૈનો જન્મને જીવંતી
 ચીજ માને છે. જન્મથી કર્મ, કર્મથી જન્મ માટે જીવ અનાદિ કાલથી
 જન્મ-કર્મથી રખડી રહ્યો છે એ સિદ્ધ છે.

જૈનો જીવને જ જવાબદાર ને જોખમદાર ગણે છે.

જૈનો જીવને પોતાને જ જવાબદાર ને જોખમદાર ગણે છે.

કામદાસ પેા છે ? તમારે (મનુષ્યોએ) ‘જીવાનું’ પામકા ઉપર છે. આ
વાત ખરી પણ એવું છે માયો ! પચ્ચથી !

દાનરુચિગુણ સામગ્રી પ્રરી પાડે

આવું ભાગ્ય સરજાય શાયો ? ‘દાનરુચિ’ ગુણથી, દાનમા તથા
દાનરુચિમાં ફરક છે. અર્થો એક ટીપ થતી હોય, માત્રા કે તેમા એક
મુખ્ય ગુણથી પચોતરે કપિયા ભર્મા, ખીન્નએ તેટલા ભરવા ના કહી
અને છેવટે અતિઆગ્રધથી પામક કપિયા ભર્મા. પછી એ મનમાં
દરખાઓ, ‘દાઆશ ! દશ અચ્યા’ વિચારો ? પચોતરને અદલે પાંસડે
ભરાવાથી દશને અચ્યા માનનારની અપેક્ષાએ પાંસડ તો એણે જ ગયાને !
પાંસડ દીધા તો ખરા, પાંસડનું દાન તો કયું પણ રુચિ વિના ! એક
ખેડત વૈશાખ કે જોડમાં વાનેતર કરવા ટોપલો અનાજ લઈને ખેતરમા
ગયોઃ તેને વિચાર થયો કે ‘ભરપટ્ટે વરસાદથી આ અનાજ તો બગડી
જાય માટે ગરમ કરીને વવાય તો કીકઃ’ આમ વિચારી તે અનાજને
શેકીને વાવ્યુ. પછી વરસાદ પણ સારો થયો, મહેનત પણ સારી કરી,
પણ કારતક માસે એ ખેડત ગાડાં લઈને જાય તો શુ વળે ? અનાજ
વાવ્યુ હતુ, વૃષ્ટિ પણ સારી હતી પણ શેકીને વાવ્યુ એટલે બગે
કયાંથી ? આપણામાં પણ ધન તો સારા પ્રમાણમાં ખરચાય છે પણ
ભૂલ એ થાય છે કે તેમાં ધણું ખર્ચ શેકીને વાવ્યાની જેમ ખરચાય છે !
‘દાનરુચિ’ ગુણ હોય ત્યાં એવું ન બને.

મનુષ્ય જીવન ટકાવવા લજ્જા, દયા વગેરે મધ્યમ ગુણો

કષાયો પાતળા પડ્યા હોય, દાનરુચિ ગુણ હોય તો તે જીવ
મનુષ્યનુ આયુષ બાંધી શકે તથા તે મનુષ્યભવમાં સારી સામગ્રી મેળવી
શકે. મનુષ્યનુ જીવન દુનિયાના ધિક્કારમાં નથી ચાલતુ પણ સહકારમાં
ચાલે છે. જે મનુષ્ય નિર્વ્યસની હોય, લજ્જાલુ હોય, દયાલુ હોય તે જ
મનુષ્ય મનુષ્યપણાના જીવનને ટકાવી શકે.

મનુષ્યપણું મળે મંદ કષાયથી: ભવિષ્યના મનુષ્ય-જીવનમા જીવનનાં

માધનો મને દાનરસિ સ મુનથી તથા તે મનુષ્ય-જીવન દેકે વળગી
 દયા વગરે મધ્યમ મુખેથી.

આ વખે વ વગુ આપણા પુરુષને આધીન છે આથી જ સાલ્કમાર
 મહે છે-જેમમા પ્રથમ સમજાય મગધુથીય પ્રથમ સમજાય હોય તે
 તે એ જ છે કે જીવ તમામ જવાનગી ને જોખમ હરી પાતાની જ
 સમજવી.

આવે મનુષ્ય-જ-મ મળે તો ખા. પણ તે રૂઠે શી રીતે સમન
 શી રીતે થાય તે મનથી વળુન આમ વતમાન.

વ્યાખ્યાન ૬

ગર્ભગુજી ભૂલી જઈ, ભવિષ્ય માટે ભગવાનના
 ભગ્ને ગદી, વર્તમાન સુધારવામા જ દહાપણ
 છે, કથાણ છે

મનુષ્ય-જીવની દુર્વેલગા, મૂલસ્થિતિ નિવારણ તો જ સમજાય

સાલ્કમાર મગધાણ વાચક-જી થીમાન આગ્રવાતિ ભગવાન
 ભવ્ય જીવેના દિવાલે ધરોપદેશ દેના થમ જાણવી મયા કે આ જીવ
 આના મગથી મનુષ્યતિય સંસારમા રખી રહ્યો છે આનાદિ કાળથી
 જન્મ અને મરણ એ નિવર્તિત મયકમ થઈ પડ્યો છે એમાં મનુષ્ય-જીવ
 મળી મરો છે તે મનુષ્ય-જીવ મગવે થલો જ મુક્તિ છે

એક જ પના કો. સમુદમાં એક ગીમર આવી જાય છે તોફા
 થયુ તે રીમર ફળી તેમાં એક દળર પ્રવાસી હતા તેમથી એ
 જન્મો કો. એવું કેવું જાણ. નવસે નવાયુ તણાઈ જાય, ફળી જન્મ
 જલસરણ થાય મરી જાય અને તેમથી એક મનુષ્ય જાયે એ કેવો
 સીનતાર! એ મનુષ્યો તો જુદા જુદા હતા રૂપે રૂપે મંગલે જિન

‘સાધારણ’ તરીકે આ જીવોની ઓળખાણ છે. બારામાં વપગના સાધારણ ગણના અર્થમાં અને જૈન ધર્મના આ પાદિઆરિક ‘સાધારણ’ ગણના અર્થમાં કુગ્ગ છે.

ત્યાં ઉત્પન્ન થતુ, આદાર લેવો, આસ લેવો આ તમામ અનંતા જીવે સાથે. આ એક જ કામ, આ જ પ્રયત્ન, આ શક્તિ. આપણી મૂળ દાસત આ !

આ અનંતા જીવો એકસરખી ભાગીદારીવાળા, તેમાંથી કોઈ જ્ય માત્ર બાદર નિગોદમા આવે. અમરવદલાઈ જેવા કે કોઈ બાઈ જાણતી ન હોય તેને કહે કે—ગાજર, આદુ, બટાકા તે અનંતકાય ને તેનું આયુષ્ય કેટલું ? તો અંતર્મુહર્ત. પૃથ્વી, અપ્કાયના બાવીશ હજાર- વર્ષ. આ આટલા બધા વર્ષે અચિત્ત થાય અને એ તો જલદી અચિત્ત થાયને ? આથી સચિત્ત ત્યાગવાળાને આમા વાંધો નહિ. આને તો છેદવા, ભેદવા ન પડે. કેમ ? અંતર્મુહર્તનું આયુષ્ય છે તે પૂરું થાય તેથી તે અચિત્ત થાય ? ના. અનંતા મરે પણ સમયે સમયે અનંતા ઉપજે માટે તે વસ્તુ ખાલી થવાનો પ્રમંગ ન આવે. આવી રીતે અનંતામા આપણે એક ભાગીદાર હતા.

અભિમાન શા ઉપર ? તારી હાલત કંઈ હતી ?

‘હું-હું’ કરી રહેલા, હું પદમાં મરી રહેલા અભિમાનીને સમજાવવા શાસ્ત્રકાર આ દશાનો જ ટાણો મારે છે: ખ્યાલ આપે છે. એ ઉપકારી મહર્ષિઓ કહે છે કે તું કોણ ? તો માગ્યા તુગ્યાના એક વખતના શરીરના અનંતમા ભાગે હતો. માગ્યા તુગ્યાનો કેમ ? શાક લેનાર લસણની કળી ઉપર માગેને ? તું વળી ‘હું-હું’ શુ જોધને બોલી રહ્યો છે ! જે માણસ લીખ માગીને પેટ ભરતો હોય તે સો વર્ષ પછી સારી સ્થિતિવાળો થાય, ત્યારે તે અભિમાન કરતો લાજે તો તું માગ્યા તુગ્યાના અનંતમા ભાગનો. તું અત્યારે આમ છાતી કાઢીને શાથી ફરે છે ? તારી કંઈ હાલત હતી એ તો વિચાર !

ઉત્કાન્તિ પણ થાય અપકાન્તિ પણ થાય

આ દાનતમાથી (અનન મયમાથી) હવ આગળ વધ્યો ત્યારે
એવાની દાનતમા આપો ત્યા સરીર અગુનના અમખ્યાતમા ભાગ
જેટલું અસ્ત્ર એવી સુખ પૃથ્વીમયમા આ રો ત્યાથી આગળ રહીને
બાદર પૃથ્વીમયમા આપો રોક ફેટો ? સરીર દખાવ એટલો જ માન
બીજી બધું સ ખુ અનંત મયની આ દાનતમારી- સાધારણ પધુની
ચિતિતમાથી અનંતા જીવાની સરીર આમના ભોગવ ની ભાગી રીમાંથી
મેં હવ બદાર નીકળે અનનન. રાસિમાથી અનનન રાસિમા આપે
અનનમા ભાગનો માનિક મગી આપા આ નો માલિક બને આ
કાન્તિ જોડી અજાવ ? હવ પડી આગળ વધતો મો પૃથ્વીમયમાથી
પ્રમાયમા આપો એમ કમે અમ- હવુ અનન-સમિતના કમમા પણ
ની કરના અપની વધા અનન સમનો નોમ દ કાયમા પધુ
ત અનતમા દર અનતના અનત ભાગ અપ નરી ? આપને
પ બધા વ અરખા મહત્તરીએ પધુ સમિતમા ખાવમા શુદ્ધિમા
તો છે જ ને ? હવ આ ની ઉત્કાન્તિ કે તા દરતો આગળ
! એક વાત જ્ઞાનમા ખાવને કે જૈન સામન એવી ઉત્કાન્તિ કે
અકલા અવનતિ થયા છે એમ માનવું નથી અમ માને છે કે ઉત્કાન્તિ
પધુ થાય અવનતિ પધુ થાય સુખમાથી બા મા આપે વગી સુખ
નિમોદાદિમા આપ્યા પધુ અવ સીધા પધુ અન કમે કમે પધુ
અવ એક નિયમ નિશિત નથી ઉત્કાન્તિ પણ થાય અપકાન્તિ પણ થાય
અપકાન્તિનો ભય ક્યા મુધી ?

આવો ભવ એટલે કે નિમોદાદિ મુધી આ વા જવાનો ભવ સિં
! મો ક્યા મુધી ? મોક્ષની સીંગના લપસણા પગથિયા મુધી એટલે
ત્રિપાગમા ગુણગ્યાનક મુધી મન પવવ યાન તેવ, આદારક સરીર
! મોદ પૂવર્તુ યાન હાવ અગિયારમે ગુણગ્યાનક પદાચારુ તો પધુ
પ અવનતિનો ભવ કર પાનનો ભવ નાજુ થયો નથી ઉપસમ
એ મોદા એ રીતે અગિયારમા ગુણગ્યાનક પાનેદાએ પધુ

શુદ્ધિ આપશે, જન્મ બગાડવો દશે નો દરેક નગ્ની શુદ્ધિ આપશે આવું મન્તવ્ય જૈનેતનોનું છે. જૈનોનું નથી. જન્મ ક્યારે આપ્યાનું જૈનો માનતા નથી આ જન્મ પોતાના તેવા પ્રકારનાં કર્મોથી હવે પોતે જ મળ્યો છે અને હવે પોતે જ મુધારવો પડશે. આજ મુધારવા કે બગાડવાની જવાબદારી ને જન્મબદારી હવેની પોતાની જ છે.

મુધારો ક્યારે ગણાય ?

એક ગઝનએ પશ્ચિમને જમાઈ ગોધી લાવવા કહ્યું. પેલો પશ્ચિમ તો કામનો હતો એટલે જગતમાં જઈને સારા દેખાવના એક રખારીને તે પકડી લાવ્યો. જગતગ સમગ્રથી શલુગારીને તેને રાજ પાસે લાજર કર્યો ને કહ્યું કે- 'ગજન ! જમાઈ લાવ્યો !' રાજએ પરીક્ષા કરવા માટે તેને એક પુસ્તક મુધારવા આપ્યું અને કહ્યું કે- 'હું જમીને આવું છું, તમે આ પુસ્તક મુધારવું શરૂ કરો.' પેલાએ પુસ્તકમાં માત્રા, અનુસ્વાર વગેરે જોઈને વિચાર્યું કે- 'આ બધું શું ?' એણે તો તરત પીછી લઈને માત્રા ઉપર, અનુસ્વાર ઉપર હડતાળ ચોપડ્યા માડી, રાજ આવ્યો એટલે આ રીતે મુધારેલા એ ત્રણ પાનાં બતાવ્યા. ઉપર માત્રા, અનુસ્વાર તથા નીચેનાં વ્યંજનાદિને ખોડા બતાવનાર ચિહ્નો, અવતરણ ચિહ્નો વગેરે તમામ દૂર કરાયેલું જોયું. આતે પુસ્તક મુધાર્યું કે બગાડ્યું ? બગાડ્યું પણ રખારી તો મુધાર્યું જ માને છે ! બગાડી રહ્યા છતાં મુધાર્યું માનનાર રખારી છે. તે જ રીતિએ 'પોતાનો જન્મ હું બગાડી રહ્યો છું' એમ કોઈ માનતું નથી, સૌ જન્મને મુધારી રહ્યાનું જ માને છે.

જીવન મુધાર્યું ક્યારે ગણાય ? તેમાં અશુદ્ધિ દૂર કરાય, શુદ્ધિ કરવામાં આવે ત્યારે જીવન મુધાર્યું ગણાય.

હવે વાચકવર શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિ મહારાજ, અશુદ્ધિ દૂર શી રીતે કરવી, જીવનની શુદ્ધિ શી રીતે કરવી તે માટે જે કહે છે તેનું વર્ણન અગ્રે વર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૭

અનાદિની વાત એટલે ભેસ આગળ ભાગવત

સાત્ત્વજન મહાગુણ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન આસ્વાતિ વાચકેન્દ્ર મહાત્મજ સત્ત્વ જીવોના ઉપકા ને માટે ધર્મોપદેશ દેતા યકા આગળ સ્વચ્છ મયા કે આ જીવ અનાદિ કાલથી સત્ત્વરમા જન્મ-મરણના ચક્ર ઉપર ચળેને દુઃખી રહ્યો છે આ દુઃખીત સાત્ત્વજન જન્મવાની ત્યારે ક્રોતાને વિચાર આપ્યો કે અમને આ જન્મની આ ભવની વાતની પણ ખબર નથી અમે જાણીએ છીએ કે અમે સત્ત્વ નવ મુનિના મર્જમાં રહ્યા છીએ માતાનું દુઃખ પીધું છે, ધૂનમા આગોળ્યા છીએ આત્મા પણ પતા આથકના રીખ્યા છીએ છતાં પણ અમને તેનો ખ્યાલ નથી જ્યારે આ ખ્યાલ ન હોય તો મયા ભવનો ખ્યાલ ક્યાંથી આવે : તો પછી અમારી આગળ અનાદિની વાત કરો તે ભેસ આગળ ભાગવન થાય કે બીજું કંઈ ભેસ એક અક્ષર ન સામગ્રે અને તેની આગળ ભાગવત વાંચીએ તો કામ કંઈ ન લાગે

વાત ખરી પણ જે વસ્તુ યુક્તિથી, પ્રમાણથી સમજી શકીએ પછી તે અનુભવ બદલ દોષ તો પણ માનવી પડે આપણે કાલો કીલો તે કોણુ સાચો ? ક્યા કિચો ? ક્યા ખેલે વાળો ? ક્યા મનુષ્યે સપથો ? તે જાણતા નથી પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય કે એની ઉત્પત્તિ સક્તિ અનાદિની છે આ જો ન માનીએ તો બીજા વચર અકુરો માં તો અકુરો વાર બીજા થાય તે માનવા તૈયાર નથી માટે આપણે માનવ પડે કે બીજા અને અકુરોની પદ્ધતિ અનાદિની છે આ ભેગાંથી એકે જુદી માની શકીએ નહિ. માટે અનાદિની માનવી પડે. બીજાને અમે વિચાર કરવાથી બીજા અને અકુરોના પદ્ધતિ માનવ ભાવ અને સ્વયં પણ કાવ-કારણુ જાવ આવે. બીજા તે કારણુ અને કાવ અને અકુરો પણ માર્ગ-મારસ જાવ છે

ઉત્પત્તિ-શક્તિ અનાદિની છે

જે વિરૂદ્ધ જતાં એકમા બન્ને રના છે, આ અપેક્ષાએ બીજા તે બતના અંકુગનુ કાર્ય અને ભવિષ્યના અંકુગનું કારણ છે. તેમ અંકુગે પામ બતના બીજનુ કાર્ય અને ભવિષ્યના બીજનું કારણ છે. માટે તેની પરંપરા અનાદિની માનવી પડે. આ વાત મગજમાં રાખીને ધ્યાનમાં લો કે—ખેડત, મગૂર, માત્રિક ખ્યાલમાં નથી પણ યુક્તિથી ઉત્પત્તિ-શક્તિ અનાદિની માન્યા વિના ચાલે નરિ. તેમ આપણે ગયા ભવમાં એકેન્દ્રિય, વિક્રમેન્દ્રિય, પચેન્દ્રિય-દેવતા, નારડી, તિર્યચ ને મનુષ્યમાં ક્યાં હતા તેનો પતો ભલે ન હોય, તો પણ આપણને એક વસ્તુ પ્રત્યક્ષ છે ને ?

જન્મ સિદ્ધ ન કરવો પડે

આ જન્મ તે પ્રત્યક્ષ છે ને ? તેને માટે ઉમાસ્વાતિ મહારાજ કહે છે કે કર્મ અને જીવને અનાદિનુ પ્રયત્ન સાધન હોય તો આ જન્મને દેખો. આ જન્મ છે તેમાં ના પડાય તેમ નથી. અસ્થિત્યામા વગેરે માટે તે મરણુ નથી પામ્યા તેમ કહે છે પણ જન્મ્યા નથી તે નથી કહેવાતુ. જન્મ તો બધાએ કબૂલ કરેલો છે. જન્મ એ તો દરેકને અનુભવ સિદ્ધ છે. જન્મ સિદ્ધ કરવા સાધવું પડે તેમ નથી. કર્મ, આત્મા, પર ભવ, મોક્ષ સાધવો પડે, પણ જન્મ એવી ચીજ કે જેને સાધવાની જરૂર નથી. તે તો અનુભવ સિદ્ધ છે. તો તેને અંગે જન્મની પરંપરા વિચારો. જન્મ તે તો સર્વને અનુભવ સિદ્ધ છે ને ?

જન્મનું કારણ ?

આ જન્મ મનુષ્યમાં, પંચેન્દ્રિયપણામાં, કર્મભૂમિમાં, દેવ, ગુરુની ભોગવાઈમાં, સાધન-સામગ્રીપણામાં જન્મ્યા શાથી ? તેનું કારણ ? તે વિચારો તો એક વિચારમાં આવવું પડશે કે આનું અદશ્ય કાર્ષ પણ કારણ છે. નથી માતાના મનોરથનો, નથી પિતાની પ્રાર્થનાનો અને નથી છોકરાની ઈચ્છાનો જન્મ. આ ત્રણમાંથી એકેકની ઈચ્છાનો જન્મ નથી. નથી તો માએ રખડતા જોએલા જીવને આ સારો

છે માટે વિચાર કર્યો કે બેટા મારી કૃપામાં આવજો તેમ
પિતાએ પ્રાર્થના નથી કરી કે બેટા તું મારા કૃપામાં આવજો, તેમ
છાંદસમાં માનવા સારા જોવા માટે આ માતા-પિતાને ત્યાં જઈ તેમ
વિચાર નથી કર્યો તો પછી આ જન્મ સાનો ?

મધુમા કર્તૃત્વ કોનું ? માતાનું પિતાનું કે છોકરાના જીવનું કે
કેનું કર્તૃત્વ ? નથી માતાના મનોરથે નથી પિતાની પ્રાર્થનાએ કે
નથી છાંદસની ક્ષિપ્રાએ જન્મકાળી મર્ત્ય યજુ તે યજુ સાથી ? અદસ્ય
કારણથી. મર્ત્ય કહેતા સરમ અને વાજ આવવી દોય તો પણ અદસ્ય
કાગળ તેને અને મર્ત્ય કહેતા કહેતા અને જન્મની અંદર મળુની
કાગળ ન હોવાથી કહેતા તે કારણ મળીએ પણ તું તો નામ વગર
અદસ્ય મરણ માને છે અદસ્ય કારણ માને છે તો તને પૂછીએ છીએ કે
તે આનું કયાથી ? બીજાનું કહેણ છે ? તો ના કોણનું કહેણ કોણને
નહી તે પણ કુનિવાદારીથી માની સકીએ નહિ. કોણના યુનાથી કોણ
જોશ ભોમવતો નથી જો અત્યારે ભોમવે છે તે તેને પહેલા કહેણ હોવાથી
તે મેળવે અત્યારે ? પહેલાના જન્મથી તે જન્મ કયારે ? તો
પહેલા કર્મ હોય ત્યારે જોમ બીજા-અકુરો પરસ્પર સ્વતંત્ર કાય-
કારણક્રમ હતાં તેથી તેની પરસ્પર અનાદિની માનવી પડી તેમ જન્મ
અને કર્મ તે પણ કાય-મરણક્રમ અને અતંત્ર મર્ત્ય-કારણક્રમ જો
તેની આ માનવા જાણીએ તો જન્મ વગર કર્મ અને કર્મ વગર જન્મ
માનવો પડે પણ આ આપણે માની સકીએ નહિ. ત્યારે બેટા કે કપારે
કર્મ વગર જન્મ અને જન્મ વગર કર્મ ન માની સકો તો તે બીજા-અકુરો
ન્યાયે અનાદિનો માનવો પડે

રખડયાની પચાત ધી બાળવા જેવી

આ જીવ અતંત્ર કે અર્મખ્યાન કે મર્મખ્યાત કે પાત્ર કે સાત્ર
ભવ રખડયો તેની પચાત ધી ? કૃપામાં પડેલો મનુષ્ય માલમ પડેલો
તેથી તેને કાઢવાનો પ્રયત્ન કરવો પણ કેમ આ-રો કપારે પડેલો
કપાથી પડેલો તે વિચાર ન કરવો.

ખાવના કાગાને વિચાર કરતાં આખા તાવડાનું ઘી બળી ગયું. પચ ગેરું. તાવડામાં ઘી નાંખીને વિચાર કરતા ગેરું કે ખાવના કાણું પાડવાં તો કોઈ કહે નવ, કોઈ કહે અગિયાર. આમ વિચાર કરતાં કરતાં અગિયાર નક્કી કર્યા. રાત પૂરી થઈ ને વિચાર કર્યો કે એકમાં આટલાં એકમાં આટલાં કાગાં કેમ તે નક્કી કર્યા પણ તળવા શામાં ? ઘી તો બધું બળી ગયું.

તેમ અગે અનાદિના, અમખ્યાત, સંખ્યાત કે આડલવના વિચાર કરવા બેસીએ તો આ આખો ભવ ચાલ્યો જાય, તેની ભાંગડા શી ? કૃવામાં પડેલાને બદલ કાઢવાના ઉપાય કરવાના પણ કેમ પશો, ક્યારે પશો તે વિચાર ન હોય. તેમ અહીં પણ આ મનુષ્ય-જન્મને અગે જન્મ કિંમતી. આવો કિંમતી તે આ ભાંગડામાં કાઢી નાંખવો. આ જીવ અનાદિનો, અસંખ્યાત, સંખ્યાત ભવ ભયો તે વિચારમાં આખો ભવ કાઢી નાંખવો ? કેમ કાઢો છો ? વાત ખરી. વિચારના કાલને સહન કરે અને વિચારના કાલને ન સહન કરે તેમ બે પ્રકારના કાર્યો હોય છે.

‘અવિવેક આપત્તિનું’ સ્થાન છે

વિચાર કરવાની જરૂર છે પણ વિચાર્યા વગર કરે તો જેમ “સહસ્રા વિદધિત ન ક્રિયા” વગર વિચાર્યાં કાર્ય કરવું તે અવિવેક અને તે પરમ દુઃખનું કારણ છે. માટે વિચાર કરીને કરવું જોઈએ. વિચારમાં કડધ્યાનનું ઘી બળી ગયું. પણ કેટલાક કાર્યો વિચારને માગે, કેટલાક વિચારને સહન ન કરે. તેમ આ જન્મને અગે અનાદિનો જીવ અને કર્મ છે. તેમાં વિચારને અવકાશ છે કે નહિ તે વિચારીએ.

ડૉક્ટરની કિંમત કોને ?

જગતમાં નિયમ છે કે દર્દ, ડૉક્ટર કે દવાની કિંમત કોને ? જેને દુઃખ વેઠવું પડે તેને. જેને દર્દની કિંમત નથી તેને દવા, ડૉક્ટરની કિંમત નથી તો આવજત કરનારની કિંમત હોય ક્યાંથી ? આપણો છ-

બાર મિનાનો બાગક હોય તેને ચાલ જોવો રોમ હેરાન કરે તો તેને તો
કુખ પેટનું એટલું કુખ અને દદનો સમય પણ ખ્યાલમાં નથી તો
તેને ડોક્ટર ચાલી કે આવજત કરનારની કિંમત શી ? સાત-આઠ વર્ષ
વાળાને સમદણી થઈ ડોક્ટરને બોલાવ્યો ડોક્ટરે તપાસ્યું ને કહ્યું કે
સમદણી થઈ છે તે હોકરાએ સળવ્યું તે કગતો ફગતો બહાર ગયો
ત્યારે પાડોશીએ પૂછ્યું કે બેઠા ડોક્ટરે શું કહ્યું ? તો સમદણી થઈ
તેમ કહ્યું પણ તેની તેના મોઢા ઉપર બચક તા નથી દેવું બચકરપણું
ખ્યાલમાં ન આવે તો ડોક્ટરની અને દવાની કિંમત વમે નહિ

જન્મ મંત્ર આધિ આધિ ઉપાધિ કદનો સયોગ વિયોગ
નેરે આવતા માત્ર આપણને જુવ છે ચાલ જોવી વહારી મા કે પિતા
૧૫ તો પણ કુખનો અનુભવ કરતા નથી પણ મન્ય અનુભવ કરે છે
તેની સાથેનો આપણનો સમય તેજે જાણે નથી તો તે દવા ડોક્ટર અને
કોને કુખનું મારણ દે માત્ર નથી પણ તો તે દવા ડોક્ટર અને
માવજત કે નાની કિંમત સમજે ક્યાંથી ? એ બધી તેના જ ખ્યાલમાં
આવે કે જો બચક કુખના કારણે તગીકે દેને ગમે ત્યારે દદ
દેર કરવાને મથનારા દે કરવાને ઉપવાયાગા દે દેર કરવામાં
સદાય કરનારા અને માવજત કરનારાની કિંમત સમજે

જિનેષરની કિંમત તેમના જુલા અંગ

જિનેષરની કિંમત તેમના વચનોની કિંમત તેમના વચનને
અમરમાં મૂકનારા સદાય કરનારા અગ્રવિધ સધની કિંમત કેાણ
સમજે ? તો જો અમરુત બચને બચ તરીકે સમજે કમરૂપી દદને
સમજે કમરૂપી દદને દે કરનારા જિનેષરને સમજે અમે જિનેષરને
મહાવીર, કૃપભદ્ર તગીકે નથી માનતા પણ સાને લીધે માનીએ
ગમે ? મહાવીરપણું તરીકે અમરના નથી માનતા ત્યારે સામાન્ય
૧૫ સર્વિય, પીતરાય તે તરીકે વ્યક્તિ તરીકે અમે તે દોષ પણ
૧ તરીકે અમારે સળધે હીરાની કિંમત તેજ દોષ તથા સુધી

તેનો પ્રાણમાં થાય તો તેની કિંમત નહિ. અર્થાત્ પણ ઋષભદેવ, મહાવીરની કિંમત નથી, પણ તેમનામાં રહેલા જે ગુણો તેને અગે છે.

જેનો વ્યક્તિને નથી માનવા

તેનો અને જેનેતરેમાં આ કરક-જેનો ગુણો તરીકે પૂજ્યોતે પૂજ્ય માને, ત્યારે ખીન્નઓ નામ તરીકે પૂજ્ય માને. વિષ્ણુ, શિવ, મહાદેવ નામ આપ્યું એટલે માને. તેમ અર્થો મહાવીરજી, ઋષભદેવજી એટલે માને નહિ, પણ તેમનામાં કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન ને વીતગતતા છે તેથી માને. દેવત્વને ગુણ ઉપર સ્થિર કરે તેવો માત્ર એક જ વર્ગ. તે જેનો જ. પણ વ્યક્તિ, જાતિ, શરીર ઉપર નહિ. હવે આગળ વધીને કહું છે.

જિનેશ્વરો જ કર્મરૂપ દર્દને નાખૂદ કરનાર

ઋષભદેવજી, મહાવીર ભગવાન જિનેશ્વર હોય તો અમને જિનેશ્વર તરીકે તેમનું માન નથી. તો શા ઉપર તેમનું માન છે? તો આગળના પોઈન્ટને અગે. તેમનું માન શાના અગે? તેમને તીર્થંકર નામગોત્ર ભોગવ્યું, શાસન આપ્યું, છતાં જે છેલ્લું ગુણનું હતું તે પણ તમે ઊરાડી દીધું. વાત ખરી. પણ ગુણોને અગે સર્વથા ઊરાડી નથી દીધું. સર્વથા ઊરાડી દીધું હોત તો 'ધમ્મત્તિથયરે જિણે' ન બોલત. શા માટે? ગુણ કરતાં પણ વધારે માન્યપણું ધર્મતીર્થંકરમાં કેમ? તો અમારા કર્મોના દર્દની ચિકિત્સા કરવાનું આપુએ ખાવું જિનેશ્વરનું શાસન. કર્મના ભયકર દર્દોને નાખૂદ કરવાની હોસ્પિટલ, માટે શાસ્ત્રકાર દર્શાવે કહે છે.

ખરી દવા 'નમો અરિહંતાણુ'

દુનિયામાં બધી વસ્તુ એવી કે જે જેસે ટકે થાય. દર્દને અગે દવા કરવી તે બે પ્રકારની ન હોય, પણ દર્દ મટાડવાની એકસરખી મદદ હોય. ખાવા પીવા વગેરેમાં બે રૂપ ચાલે. પણ ઉપરથી

અન્યી સ્ત્રી લીત કી રામજી જાણે એ ન હોય. દર્દમાં કોઈ દહાડો એમ થયું કે મરતો તો હીક નહિ તો વાહ વાહ. કોઈ પામે મામણી કરી પત્ની તે મળે તો હીક નહિ તો વાહ વાહ. પણ ભયકર દર્દમાં તો મરતું જ જોઈએ કેમ ન મટે? મરવાના ઉપાય મો તો બીજો બ્યાન રાખું નહિ. તેમ મર્મનું દર્દ બ્યાનમાં આવે ત્યારે "નમો અરિહતાલની કિમત થાય. વીતરાગ પરમાત્મા કોઈને સત્તુ કે મિત્ર ગણના નથી. તે વિષય ગણે તો તેને વીતરાગ ન કહેવાય. આ વાત ખરીને? સર્વ મિત્ર જ્યારે મહાત્માને અંગે જગતમાં સત્તુતા બોળી ન જડે મિત્રતાનો અભાવ બોલ્યો ન જડે વીતરાગ થવા ત્યારે કોઈ સત્તુ અને મિત્ર નહિ ત્યારે આ તો વીતરાગ તર્ક છતાં બોલ્યા છું. 'આર વરે' બાવો બોલ્યો કે દુનમાં બ જાણદુન' તેમ અનિ મુનિપણ મહાત્માપણ વીતરાગ સર્વતપ્ત બિનુ અઘાનુ ત્યારે બોલ્યા છું તો સત્તુ

વાત ખરી પણ પોતાના માટે નથી. મરેલા પણ કર્મમાં સત્તુપણ જૂઠું વીતરાગ ભગવાન મટે છે પરંતુ પોતે તો તેનાથી અગ્રીત થવા છે પોતે કેમસત્તુના સપાટામાં નથી તેમ કર્મ તેમને પોતાના સપાટામાં નથી મરી શક્યો. મરતો નથી અને સત્તુવટ કરી શકવાનો નથી. ત્યારે કોને કે કોમટર દર્દને લાગતી દવા આપે પણ પોતાની નાગીની દવા ન હોય. દર્દનું દર્દ લાગતું છે તેની નાગીને અંગે દવા આપવાની હોય. તેમ પોતે પણ જોને ઉપદેશ કરે છે તે જે પોતાઓ છે તેની અપેક્ષાએ આ વ્યવસ્થા તમારો કે મારો જગતમાં કોઈ પણ કાનુ નથી જૈન શાસ્ત્રમાં કોઈ પણ દુષ્કર્મ એવન-એવન-એવન-કાર્મિક પણ દુષ્કર્મ વલ્લ અદુષ્કર્મ વસ્તુ સત્તુ કે મિત્રની ગણતરીમાં છે કેમ? જગતમાં ઉપકાર કરે તેને મિત્ર અને અપકાર કરે તેને સત્તુ નવે. તે વ્યવસ્થા અનાદિની છે કે નહિ? તો છે તો પત્ની જૈન મન નતુ કવાથી બોલે છે? જગતમાં કોઈ પણ એવન-એવન-એવન દુષ્કર્મ આ દુષ્કર્મ ઉપકાર અને અપકાર કરતા નથી માટે સત્તુ અને નિ

એકે નથી. આ સિદ્ધાંત ક્યા કૃપનો ? જગતના અવલોકને જૈન શાસ્ત્રના પાણી વળુસાડતા (ખગાડતા) નથી, પણ ધ્યાનમાં રાખીને ખોલે છે.

અહીં કૃતરા અને સિદ્ધની વાત ધ્યાનમાં લો.

કૃતરા ને સિદ્ધનું દૃષ્ટાંત [15]

કૃતરાને છોકરા ટેકું મારે તો કૃતરા ટેકાને કરડવા જાય. ત્યારે સિદ્ધને બાણ વાગે તો તે ક્યાંથી આવ્યું તે જુવે. પણ બાણને ન જુવે, સિદ્ધ કાળમાં લે બાણ કેંકનારને. તરવાર અને તરવારવાળો બેમાં ગુનેગાર કોણ તરવાર ? તો તરવારને કોઈ ગુનેગાર નહિ ગણે, પણ તરવારવાળો ગુનેગાર ગણાશે. તને જે નુકશાન કરનાર છે તે તને નુકશાન કરે છે શાથી તે વિચારીશ ? તે તને જ નુકશાન કરે છે તેનાં કારણ વિચારીશ ? તે તો પારધિના બાણ જેવો, કૃતરાના ટેકા જેવો છે. દવાનો ઉપકાર કે ડોક્ટરનો ? દર્દી અમ્યાનું માન, સન્માન કાને દો ? મટાડનારને કે દવાને ? તો પછી દવાથી દર્દી મટ્યા છતાં ઉપકાર સન્માન કાનું ? દવા કે ડોક્ટરનું ? દવાનું સન્માન હોય નહિ. તરવારથી મારે પણ તરવારને ગુનેગારી અને સજા હોય નહિ. તેમ અહીં આગળ તે કર્મો કર્યા, તે કર્મોને અંગે તારે તેવાં ભોગવવાનાં. તેમાં તે તો કારણ બન્યો. દુનિયામાં દેખાય નછૂંકનો સંબંધ પણ કર્મની કટુકતા તો જુદી જ હોય.

મા-બાપના સંબંધ કરતાં કર્મનો સંબંધ જુદો

જેમ કોણિક અને ઐણિકનો દુનિયાદારીનો સંબંધ કયો ? તો બાપ દીકરાનો. કેટલો ગાઢ સંબંધ, કે જન્મથી ઉકરડે ગયો હતો છતાં તેને રાજકુળમાં પાછો લાવનાર ઐણિક. છ મહિના સુધી રો રો કરતો હતો તેની આંગળી મોઢામાં નાખીને છાનો રાખનાર, તેની નિશાનીવાળો હાથનો અંગુઠો અને તેથી તેનું નામ કોણિક. આગળની ખોડને અંગે તે નામ પડ્યું. ઐણિક-કોણિક પિતા-પુત્ર કહેવાય. આવી રીતે જન્મથી બચાવનાર, આપત્તિ ટાળનાર કહેવાય છતાં એ જ કોણિક ઐણિકને મારનાર કે ખીજે કોઈ. દુનિયાદારીનો ચહાય જેવો સંબંધ હોય તો પણ તે કર્મનો સંબંધ જુદો ઝળકે છે. બેય પણ તેવી સ્થિતિમાં.

કુટુંબની લાગણી એવે પાણીમા ડાગ

કુટુંબમા લગીએ તેથી વેર મધાવવાનું છે સ યા જન્મ્યાના બચાવ માટે તમે દશાત દો છો કે જેમ પાણીમા ડાગ મારીએ તો પાણી જુકું ન પડે તેમ જમે કુટુંબીએ છીએ ધાક ધપો મારીએ ખાઈએ એમ બમાઈ આ-આ કરે આ વાત જાગ્ય કરો એને તમારો બચવાર નહિ પડે પણ કમની ફાળી બરાવવાની સેમા ? કુટુંબના બચવારમા મિતિ પડતે શીમતને પોતાના સ્થાનમા નિર્વાર કરવો મુશ્કેલ કુટુંબની મિતિ પ્રમાણે જીવાય તો સ્વદેશમા નહિ તો અવદેશ છોડી દેવો પડે મા ને દોષો [16]

એક નેડ બીજે ગામ દેવા આ-આ તેને નાનો છાન્તો છે હવે મા અને છાન્તાને બચતુ શી રીતે પ્રાનીન કાનમા કુંગ અને જાનને પગ દેશમા આડે ન લાવે. પેની બાઈને પારકે ઘેર વામીકુ વાળાને નિભાવ કુવાનો વખત આવ્યો અને છાન્તાને દોડા અસવવાનો વખત આવ્યો. આ પ્રમાણે નિભાવ કરે છે તેવામા જેના ઘેર વાસીકુ યાજે છે તેના આ નાત છે ત્યારે બાઈ સમજ કે મારાથી મોટા અવાસો તેથી પહેનેથી રોટના કરીને મુક્યા અને છાન્તા આવશે એટલે ખાશે છાન્તા આ-આ અને વિચારું કે મા આવશે એટલે મને આવશે આવજાને જેમ છનીમી સ્વામ્નો. ઉપવાસ ધાવવે છે પણ નવમગસીમા પડર મિનિટ નથી પાવવતી સ્વામ્ને આવજાને શા સ્વાક મોટા થાય તો ? જે આવજો 11-૫૨૨૬માણુ સમજવાવાગા ધર્મ-અધર્મને સમજવાવાગા તેને નથી 11૧૧૧ તો આ નિચારો ગેર ચારનારો તેને કલામે જાય ત્યાં સુ થાય ? 11૧૧૧મા આવે અજ્ઞાનીએને આપણો દેશ આવેશમા ત્યારે નીએને આપણો છેડા ધર્મમા નિર્જરામા દોષ હવે પડે બન્નું !

વદવહિયાને પેટ પૂણુ વાધતુ પડે વધુ દોષ તો મળે પણ નવુ ને ન આવે. હવે ત્યાં મહિ વધુ નહિ વદવહિયાને તેની રોજમા

મે આના ઝોળા આપો તે ગણે, પણ તેને ખોગક મળવો નેહ્યો. ખોરાક ન મળે તો ખાટલે પડે. ત્યાંથી કર્મન મળવાથી પેલી બાઈની રી દશા થઈ ! તે ધૂઆપૂઆ કરતી થેર આવી.

વચન કર્મને બંધાવે

પેલો છોકરો અકળાઈ રહ્યો છે. રાગ અને રોષ સ્થાન મળે એટલે ઝળકે. જેમ નાનુ છોકરૂં બગ્ગરમાં પડ્યું હોય ટીચણ, છોલાણ હોય પણ ત્યાં રસ્તામાં અથવા થેર માઆપને દેખે એટલે ભેકડો તાણે. રોષ પણ મનુષ્ય ઉપર ચલ્યો હોય અને તેને ન દેખીએ તો બે મિનિટમાં સમે. રાગ-દ્વેષમાત્ર મલ્યાં પાછી ઊઠે. તેમ છોકરાને તથા માને આવેશ-રોષ ચડ્યો અને ત્યાં છોકરાએ માને દેખી એટલે બોલ્યો કે તને શળીએ દીધી હતી કે આટલી મોડી આવી. ત્યારે મા પણ બોલી કે તારા હાથ કપાયા હતા. કોઠારમાં પડ્યું હતુ, લઈને ખાવું હતુ ને ! શું મા શળીએ દેવાય તેમા છોકરો રાજી હતો અથવા છોકરાના હાથ કપાય તેમાં મા શુ રાજી હતી ? તો ના, પણ કર્મના કાયળામાં ભરાવો થાય છે. મા બાળક વચ્ચે પાણી જુદાં પડ્યા જુદાં પડતાં નથી, પણ તેને અગે (તે શબ્દને અગે) એકને કાંડા કપાવાનો અને એકને શળીએ ચડવાનો વ્યવસ્થા આવ્યો. શાને અગે ? તો આવાં વચનોને અગે.

કારણ પોતાનાં જ કર્મો છે

આપણા વચનો તે આપણાં કર્મોનાં કારણો છે, પણ જે કાંઈ ઉપકાર કરનારા કે અપકાર કરનારા છે તે તો નિમિત્ત માત્ર છે.
“ સર્વો પુવ્વકર્ણ ”

અપરાધ કરે, ક્ષાયદો કરે તે બધામાં આપણા કર્મો જ કારણ છે. આપણા કર્મના ઉદયે કુટુંબી હોય તો વૈરી અને વૈરી હોય તો ક્ષાયદો કરનારો બને. તેમાં બીજ કોણ ? આપણા કર્મો. ભગવાન જિનેશ્વર મહારાજે જણાવ્યું કે કર્મ તે જ જૈન શાસનમાં શત્રુ તરીકે ગણાય. આપણે જે તીર્થંકરોને માનીએ તે શાને અગે ? અરિહંતપણા તરીકે

લાગે, ખૂંચે તો અંદર કાઢો છે. પાંચા તે ક્રિયાળુમાં આવે તો ખૂંચે એમ કાંટો સ્પર્શ દ્વારાએ જાણાય એ રીતે પચ્ચેના શરીરની ચીજ ખારે છે એ માત્રમ ન પડે પણ ન્યાયે છાટો છુબતે અડે ત્યારે માત્રમ પડે. અરે ! આપણું રૂપ પગ ચક્ષુ કેરવીએ ત્યારે માત્રમ પડે. બીજા સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ ને ગ્રન્થ, એ બધાનું ઇન્દ્રિયો દ્વારાએ જ્ઞાન થાય અને નિર્મિત કરાય. પણ જન્મ ક્રાંતિ પણ ક્ષાગએ નિશ્ચિન નહિ. જન્મ અનુભવ-સિદ્ધ છે. પોતે અનુભવ કરે કે હું જન્મ ધારણ કરનારો. આવો જણાતો જન્મ સર્વતે સિદ્ધ છે, સાધવો પડે તેમ નથી. જન્માન્તર, કર્મ, આત્મા બીજા પ્રમાણથી સાધવાં પડે. પરંતુ જન્મ એવી ચીજ કે જેને માટે બીજા પ્રમાણની જરૂર નથી માટે ઉમાસ્વાતિજી કહે છે કે-બધા પદાર્થો પહેલા આની (જન્મ) ઉપર લક્ષ દો. ભવ એટલે જન્મની પરપરા-જન્મનાં સ્થાનકો.

મનુષ્ય-જન્મ મોક્ષ, દેવલોક સાધે

ભવનું ઘટવું, વધવું જન્મ ઉપર આધાર રાખે છે. જન્મ એ સ્વયં સિદ્ધ છે, તેને પ્રમાણની જરૂર નથી. પોતાનો જન્મ પોતાને જાણવો હોય તેમાં પ્રમાણની, સહાયની જરૂર નથી, પણ આત્માની, કર્મની, ભવાતરની સિદ્ધિ માટે બીજા પ્રમાણની જરૂર છે. ઉમાસ્વાતિવાચકજી જન્મ દ્વારા-એ જ સમજાવે છે કે-જે પોતાને અનુભવસિદ્ધ ચીજ છે તેમાં તમે વિચારો તો શું વિચારવું ? તો જન્મ કેમ થયો ? જે ચીજ તમને અનુભવમાં આવે તેનાં કારણો તો વિચારશો ને ? જે ચીજ ઉપર સાધ્યનો, ભવાંતરનો, સુખ-દુઃખનો આધાર રહેલો છે. મનુષ્ય-જન્મ હોય તો મોક્ષ કે દેવલોક સાધી શકો. ભવપરપરાને ઝોઘી કરવી, વધારવી તેનો આધાર મનુષ્ય-ભવ ઉપર. વિચાર કરો કે જન્મ કેમ થયો ?

જન્મ દ્વારાએ અનાદિનો સંસાર

આ કહીને શું કહેવા માંગે છે ? એ જ કે આ જન્મ, કર્મ ન હોત તો થાત નહિ. કર્મ પણ પહેલાનો જન્મ નહોત તો થાત નહિ.

આ બેની પરપગ જ્ઞાનમાં હો તો જન્મ દ્વારાને આત્માને અનાદિ માનવા દ્વારાએ જન્મ કર્મને અનાદિ માની શકે. દષ્ટાંત તરીકે બીજા અને અકુરો એ બે સીને સ્વત્ર માર-રણ પ છે પહેલાના અકુરાનુ બીજા કાર્ય તે અને પછીના અકુરાનુ મારણ અકુરો પોતે કાવ-કાણુરુ છે બીજા પોતે કાવ-મણુરુ છે અકુરો બીજા પરપર માર્વ-મારણુરુ છે માટે અનાદિની પરપ. છે બીજા વચર અકુરો નથી અત્રુમ વચર બીજા નથી આને અનાદિ માનવાવાગે મનુષ્ય બીજા માત્ર દેખવાથી અનાદિની ઉત્પત્તિ-શક્તિની પરપાને સમજી શકે તેવી રીતે તમે આ જન્મ કેમે છે તમારા અનુભવની સીલ છે કાષ્ઠી અપ્રમણુ યએની નથી માટે તેને અમે કર્મને મરણુ માનવુ પડે કર્મના કાણુ અમે પ્રથમનો જન્મ માનવો પડે આ રીતે એ અનાદિની પરપ. માની શકે. અહીં પશુ જન્મ પહેલા કે કર્મ પશુ માની શકાય નહિ જન્મ પહેલા માનીએ તો કર્મ ન હોય તે કર્મ પહેલુ માનીએ તો જન્મ માનવામાં ન આવે વાત ખરી પરપુ કળા સુધી જન્મ સામિત છે ન એનુ કર્મ નિવાય બીજુ મણુ બનાવી ન શકાય ત્ય અધી કર્મને માન્યા વચર છુકો નથી આ ઉપથી જન્મ દ્વારાએ અનાદિનો નસાર માની શકે સિદ્ધ કરી શકે બીજા પ્રમાણુની જ ર નથી.

દરેક ભવમાં જદેમત આહારાદિની

દરેક જન્મમાં જદેમત ઉદ્ભવીએ છીએ. મનુષ્યના જન્મમાં કનન, કુટુબાદિની જદેમત ઉદ્ભવીએ એને કારે રાખીએ દેવતાકમાં દેવીઓ વોરીની જદેમત ઉદ્ભવી તેને બાણુપર તાખીએ. પરપુ દરેક જીવે આહાર સરીર દન્દિવ શ્વાયો-છવાસ વચેની જદેમત તો જરૂર ઉદ્ભવે જ. કાઈ પશુ જન્મ એવો નથી કે જેમાં આહાર સરીર દન્દિવ વિષયોની જદેમત ન હોય અરે ! વનરપતિને તથાસો બેદન્દિવ વચેરેને અંગે વિચારે. પહેલાં તો આહાર લઈ સરીર બધે પ્રવળથી વધે આ પ્રમાણે આજમ પ્રવળથી દન્દિવો કરી લીધી વિષયોનો પ્રવળ કરે

મોટું મરીર થયું. જન્મ પૂરો થયો પછી ? કઈ નહિ. મોટલે મહેનત કરીને મેળવે પણ એક મિનિટમાં મેળી દે. માછલાં, દાથીઓના મળુ ગાડિના શરીર પણ ભવાંતર જતી વખતે ? અગુવના અસખ્યાતમે ભાગ જોટલુ પણ જોડે ન આવે. આપણે જોઈએ છીએ પાંચ દાય લાંબા મોડા શરીર. પરોપમ ને સાગરોપમ મુઢીની મહેનતથી મેળવેલું શરીર, ઇન્દ્રિયો, વિષયોને અમયમાં સગ્રાવી દેવા પડે છે. કેમ ?

રજા ને રાજનામું

નિકાશનો પ્રતિગ્રધ દરેક જન્મમાં બધુ મેળવ્યું અને નિકાશની પ્રતિગ્રધ માટે છોડ્યું. જન્મ-કર્મની પરપરામાં અટવાયા અને મેળવીને મેલ્યું. નાસ્તિક મેલે રોતો રોતો અને આસ્તિક મેલે હસતો હસતો. મોક્ષાદિ માનો, ન માનો એમાં મતભેદ છે, પણ મેળવ્યું તે મેલવાનું એમાં મતભેદ નથી. આગ્તિક મેલે રાજનામાથી ને નાસ્તિક મેલે રજાથી.

દુનિયામાં એ પ્રકારે છટી. શેઠ રજા દે ને છટે તેમાં બીજની દુકાને કિંમત કેટલી અને પોતે રાજનામું દઇને નીકળે તેમાં તેની કિંમત કેટલી ? આ એ કિંમતમાં માન-સ્વમાનમાં કેટલો ફરક ? તેવી રીતે અહીં આસ્તિક રાજનામાથી. મે જોટલું આયુષ્ય બાંધ્યું તેટલું ભોગવવાનું. મેં પાપનું કામ કર્યું નથી માટે મારે ભવાંતરમાં સારું છે. ત્યારે નાસ્તિકને હાય હાય થાય.

“યાવજ્જીવં સુખં જીવેદ્દણં કૃત્વા ઘૃતં પિબેત્ત ।

મસ્મીભૂતસ્ય જીવસ્ય પુનરાગમનં કુત્ત. ? ॥૧૧॥”

આગળ પાછળનો વિચાર કરશો નહિ. નસ્તિકનું થુંક-જેવું છે— ઘૃતં પિબેત્ત ઘી પીઓ, પણ તે ન હોય તો ઋણ કૃત્વા દેવું કરીને પણ જીવનને લ'બાવવા ઘી પીવું. કારણકે મસ્મીભૂતસ્ય જીવસ્ય પુનરાગમનં કુત્ત ? મસ્મીભૂતસ્ય જીવસ્ય પુનરાગમનં કુત્ત ? આ પ્રમાણે નાસ્તિકને હોય.

પણ આગિને તો જેમ જાગે હોય. દર જગોએ પેગોએ હોય
એક પગી એ પેગીએ જવાનું થાય તેમા એને શુ ? સીધી કુચી મુનીમને
સોપીને આ રો જલ્લ જેવી આ ? પેગી છે તેવી ત્યા છે તેને કઈ વિચાર જ
નથી. તેવી રીતે જેને સ મયા થ્યા છે સ મયેનું વલ્લ બધિધમા થવાનું
હોય તેને કાઈ જાનનો વિચાર થાય જ નહિ. પણ જેને આગી મોજ
અને આમળ પડવાનું હોય તેને અસ્થોસ. તેવી રીતે નાસ્તિકને અર્ધો
ગીજગોખ અને પછી મરતી વખતે હાથનો વપણુ આસ્તિકને તો આદના
કે મંત્રારક પૌરસીમા જેવિરે જેવિરે મોજાય છે-આદાગ ઉપધિ ને
જધનિ વોમિરાય આ રાદનામુ કે ત્યારે રેડાને-નાસ્તિકને રહેડું
પણ મનુષ્ય-જવ ગમ્મનો નથી જ્યારે આસ્તિક જવ રહેતો નથી
ત્યામુ દધને નીકગવામા અને નથી નીકગવામા જેવો દરક
દા જ દરક આસ્તિક રાનામુ દધને નીકગે અને નાસ્તિક આપ કે
ત્યારે ? કરી નીકગે

મવાળી આપ શ્યામ્બુ ન દેખાડે

દરક જવમા આદાર યરીર મેગરીને મેનવાના દુનિયામા સદ્ગુ
તે વફતુ એટલે જ જે નીકગે તે બધા મેરીને જ નીકગે તેરી
તે અમે નીકગાએ તેમા અમને નામોદી નથી જેમ સિયાગી-ઉનાગામા
મમી પડે તો તાળાઓ પા પણ આમાસામા તો જ્યાં બે આર પાય
જ પડતા હોય ત્યા તાળાઓ ન પડે ન પડતા હોય ને કાઈ પડે
રે તાળા પડે પણ બધા પડતા હોય ત્યા તાળા ન પડે તેરી રીતે
દરેક જ-મમા દરેક જવ આદાર યરીર મેગરીને મહેનતનાં મીઠાં
તો અમારે પણ તેડું કાઈ જવનો મહેનતનો એકમે જતાવરી. જે
શુમા સોએ સો નાપાસ ત્યા જદનામીને સ્થાન જ નથી. તેવી રીતે
જગમમા તમામ જવમા મહેનતનું મીઠું વગે છે તો પગી નવાઈ
વાત પરી પરગુ ખ્યાન રાખતું કે એકખી આપ છતી વચ્ચેને
પણ અછતી વચ્ચેને ન દેખાડે જ્યારે જમવાળી આપ
ન દેખાડે પણ અછતીને દેખાડે મજવાળાં પછી દેખાડે એક

અન્ને એ દેખાડે. આંખમાં કળિયો છે કે નહિ તે દેખાયો ! દાગવાળો-મમવાળો આંખે જુ ન દેખાય અજુ દેખાય, તેવી રીતે તારી શુદ્ધિ નિર્મળ ન હોય તો તેજુ દેખાય. નિર્મળ હોય તો ચોક્કસ દેખાય.

મેળવવું અતર્મુહર્તમાં, મોક્ષની નિસરણી મનુષ્ય-જન્મ.

ગાયના દંધનુ દરી થાય છે, વડોવાય છે, પછી ઘી થાય છે. અરે ! પણ સીધું જ કહેતે કે ઘી જ થાય છે. ગાયનુ દંધ વગેરે કહેવાની જરૂર શી ? આ પ્રમાણે સીધું માગે તો સીધું લે. આખા જગતમાં એમ થાય છે, મહાનુભાવો ! અનતા હોયો જન્મ સફળ કરી શક્યા. સિદ્ધો કેટલા ? અનતા. તેઓ કેવી રીતે જન્મ સફળ કરી શક્યા તો આ મનુષ્ય-ભવમા એવી મહેનત કરી કે તે પામી શક્યા. આ મનુષ્ય-પણામા કાચી એ ઘડીમાં મહેનતને લીધે એવું મેળવે કે જે પક્ષટો ખાય નહિ, જેને મેલવુ પડે નહિ. કેવળજ્ઞાન મેળવવુ તેમાં કેટલી વાર લાગે ? તો અતર્મુહર્ત. અતર્મુહર્તમા પ્રાપ્ત થયેલુ ન જાય. અતર્મુહર્ત આગળ વધે તો કેવળજ્ઞાન. અનંતો કાળ પહોંચે તેવુ, પક્ષટો ન ખાય તેવુ કેવળજ્ઞાન. આ મનુષ્ય-ભવમા જખ્ખર મહેનત કરે તો પરિવર્તન વગરની મેલવી ન પડે તેવી ચીજ મેળવી શકે. મનુષ્યનો ભવ એટલે મોક્ષની નિસરણી. દેવતા, નારકી, તિર્થંચનો ભવ મોક્ષની નિસરણી નહિ. શ્રીઉમાસ્વામિ વાચકેજીએ આટલા માટે જણાવ્યું કે 'હૃદં જન્મ' મહાનુભાવ ! આ મળેલો જન્મ સફળ કરો.

મનુષ્યનાં ફળ કયાં ?

મનુષ્ય-ભવ સફળ કેવી રીતે ? આટલી બધી કથા વગેરે જોઈ પણ મનુષ્ય-ભવને ફળ આવ્યા દેખ્યાં નથી, જાડને ફળ આવે, પણ મનુષ્ય-ભવ ઉગવાવાળી ફળદાયી ચીજ નથી તો સફળ કેવી રીતે કરીએ ? શાંતિથી વિચાર. ફળ એટલે શું ? જે ખાવામાં કામ લાગે અને જે વાવે તો જાડ થાય તે કેરીને અગે વિચારો. ખાવાનું મળે અને જાડ પણ થાય;

તેવી રીતે આ મનુષ્ય-ભવથી સુખના સાધનો મેળવી યોગે શુ
મનુષ્ય-ભવ દુનિયાના ગડોની માફક બસ છે ? દુનિયામાં ઝડોને ફગ
રસાશાવિક છે પણ આને (મનુષ્ય-ભવને) ફગ હોય નહિ પણ ફગ લાવીને
મેલાકાવાના અને તેથી જ કહ્યું કે-આને સફળ બનાવો કે જેથી આ
મનુષ્ય-જન્મ સુલભ થાય તમને એમ લાગે જીમને એમ લાગે પણ
નાનીઓને લાગે કે સુવત્ત છે જેમ વ્યવહારમાં ચોક્કસીને પારકા
નોના ઉપર રામ-હવ નથી, પરંતુ જેવું ટોચ તેવી ગિમત કહેવી એ
ચોક્કસીનું કામ છે તેવી રીતે વીતરામ પરમાત્માને આ મનુષ્ય-જન્મ
સફળ છે એમજો મનુષ્ય જન્મ સમજ કર્યો છે તેથી એ કહેવાનો એમને
હા છે નિષ્કળ પણ જાણવાનો હક છે તેથી મક્કિ કહ્યું

મક્કે ન બોલતા મક્કતિ કેમ ?
આજી ભવનિ સપ્પવાયક શબ્દ મૂક્યો વિધિ નહિ આપુ
મનેવારાનો મનુષ્ય-જન્મ સમજ થાય. શ્રીવીતરામ પરમાત્માને હજીના
સાધન તરીકે અનિષ્ટના નિવારણ તરીકે ઉપદેશ આપ્યો તેમાં અડચણ
રી ? મનુષ્ય-ભવ સફળ કરે આપો ઉપદેશ આપે તેમાં વાધો શું ?
નિષ્કળ ન કરે એમ કહે તેમાં વાધો શું ? આપુ કહેવાથી વીતરામપણુ
વાસ્તુ જાય છે ? ના રામ-હવની પરિણતિમાં વીતરામપણુ વાસ્તુ જાય
શમ-વિધિવાચક મક્કર કેમ ન કહ્યું ? મનુષ્યો છે એમ ન કહેતાં મનુષ્યો
પણુ એમ કેમ ન કહ્યું ? વાધો ન હોય તેા મક્કર મક્કર કેમ ન કહો ?
મક્કરને મક્કતિ મા કરે છે તે લગીર ખ્યાનમાં છે મક્કર ભવિષ્યના
આસિને અંગે જ્યારે મક્કતિ સત્ત્વને અંગે વર્તમાનમાં કેટલાય છવે
છવે કરે છે બનમાં કર્યા ને ભવિષ્યમાં કરી એ ત્રિકાગ સપ્પ
શંકવા મદિ મક્કતિ ઉચિત મક્કર એક વ્યક્તિને અંગે વ્યાજબી મધ્યાપ
વ હરકને અંગે તેમજ ત્રિભાગ સપ્પાદયાવવા મક્કતિ કહેવું જ વ્યાજબી છે
જેનાવવામાં બદલાદુરી

‘ મુક્ત્યં એટલે સારો મેગ-નો (પણુ આપ્યો દાધિ એમ નહિ)
જન્મ દેહને આપેલી જીજ્ઞાસુ નથી કે છતી દાધિથી ચંજ નથી

પણ અપ મંગેલી છે, કર્મથી મિદ્ધ છે એ જણાવવા જુલુભ કર્યું. મેળવવામાં બદાદુરી નથી માટે જન્મ મેળવ્યો તેમાં બદાદુરી નથી ત્યારે બદાદુરી જેમાં તો કે જન્મ સફળ બનાવે તેમાં. જેમ હથિયાર કદા દાયમાં લેવાયી શુરવીરતા નથી પણ હથિયારથી કાર્ય કરે તો શુરવીરતા, તેમ અદી આગળ મનુષ્ય-જન્મને સફળ કરે તેમાં ઉત્તમતા. મનુષ્ય-જન્મ એની મેળે સફળ થઈ જાય તો પછી શું ?

હવે મદાનુભાવ ! આ મનુષ્ય-ભવના છ પ્રકાર છે. તેમાં તું કયા પ્રકારમાં ? કયા પ્રકારમાં સફળતા યાય ? તે વગેરે સમજાવશે તે અધિકાર અગ્રે વર્તમાન.

આખ્યાન ૯.

પોતાનો જન્મ નાકખૂલ નથી

શાસ્ત્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમારવાતિવાચકજી મહારાજ ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દેતા થકા આગળ સૂચવી ગયા કે-આ જીવ અનાદિથી રખડે છે એ સમજવું ત્યાં સુધી મુશ્કેલ કે જ્યાં સુધી પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર કર્યો ન હોય. પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર ન કરે તો મનુષ્ય બધું ઝાળવે, નાકખૂલ કરે પણ પોતાના જન્મની નાકખૂલાત કરાશે નહિ.

હું નથી એ જ જીવની સિદ્ધિ

નાસ્તિકો કહે છે કે જીવ નથી. ત્યારે શાસ્ત્રકારો કહે છે કે ભાઈ ! તું જીવ નથી એમ કહેનાર પોતે છે ખરો કે નહિ ? જો છે તો પછી બોલનાર-કહેનાર જીવ. જીવ નથી એમ ના કઈ રીતે કહે છે ? જો જીવ નથી એમ કહે તે જ જીવ છે. અમને તું કહે છે-જીવ નથી તે તું શું જડ છે એમ ધારીને કહે છે ? જો જડધારીને કહેતો હોય તો

બોલો વગેરેને મોક્ષતા કેમ નથી સાબળતા ? ત્યારે કહે કે મોટે બને કહે
કે જીવ નથી પરંતુ જીવ નથી એ વાક્ય જ જીવ સિદ્ધ કરે છે
શોક અને રજપૂત [૧૭]

દુનિયામનો દાખલો લઈએ એક મેડિરો કોઈ રજપૂત પાસે ૫૦૦
(પાચ્ચો) માંડે છે તે બિચારો એકદમ પતાવે ક્યાથી બને શોક ઉપર
માન તો દોષ દખલથી કરે ને તે જપૂતનો જીવ બને પરંતુ પેસો
દખલથી હોડે નદિ પેવાને સહન કરતું પડે એક વખત રજપૂત કોઈ
ગામમાં ગયો બહાદુરીનું કામ કર્યું તેને રાજાએ એક દળદર શપિયા
આપ્યા અને આપતો હતો ત્યાં રજામાં મેડિરો મળ્યો કહે કે-કેમ
ભાઈ ! ઉપરાણીવાગાનો રિવાજ કે આપે કે ન આપે પણ માગણી
તો કરે કેમ કરી ? પેના રજપૂતે કહ્યોએ એટલે ૫૦૦ આપ્યા
સાક્ષી પૂરાવો નથી સાક્ષી વગર આપે તો એપ થાય તેમાં વાણી નથી
લાગે એક ચોપડીમાં જામે ક્યા ને કર્યું કે-જામે જામે કર્યું એ વરસ
કે વરસ થયા એટલે પેલા રજપૂતને ને કે-કેમ કરી ? ક્યા મહેરબાની
છી દેખાય છે કહ્યું આમાં નિચારાને આ બોલે તેમાં શું ? તો
ખાતું કરવાનું કહ્યું થોડી મુદત થઈ તમે તો બળે હો કહ્યો ?
જે વરખાર લઈને બેઠા છો એમ કરતાં કરતાં ચોકડું કર્યું કે એ
૫ આપેલા છે તે લાવો પેસો કહે છે કે ક્યારે આપ્યા છે ? ત્યારે
શોકે કર્યું-હવે મારે રિવાજ કરવી પડશે પછી રિવાજ કરી
જાહની સાક્ષી

આવાધી બનેની રિવાજ જોઈને કહ્યોને બોલાવીને પૂછ્યું-શું
થયું સાનું કહે તારી નાતની લેવ દેવડ વડી જરી મટે સાનું
કહે પેસો કહે છે કે-કે આપી શકું તેમ નહોતો પણ મને
ચિરપાવ મળ્યો અને તેમાંથી આપ્યા કર્યા આપ્યા તો કે રહ્યા
જાડ નીને આપ્યા છે બીજો દિવસે કેલ આલની વખતે કહ્યોને કમ
કાવે શું કર્યું છે ? આવા રૂઢકારો દરમિયાન બેઠાની નદિ જ કરે.

પણ સ્વયં મળેલી છે, કર્મથી સિદ્ધ છે એ જણાવવા મુશ્કેલ હતું. મેળવવામાં બદાદુરી નથી માટે જન્મ મેળવ્યો તેમાં બદાદુરી નથી ત્યારે બદાદુરી એમાં તો કે જન્મ સફળ બનાવે તેમાં. જેમ હથિયાર ફક્ત હાથમાં લેવાથી શુરવીરતા નથી પણ હથિયારથી કાર્ય કરે તો શુરવીરતા, તેમ અહીં આગળ મનુષ્ય-જન્મને સફળ કરે તેમાં ઉત્તમતા. મનુષ્ય-જન્મ એની મેળે સફળ થઈ જાય તો પછી શું ?

હવે મહાતુલાવ ! આ મનુષ્ય-ભવના છ પ્રકાર છે. તેમાં તું કયા પ્રકારમાં ? કયા પ્રકારમાં સફળતા થાય ? તે વગેરે સમજાવશે તે અધિકાર અગ્રે વર્તમાન.

આખ્યાન ૯.

પોતાનો જન્મ નાકબૂલ નથી

શાસ્ત્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિવાચકજી મહારાજ ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દેતા થકા આગળ સૂચવી ગયા કે-આ જીવ અનાદિથી રખડે છે એ સમજવું ત્યાં સુધી મુશ્કેલ કે જ્યાં સુધી પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર કર્યો ન હોય. પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર ન કરે તો મનુષ્ય બધું જાણવે, નાકબૂલ કરે પણ પોતાના જન્મની નાકબૂલાત કરાશે નહિ.

હું નથી એ જ જીવની સિદ્ધિ

નાસ્તિકો કહે છે કે જીવ નથી. ત્યારે શાસ્ત્રકારો કહે છે કે ભાષ ! તું જીવ નથી એમ કહેનાર પોતે છે ખરો કે નહિ ? જો છે તો પછી ખોલનાર-કહેનાર જીવ. જીવ નથી એમ ના કઈ રીતે કહે છે ? જો જીવ નથી એમ કહે તે જ જીવ છે. અમને તુ કહે છે-જીવ નથી તે તું શું જડ છે એમ ધારીને કહે છે ? જો જડધારીને કહેતો હોય તો

ભાતિ વગેરેને બોલતા કેમ નથી સાબળતા ? ત્યારે મહે કે મોટે બાલે મહે
 ૧ છવ નથી પરવ છવ નથી એ વાક્ય જ છવ સિદ્ધ કરે છે
 મોઠ અને રજપૂત [૧૭]

દુનિયામાંનો દાખલો લશ્કરે એક મહિયો કોઈ રજપૂત પાસે ૫૦૦
 (પામ્મો) મારે છે તે બિચારો એમમ પતાવે ક્યાથી અને રોઠ ઉપર
 માન તો હોય ઉપરાણી કરે ને તે રજપૂતનો છવ બાલે પરવ પેસો
 હવ યુધી છોડે નહિ. પેલાને સહન કરવું પડે. એક વખત રજપૂત કોઈ
 ગામમાં ગયો. જદાદુરીનું કામ કર્યું તેને રાત્રએ એક દબાર કપિયા
 આપ્યા છત્રને આવતો હતો ત્યાં રસ્તામાં મહિયો મળ્યો. મહે કે-કેમ
 કાઈ. ઉપરાણીવાગનો વિવાજ કે આપે કે ન આપે પણ માગણી
 તો કરે કેમ કરા. પેલા રજપૂતે કટાલેસો એટલે ૫ આપ્યા
 સાક્ષી પુરાવો નથી. સાક્ષી વગર આપે તો એવ થાય તેમાં વાધો નથી.
 પેલાએ એક નાપડીમાં જામે કર્યા ને કહ્યું કે-જામે જામે કર્યા. બે વરસ
 પણ વરસ થયા એટલે પેલા રજપૂતને કે-કે-કેમ કોર. દયા મહેરબાની
 મોઠી દેખાય છે કહક અમારૂં નિચારને આ બોલે તેમાં શું ? તો
 હવે આનું કરવાનું કહક થોડી મુદત થઈ તમે તો જાઓ છો કોર. /
 મેં ધરખાર લાઈને બેઠા છીએ એમ કરતાં કરતાં એકબે કહ્યું કે એ
 • • આપેલા છે તે લાવો. પેસો મહે છે કે ક્યારે આપ્યા છે ? ત્યારે
 મહે કહ્યું-હવે મારે ફરિયાદ કરવી પડશે. પછી ફરિયાદ કરી.

જાડની સાક્ષી

ન્યાયાધીશ બેની સ્થિતિ જોઈને કોરને બોલાવીને પૂછ્યું-શું
 થયું સાનું મહે તારી નાતની ભેન દેવડ દૂરી જશે. મારે સાનું
 મહે પેસો મહે છે કે-કુ આપી શકું તેમ નહતો પણ મને
 સિરખાવ મળ્યો અને તેમાંથી આપ્યા કર્યા આપ્યા તો કે ફાલા
 જાડ નીને આપ્યા છે બીજે દિવસે કેસ ચાલની વખતે કોરને કેમ
 કાવે શું કર્યું છે ? અથવા શું કારણે હાજીનાદાર બેદમ ની નહિ જ કરે.

માટે આપી દે. પોતાની આવક કુત્તાં ખર્ચ વધારીને દેવું કરે ને ન આપે તે કેમ ચાલે? પેલાંજે આપ્યા ક્યું ને પોતાની દષ્ટીકત કરી. બધી વાત ખરી પણ ક્યી જગોએ આપ્યા? કલાણાં જાડ નીચે, કલાણી સીમમાં આપ્યા. અરે સિપાઈ! જા, જાડકું ઈધર લે આવ રૂકા લઈને ગયો. (બધી તૈયારી કરવાની કારકુનને. જેમ વટ્ટીકતને ત્યાં કારકુનો તે જ કારકુનોના રથાન). જ્યાં દશ મિનિટ થઈ કે ન્યાયાધીશે કહ્યું કે અખતક સિપાઈ ક્યું નહિ આપ્યા? શેડિયો કહે છે કે જાડ તો દૂર છે. ન્યાયાધીશ શેડ વગેરે પોતાનું કામ કર્યું જાય છે. અર્થો કલાક થયો ને સિપાઈ આવ્યો ને કહેવા લાગ્યો—સાહેબ! હુકમ નહિ માનતા, એક કદમ નહિ આતા. ત્યારે ન્યાયાધીશે કહ્યું કે જાડ આવીને સાક્ષી પૂરી ગયું. શેડ ને ઠાકોર વિચારે છે કે અહીં જાડ આવ્યું ક્યાંથી? ને સાક્ષી પૂરી ગયું ક્યાંથી? તેથી ઠાકોર ગૂંચવાડામાં રહ્યો. શેડે સવાલ કર્યો કે હું તો અહીંનો અહીં છું ને જાડ આવ્યું ક્યારે ને સાક્ષી ક્યારે પૂરી ગયું? ત્યારે ન્યાયાધીશે કહ્યું કે આ દરબારમાં ખેવફૂફણે ન ચાલે. જાડ દૂર છે તે તમને કેવી રીતે માલમ પડ્યું? શેડજી! ખેઈમાન ન થાવ. દરખત દૂર છે એ તમે શાથી કહ્યું? આથી રૂપિયા આપ્યા સાબિત છે. શેડે જલદી દાવો પાછો ખેંચી લીધો.

અહીં જેમ જાડ સાક્ષી પૂરી ગયું તેમ 'જીવ નથી' એ વાક્ય જ 'જીવ છે' એમ કહી ગયું. તુ વચન અપ્રમાણ છે, અનુમાન અપ્રમાણ છે, એમ ખોલ પણ તારૂં ખોલવું એ જ એ વચનને પ્રમાણ કરે છે, સાબિત કરે છે, માટે હું નથી એમ ખોલે તો પણ તે વચન જ જન્મ સાબિત કરે છે.

ફક્કડી છે ખોલનારના ગળે અનાદિ વળગે

જન્મ વગર કખૂલાતે કખૂલ થયેલી ચીજ. જન્મમાં કખૂલાતની જરૂર નથી. જ્યારે જન્મ એ કખૂલ થયેલી ચીજ છે આથી કર્મની કખૂલાત સિદ્ધ થાય છે, આથી જન્મ અને કર્મની પરપરા અનાદિની ચીજ છે એ કખૂલ કરવું પડશે. જન્મ નહતો ને કર્મ થયું, કર્મ

નહોતુ ને જન્મ થવો એમ બે તાય તેમ નથી અને કનૂન ન કરે
પણ જન્મ-કર્મ એ કળ્યાણતો તો મને વગરે તેવી નીજ જેમ કુનિયા
પરીમા ફૂકડી છે એમ માન્યુ કે હું માનતુ પડે અને ફૂકડી
મેંની પરપરા માનવી જ પડે. અનાની પરપરા જન્મ-કર્મની
બે તણ વડીની મહેનત નિષ્ફળે લાય પણ જ મોની
મહેનત નિષ્ફળે શુ ?

ચાલકારે એ જ બનાવ્યું-અનાયી શરૂ જન્મ બે અને
બાપે છે છતાં એક વાત ખ્યાનમા પાવાની નાના છોકરાં
જો એક વરસની મહેનત જાય તો ઉડીને થાય ખાતુ ન બાપે.
સની મહેનત જાય તો અધમુઓ થાય અને તણ વડીની મહેનત
જાય તો આપણાત કરે. નાના જન્મને તણ વરસની મહેનત તે શુવનુ
જોખમ કરાવે તો તારી મહેનત કેટલા વરસની ? કેટલા ભરતી ? અનાદિની
દરેક ભરે પુરમની મદદથી મહેનત કરી પુરમની મદદ વગર
મહેનત કરનારા બે જ-અયોગિ-કેવળી અને સિદ્ધ પરમા આ શરીરની
દી તેથી તો તે પહેલાંના સયોગી આ એટલે કે પુરમની
થી મહેનત કરનાર મદાય મનના મદાય વચનના અનાય કાયાના
સની મદદ લઈને મહેનત કરનારા છે મજૂરી કરવા વચરનો તો
શુ છે જ નહિ. જોગર લઈને તો મરેનો જ છે તો એનું
શુ ? કુનિયામા બાર માસ વેપતો કરે અને મીઠું આવે તો
દે ! શુ થાય ? બાર માસના સરવવામા મીઠું આવે તો દોશ
કડી જાય તો પડી તે દરેક જ મર્મા મજૂરી કરી પણ
મારો તેનું શુ ? છોકરાને મહેનત મરજ જાય તો
! કરવાનું દેડિયાને મીઠું આવે તો દેડિયાને જણાતુ પણ તને
મના સરવવામા લાભનું નામ નહિ ને આમગા જેનું મીઠું
કેટલું આવતો નથી તો તું કહ નિનિને ! કુનિયા
ની કહેવા છે

શિયાળ [18]

એક વખતે વાંચે અને શિયાળે મળીને વિશ્વામઘાત કરીને ગધેડાને માર્યો ત્યારે શિયાળ કહે કે મામા ! આ વિશ્વાસઘાત કયો માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ તેથી પાણીમા નાલીને પાવન થઈએ. વાઘને પાણીમાં મોકલ્યો અને શિયાળિયો તે ગધેડાનું કાળજી ખાઈ ગયો. વાઘ આવ્યો ને પૂછે છે કે કાળજી કયા ? આમ દુનિયામાં ઘાતકીપણું ને લુન્ચાર્થ પથુમા પણ છે. અહીં મામા ભાણેજના મંબધવાળા બન્યા. શિયાળ કહે છે કે કાળજી હતુ જ કયા ?

તેથી રીતે આપણે અનંતા લવની મહેનતે શું ફળ મેળવ્યું ? આ બધો ખ્યાલ ક્યારે આવે તો કે જન્મ વિચારે, કર્મ વિચારે અને પરપરા અનાદિની છે અને તે પ્રયત્નને આધીન છે. તે પ્રયત્ન મે અનાદિથી કયો પણ તેનું ફળ શું આમ વિચારે ત્યારે કહો કે આખા જગતને અંગે જે બનતું હોય તે એકને અંગે બને તેમાં લાંછન નથી. દરેક જીવ દરેક જન્મમાં જન્મ લે છે અને મહેનતનાં મીઠાં વાળે છે. આમ કહે છે. આવું કાણુ કહે ? શાસ્ત્રકાર કહે છે કે આવું તો અલબ્ધ કહે, લબ્ધ ન કહે. લબ્ધ તો ભાગ પાડે. નિર્ભાગીને આમ રહ્યું, રહે છે ને રહેશે. ભાગ્યશાળીને આમ રહ્યું નથી, રહેતું નથી ને રહેશે નહિ. લબ્ધ મોક્ષ માને એટલે તેને ખ્યાલ રહે કે એક જન્મમાં એવો ઉદ્ધમ કરવામાં આવે તો મોક્ષ મેળવી શકીએ. માટે જન્મના છ પ્રકાર શાસ્ત્રકારે જણાવ્યા.

મનુષ્યના છ પ્રકાર છે

- (૧) એક તો જન્મ એવો કે જેમાં મોક્ષ મેળવે. (૨) એક એવો કે મોક્ષ મેળવે નહિ પણ નિસરણી પાકી કરે. (૩) એક એવો મોક્ષની નિસરણી પાકી ન કરે પણ નીચી ગતિના રસ્તા ન લે. (૪) એક એવો ઊંચી ગતિના રસ્તા લે પણ નીચી ગતિના રસ્તા ન લે. (૫) એક એવો આ લવના કર્મોને સાધે અને (૬) એક પરલવ

ન આ ભવના કુ બોને સાથે આ મનુષ્ય-જન્મના છ પ્રકારના કલો કલો
છ પ્રકાર માને તેનું નામ જન્મ પણ ન માને તેને અજન્મ કહેતા નથી
એટલે કે જન્મ હોય પણ જન્મની છાપ નહિ છએ પ્રકાર માને ત્યારે
જન્મપણની છાપ.

અજન્મ મોક્ષની નિસરણી સિવાયના આઠ તત્ત્વ માને

શાસ્ત્રકારે કહ્યું—અજન્મ મોક્ષની નિસરણી સિવાય બધું માને આઠ તત્ત્વો
માને વિચાર કરેલો આઠ તત્ત્વો ન માને તો દેવનો કને અગે સાકુપણ લે
શાનો ? જેણે ભવિષ્યમા રાજ થવા દેવ થવા સુખી થવા માટે સાકુપણ
માન્યુ તેણે જીવ માન્યો જીવ ન માન્યો હોત તો ભવિષ્યની વાત
ક્યાથી ? જીવ માન્યાની સાથે અજીવ મનાયેતો છે પુણ્ય ન માન્યુ
હોત તો દેવલોકની હજી ન થાત પાપ ન માન્યુ હોત તો સાકુપણ
લેન શાનો ? સર્વ નિર્જરા પણ માની આઠ માને ત્યાં સુધી જન્મ
પણની છાપ નહિ મોક્ષ માને નહિ પણ બોને ખરે ને ખરે પણ ખરે
પોતાના નિર્વાહ ખાતર અભવ્ય મોક્ષ બોલે

શકા—માને નહિ તો કહે શું કરવા ? તેનું કારણ એ છે કે
મધર્મા-શાસનમા ત્યાગી ને ભોગી બને વ વમોમા જૈન તત્ત્વોની એ લી
બધી છાપ કે જે મોક્ષનું નિષ્પણ ન કરે તો એને સ્થાન ન મળે
એટલા માટે એને મધર્મા મધ્યમ રાખવા બ જ-મધર્મા મિથિતિ રાખવા
બદલ મોક્ષ ન માનવા છતાં કહેવો પડે સમ એટલો બધા તત્ત્વની
પ્રતીતિ ધરાવનારો કે જેને અજે તેનાથી આકુળવશી મોક્ષાવજ નહિ
માને નહિ ને બોલે તે તો અસત્ય છે, પરંતુ પદાર્થમાં અસત્યપણ
નથી અસત્ય બોલે ને નવ મેવેવકે જાવ નિદા કહાવિષ નથી ? એ કુ જ
તેને એગવરો મોક્ષ ન હોય ને કહેવો તે જુગી થાત પણ આ સમુદાય
વત્રેરમાં મોક્ષ મનાયેતો છે તેથી તેમની આગળ મોક્ષ કહેવો પડે છે
છે અસત્યવાદમા-જ્ઞા પદાર્થને એગવવા અને અજ્ઞા કહેવા એને સત્ય
નથી કારણ તે વત જુદી અજ્ઞા પોતાને મદા નથી તેથી તે

વગર જોડ્યો પણ અભવ્ય નથી જોડ્યો, એટલે દબથી જોડતો નથી કેવળ પોતાની હિંમત બતાવવા જોડે. આ લોડા આ માર્ગે મેલ્યા છે અને મારે મંત્રમ ધારવાનું પણ તેનાથી છે માટે મારે હિંમત બતાવવું. આમાં કશીને લેવાનું નથી. અભવ્યની મોક્ષની નિરૂપણા સાચી પણ એના પોતાનામાં અનંતાનું જ નથી છે તેનો વાધો નથી પ્રતીતિના અભાવને અંગે માયા પણ આ લોકને કહ્યું એવી માયા નથી. આ પ્રરૂપણાથી તેમની માન્યતા દઢ રહે તેથી મારે નિભાવ છે.

અભવ્ય ચાર પ્રકાર માને

અભવ્ય હવ જન્મના છ પ્રકારોને માને નહિ. જન્મના છ પ્રકારને ભવ્ય જ માને. કેમ? એ પ્રકારો તો મોક્ષ મેળવવાના ને મોક્ષની નિસરણીના. આ એ પ્રકાર તો તેને હોય જ નહિ. તેથી ખીજા ચાર પ્રકાર લઈ શકે.

આ ઉપરથી એક વાત ચોક્કસ કરી કે-જન્મ છે. અનાદિથી જન્મ કરતા આવીએ છીએ. દરેક જન્મમાં મહેનત કરીને મીઠું વાળ્યું. પરંતુ મીઠું વળે જ છે. આ માન્યતા અભવ્યની. ભવ્યની માન્યતા કેવી? અનંતાએ કર્યા, કેઈ કરે છે ને અનંતા મેળવશે, મેળવે છે. એવું માનવાવાળા હોય. શ્રીતાઓ આવી માન્યતાવાળા હોય ત્યારે ઉપદેશને લાયક થાય. આ મનુષ્ય-ભવથી મોક્ષ મેળવી શકાય. જો અત્યારે ન મેળવી શકાય તો મોક્ષની નિસરણી-સ્વરૂપ બનાવાય. તેવા પ્રકારનો મનુષ્ય મોક્ષ મેળવી શકે તેને માટે “દુઃખનિમિત્ત” કહ્યું. માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે હું તને કહું કે તારો જન્મ ક્ષણથી થાય તેવું કર. આ છ પ્રકારમાં તું પોતાને પહેલા પ્રકારમાં લે અને શક્ય ન હોય તો ખીજામાં લે એમ અનુક્રમે છેવટે ચોથો પ્રકાર બે પણ પાચમો, છઠ્ઠો તો ન લે.

હીરાના બદલે હાડકું

હવે ચાર પ્રકારમાં ખરેખર સુલબ્ધ કોને થાય? અર્થાત્ હીરાં વેચવા ગયો. ટકા ફેર થાય તો જીલમ થઈ જાય. ત્યારે તેની જગોપર

દાડકે લે તેને સુ? તો કહેા તેનું કળ ન કહેવાય. તેથી રીતે
 ચોથા પ્રમાણમાં આ ભવમાં જ મોજ આ ભવમાં મુખ્ય તે બધું મેળવ્યું
 તે દીરાને સાટે દા મ જેવું તેથી તે સફળ ન કહેવાય. તેથી રીતે
 ના લોખની મોજમાં જાનવું કળ માની નાખે તો કળવાળો ન
 દેવાય. માટે તે જાણ પ્રમાણમાં કળ ન મેળવે
 તે કોણ મેળવે ફરી રીતે મેળવે અને મેળવતું જારી કેમ તે
 રે જાણવાને તે અધિભર અંગે વચગાળ

વ્યાખ્યાન ૧૦

કાંઈ વગર કાર્ય ન થાય

યો મધ્યમાનમાં ઉઠ્યા જ કારણ માને પણ જોના નહિ

સાક્ષર મહારાજના આપાયા ભગવાન ધીમાય ઉપાસવાતિ
 વાચક મહારાજ ભગ્ન કૃપાના ઉપકારને માટે ધ્યેયપદેશ દેતા થકા
 આજના સુચરી મયા કે આ નસારમાં આ કૃત્ય અનાદિ મલર્થા જન્મ
 અને મરણ કયાં કરે? કેમકે જન્મ તે બીજા સર્વ કૃપાને
 અનુભવ-સિદ્ધ છે તેની સાક્ષી માટે બીજા પ્રમાણની જરૂર પડતી
 નથી. માટે તે અનુભવવાળી છે હવે તેને અને સ્થિત કરે કે જન્મ
 રો કયાંથી? જ મ તે સિદ્ધ છે તો પછી ગણતર્ય મવર
 ર્થ કાં જુ વગર કાય થાય નહિ. નૈવારિકો વર્ગધિકોનો નિવરમ કે
 ય માગને બીજો ઉપજ જ કારણ છે જોન સાક્ષર જાણાવે છે કે
 નેવા બે કહે છે પણ એક પણ કે વા મટે ક્ષણ એ મુખ્ય
 જુ વ્યાજબી દાય, કેમકે સરા કાયો તે સારા સુધનો વરર થર્થ
 તે મેળવ્યા વગર મુજબાવિક મગ્યા નથી. તેથી તે મેળવતું
 પારી ઉગને આધીન છે સારી ક્ષણ થય ત્યારે સરા સુધને

મેળવીએ અને તેથી સારા કાર્યો કરી શકીએ. પણ કાર્યમાત્રને અગે ઇચ્છાનું કાચ્છપણ નિયમિત નથી. જે નિયમ કરીએ તો દુઃખની, મેળની ઇચ્છા દુનિયામાં કેને છે? ને તે થયું કેમ? ત્યારે કહો કે સારા કાર્યોને અગે સારા કારણો મેળવવાની જરૂર. તે ઇચ્છા કે તે મેળવી શકે. પરંતુ કાર્યમાત્રને અગે ઇચ્છાને કારણ ગણી શકીએ નહિ.

મોક્ષની ઇચ્છાથી એક પુદ્ગલપરાવર્તમાં મોક્ષ

ઊંડા ઊતરીએ તો પરમપદ માટે જે વિચાર કરીએ તો ઇચ્છા છે ત્યાં મુખી કાર્ય થવાનું નથી. ઇચ્છા જાય ત્યારે કાર્ય થાય. પહેલાં ગુણસ્થાનકથી મોક્ષની ઇચ્છા ઊભી થાય છે. કારણ? આપણે જાણીએ છીએ કે મોક્ષનો વિચાર કે તેની પ્રવૃત્તિ, ક્રિયા થાય તે વખતે એક પુદ્ગલપરાવર્ત સંસાર બાકી રહ્યો હોય. જેટલાને ઇચ્છા પહેલાં મોક્ષની પ્રવૃત્તિ તે બધા એક પુદ્ગલપરાવર્ત પછી મોક્ષે જવાના એમ નહિ, પણ જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ, તેની ક્રિયા થઈ તેને એક પુદ્ગલપરાવર્તથી વધારે સંસાર રખડવાનું નહિ, અર્થાત્ એક પુદ્ગલપરાવર્તથી અધિક સંસાર હોય જ નહિ. જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ. “મુક્ત્વાસઓ વિ નન્નત્ય” મોક્ષનો આશય-અભિપ્રાય તે છેલ્લા પુદ્ગલપરાવર્ત વગર બને નહિ. એમ હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ જણાવે છે. જેમ સમ્યક્ત્વમાં અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત ન્યૂન-આનો અર્થ એ નહિ કે સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તે જ મોક્ષ થાય. તેમ અહીં જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ તેને એક પુદ્ગલપરાવર્તથી વધારે સંસાર હોય નહિ. તે સમકિતની સાથે સંબંધવાળો નથી.

અલબ્ય અંતઃકરણથી દેવ આદિને ન માને

કેટલાક આચાર્ય કહે છે કે અન્ય મતનું મિથ્યાત્વ તે પણ અંતઃકરણથી અલબ્યને ન હોય. આચાર તરીકે લાલે હોય પણ માન્યતા-શ્રદ્ધાપૂર્વકનું મિથ્યાત્વ તેને ન હોય. અન્ય મતમાં કુદેવને સુદેવ માન્યા, કુગુરુને સુગુરુ માન્યા ને કુધર્મને સુધર્મ માન્યો. ધારણા તો દેવ, ગુરુ ને

મનની સમક્ષિની સુદેવ સુચરુ ને સુધમન ઉદસીને સુદેવાદિને માને
 ૥૩ મિથ્યાત્વનો ઉદેશ કુદેવ કુચરુ કુધર્મ જતા માને સુદેવાદિ
 ૥૪ સા માટે માને ૧ તો મારા આત્માનુ કન્યાણુ થાય તેથી બને
 ૥૫ આત્માનો રત્નો નથી, પણ માને છે સા માટે ૧ એની ધાગળા તો
 આત્મમહાણુ માટે

આભિમદિઃ મિથ્યાત્વ અભવ્યને ન હોય

આ દેવાદિ અને સમારસમુદયી તારમે આ શુદ્ધિ અભવ્યને લેય
 ખગી ૧ સસારસમુદયી તરવાની મોક્ષની ઇન્જ અને તેના સાધનોની
 હજી અભવ્યને થવાની ૧ તો નદિ થવાની આચારની મિથિતિએ અભવ્યને
 આભિમદિઃ મિથ્યાત્વ બન હોય પણ પરિશુનિથી આભિમદિઃ મિથ્યાત્વ
 નદિ એમ કેટલા આચારો માને છે સર્વ આચારના મત પ્રમાણ એ
 વાત નકી છે કે એક પુદ્ગલપરાવર્ત સિવાય મોક્ષની ઇન્જ થાય જ
 નદિ તે માટે જૈન શાસ્ત્રને જાણ રાખી કે અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત
 માટે સમ્પૂર્ણની જાણ જોને સમ્પૂર્ણની જાણ આપ તે અર્ધ પુદ્ગલ
 પરાવર્તમાં મોક્ષ જવાનો તેનાથી વધારે સસાર થવાનો નદિ તેમ
 મોક્ષની ઇન્જ અને માટે શુદ્ધ પાક્ષિની જાણ જૈન શાસ્ત્રમંત્રે આપી
 જોને મોક્ષની ઇન્જ અર્ધ તેને કઈ પણ ક્રિયા કરી તેને શુદ્ધ પાક્ષિક
 મેવાવાદી કદીએ હીએ એ પુદ્ગલપરાવર્ત જાણી દોય તેને મોક્ષની
 જાણ થાય છે તે વખતે તેને સમક્ષિત ન કદી સજીએ પરંતુ મોક્ષની
 જાણ બંને દોય પણ સમ્પૂર્ણ થાય તે વખતે એ હજી આપે કે મેક્ષ
 પડેલા કાલમા સમ્પૂર્ણતા નગીકાર અને ઉદ્ધેયખ્યાના
 વાક્યો જુદા દર્શા—

જો વખતે સમ્પૂર્ણને ઉચરે તે વખતે તબુ વગર બંધે—

સદ્ગતિર્મિતિ નં મતઃ । નિર્ગર્થ વચનં નં મતઃ ।
 નિર્ગર્થ વચનં નં મતઃ । નિર્ગર્થ વચનં નં મતઃ ।

આ ત્રણ સમદિનના ગંગીકાન્તના ગંગા, આ જ જોત ગામત જે
ત્યાગમય પ્રવચન-પાપના ત્યાગના આદેશક પ્રવચન, તેની છે ભગવત !
શ્રદ્ધા ૩૩ ૫૨, માનુ ૧૩ મોક્ષનો, આત્મક્રમાણનો, અચવાનો
ઉપાય આ છે.

બુદ્ધિ સંસ્કારની દાસી

માનવું ટેટલીક વખત ખીચના અનુકરણ, જાગ, શરમ કે
સંસ્કારથી હોય તે કેમ કહેવું પશ્યુ ? આજકાલ બુદ્ધિવાદનો જમાનો
ગણાય. બુદ્ધિ જાગરજત હોય તો પણ તે સંસ્કારની દાસી
છે. દાખલા તરીકે હીટલરની જોડે આમ પડ્યો, તેનાથી એ
બચી ગયો, ત્યાં થી નિર્ણય ક્યો કે મારું કામ પરમેશ્વરને ગમે
છે, મારું ધારેલું કામ પરમેશ્વર પૂરું કરવા માંજે છે. તેથી મને પરમેશ્વર
બચાવી લીધો. આ ઉપરથી હીટલર બુદ્ધિ વગરનો ? ના, પણ બુદ્ધિનો
સ્વભાવ સંસ્કારની પાછળ ગસડાવાનો છે, બુદ્ધિ સંસ્કારની દાસી છે
અર્થિલ જેવા કહે કે અમે જગત ઉપર શાસન કરવા પેદા થયેલા
છીએ. ગાંધી જેવા કહે કે મને ઈશ્વરે પ્રેરણા કરી છે માટે આમ છે
અહાય જેટલી બુદ્ધિ પણ તે સંસ્કારની દાસી સંસ્કારને સંસર્ગ
ઉત્પન્ન કરે છે.

વિધિ વાક્ય, દલીલ, દષ્ટાંત ને સંસર્ગમાં જાગરજત સંસર્ગ

વિદ્વાનો એટલા જ માટે કહે છે કે—સેકડો વિવિધ વાક્યો
હોય તેનું જેટલું જોર હોય તેટલું જોર એક દલીલ વાક્યનું
સો દલીલવાળા વાક્યો કરતા એક દષ્ટાંતનું વાક્ય જાગરજત
એક દાખલો બન્યો હોય તેનો જે અસર તે સેકડો દલીલોના
વાક્યો કરતાં જાગરજત અસરવાળી નીકળે. હજારો વિધિ, દલીલોના
વાક્યો હોય, દષ્ટાંતો હોય, છતાં સંસર્ગ તે જાગરજત ચીજ છે. જેને
માટે જગતમાં સ્કૂલો અને કોલેજો કેટલી ? પાઠ્ય પુસ્તકો, માસ્તરો કેટલા ?
તો તેનો પાર નથી. ત્રણેનો પાર નથી. એકેકે જગોપર બેઠીમાની

શીખવવામાં આવે છે ? ધાતકીપણ જુઠું બોલતું બોરી કરતી, રેડીયા-
લનાની કરતી આવડું કહેવામાં આવે છે ? મધુચી વગરની સાગાએ
પુસ્તકો સિદ્ધાંતો છતાં જાતમાંથી નીતિ મળે ? ધાતકીપણ મધુ ?
અન્યાચારો મધુ ? જુઠાપણ મધુ ? બોરી મધુ ? રેડીયા મધુ ? નાડીપણ
મધુ ? તો ના કેમ ન મધુ ? વિધાનો દલીલો દેતાં મધુ પત્રા પત્રના
છતાં મંસર્ગ તે કોનો ? તો બીજાઓનો હાવાથી બીજા વચ્ચે જાતમાં
પ્રચાર પામે કારણ ? મંસર્ગ મંસર્ગે જુદી દોરાની દોષ અને તેથી
કહેવાડુ દોષ કે ટ ભગવત દુ નિમિષ પ્રવચનની શ્રદ્ધા કરે છું માનું
છું અને તે પ્રમાણથી અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સાધક-બાધકનો વિચાર કરીને
મને ભરોમો ભેમ છે તેથી હું પ્રતીતિ મરે છું

મન એકરાત—સદ્દામિ, પતિવામિ રાવમિ

હવે શ્રદ્ધા પ્રતીતિ મધુ છતાં એક વચ્ચે બીજાને માટે દિલકારી
દોષ તે આપણે માટે ન હોય આપણે માટે દિલકારી દોષ તે બીજાના
માટે ન હોય કરીનાદનથી તાવ મન્ય તે માની લીધું તેના પ્રયોગ
કરીને પ્રતીતિ કરી, છતાં આખા દરમિયાન કરીનાદન આપ્યા કરતા
તે તો તાવવાળા માટે તેવી રીતે બહો નિમિષ પ્રવચનની શ્રદ્ધા
પ્રતીતિ કરી પણ પોતા માટે ન દોષ તથા હું નિમિષ પ્રવચનની રમિ
કરે છું અને મને, હું અમન કરનાર કૃપા એવના થઈ—ના તપુ
એકરાત સમ્યક્તા માટે હતા અહાલ તીર્થંદરે, ગાંધીજી સ્વેચ્છા
દોષ પણ આ તપુ એકરાત સદ્દામિ ન મરે નિમિષ પાવવ્ય પતિવામિ
ન મરે નિમિષ પાવવ્ય રોમિ ન મરે નિમિષ પાવવ્ય ના તપુ આ
રાતના વાક્યો

તપુ ઉદ્ધારણા-મદ્દે પરમદ્દ સેસે કાણદ્

તેવા જ તપુ ઉદ્ધારણાના વાક્યો ને કેટ મરે તપુ ઉદ્ધારણા
ધુના વાક્યો જેમ સરકર અહાલ મન્ય પણ દેવના રજાને
કો આગળ રાખે વરદો પણ પોતાને રજા તપ ને મન્ય પણ

સમ્યક્ત્વ પામ્યો તે બલે ઉપશ્રવ, દરેગસર કે પૂજન તોડેથી ગટાર હોય
જતાં આ ઉદ્ધોષણા - "જ્ઞમેવ નિર્ગમ્ય પાતમજં ઘટે પરમદે સેમે જનદે ॥"
આ નિર્ગમ્ય પ્રવચન તે આત્માનું કાર્ય કરનાર છે. પરમજનું કાર્ય
કરનાર હોય તો આવ જો. આ સિવાય કોઈ પણ આત્માનું કાર્ય કરનાર
નથી, પણ જાણતું અનર્થ કરનાર છે.

પણુમાં એક પુદ્ગલપરાવર્ત

હેલો પુદ્ગલપરાવર્ત સંસારવાળો 'અદ્રે'ની મિથિતિમાં હોય. 'પરમદે'ની
મિથિતિ ન હોય. ધન, માત્ર, કુટુંબ, મિત્રત્વ જોઈએ અને મોક્ષ પણ
જોઈએ. પણવાળો થાય તેને પુદ્ગલપરાવર્તથી વધારે રખડવાનું ન હોય
એમ શાસ્ત્રકાર જણાવે છે કે એક પુદ્ગલપરાવર્તથી ઓછો સંસાર
રખડવાનો હોય તેને જ પણુની ઈચ્છા થાય. ત્યારે એથે ગુણકાણે
મોક્ષ જ જોઈએ, તે ઈચ્છા. તે ઈચ્છાને સમજવા માટે સુલસાના
દાખલાને ધ્યાનમાં લો.

સુલસા ને નાગસારથિ [19]

સુલસાનો ઘણી નાગસારથિ. તેની ઉંમર થઈ જવા આવી.
તેવી અવસ્થા સુધી એકે સંતાન નથી. સંસારિક લોકો સત્તા, દ્રવ્ય,
સ્વમાન ત્રણે કોને સોંપવા તે વિચારમાં આવે, એથી નાગસારથિ ચિંતાના
દરિયામાં ડૂબ્યો છે, ત્યારે સુલસા કહે છે કે તમે સંતાન માટે ખીજ
કરી રોકો છો. મને કઈ પણ અડચણ નથી. ભોગને અડચણ હોય તેવા
ભયંકરપણામાં કહો છે ને કે ભોગ મળ્યા. ત્યારે સુલસાએ કહ્યું કે આ
ભોગ તેને હું ભોગ મળ્યા ગણું છું તેથી તમે ખીજ કરો તો મને
અડચણ નથી. ત્યારે નાગસારથિ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે હું ચિંતાના દરિયામાં
છું છતાં ખીજ દ્વારાએ ચિંતાના દરિયામાંથી નીકળવા માંગતો નથી.

સુલસાની માગણી મોક્ષ

સુલસાના સમ્યક્ત્વે દેવતા પ્રસન્ન થાય અને કહે કે માંગ માંગ
તે આપું. પ્રાર્થના નથી કરવી પડતી. છતાં તેને માંગવાની કશી ઈચ્છા

હે કે દેવતા હઈ શકે ? પણ મુનસા ચૂપ રહે છે કે દેવતા કહે છે કે
કે તને વર ન આપુ છું માટે તારે જે માનવુ હાવ તે માન તો પણ
ચૂપ રહે છે ત્યારે ત્રીજી વખતે મ્યુ છતાં તે માનતી નથી પણ
મુનસા ઉત્તર દે છે કે આગનારે પણ માગે સાચવવો જોઈએ
ફિનિયામા બેન, બેટીના આગખા હાથ પણ વડુ માના આગખા
ન હોય તેથી ક નથી મોનતી ક જે માનવા માયુ છું ને તારી
પાસે દેખાવુ નથી.

સાકું કયા માન ?

સામેકાર સાકુંને બગે કહે છે કે સામાન્ય અને નીચ બદા
વાળામા માનવુ કનિ ત્યાં તો બદાવાળાને ત્યાં અમુક નીચ છે તેમ
ન કહેવું કારણ કે તે કોઈનું ઉપાડી હાથ અન નારી કરીને લારી
આપે માટે દેખા સિવાય કનાખાનો ખપ છે તેમ કહેવું નહિ સામાન્યન
ત્યાં આગીએ તો હાથ તો હા કહે અને ન હોય તો ના કહેન તોય
બદાવાળા એવી સ્થિતિમા હાથ કે ના કહેતી તે મોત આને તેરાને
કહેવું નહિ તેથી મુનસા કહે છે કે તુ તો ઉપાડી લારી શકે તેમ નથી
ચારી કરી શકે તેમ નથી તેથી તારી પામે નથી માટે માનતી નથી.
ત્યારે હવે કહે કે નામ પાડને ? પછીની વાત પડી ત્યાં આકમુ
કમુ કે મોક્ષ.

શોષે મોક્ષ જ, શકિત જ મોક્ષ

ફિનિયાદ રીમા સ્થિતિ કેવી-અવગ્યા થાય જવાનની દરજાવ મો
ધણી ધણી તેવું ફરજ કયા તમ દરજા છે આવા વખતે દેવતા પ્રસન્ન
થાય છે છતાં પુત્ર મોક્ષાવુ નથી કારણ કે સમગ્ર જગતમાને અમુકી
દરજા મનોરથ મોક્ષ જ તેથી મારે મેકુ જ જોઈએ. પદવું જ્યાં
સમગ્ર જગત થાય ત્યાં પણ ન હોય જ જ દોષ મેકુ જ જોઈએ મેકુની
કમવ કે. જીવ ને શાકી થય.

તે ગુણગાને ગર્ભ નહિ માફ મેળવ્યો નથી, મેળવતો નથી અને મેળવતો નહિ. એટલું જ નહિ, પરંતુ ભગવતીમાં પ્રશ્ન કર્યો કે-તેમને ગુણગાને રહેલા દેવડી મોઝે ગયા, જલ્પ અને જલ્પ ? તો ભગવાન કહે કે-જા જલ્પ, જલ્પ નથી અને જલ્પ નહિ. ગમરાગો નહિ, હા તેમને ગુણગાને પણ મોઝા નેનું ને અનાદિથી મોક્ષે ગયેલા, વર્તમાનમાં જલ્પ અને ભવિષ્યમાં જલ્પ તે ચોક્કસ અયોગી ગણને મોક્ષે ગયા, જલ્પ છે અને જલ્પ. તેમજાગાને મોક્ષ નથી. તો આકીના તેના ઉત્તરતા ગુણ-ગાણાની વાત જ કયા ?

ધ્વજાના રોધે જ મોક્ષ

વસ્તુ શી ? ધ્વજા પહેલા ગુણગાણાથી ટેક સુધીની, છતાં મોક્ષ ન થયો પણ ચોક્કસ ત્યારે ધ્વજા ગર્ભ ત્યાં મન, વચન તે કાયાની પ્રવૃત્તિ નથી ત્યારે જ મોક્ષ. ધ્વજા હોય ત્યાં મોક્ષ નહિ, પણ તે જલ્પ ત્યારે મોક્ષ. કાર્યને અંગે ધ્વજા જરૂરી છે. તે કઈ રીતે માનવું ? માટે જૈન શાસ્ત્ર-કારોએ ધ્વજાને કારણ નહિ રાખતાં પણ તેના વાસ્તવિક સાધનો માને તો કાર્ય થવાનું. ધ્વજા હોવા છતાં કારણો ન મળે તો કાર્ય ન થાય. ધ્વજા ન હોય છતાં કારણો મળે તો કાર્ય થઈ જાય. તેથી ધ્વજા એ કાર્ય કરનારી નથી પણ તે કાર્યના કારણો મેળવનારી બલે હોય માટે “કાર્યં હિ કારણયત્ત” કારણ આધીન કાર્ય છે “નાકારણં ભવેત્ કાર્યમ્” કારણ વગર કાર્ય થતું નથી. તો આ જન્મ તે કારણ વગર બન્યો, કે કારણથી બન્યો ? માટે જન્મ તે કાર્ય, તેનું જે કારણ તેને ઉ અદૃષ્ટ કહે છે, પણ તે તો વસ્તુ આવવાની. માટે જન્મ અને કર્મની પરપરા અનાદિની માનવી પડશે.

‘ઈદં’ શા માટે ?

અત્યારે તું કઈ સ્થિતિમાં ? તારા જન્મને સફળ કરી શકે તે સ્થિતિમાં. માટે ભગવાન ઉમાસ્વાતિ મહારાજ કહે છે કે-“દુઃસ્થિતિમિત્ત મપીદ” ત્યાં ‘ઈદં’ શબ્દ મૂકે છે. તે શા માટે ? જન્મ તો અનાદિનો હતો

તેથી તે જ જન્મ કહેવામાં વધી નથી. પણ જો ધી નજીકનો જરૂર હોય તો એટલે જરૂર ના અર્થનો સંયોગ નજીકમાં થાય. આ અને 'એ' એ બેમાં ફેરવો કરે. આ સજ્ઞ પ્રત્યક્ષમાં અને એ તે જ માટે, અને જો વધારે જરૂર હોય તો તે તેમ અહીં આગળ કયું સંનામ વાપરે છે? એ અને 'તે' નથી વાપરતા. પણ જો આ જન્મ સા માટે વાપરે છે? ઉપરોક્તને લાવક મનુષ્યો માટે મનુષ્ય-જન્મ ઉપરોક્તને લાવક.

મનુષ્યના જન્મને ઉપરોક્તને લાવક. પણવામાં આનો ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને પણ આચાર્યનામમાં— જ્યોત્સ્ના સોમનૈ વગેરેથી એક-પદ્મે-રેટલીક ફરકને લાગુ થાય છે એકન્દ્રિય નિઃકેન્દ્રિય અને તે દોષ તેને લાગુ પાડતા નથી. અને દીમામર જણાવે છે કે 'એકેષાન્દ્રેયવિદુ' જુષ્ણનાં એનો અર્થ મનુષ્યોમાં લાવી મૂક્યો. મનુષ્યો ઉત્પન્ન થતા મેગવાને અને અવધુને લાવક છે એ અવધુ તેને સંજ્ઞા કરી સંજ્ઞા છે ઉપરોક્તવર્તિ મહારાજ જન્મ અને કર્મની પરસ્પર અનાદિપણ સાબિત કરીને કહે છે કે જન્મ આ મનુષ્ય-જન્મ તે એ અપેક્ષા છે એ નું સંજ્ઞા કરે.

સંજ્ઞા કર કેમ કરે? પણ જ રાજાને ત્યાં કવરજને જન્મ્યો તેથી તે મારીનો માલિક થવાનો છે તેને મેળવવા માટે પ્રવૃત્ત નથી કરે. નો તેમ તમે મનુષ્ય થયા તેથી તમે કષ્ટતા બ્રાહ્મણ છે. જો સિદ્ધિને લાવક થયા તે નિવૃત્ત નથી. તેથી તેના કારણે મટે છે પ્રકરના જન્મો મનુષ્યના છે.

જન્મો અને તેના નામો

કેટલાક શ્રાપ સાધે અને સધાવે. જ કેટલાક શ્રાપને જ સાધે. કેટલાક શ્રાપને તે ભવમાં સાધે નહિ પણ શ્રાપની નેસત્તી આવી કે કેવળના ભવે લાગે શ્રાપ મેળવે. કેટલાક જરૂરો દેવના સ્થાના રૂપાંતર કરીને આપે. કેટલાક માત્ર

આ ભવ ન બગાડે પણ અને કેટલાક આ ભવ અને પરભવ બન્ને બગાડે. આના છવાને મમજવા માટે શાસ્ત્રકાગેએ ૭ શબ્દો કલા-પરેશનું નામ ઉત્તમોત્તમ, બીજનું ઉત્તમ, મધ્યમ ૩, વિમધ્યમ ૪, અધમ ૫ અને અવમાધમ ૬.

પાત્રના આધારે ફળ થાય

મનુષ્ય-જન્મ મેળવ્યા પછી પોતાની કૃતિના આધારે મનુષ્ય પોતાના જન્મના છ પ્રકાર પાડી નાંખે. પરિણામે આ મનુષ્ય-જન્મ છ રૂપમા પરિણમે છે. તે છ રૂપ થાય કેમ ? જો તુ જગતમાં રહેતો હોય તો આ સવાલ ન થાત. કેમ ? ‘एकमेतरीक्षम्’ એક જ એવું વસ્તુ સાદનું પાણી પડે છે તો તે એકને એક જાતનો રસ અને બીજાને બીજા જાતનો રસ કરે છે. દુનિયામાં બધા પાક એક રસના છે ? ના, કારણ એકસરખું વસ્તુ સાદનું પાણી છતાં પાકો એકસરખા નથી થતા. “नाना रस” “पृथक् पृथक् भाजनम्” જેવા જેવા ભાજનમાં પડે તેવા તેવા જ રસ થાય.

આત્માને પાત્ર બનાવો

સવા નવ મહિના માતાના કૂખમા રહેવું, જન્મ પામવો, દૂધ પીવું અને ગોચમડાં ખાતા મોટા થવું. તેમાં કોઈ મનુષ્યને ફેર નથી, છતાં જન્મનું ફલ જેવું આત્મા પાત્ર હોય તેવું થાય. આત્માને પાત્ર બનાવો તો તે જ જન્મ ફલ દેવાવાળો થશે. આત્માને પાત્ર નહિ બનાવો તો તે જન્મ પણ ફલ આપનાર નહિ થાય. તેમાં આ છ પ્રકાર થાય, આ છ પ્રકારો જણાવ્યા.

છ પ્રકારોમાં મનુષ્ય-જન્મ સફલ કરવાવાળા કયા કયા પ્રકારો લેવા, મળેલો જન્મ સફલ થાય તેમ કરવા, તેને માટે કયા કયા રસ્તા લેવા ! કયા કયા રસ્તા લે તો તે સફળ થાય ! તેના ફલ ક્યારે મેળવાય તે અધિકાર જણાવશે તે અગ્રે વર્તમાન.

આખ્યાન ૧૧

દુનિયાદારીમાં હિંજી સિવાય માર્ગ નહિ

શાસ્ત્રમાર મહારાજના આચાર ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્વામિ
વાચક મહારાજ ભવ્ય શ્રવેના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દેતા થમ
આમળ સુચી મયા કે આ મંસારમાં આ શ્રવ આદિ કારથી રખડે
ઉ રખડતાં રખડતા મનુષ્ય-જન્મ પામશે અન્યતઃ મુશ્કેલ દતેલ
સામન્ય રીતે નિયમ છે કે કારણને આધીન કાય કેઈ દિવસ કાય
કાગણ સિવાય કાય નહિ પરંતુ અર્થ સુધી વસ્તુ માન્ય ન દોષ તેના
સાધનો ભવ્ય ન દોષ તે મેળવવાની હિંજી પણ કરી ન દોષ ત્યાં
સુધી દુનિયાદારીની રીતે કાવની સિદ્ધિ થવી મુશ્કેલ છે તેનાથી
મનુષ્યપણુ તાત્ત્વ જોઈને નિશ્ચિતમાં

આમરિમક કારણે મનુષ્યપણુ મળ્યું

મનુષ્યપણુ પામવા પહેલાં આ મનુષ્યપણુ આવુ સાર છે તે
ભવ્ય કપારે જ જનવરપણીમાં વિશેષદિવપણી વચેરેમાં જાહેરવા તે
વખતે મનુષ્યપણુ ઉત્તમ છે તેના કારણે આર્થ છે તેનો અમલ કરી
તે ક્યાં ખ્યાનમાં હતું ? પણ આકરિમક સયોગે આપણને તે મનુષ્યપણુ
વચેરે મહી થયું મનુષ્યપણીમાં કારણે મન્યા ત્યારે આપણે મનુષ્ય-કર્મ
અને આકુલ્ય બાધુ

અમલપણુ અને બરોસો ન રખાય

મનુષ્યપણીનાં કારણે મન્યા તે કેટલાં મુશ્કેલ ! કેટલું વખત એવું
બને તેથી બરોસામાં બેસી ન રહેવાય. સજ્જારે દાખલો દોષો ? —
દેશીમાં સોનૈયો [20]

એક મહત્ત્વ જાહેર સ્થળે તે વગાવને કાઢે એટલે છે તે
અજાણા મનુષ્ય દેને તેને ત્યાંથી એક દિવસે તે બેસેલાં દેવડે
ઉપરોક્ત એ તે તેના નીચે સોનયો દેને તે નીચેને તે જાને દેર

ગયા. તે વાન ખીચીને સાંજના ગરબે વચમાં વાત મધ્ય મેનિંગો કિંગની છે. તે મુંબં-૧ છે. મરેને મગનો નથી. આ હો તો અરે એક ટેકુ ઉખાડ્યુ તો મેનિંગો. વાન સાચી, પ મ કાલે મને ? અથા ટેકા ઉખેડેને જાવ, એકને ટેક વાગી ને ટેકુ ઉખાડ્યુ. નિધાન નીકળ્યું, તેથી ટેક મારતા જાય. માટે એવા જ ભાગ્યના યોગે તેવું સાધન અચાનક મળી જાય તો પણ તે ભગેસાધાર ન ગણાય. અગાધપણે, વગર ઇચ્છાએ, વગર કારણ જાણ્યા પ્રગતિ થઈ. ભવિત્યનાના યોગે મેનિંગો મળે તેથી તે કારણ ન ગણાય. આકસ્મિક યોગે ઇટ ઉખેડતા મેનિંગો અને નિધાન મધ્યુ તેથી તે ભગેસાધાર ન ગણાય. તેમ આપણે મનુષ્યપણું શું છે ? તે ઇટ ઉખેડ્યાનો મેનિંગો અને નિધાન સમજાને આપણે નિગોદમાંથી નીકળ્યા. રખડતાં રખડતાં આ મનુષ્યપણું મેળવ્યું તે ઇટ ઉખાડ્યાના મેનિંગો અને નિધાનની માફક. નહોતું મનુષ્યપણું જાણ્યું, નહોતું મુંબં-૧ જાણ્યું, નહોતી મેળવવાની ઇચ્છા, છતાં આકસ્મિક રીતે મલી ગયું.

કારણો મેળવ્યાં શી રીતે ? મનુષ્ય થયા શી રીતે ? આકસ્મિક સયોગે થયા. આ મનુષ્ય-ભવ જે આકસ્મિક સયોગે મળ્યો તે ખોઈ દઈએ, નિષ્ફલ કરીએ તો આગળ મનુષ્ય-ભવ ક્યાં ? આગળ મનુષ્ય-ભવ કેવી રીતે મેળવવાના ? એમ ન વિચારશો કે આ મળ્યો તેમ આગળ પણ મનુષ્યપણું મળશે. આ વખતે કારણો જાણ્યા વગર મનુષ્યપણું મલી ગયું તેમ આગળ મળી જશે એમ વિચારવાનું નહિ. કારણ ? આગળ મળશે કે કેમ તે શંકાવાળું છે.

હીરાના સાટે હાડકા જેવું તામલીનું તપ [21]

આકસ્મિક સયોગે મનુષ્યપણું મળી ગયું તે જો ગયું તો ? માટે ઉમાસ્વાતિ વાચકજીએ ધ્રુવોંત દીધું કે—આ મનુષ્યપણું કેવું તો દુઃખ જ જેવું કારણ, દુઃખો જે મલી શક. હીરો હાડકાને અંગે વેચ્યો અને એકે તેને અંગે હજારો મેળવ્યા. તેમ જે અકામ નિર્જરા દુઃખ વેઠવામાં થઈ. તેં એટલું બધું વેઠ્યું કે જેમ તામલિ તાપસ. છઠ્ઠું છઠ્ઠું પારણું. આ તો

સાઠ હજાર વર્ષ સુધી નિરતર છઠ છઠની તપશ્ચા તે કઈ ચીજ !
 તેમાં પણ આપણે તો એ ઉપવાસમાં સુયોદ્ય ન થયો હોય તો નવ
 કારણથી વાર છે ? થઈ ગઈ છે કે નહિ ? કૃષ્ણ મોઢા આનુ દોષ તો
 ક્રિયા નીચા થઈએ તો જ ? સા. હજાર વર્ષ સુધી તપ કરવો પાગળે
 જે બિડા મને તેને એનીય વખત પાણીમાં ઝળેલો હવે એવા
 ખોરાકમાં શું ? એવા ખોરાકે તો પાગલું આવા પાસે સાંઠ હજાર
 વર્ષ સુધી છઠની તપશ્ચા તે તપશ્ચા જે સમક્રિયાને મળી દેત તો
 સાંઠ જમ્યા મોઢે આના જાન ત્યારે એને મળ્યો આખો બીજો દેવનો
 દીરાં વેળેને હાડના થયાં ને ?
 આવી રીતે જગત નિર્જરાએ સખત કુળ વેળેને મનુષ્યપણમાં
 ખાલી શો

મનમ નિર્જરાનો પ્રભાવ

એટલા જ માટે કુલનિર્મિત એનામાં બીજા મુદો હોય તો-જ્ઞાન
 સમ્પત્તિ સિવાયની જે નિર્જરા તે બ્રહ્મ નિર્જરા મધુર. તો આ
 હવે આ મનુષ્યપણ મેળવ્યું ને શા રીતે મારું પામ્યા ? બહારાપના
 કરીને દેવોદકમાં જઈને મનુષ્યમાં આના છોએ ? આ પિતાના પ્રભાવ
 દેવોદકથી અનંતર મનુષ્યપણ તે સાથી વતણીએ ? આપણો પુત્ર ભવ
 મનુષ્ય તેમાં સમક્રિયા દસવિરતિ સર્વવિરતિની બહારાપના કરીને
 નાકમાં મયો અને ત્યાંથી મનુષ્ય થયો તેમ નહિ મટે સાતમાં
 નાક કરી કે આ છવ્વ અનાદિથી સમ્પત્તિ નથી પળ્યો તે સાથી
 માનવ ? 'કુલન્ટરેષ્ઠ આત્મોગ્રસ્તિ' - હિમચ દસરિ મહારાજ કહે છે કે તારા
 દસન વચર જમ્યા કર્યો પણ આ કલિયુગ સારો કે તમાર દર્શન મનુ
 એમ કહી નહિ મેળવત સમ્પત્તિ એમ સાતેકાર મહારા ? કહ્યું જ
 પડિત અને મૂર્ખના સંનિષાત [૨૨]

એ વ પ્રકાર વિચરીએ તો કુનિષામાં પડિતને સંનિષાત થાય અને
 મૂર્ખને થય તે વખતે જાને ચીથરાં મૂર્ખવાચાળને ? સંનિષાત વખતે
 મૂર્ખ અને પડિતપણ તે દેર હોને નથી, પણ બધાં સંનિષાત મટે ત્તરે

મર્ખ તે મર્ખ અને પડિત તે પડિત. આ વાત હજીમાં લેવાની અહીં પછી વટાડીએ. ટાઇ કરવાવાળા દોષ કે ઔષ્ણર્વો વિપુલમતિ-વાળા, આદાગરવાળા એવા નિગોદમાં જાય, ત્યાં જ્યાં સરખા છે. તો પામુ આ અર્થ પુરુષપગવર્તમાં નીકળવાનો, આગધના કરવાનો અને જરૂર મોક્ષે જવાનો. આ ટાઇત ધ્યાનમાં રાખવાનું—અનિપાત એક પછી પડિત દોષ તે પડિત અને મર્ખ હોય તે મર્ખ.

પર ભવના સમ્યક્ત્વવાળાની સ્થિતિ કેવી ?

સમક્રિત પામીને દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ પાળીને દેવલોકે ગયો હોય ત્યાંથી અહીં આવ્યો હોત તો આવી પહેલા પગથિયા જેવી સ્થિતિ ન હોત. આ વિરાધક ભાવમાં જન્મ જ નહોત. આ જન્મ કહી આપે છે કે આપણે આરાધનામા મીડાવાળા છીએ. આરાધના કરી હોત તો આ વિરાધક ભાવમા જન્મ પામત જ નહિ. આપણે આરાધના દ્વારાએ દેવલોકમા ગયા હોઈએ અને અહીં આવ્યા હોઈએ તેમ નથી. સમક્રિત વગરના દેવલોકમા ગયા તે અહીં આવે ખરા, પણ જે દેવલોકમાં ગયેલા વિરાધનાવાળા તેનું સ્થાન વિપયવિકારોમા.

સ્થાનની અપેક્ષાએ મનુષ્ય-ભવ મુશ્કેલ

મનુષ્યપણું દેવલોક મેળવવા જેટલું દુર્લભ છે ? નીચેની રીતે મનુષ્ય-ભવ પામવો દુર્લભ. દેવતાના ભવ કરતાં મનુષ્ય-ભવ દુર્લભ. જ્યારે દેવતાના સ્થાનો અસંખ્યાતા અને ઉમેદવાર મુઠ્ઠીભર, ત્યારે મનુષ્યના સ્થાનો મુઠ્ઠીભર અને ઉમેદવાર વધારે. આમાં મુશ્કેલ કયું ? તો જેના સ્થાનો થોડા અને ઉમેદવાર વધારે તે મળવું મુશ્કેલ.

સાત નારકી કરતાં એકલા અસુરકુમારમાં અસંખ્યાત, તેનાથી આગળ ચાલો, તેવા સ્થાનો અસંખ્યાત. તેમાં મુખ્યતા અસંસી પંચેન્દ્રિય અસંખ્યાતા. પણ તે ખરી રીતે અહીં નથી. સંસી પંચેન્દ્રિય મનુષ્યના સ્થાનો મુઠ્ઠીભર. પામવાવાળા (મેળવવાવાળા) ઠેઠ એકેન્દ્રિય સુધીના માટે દેવપણું કરતા મનુષ્યપણું પામવું મુશ્કેલ.

-જાણી અધિભાગે પણ અનુપપણુ મુરદેવ

તેના કારણેજા જાવ તો અનુપપણુના કાગ્ગો મદામુરદેવ અમારે
કાગ્ગોને પાતળા કરવા (૧) આખા જગતને આમને કુદજને ધરને
જાવુ સદેડુ, તે કરતા મન હતુ મુરદેવ મન હતે તો કપાવ
પાતળા થાવ વગી દાનરચિ (૨) અધ્યમ ગુણ (૩) હાથ તો અનુપપણુ
મને માટે કુ ખજ જેનુ કારણ

જાણુપણુ ગર્ભાવાસાદિ કુ ખજુ સ્થાન

કુનિયાદારીમાં સવા નવ મદિનાની ગર્ભા રહેવાની મિથિતિ હોય
માત્ર અનુપપણુ જનનવરમા કોઈની બે-ચાર માસ બધાના ગર્ભસ્થાન
માં ત્યારે અનુપપણુ ગર્ભસ્થાન છોડુ તેના મ્થાનમાં સજ્જન રહે તો
નવ મદિના સુધી તેનુ જીવન ટકાવે તો જન્મ તેરી સ્થિતિમાં
માથે મધાતામા દડી રહે જીવતો રહે તો જન્મ માટે આ જન્મ
ત્યારે તો કેવળ કુ ખજુ જાનિખના માટે પણ 'જીવે ધેર જેસા
વધામણા ઉસકે ધેર વેસી પેા' રાજના ધેર છોકરા જન્મે
તો આખા આમમાં વધામણા તેને કઈ આવ તો પેાક આ
ધમ મુકવા આવે

જે મેગવવાની તામન ન કેગવાય તો સાતમી પણ મગ

અનુપપણુની તાકાત મોક્ષ મેગવવા સુધીની પણ તેરી સાતમી
જી સુધીની તાકાત અનુપપણુની અનુપપણુનો સદુપયોગ કરે તો
મોક્ષ કુરપયોગ કરે તો સાતમી નરક પણ મેગવે સિદ્ધ જેવા સુધ
જેવા દુઃખાતી પ્રાણી તે સાતમીને મેગવે

તદુલિયે મત્સ્ય [૨૩]

તદુલિયે મત્સ્ય તે તો માત્ર જનુ જે પણ ખજી રીને તો
મત્સ્યે ત્યાં અસાતા ઉપજન નથી કરી પણ અનુપપણુમાં તે અસાત
ઉપજન કરી બે સાઈ અનુપ્પો નથી બેનના તેના અનુપપ

ખાંધવા માટે માત્ર કાગળ મળ્યું બન્યાં. આની કીતે મળ્યો ખિયાગ વચમાં આવ્યું. ખાંધવામાં નિમિત્ત-કાગળે મળ્યું થાય છે.

મનુષ્ય-ભવ કારણ ને કાર્યની અપેક્ષાએ દુઃખરૂપ

‘દુઃખાનિમિત્ત’ દુઃખ છે મૂળ જેનું એવા આતો ને દુરુપયોગ થયો તો સન્નિવૃત્ત દુઃખનું કારણ ને જ બનવાનો. કારણની અપેક્ષાએ મનુષ્ય-ભવ દુઃખથી ઉપજેલો, કાર્યની અપેક્ષાએ દુરુપયોગ કદે તો દુઃખમય. દુઃખે મળેલા મનુષ્ય-ભવમાં દુઃખે જન્મ પામવાનો. આવો મનુષ્ય-ભવ મળ્યો તે ને સકળ ન કર્યો તો તાગ જેવો અકલ્પ વગરનો કયો ?

ધૂળ પેટે સોનું [24]

ધૂળ પેટે સોનું મળે તે નથી લેવાતું. એક જગોપર એવો દેશ છે કે જ્યાં ધૂળ ધૂળ ધૂળ જ. ત્યારે ત્યાંના ગગનએ કાયદો કર્યો કે જે અહીંથી જાય તેને એક ધૂળની પોટલી બાધી જવી. તેનાથી આગળ કાદવની જમીન. તે કાદવની જમીનવાળા રાજ્યએ ત્યાં ચોકી નાંખી. અને જણાવ્યું કે જે જેટલી ધૂળ નાંખે તેટલું સોનું મળશે. કાદવને ધૂળ લઇને આગળ નહિ જવા દેવા. પણ મુસાફરીએ નીકળ્યા હોય તેને ધૂળ નાંખવી પડે. તેથી નાંખી દીધી. અને સોનાની ચિઠ્ઠી મળી. બીજાએ અર્ધાં નાંખી તો તેના જેટલી ચિઠ્ઠી મળી, ત્યારે ત્રીજાએ વિચાર કર્યો કે આગળ વધારે કિંમત હશે માટે આપણે એક મુઠ્ઠી આપવી નથી. શહેર આવ્યું. ત્યાં ફરજિયાત ખાલી કરવી પડે. હવે જેને નથી આપી તે છાતી ફૂટે કે. થોડી આપનારને ઠીક ન થયું. બંધી આપનારને સાંઈ થયું. આ વાત સંભવિત નહિ લાગે, પણ આ જન્મને અંગે તે વાત ગળે ઉતારવા જેવી છે.

કાચારૂપ ધૂળ પેટે પુણ્યરૂપ સોનું

‘કર્મરંજન’એ ચોકી રાંખી કે ‘આ શરીરરૂપી ધૂળનું’ પોટલું ખાંધ્યા વિના આગળ વધે નહિ, ત્યારે ધર્મરંજન તૈયારસ્તમારી કાર્યથી, વચનથી ને મનથી જેટલું પુણ્ય બંધાય તેટલું ‘આધો’ ત્યારે ધર્મિષ્ઠ મન

મેઝે જોડતુ પ્રબલ થાય તેમજ ગાથુ ત્યારે કેટલાં વ્યસાર અને
 ૯૫ જમુ ભગવે જે સમજાવે સ્વભાવે ચાલતી જીવેવાગાને ત્યા
 જુ આપુ જેને મયા ઝીની મા પજા ઝી જેને ડોળગાપણું
 જેને પોરી તને જમુ મયા હો વાની જા પડે તે પડે
 મો તો જમુ દજુ આ લેવા તથાર નથી

તેજ મહે છે કે કુ ખથી મજેનો કુ ખમ્પ કુ ખના કારખવાગે
 આપે મનુખ-ભવ માટે તેને મમ્પ મર તેનું ફત મેવત તેન માટે
 ૭ પ્રમાણના જન્મ દાય તેમા ઉત્તમોત્તમ ઉત્તમ મધ્યમ વિમધ્યમ-
 આને ચાર પ્રમાણના જન્મોમા તેમા જળ ખખર જમુ જન્મ-ઉત્તમોત્તમ
 ઉત્તમ, મધ્યમ-આ જમુ કામ ડાલીની સમજાતાના તે સાથી થાય.
 સમજાતાનું કારણ મુ ૧ જે આપુ મેવત તેની જન્મ સમજ થાય
 તેનું સર્વિદિવેદ બીજા પાસે નથી લખુ સુલભ મરતિ આપા આપ
 ૫૨૧ મધિ ભાવ.

૧૫૧ દરવાજાગામે જળ વસ્તુ કરવી જોઈએ

તેના માટે કા જો બનાવીએ તે પડે નાં એક વાત ખ્યાનમા ૧૫૨.
 જાનમા સિદ્ધિ અને કાવ કામુ મરી કહે ૧ જમુ વસ્તુવાળા સિદ્ધિ
 ૧ કાવ કરી કહે કહ જમુ વસ્તુ ૧ પડેલા કાવનો નિશ્ચય. નિશ્ચ
 કરીએ જમુ રાખીએ ડોળના ખાનું કેમ ૧ જેવળવામિ કાર્ય
 નિશ્ચ આનું નામ નિશ્ચ નદિ સાબર કહ છે કે આ તે વેકમ્પિઃ
 ૧ કા તેા જેમા દોષ તે નિશ્ચ નદિ ઇશ્વરની દરકાર નદિ કું કું
 તે જેવાનું નદિ જમુ મર્ચ સાધુ દેહ પડે કે રહે ૧૫૫
 કાવવામિ જળ આ સિદ્ધાનવાળા કાવ કરી રો બકાવા પે તે કે
 ૧ કાવ સિદ્ધ જ કર કાવ સિદ્ધ જ કર આ નિશ્ચ
 ૧ કાવ સાધનારા કાવના નિશ્ચય જા જ (૧) જેએ સપનો
 અને મેગરે નદિ તેવા નિશ્ચવાળા જા કાવ કરી દમ્પ નદી
 ખોડા જમુવાં મેગરની જરૂર (૨) તે ને ન જા તેને
 કરે ૧ ૧ સિદ્ધિ ન કાવ નિશ્ચય ના સુખાન

અને તેના અમલવાળો તે જ કાર્ય અને સિદ્ધિ મેળવી શકે (૩)
આનુ નામ જ સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર.
સમ્યગ્ દર્શન એટલે કાર્યનો નિશ્ચય

સમ્યગ્ દર્શન તમારો ધરમથુ શબ્દ ચક્રગયો છે, પણ સમ્યગ્ દર્શન
વસ્તુ કઈ? તો જે સાધ્ય તે સાધવું જ છે. સાધ્ય જ સાધવું જ
છે જ આ સ્થિતિ આવે તો. તે સિવાય બીજું કઈ નહિ. તે સિદ્ધ ન
થાય ત્યાં સુધી કઈ જ નહિ. આનુ નામ સમકિત.

સમ્યગ્ જ્ઞાન એટલે સાધક બાધકની સમજણ

તેનો નિશ્ચય ક્યો છતા તેના સાધનો માટે શાસ્ત્રકારોને આશ્રવ,
ગંવર, બધ ને નિર્જરા—આ ચારને તત્ત્વ તરીકે ગોડવવા પડ્યાં. શા માટે?
સાધક, બાધક અને તેવા સાધનો ખ્યાલમાં રહે માટે. જીવ અને અજીવ—એ
જે જ ક્યાં હોત તો આ જીવને સાધક અને બાધકની સમજણ પડત
નહિ. તેથી તેનાથી દૂર થવાવાળો કે પ્રવૃત્તિવાળો થાત જ નહિ. માટે
આ ચાર તત્ત્વો કહેવાં પડ્યાં. સાધ્ય સાધો પણ સાધકો, બાધકો ન
બતાવે તો શુ થાય? તેમ અહીં પણ આશ્રવ, સંવર, બધ ને
નિર્જરાની વાત ન કરી હોત અને જીવાજીવ અને મોક્ષ બતાવ્યાં હોત
તો તે હવામાં ઊડી જત. સાધ્ય ખ્યાલમાં આવે પણ સાધક બાધકનો
ખ્યાલ ન આવે ત્યાં સુધી સાધ્ય સિદ્ધ થાય જ નહિ. માટે જીવાજીવ
તત્ત્વો તેવાં જ આશ્રવાદિ ચાર તત્ત્વોને કહેવા જરૂરી હતા. જિનેશ્વર
મહારાજને જણાવવું પડ્યું કે સંવર અને નિર્જરા વગર, આશ્રવ અને
બધ રોક્યા વગર કોઈ મોક્ષ સાધી શક્યું નથી. માટે પહેલો તો એ
નિશ્ચય. સાધ્યના સાધક-બાધકનો બોધ તેનું નામ સમ્યગ્ જ્ઞાન.

સાધકની વૃદ્ધિ અને બાધકની હાનિ તેનું નામ ચારિત્ર

તે પછી જે સાધકો, બાધકો તેની વૃદ્ધિ, હાનિ થવી જોઈએ
સાધકોને વધારવા માટે, બાધકોને દૂર કરવા માટે જે રાતદિવસનો
પ્રયત્ન તે જ ચારિત્ર.

ત્રણનો જ જન્મ સર્જન

સમ્યક્ દર્શનથી સાધ્ય (૧) મોક્ષની સાધ્યતાથી શુદ્ધ થયેલ તેનું જ્ઞાન (૨) તે જાણીને મનમને જાણ (૩) સમ્યક્ દર્શન (૧) જ્ઞાન (૨) ને આરિત્ય(-)ને જાણે તેનો મનુષ્ય-ભવ સંગ છે એમ કહી સમજીએ. માટે ઉપમોત્તમ, ઉત્તમ અને મધ્યમ-એમ ત્રણ પ્રકારે અને છે એથી વિમધ્યમ સામાન્ય વિગેષ ફગ કરનારો ત્રણ પ્રકારવાળા મોક્ષફળ મેળવનારા. તે ત્રણ પ્રકાર મેળવે તો મનુષ્ય-ભવ સંગ ફગી શકે.

જેએમ ત્રણ મેળવશે તે મનુષ્ય-ભવ સંગ કરનારા મનુષ્યો અને તે મોક્ષમુખને વિષે નિરાશમાન થશે.

- ❦ -

વ્યાખ્યાન ૧૨

અમ્યવનારદે(દર)તાં જન પ્રસારણા સમાધિથા ।
ત્ત્યાદયિ વિધવલ્લમ્નો દિ ત્તુચ્ચનં વ્યવ્યમ્ ॥

(તત્વા. ૧૦. શ્લોક ૮)

જેના જેવું થવું હોય, તેમા (તેના આકારમા,
મૂર્તિમા) તદાકાર (તન્મય) થવું જોઈએ

અમૂલ્ય (કિમતી) ખી નકસોના દરોશ

પરમ ઉપકારી સામકાર મહારાજ આચાર્ય અમરાવતીમાસ્વામિ વાચસ્પતિ મહારાજ અભ્યાસમુદ્દના દિતાર્થે અમરિકના દેશા વર્તમાને છે કે આ સંસ્કૃતમાં થયેલાં જોડાને, પાર નથી નિરદમ્ય મનુષ્યને કાર્વની કમિનના નિરુત્સાદી કરી દે ત્રણ ઉદમને તે એક કમિનના ઉત્સાહનું પોષણ કરે છે જો કદી કરે છે પુરવણીએ કવની કમિનના દેખીને અને નહિ પણ જો નહિ ત્યારે કવ. ૧૦. ૧૦

ન દેખે પણ કટિનતા દેખીને પાગ પડે છે, ખમી જાય છે. આ વાત જગતમા પણ દેખી ગઈગી.

ઉગમી પડેલા કટિનતા દેખીને ઉદ્વેગમાળા થાય, પણ જેઓ કાયર છે તેઓ કાંઈક કંઈક કહે છે, કાંઈક કાંઈ કહે છે, આપણે ક્યાં જાંડામાં ગેતરીએ એમ કની ધર્મનું કળ, તે કટલો જરૂરી છે તે વિચારે નહિ. દુનિયાદારીની વાત ધર્મમાં મૂકી દે. પણ આ દુનિયાદારીના અધડા, એનો છેડો આવે તેનું બનવું નથી. રાજ, મદારાજ હોય તો પણ અધડા ચાલતા હોય, આ જગતમા અધડો એવી ચીજ છે કે તેનો છેડો નથી માટે તેમા ચિત્ત પગેવું તો તારો પાગ નહિ આવે. આ વાત દુનિયાદારીના અધડા અંગે કરેલી તે વાત ખ્યાલમા નથી લેવી. લાવવી છે ક્યાંથી અને મૂકવી છે ક્યાં ? ધર્મમા. શાથી ? ધર્મની પરીક્ષા અગે કાયરપણ છે તેથી. કાયરો અધડાનું રૂપ ગણીને ખસવા માગે, ત્યારે ઉદ્વેગી પુરુષો કટિબદ્ધ થાય. ધર્મના ઘણા બેદો છે એ તો ધર્મનું ગોરવ બતાવે છે

નકલો હમેશાં કિંમતી વસ્તુની જ થાય છે, મૂલ્યવાન ચીજોની નકલો સખ્યાબધ થાય. કાંઈએ ધૂળ, માટી, તાંબુ ને લોહ બનાવટી બનાવ્યું ? ના. કેમકે એ ચીજો પોતે જ હલકા મૂલ્યની છે સોતું બનાવટી બન્યું, મોતી કલ્પર બન્યાં, ઝવેરાત ઈમિટેશન બન્યું. કારણકે તે ચીજો કિંમતી છે. જે ચીજ વધારે મૂલ્યવાળી તેની નકલો વધારે થાય. માટે જે ચીજની નકલો વધારે તે ચીજ વધારે મૂલ્યવાળી સમજવી.

શ્રીસિદ્ધગિરિજી એક, પણ તેના પટ જગો જગોપર. એટલે સિદ્ધાચળજીની નકલ હજારો જગોપર. પારડી વગેરે હુંગરા છે પણ તેના પટ કેમ થતા નથી ? શિખરજી, ગિરનાર ને આબુજીના પટ છે, પણ વિંધ્યાચલ, હિમાલય જેવા મોટા પર્વતો છતાં તેના પટ કંઈ જગો પર નથી. જે ચીજ અસલ મૂલ્યવાળી, ગૌરવવાળી તે ચીજની નકલો થવાની જ.

ધર્મના બેદો પાળવાનું છે

એ જ મટે છે કે ધર્મ એ મળતું મ વસાગી ચીજ છે કેાહ
એકે કે ધર્મનું વચન નથી તો નથી માપ નથી, સત્ત્વ નથી
તેનું મૂલ્ય શું ?

સ્વામીના ધરમા રત્ન હોય તની સરસદવડ ન હોય તથી શું તેનું
મતુ શું ? સ્વમી કિમન સ્વમાવ માતન થતી નથી સ્વમીએ
તરી વસ્તુ મત્વવાળી છે કે નહિ તે જાતુ જાત્મ ધમની સત્ત્વ
ન હોય પણ તે મત્વવાળા છે કે નહિ તે જાતુ જાત્મ
મિથી મનુષ્યત્વાદિ મળ્યા

અમ્મના અમ્મનેક મગ ત્યાં એક કિમતી ગાળાય જ એમો કપિ
અમ્મના અમ્મના મોન માટે કપિના કિમતી એક જ ધમથી કેટલાક વન
મગ છે તે વિચારા તો તેની કિમત સમ તમ તમે મનુષ્ય-જન પામ્યા
એ ધર્મથી કે પાપથી ? ધમથી જ વાત વધા આગળ મનુષ્ય-જન પામ્યા
કમ જુમિ આવ દરો અપાર કૃત પ થા એ જાતુ કેળા પ્રમ વ ?
કમ્મજનુ જ પડા કે ધર્મના જ પ્રમાવ આરોગ્ય કિમ્ અપુત્ત તમ મ
અનુક્રમના-એ તમામ કેને અમારી ? ધર્મન જ આ જાતુ કેળા પ્રમ વ ?
ારીને લગતે થા પગીન નથી મગતુ પુણ્યથી જ માતુ કે
મીને પ્રવનથી મગવા (એ કે ત્યાં વ પુણ્યન સમય તે હજી
ી વાત પડી પમ્મજનના જ એ એ મનુ-મનુષ્ય-જન પામ્યા
કે ત્યાં કારણમાં પુણ્ય કે ધમ વિના બીજી કશું કારણ છે ?

ધમ અમૂલ્ય વસ્તુ છે એનું મૂલ્ય જ ન અડી રત્ન એર
અમૂલ્ય વસ્તુ છે રત્નમા વનમાં વચેરે સત્ત્વ જમવ કેલ પુણ્ય
છે કેવળ ધમ જ છે અટયા મટે કશું છે કે —

એ રત્ન સત્ત્વજાતિયજ્ઞ સદાચર વચનકલ્પે જા
કૃતી પ્રવર્તે વિષયરિવર્તે જ રહસિ પુણ્યરિ પુણ્યરિ ૧૧૧ (૧ મુ)

‘મદિમા’ તારકપણાથી

ધર્મના બેના યાગા કે અર્થાત નકરો તાગી છે એ જ ધર્મનું અતિ-મૂલ્ય સૂચવે છે. શ્રીસિદ્ધાચાર્ય, શ્રીગિખંડ, શ્રીઆણંદના ૫૨ થાય છે. કાગળ કે એ ગિરિગાંને તારક નીચે છે માટે તેનું મૂલ્ય છે. જેનો મદિમા હોય તેનો નકરો સર્વન હોય.

ધર્મ ખારીક બુદ્ધિથી અગીકાર કરવા યોગ્ય છે

આથી ધર્મ અમૂલ્ય છે, મદાન કિંમતી છે. એ સિદ્ધ થયું માટે એ અગીકાર કરવામાં અર્થાએ ખાસ સાવચેત રહેવું નોંધએ. ધર્મ પરીક્ષા કરીને અગીકાર કરવાનો છે. શાક લાવનાર નોકરે કે મુનીમે લાવેલો ધર્મ અગીકાર કરવાનો નથી પરંતુ આત્માએ પોતે જ નોંધ, પંરખીને અગીકાર કરવાનો છે. ખોરાં જેવી ચીજ લાવવી હોય તો આકરને, રામાને કે ધારીને કહેવાય, કાપડ લાવવું હોય તો નોકર, કસાર્ક કે મહેતાને કહેવાય, દાગીના લાવવા હોય તો મુનીમને લખાવાય અને હીરા, મોતી ખરીદવાં હોય તો ત્યાં જાતે જ જવું નોંધએ. અરે! એમાં ય જે ગમ ન પડે તો ચાર ઝવેરીને ખોલાવીને પરીક્ષા કરાવીને લેવાય, ખરીદાય. કેમ કે એમાં છેતરાવાનું વધારે છે. ખોરમાં છેતરામણુ પૈસા બે પૈસાની, કાપડમાં છેતરામણુ આઠ બાર આના કે રૂપિયા બે રૂપિયાની, સોનામાં છેતરામણુ પાંચ પચ્ચીશ રૂપિયાની પણ હીરા મોતીમાં તો હજારોની છેતરામણુનો પ્રશ્ન છે એટલે ત્યાં જાતે જ પ્રયત્ન કરવો નોંધએ. આ બધી ચીજો પૌદ્ગલિક છે જ્યારે ધર્મ તો આત્માના કલ્યાણ માટેની અપૂર્વ વસ્તુ છે, તેમાં છેતરામણુ થાય તો લવોલવ બગડે, માટે ધર્મ તો ખાસ પરીક્ષાથી જ અગીકાર કરવા યોગ્ય છે. આટલા જ માટે હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ જણાવે છે કે:—

“સૂક્ષ્મબુદ્ધયા સદા જ્ઞેયો, ધર્મો ધર્માર્થિભિર્નરૈઃ ।

અન્યથા ધર્મબુદ્ધયૈવ, તદ્વિષાત પ્રસજ્યતે ॥”

(અષ્ટ૦ ૨૧ શ્લો ૧.)

ધર્મની દૃષ્ટિએ જોને હોય તેવાએ ધર્મને ખારીક શુદ્ધિથી તપાસવા
જાહેર ખારીક શુદ્ધિથી ધર્મ પોતાની જાને ક્યારે તપાસાય? જો
પોતાને ધર્મ તેવો કિમની લાગે સમજે અને ઉઘી અને ત્યારે ધર્મના
જેવે ધણા માટે ધર્મના અર્થોએ કાચર ન થયું જાહેર પણ વધારે
ઉસારી થયું જોહેર માટે કયું છે —

પ્રત્યક્ષ ન કયું વિષમયેન નીચ
પ્રાત્ય વિષ્ણુવિદ્યા વિરમન્તિ મદ્યા ।
વિષ્ણુ પુન પુનરપિ પ્રતિદ્યમ્યમાના
પ્રત્યક્ષમુત્તમજ્ઞા ન પરિવ્યક્તિ ॥

(નીતિનિગમ)

અધમ મનુષ્ય વિષ્ણુના અવધી નેસી જાય છે પણ ઉદમ કરતા જ
નથી પરંતુ ઉદ્યોગીને કાર્વની કલ્પિતા કહો તે તે ઉત્સાહ-વધક થાય
ધર્મના જુદા જોડો હતા કાચરને બેસાડી દે પણ તેના માટે ઉદમ કર
નારને ઉત્સાહ વધાતનાર થાય છે તેના ધણા જાણ છે મટે ત તે
વિચારીને તપાસીને લઈશ પણ જવા તે નાકસ છે

દેવને કયા શુદ્ધાથી માનવા ?

દેવ ગુરુ ને ધર્મ આ મળેને માનવા વિના તા જ ન જ નહીં
પણ કયા દેવને માનવા કયા ગુરુને માનવા તથા કયા ધર્મને મનવ એ જ
પ્રશ્ન છે આસ્તિક માત્ર (તપાસ આસ્તિકો) દેવ ગુરુ તથા ધર્મને
માનનારા જ છે દેવ ગુરુ તથા ધર્મ આ મળી જાય છે એમાં ? ઉરેક
આસ્તિક વર્ગે મનેયની જગ દેવમાં શાખી છે અધર્મ કેવલ દેવ જ
માનવા એ નિશ્ચિત કયું અને એના જ અધરે કય ગુરુને મનવ
તથા કયો ધર્મ માનવો એ નકો કયું છે

ધર્મની જાહેરાત દેવને અર્થ છે સક્રમ ૩ દેવ મન એમ
અ.પ.એ બે લગા નથી પણ જૈન મન એમ બે જોને કીમે કીમે
[૧] ૨૧૫૫ ધર્મ તે જૈન ધર્મ અધર્મ જૈન મન

તે મુજબના પ્રાપ્ત કરી દેવ કુળ માનવા ! તેને દેવ માનવા ! દેવત્વની માન્યતા કરે નહીં તો બિન્ન બિન્ન મુદ્દાઓ છે. પરમેશ્વરને માનવા શા માટે ? તેના મુદ્દામાં પણ અનેક પ્રકારની બિન્નતા છે, કેટલાક કહે છે - 'પરમેશ્વર નરિ સ્ત્રી, ગાય, પક્ષી, વૃક્ષ, અગ્નિ, વનસ્પતિ તે અનિત્ય આદિ બ્રહ્માન્દ, પ્રાણીઓ પેદા કર્યાં, જન્મ આપ્યો, ખાનપાનાદિ સાધન-સામગ્રી આપી માટે તેના ઉપકાર હોવાથી તેમને માનવા.' તાત્પર્ય - ભૌતિક ઉપકારના બદલામાં દેવની ભક્તિ માનવામાં આવી અતિદાસિક અગ્રગણ્ય એવા કેટલાક દેવ મનાય છે, તેઓની ગાનના અંતિદાસિકમાર્થી અવતારિકમાં પસંદાય છે. કૃષ્ણની માન્યતા તેવી છે. અંતિદાસિક તરીકે હીક. જેમને જરાસંઘ કે કંસના બચાવી જન્મભ્રમિ છોડીને નાસવું પડે, સૂતાવું પડે, ગોકુળની વાત વગેરે અંતિદાસિક તરીકે હીક પણ અવતારી તરીકે ઉચિત નથી. જેને દેશ છોડવા પડે તે પરાક્રમી થાય, ફરી દેશ જીતે, શાસન ચલાવે તેને અંતિદાસિક કહી શકાય, પણ તેમને તેમને માનનારાઓ તેમને તેમને અવતારિક જણાવે છે. આથી જ 'શ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્ર (સૂ. ૪૧) માં મહાભારત, રામાયણ વગેરેના વાંચનને લૌકિક ગણ્યું છે, કહ્યું છે તાત્પર્ય કે અવતારી તરીકે, ભૌતિક ઉપકારી તરીકે એમ ધર્મને જણાવવામાં આવે છે પણ આત્મીય સબધથી ધર્મને તેના આત્મીય વાગ્તવિક સ્વરૂપમાં જૈન દર્શન વિના બીજા કોઈએ સ્વીકારેલ નથી, જણાવેલ નથી.

આદર્શ, નકશો કેવો જોઈએ ?

જો આત્માનું કયાણ ભૌતિક ત્યાગમાં છે, માયાના મર્દનમાં છે તો પરમેશ્વર તે ભૌતિક સબધો દે કે છોડાવે ? માયાથી વેગળા કરે કે એને વળગાડે ? જોના શ્રીજિનેશ્વરને દેવ માને છે, પછી તે ગમે તે

૧ સે કિં ત લોહિઅ નોઆગમતો માવસુઅ ? લોહિઅ નોઆ૦ જ હમ અણ્ણાણિ-
ઈદિ મિચ્છદિટ્ઠીહિ સચ્છદબુદ્ધિમહિવિગપ્પિય, તજહા-મારહં રામાયણ મીમાસુત્તક ૦ ॥

નામે હો શ્રીકૃષ્ણભરદેવ શ્રોમહાવીર, શ્રોત્રીમય વરો તેઓએ તે
માયાનુ મન્તર નિઃ ન મ્યુ, પોને કમથી નિન થવા અને દુનિયાને
તે માર્ગ બતાવેલ

મતિ એ આદ્યનુ આસન છે આપખા આત્માને જેના જેવો
મનાવવો દોષ તેની મૂર્તિનો આદર પૂજન ૪ । કવચાન્ય દવ જેઓ
જેમ માનતા દોષ કે કશિરે અવતાગ લીધા એનો અર્થ એ કે કશિર
(દેવ) નિમલમાંથી મળિન થવા તો તેમ કદા નુ બાવશુ મૂર્તિ વચ
કયુ આસનન અપેર નિર્મલમાંથી મળિન થવાનુ ૪ થયુ છે મળિન
માંથી નિર્મલ ત્યાં અવગુ આસનન સા કામનુ ૪ અંતરી અવગા આસનનની
મતિ માત્ર જેનાની ગજુ ૪ પમુ આદર્શદેવ ન બળાય ૬ અ. ૪
કહુ ૭ એ માત્ર શ્રીકૃષ્ણદેવ દેવી મૂર્તિ પામવ મિતરી શક ૪
તેમ છે કેમ કે—

પ્રથમામનિમલમ્ રત્નિયુગ્મ પ્રસન્ન

વદનવમલમ્લક કમિયોતંગમુખ્ય ।

વરુદામપિ કનુ ત વજ્રતવંધવંધ

તદતિ બળતિ દેવો લીલતત્ત્વચેષ ॥

ત મધ બનવુ જોડો

નકોઃ કિનરદા માટે વિદ્યાર્થી ૪મ નાના હોકર ૪ન નવર
સામે બીને નકોઃ ૪અવો ૪૦ તેવી રીતે દેવી મતિ એ આ અ. ૪
માટે નકોઃ આદ્ય મૂર્તિ દેવી તે વધ રસદેવ (૫૧ ૫૨) સુદ
આ તત્ત્વ આ વરુ મૂર્તિ દેવી તે વધ રસદેવ (૫૧ ૫૨) સુદ
(સુદેશદેવી) સુદ નકોઃ દેવી દેવીને આનુષંગિક નામો
આનુષંગિક કુળે, જેવા કદે અને નકોઃ દેવે તે તેના જેવ નકોઃ
દેશીય જે રીતે આ મહાબળની ૪ પનાવળા ૪ તત્ત્વો મુદ્દાએ
ને સુના માલિક દેવી મૂર્તિને આનંદી સેવી જોઈને પૂજર્થ કરે
વધુ અધિક ૪ કમ વગર

વ્યાખ્યાન ૧૩.

દેવ તો તીર્થંકર જ !

આ કે એની શરૂઆત ન કહેવાય તો અનાદિ કહેવું પડે

પન્થ ઉપકારી શાસ્ત્રકાર મહાગજ્ઞ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિવાચકચરણ ભવ્યજીવેના ઉપકારના માટે ધર્મોપદેશદેતાં કરમાવી ગયા કે-આ જીવ અનાદિ કાલથી ચતુર્ગતિરૂપ આ ભવકર મંસારચક્રમાં, બીજા-અકુર-પરપરાન્યાયે, જન્મ-કર્મ, કર્મ-જન્મની પરપરાથી રખડી રહ્યો છે. અકુરે તથા બીજાની પરપરા અનાદિની માન્યા વિના છૂટકો નહિ તેમજ જન્મ તથા કર્મની પરપરા પણ અનાદિની માન્યા વિના છૂટકો નથી. જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે. એની સિદ્ધિ માટે પ્રમાણની જરૂર નથી. જન્મ શાથી એ પ્રશ્ન જ તેના કોઈ કારણને મૂક્યવે છે અને એ કારણ તે જ કર્મ. જો તેમ ન માનીએ તો જન્મ વિના કર્મ થઈ જાય છે તેમ માનવું પડે અગર કર્મ વિના જન્મ-સંસારમા રખડવાનું બને છે તેમ માનવું પડે, પણ તેવું કોઈ પણ આસ્તિક મત માનવા તૈયાર નથી. અને મનાય તેમ પણ નથી. પહેલો જન્મ કે પહેલું કર્મ એમ માની શકાય તેમજ નથી. જ્યાં પહેલું આ કે એ ન કહી શકાય ત્યાં તેમની પરપરા અનાદિની માનવી પડે. પહેલી કૂકડી કે ઇંડુ ? શું કહેશે ? કહેવું જ પડે કે બન્ને અનાદિનાં.

જન્મની જાળ ને કર્મના કીચડ વગરનું સ્થાન મોક્ષ

જન્મ તથા કર્મની પરપરા અનાદિની સિદ્ધિ છે માટે તે રૂપે માની. એનો અર્થ એમ નથી કે જન્મની જાળમાં જકડાઈ રહેવું, કર્મના કચરામાં કચરાયા જ કરવું, ત્યારે કરવું શું ? જ્યાં જન્મ નથી, કર્મ નથી ત્યાં ચાલ્યા જવું. એ સ્થાનનું નામ મોક્ષ-મુક્તિ.

મોક્ષમા મુખના પ્રશ્નવાળાએ । સર્વામાદિ દુઃખો ભેવા ભેએ
 દેવતાઓ પુછે કે મોક્ષમા મુખ શુ ? જ્યા ન ખાતુ ન પીતુ
 ન પહેરતુ ન ઓતુ ત્યાં મુખ કયુ ? આતુ નામ હો દાપજુ
 મોક્ષમાં ખાવા પીવા પડેવા ઓવાની જરૂર નથી પડી ન મમ
 પથાને છે જ્યાં ખાવા પીવા વગેરેની જરૂરિયાત છે માટે અહીં
 ને એ જરૂરિયાતને બંધે તો આ બધી તમામજુ છ' મોક્ષમા
 નાવા પીરાતુ નથી કમીનો દુઃખ પામેતાને કમે તે ખવરાવા
 પીવરાવો પણ એને એ ખાનપાનમા આનંદ આવે ખા' જ્યાં
 ખાવાપીવાતુ ખર પણ માથ મોતની તરસાર તો લટકેવી જ છે દુનિયામાં
 પણ ખાવાના સામયુને મોખર્યો મળવામાં આવે છે ખાનપાનની
 જરૂરિયાત એ મોજ છે કે આશ્વત્થ ? બધો ખાનપાન મળી પાન
 કરનારની નજરે નવ માસ મળવાસમા કોપ મળતો લટકવાતુ એ
 વગેરે કેમ નથી દખતા ?

દમ્ભિયો દર્શકાભના દીવાનો છે
 સસારમાં જટકરાતુ તો જટાર્થ જટાઇન છે ને ? અતમસદિ
 ગાન દર્શન ને આદિને કર્પરાત્ન જ્યા કરે અને અત્યા મિત્ર ?
 રખ્યા કરે થાન તો એ જ ને ? જ્યાં આ માતુ તમામ થન જટાર્થ
 નિર્ણુ દોષ ત્યાં ખાનપાનમા કુખ્ય તો મમાર થાય ?

દનાગ દર્શતરમા કયુ નહિ ? [25]
 એક થાન છે કે પાંચ દસ સપ્ત બધી દર્શન કે
 નામ દાખલ કેવી તામેદાર મલ પુ એમ કદ પણ કયુ ? જ્યા
 કહે પણ એ રીતે કમળા દર્શતરમાં પાતુ થન જટાર્થને
 મુખથી નોપવી છે અને નેપવ્યે રહે છે દમ્ભિયેડુ કેમ કહેને
 । સાપ વવાનું તથા દસવવાનું છે કેમન દર્શતરમાં કહે તે કદ દો કે
 ૭ દમ્ભિયે કી જટાર્થમાં કરે દસકાન દસને એ ૩ અવગુ કમજાન
 સવનર એમ ને મ રજન દીવન તેમ એ દર્શન છે

એક મનુષ્યે મંદોન્મત્તમાં જ્યાં તાજાના મગ્ગને તેજા દત્તા અને એમને ખુશ મળ્યા એમની ખામ સન્મત મની દત્તી. જેમની ખાડખીમાં ખાવ, જેમને તાજે ગળાય, તેમને કદીક આ રીતે મોટા ભાગનાયના એ પણ યુક્તિ છે અને એનો અર્થ એ કે મૂર્ખ, ગુલામ સ્થિત કરવાના. દસાડાના દરબાર પણ એના મિત્ર હોઈ આવેલા. મિત્ર હોવાથી તેની સરભરા તો થતી પણ તાજાના રાગ તરીકે તેનું નામ દક્ષતરમાં ન હોઈ ખાસ (દેખાવતી-દબમવ) સરભરા તેની નહોતી થતી દસાડાના આપુએ આ બેઠ વગર સમજે દીવાનને બોલાવ્યો, એનું કારણ પૂછ્યું. દીવાને આપુને બનાવ્યા અને લાખો રૂપિયા લઈ તેમનું નામ દક્ષતરમાં દાખલ કરી, તેમની સરભરા કરી. આથી દસાડાના આપુ મિત્ર મરી તાબેદાર બન્યા ! છવ માટે પણ ઇન્દિયો આ દીવાન જેવી છે, ધન લૂટે છે અને વિષયોમાં લલચાવી લપટાવે છે, ફસાવે છે અને લપટાયેલા, ફસાયેલા રાખે છે. માટે ઇન્દિયો એ કર્મરાજના દીવાનો છે. આત્મોદ્ધારક માટે પૂજનાદિ જે કરીએ તે ઓછું જ છે

આવા ગુલામીના દક્ષતરમાંથી, પેલા બદમાશ દીવાનની લુચ્ચાઈ ખુલ્લી કરી, જેઓ નીકળ્યા તે ફાવ્યા અને ફાવ્યા ઇચ્છનારે ફાવનારે કંઈ તેમ કરવું. દેશની હિલચાલો તમ્ક દષ્ટિ કરો ! પરાધીનતાની ધૂસરીમાંથી છોડાવનારના બાવલાઓને દેશલકતો પૂજે છે, ફૂલો ચઢાવે છે. ઉદ્ધાર કરનારાઓની-બચાવ કરનારાઓની સ્તૂપો ઉપર પુષ્પો પથરાય છે, તેમની સ્તૂપોને વધાવાય છે. જે દુનિયાની વસ્તુને અગે ઉદ્ધારકો માટે આટલી હદે થાય તો આત્મોદ્ધારક માટે કરવામાં શી કમીના હોવી જોઈએ ? જે થાય, જે કરાય તે ઓછું.

વાતો કરવી સહેલી છે પણ વર્તન મુશ્કેલ છે

આત્મોદ્ધારકની જન્મભૂમિ પણ તીર્થ મનાય, તીર્થરૂપે પૂજાય અને તેની મૂર્તિ પણ મનાય, વદાય, પૂજાય. આત્મોદ્ધારક શ્રીજિનેશ્વર દેવની મૂર્તિની પૂજા આટલા જ માટે છે કે શ્રીજિનેશ્વર દેવે આત્માની “લામીતું” બાન કરાવી, આત્મોદ્ધારનો અમોઘ ઉપાય બતાવ્યો છે. આત્માની

પાંચીનના પાંચવિક લાન પ્રાપ્ત્યાર માત્ર શ્રીકૃષ્ણેષ્વર દેવ જ છે તે સ્વાધ્યાયનાર તેમજ જ દશન ને તેમનો જ મન છે બીજો બધા જ નેનના સિતપદ્માની ચાલે થાય ખરી પણ ન માત્ર પાનોમા પ્રમમ તેમજ કાંઈ નહિ.

મહારી, પાદરાશને મહારી [26]

એક મહારી ને માકડાને બગાડ નીખતીન પાદરાશ પામ નાના રાજ્યને પૂછ્યું કે માકડા કયા કામ કરેમા ? મહારી બોલે — બાપકી રજૂ નાવીમ તામ દીરી બોલે ખા રજા દિવસ કાલમા સુન કે ? કે મા પાદરાશને લાગુ પડે તા બધા બાકે ? કહિ નાકરે ન માલીએ પમાર ન બાલી રતન બાનભીર ન બધમા બધમા ખીરમન કેલે મીત ?

પાદરાશને બે માકડાન મહારીન મા માગ્યા દામ બધી ખરીદી રજા અને દીરીએ તેમને બાપકામા બાલી માકડા પલ શીખબા અભ્યુ બરાબર ખી મન કરે છે બધામા માકડાન ખીરમનમા પચમમા કોરાપચ મન કરેલ અકમ કોબપા જામ નવાક પામ છે બા હાં બા હાં કે મા મન દીવાને બે રાત કમન નથી કેમકે બે દર જો કે વન નવક વન મામગવા દખાપરી કયા ભુધી રહત ની ? જરૂર મમ । મ પા કા- ઉગવાની જ

એક વખત કચેરીમાં બાદશહની પાસે લખા દીરી લખેને કે જ છે સમામાં (કચેરીમાં) કેમ પ્રકરના વિનેદ બે દીરી રજા છે તથા બહાર મામરી એક કેરીન દાવમા બધા બે પદે પદે બધા બધા બધા બધા કેરી દેખાડે તરત પદે કે દુખ દીરાન પદે દીરીના ૨ પદા ઉપર ભી પદે બાદશહ બુમ મેલે — વ કદા ખ મવરી જે લો લખાવર દવ કેસાન (મન) નહિ દર દીરાન કદુ તાવર કે બે પદે પલ કદિવરપે કડાન બધા રજા દીરીને હીમે પદે બે કદે કદે વખતે સુન દે પદે બે બધ

છે. તાપસ્યે એ કે જે સતો નો પધા ય જે જે પણ પ્રમંગે અર્ચ્ય
પરમાત્મ જાય. વાતો ને માત્ર વાતો જ છે કે નેમા ય કાલ વર્તન છે
ને પ્રમંગે જગાયા વિના એ જ નરિ.

પ્રસંગે મહાદેવજી પાનુ ભાગ્યા !

મહાદેવજીનું કંકણ [27]

મહાદેવે તપસ્યાને વરદાન આપ્યું. એક તાપસ્ય તપસ્યા
કંતો હતો, ત્યાંથી મહાદેવ ને પાર્વતી એ ગને પસાર થતાં
હતા. પાર્વતીના આગ્રહથી મહાદેવ પ્રત્યક્ષ થયા અને પેલા
તાપસ્યને દર્શિત વર માગવા કહ્યું. તાપસ્યે પાર્વતી જોઈને
વ્યામોહ થયો અને વરદાન આપવા તૈયાર થનાગી જ આપડી પડાવવા
તેણે વિચાર્યું અને વરદાન માગતાં તેણે કહ્યું. 'મારે રાજપાટ વૈભવ
તો છે એની મને નૃણા નથી પણ મારે કોઈ દુશ્મન મારી છેડતી
ન કરી શકે મારે એવું કંકણ આપો કે તે જેના પર મૂકું તે બળીને
ભસ્મ થવા લાગે, અને વધારે વખત રાખું તો ભસ્મીભૂત થઈ જાય.'
એવા પણ દોઢચતુરો દુનિયામાં છે—પઠિત મૂર્ખાઓ પડ્યા છે કે
જેઓ પોતાનું કંઈ પોતે જ વાળે. મહાદેવજીએ તો તેવું કંકણ
આપ્યું અને જ્યાં પેલા દૈત્યે મહાદેવજી પર કંકણ મૂકવા માંડ્યું કે
મહાદેવજી તો દોડ્યા અને ગયા બ્રહ્માજી પાસે. પછી બ્રહ્માજીએ
એમને બચાવ્યા, સુદિતથી દૈત્યનાં વખાણ કર્યાં, નાટકનો અભિનય
કરાવ્યો, હાથ પકડી એના જ હાથના કંકણે દૈત્યનો નાશ કર્યો. આપણો
મુદ્દો એ છે કે જડ-ચેતનની ભિન્નતાની વાતો તો બધા ય કરે પણ
પ્રમંગે ટકવું મુશ્કેલ. જેમ મહાદેવજીએ પણ દોટ મૂકી દીધી.

સાહિત્ય તપાસો, એ જ દેવસ્વરૂપ જણાવી દેશે

જડ-ચેતનની ભિન્નતાની વાત કરનાર તથા તેમાં અડગ રહેનાર
દેવ એક શ્રીજિનેશ્વર જ છે કે જેઓ અગ્નિના, સર્પના તમામ ઉપ-
દ્રવ્યોમાં અડગ રહે છે. સાહિત્ય જ તપાસોને? કોઈમાં ખાવાપીવાની
ધમાલ, તો કોઈમાં કોઈનો ખોડો કાઢવાનું તોફાન ! વૈષ્ણવનાં પ્રભાતિયાં

ત્યામને ? જો કે જો કે ! જો પીચોના ચીર ડાળ ના જો કે વને પાત ના
આ જો કે ? જિજાણુ જાણવાળું નિજાણુ તારાણુ આ તો આજે જ
આપણામા વેવરી સ્ત્રીઓ તો મીઠાનું જોઈને માથે કે જે રૂઢીને મોનાની
જાણી ક્યાથી આપીએ કે ? પણ જામનામા તો પડિતો પણ નવાયિક
વિશ્વનાથ પચાનન જેવા પણ મજનમા પણ આપણોઆના વચન
ના નાર કૃષ્ણને નમ કાર તે (રક્ષારિ સ્ત્રી ૧) જેમ બાન ■ બન
જોની દીમામાં પણ લખ છે — લીલાવત કરીને નાટક કરવામા નિપુણ
જેવા મહાદેવ ક્યાળ માટે ના (ગિહ્યા સુ કો ૧) । અમન
મોટાર્ક તો નાટકમા માનીને

દેવ તો શીલીધૃંદર જ

સવમ તપ વને નુ પાવન ઉપસવે પરીતમા નિષ્કાન્તા કવ્ય
તનાદિ મુખો—આ બધુ શ્રીગિનથર દેવમાં જ મળે છે બી ન દેવાના
પરિતોમાં શાન્તિવેના નિકારાની જ વાતો વિષ વિષ પ્રકારે વળવી છે

સસારના તરી મય તા માથે શીલીધૃંદર દેવ જ છે દુનિવાન
આતમાના ઉદારનો સાના માગે માથે તમામ જ નાનાના છે મટે જ
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાચુકલ મહારાજ જાણવા કે કે અવદન ના છે
જેઓ સસારમાં કેમકે જ નહિ તથા મહાપુરુષાન પુણ્યપદા
અન પ્રસન્ન થાય છે ત્યાં દશનાદિની પ્રાપ્તિ કે જે છે અમન
મોક્ષની પણ પ્રાપ્તિ થાય છે શીલીધૃંદરે દેવનુ પૂજન આજના કાલે
કારી છે આ સમને જેઓ શાન્તિવેથરે દેવના પૂજનમા લીન રહો
તેઓ આ મહામહિ મગરમે માથે સુખમ નિરવમન કે

—કૃષ્ણ—

૧ મુનમત્તપરચકે મેષપુત્રુદમવૈરાથ / તને જાણવ મને સવ
પરીકરવ સૌક્ય કે ૧ સુરવર્ણકર્ણવુઃસર્વકર્ણવર્ણક / અથ સવનુ સર્વકર
તિત્ત્વવદરવિદન ।

- ११ अनादिमोय अनादिमोय (सार्ध)
 २० २१ अनादिमोय (श्लो. ११ म.)
 २२ अनादिमोय (श्लो. २८ म.)
 २३ अनादिमोय (श्लो. ३० म.)
 २४ अनादिमोय (श्लो. ४२, स.)
 २५ अनादिमोय (श्लो. १६, स.)
 २६ अनादिमोय (श्लो. ८, स.)
 २७ अनादिमोय (अपूर्णम्)
 (प्रवाद. २५०, स.)
 २८ अनादिमोय (सं. गु)
 २९ अनादिमोय (श्लो. १८, स.)
 ३३ अनादिमोय (श्लो. १६, स.)
 ३४ अनादिमोय (श्लो. १००, स.)
 ३५ अनादिमोय (श्लो. २००० स.)
 ३६ अनादिमोय (लेख, स)
 ३७ अनादिमोय (श्लो. ५, स.)
 ३८ अनादिमोय (श्लो. २६, सं)
 ३९ अनादिमोय (लेख, अपूर्ण, गु. पृ. १२५)
 ४० अनादिमोय (स)

- ४१ अनादिमोय (अपूर्णम्. प्रवाद. ३००० न)
 ४२ अनादिमोय (गु.)
 ४३ अनादिमोय (लेख, स)
 ४४ अनादिमोय (स.)
 ४५ अनादिमोय (श्लो. १३, स.)
 ४६ अनादिमोय (स.)
 ४७ अनादिमोय (श्लो. ३२, स)
 ४८ अनादिमोय (सार्ध)
 ४९-५२ अनादिमोय (श्लो. ३२, स.)
 ५३ अनादिमोय (श्लो. १२, स.)
 ५४ अनादिमोय (लेख, स.)
 ५५ अनादिमोय (श्लो. १००, सं.)
 ५६ अनादिमोय (श्लो. १६ स)
 ५७ अनादिमोय (अपूर्णम्)
 (लेख, सं.)
 ५८ अनादिमोय (सूत्राणि, सं.)
 ५९ अनादिमोय (लेख, स.)
 ६० अनादिमोय (श्लो. ६२, स)
 ६१ अनादिमोय (श्लो. ८५ स.)
 ६२ अनादिमोय (प्रथाग्रं. २८००, सं.)
 ६३-६४ अनादिमोय (श्लो. ५३, सं.)
 ६५ अनादिमोय (श्लो. २६, सं.)

पारिग्रह ३		[१८८]
६६ पञ्चमूत्रटिप्पणम् (चालु)	८१ मानमागानकम् (अर्थ १ मं)	
६७ पञ्चमूत्रटीकाटिप्पणम् (चालु मं)	८२ मानवर्गशिक्षा (अर्थ ३६, मं)	
६८ पञ्चवर्णावगति (लक्ष मं)	८३ राजा चर्यामनम् (लक्ष मं)	
६९ पञ्चवर्णप्रभा (अष्टमं)	८४ मन्त्रवर्णशिक्षा (लक्ष मं)	
७० पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	८५ लक्षवर्णशिक्षा (अर्थ १ मं)	
७१ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	८६ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७२ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	८७ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७३ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	८८ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७४ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	८९ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७५ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९० विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७६ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९१ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७७ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९२ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७८ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९३ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
७९ पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९४ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	
८० पञ्चवर्णप्रभा (लक्ष मं)	९५ विद्वान्शिक्षा (लक्ष मं)	

१.६ अमल-संस्कृतम् (ओ. १०००, म.)	१०९ मिहिर-कृत-प्रमाणम् X
१.७ अमलो अमलान् मलानि (प्रमाणं १००, म.)	११० मिहिराय (अर्चनम्, ओ. १३ प्रकृतम्)
१.८ पराशरिणी (ओ. ८६, म)	१११ मूर्त्योदयमिहिरान् (लेख, म.)
१.९-१०० पराशरिणीशतयम् X	११२ श्रीपूजानिर्णयः †§ (लेख, मं)
(ओ. ३६, म.)	११३ भौग्यपोडनिका (ओ. १६, सं)
१०१-२-३ पोटनरुद्रयम् X	११४ नानानि (गु. हिं)
(ओ. १६, म.)	११५ स्तुतय. (सं. गु)
१०४ मघानार ,, ९२, ,,)	११६ स्थापनार्चाद्वात्रिगिका (ओ. ३२, स)
१०५ सहननम् X (लेख. स.)	११७ स्थापनासिद्धि. (ओ. १६, स.)
१०६ सामायिकेर्यास्थापननिर्णय †§ (लेख. स)	११८ स्वाध्याया (गु. स)
१०७ सावत्सरिकनिर्णय (ओ. ९६, स.)	११९ हिंसकत्व-अहिंसकत्वम् X (लेख. सं.)
१०८ सिद्धप्रभागतोणादिशब्दा X	

(आ) अप्रसिद्धः संकलितः कृतिकलापः

१ अनुमानम् X (आगमीयम्) ^२	६ इतिहास. X (आगमीय.) ^१
२ अलंकार X (आगमीय) ^२	७ उपोद्घात प्रशस्तिश्च X (आगमीयौ) ^१
३ अल्प-परिचितसैद्धांतिक-शब्द-कोष † (प्रा० सं०)	८ एकार्थिकशब्दा X (आगमीया) ^२
४ अल्पबहुत्वम् X (आगमीयम्) ^२	९ काठिन्यार्था X (शब्दानाम्, आगमीया)
५ आचार्यनामानि X (आगमीयानि)*	

- १३ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 १४ मध्यमभाषा (भागमीया)
 १५ मध्यमभाषा (")
 १६ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 १७ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 १८ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 १९ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २० मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २१ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २२ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २३ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २४ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २५ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २६ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २७ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २८ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 २९ मध्यमभाषायाः (भागमीया)
 ३० मध्यमभाषायाः (भागमीया)

—=====—

(६) मुद्रितः स्वरचित. श्रुतिकलापः

१ आनन्दमृगामिन्दु (व्या० गु०)
१ पु. १	११ प्रवचनपरीक्षानी महत्ता
(गु) पु. ३१
२ नरवार्धपशिष्ट ' .. १८	१२ म यममिदप्रभाव्याकरणम्
२ प्र १३४
३ नरवार्धकर्तृतन्मननिर्णय (हिन्दि)
पु. १६	१३ मयममिदप्रभाव्याकरणम्
पु. १४
४ तप अने उद्यापन (गु.)
पु. २४	१४ लघुनिदप्रभाव्याकरणम् * x
सलघुतम-शब्दकोपम् x पु. १९१
५ तिथिक्षयवृद्धिप्रदीप* (गु.) पु. ३	१५ ललितविस्तराटिप्पणम् प्र. १४१
६ तिथिविषयकचर्चा (गु.) पु. ४	१६ शास्त्रीयपुरावा (सावत्सरिक) पु. ३
७ दीक्षानी जघन्यवयः (गु.) पु. ८	१७ षोडशकप्रकरणम् (व्या.) पु. २३
८ दीक्षानु सुंदर स्वरूप* (गु.)
पु. १७	१८ सागरसमाधान भा. १ (गु.) पु. ९
९ पर्वदेशना (व्या. गु.) पु. १२	१९ " " भा. २ " पु. १०
१० रघुचवस्तुभाषांतर. (गु.) पु. ५१	२० सिद्धचक्रमाहात्म्यम् (व्या.)
पु. १५

१ आगमोद्धारकसाहित्यसेवा पुस्तकनंबर. २ आगमोद्धारकसाहित्यसेवा पुस्तकनंबर १ आगमोद्धारककृतप्रस्तावना.

(३) संपादितो ग्रन्थसंग्रह.

१ भ. या. गम-पद्धति (बे. टीका) १०३५	११ "ता. गम-पद्धति (मटीकम्, द्वितीयभूत) ७
२ भ. या. गम-पद्धति (प्रयोगजगति) १०५	१२ भ. या. गम-पद्धति ७
३ अनुयोगद्वाराचूर्णि. ६३	१८ भा. गम-पद्धति (नृ. पूर्व-भाग) ६३
४ " टीका (हारि.) ६३	१९ " " (नृ. उत्तर-भाग) ६३
५ अनुयोगद्वाराचूर्णि (पूर्वार्ध, मटीकानि, म. हेम०) ६८	२० आ. गम-पद्धति (मटीकम्, हारि. पूर्वार्ध-पूर्वभाग) ४४
६ अनुयोगद्वाराचूर्णि (उत्तरार्ध, मटीकानि, न. हेम.) ६९	२१ आवश्यकसूत्रम् (मटीकम्, हारि. पूर्वार्ध-उत्तरभाग) ४५
७ " " " ७०	२२ आवश्यकसूत्रोत्तरार्धम् (पूर्व-भाग, मटीकम्, हारि०) ४६
८ अन्तःकृद्दृष्टानुत्तरोपपातिक-दशाविपाकश्रुतानि २०	२३ आवश्यकसूत्रम् (मटीकम्, हारि०, उत्तरभाग) ४७
९ अमिधानचिंतामणि पु २०	२४ आवश्यकसूत्रम् (मटीकम्, मलय०, पूर्वभाग.) ४८
१० आगमरत्नमंजुषा	२५ आवश्यकसूत्रम् (मटीकम्, मलय०, द्वितीयभाग) ४९
११ आचारप्रदीप ७४५	२६ आवश्यकसूत्रम् (मटीकम्, मलय०, तृतीयभाग.) ५०
१२ आचारागचूर्णि. १५	२७ इर्यापथिकीषद्त्रिशिका ७५५
१३ आचारागसूत्रम् (मटीकम्, पूर्वभाग. प्र. आ.) २	२८ उत्तराध्ययनचूर्णि. ६०५
१४ आचारागसूत्रम् (मटीकम्, उत्तरभाग प्र. आ.) ३	
१५ आचारागसूत्रम् (मटीकम्, प्रथमश्रुत.) ४	

१ आ नंवरौ श्रीवर्धमान-जैनताम्रपत्र-आगममंदिर (सुरत) "आगमोद्धारक-हित्यसेवा" ना नामथी नोधायेली प्रतीना छे.

- ६६ उद्योगिण्यम् (मटीकम्) १.०
 ६७ शाताभसिद्धात्म (मटीकम्) १८
 ६८ नरनगरमिनी (मटीका) १.१२
 ६९ नरनगरसूत्रम् (महाभारतम्) १.०५
 ७० " (मटीकम्, पारि.) १.६१
 ७१ नन्दुल्यन्तारिकम्
 (मटीकम्) ३३
 ७२ तिथिहानिनिर्दिष्टनार १७
 ७३ त्रैविद्यगोष्ठी १९१
 ७४ दशवैकालिकचूर्णि ५.७१
 ७५ दशवैकालिकसूत्रम् (सटीकम्,
 हारि.) ५८
 ७६ देववन्दन (चैत्यवदन) भाष्यम्
 (मटीकम्) १००१
 ७७ धर्मकल्पद्रुम १०१२
 ७८ धर्मविन्दप्रकरणम्
 (सटीकम्) १०२२
 ७९ धर्मपरिक्षाकथा १०३२
 ८० धर्मसंग्रह (पूर्वभाग) १०४
 ८१ " (उत्तरभाग) १०५
 ८२ नन्दिसूत्रस्य चूर्णि ६४२
 ८३ नन्दिसूत्रम् (सटीकम्, मलय.) ६५
 ८४ नन्दिसूत्रम् (टीका, पारि.) ६५
 ८५ नन्दिसूत्रम् (महाभारतम्) १०८१
 ८६ नन्दिसूत्रम् (महाभारतम्) १०८२
 ८७ " (महाभारतम्) १०८३
 ८८ नवम्भरणानि गौतमसंग्रह १०९
 ८९ निर्युक्तिपत्रकम्
 ९० पञ्चमस्तुतप्रथ (सटीक) ११०१
 ९१ पञ्चमस्तुत (स्वोपशृष्टिक) ११११
 ९२ पञ्चाशकप्रथ. (मटीक,
 प्रथमावृत्ति) ११४१
 ९३ " (सटीक, द्वितीया-
 वृत्ति) ११५१
 ९४ पञ्चाशकादीनि (मूलमात्राणि)
 ११३
 ९५ पयरणसदोहो ११६
 ९६ पर्युषणादशशतकम् ११९
 ९७ पर्वाधिराजश्रीपर्युषणाष्टाह्निका-
 व्याख्यानम् १२०
 ९८ पाक्षिकसूत्रम् (सटीकम्) सक्षा-
 मणकम् (सावचूरिकम्) ५२१
 ९९ पिण्डनियुक्ति (सटीका) ५९
 १०० प्रकरणसमुच्चय १२१२

स्पष्टीकरणपूर्वकं शुक्तिपत्रकम्		
२-३ भरणउद्यम	=भोगविचारः स्थापनाविचारः	{ श्लो० ८
१४ उपाशानिर्दिष्टद्वित्रिशिका	=गुणः, तनोऽन्तम्	{ " ८
२०-२२ एकानशितद्वयम्	=उत्कर्षार्थविचारः धर्मव्यवहारः विधिनिवारः	{ " ३७
२३ केयले शेषज्ञाननर्ता	=आयोपगमिहभावविचारः	{ " ११
२७ नत्वारिशानिका	=मर्मगवर्णनम्	{ " ११
४५ प्रयोदशिका	=धर्मात्मिकायादितिचारः	{ " २८
४९-५२ द्वात्रिंशिकाननुक्रमम्	=अचिताहारद्वात्रिंशिका नयविचारः	{ " ४२
६० निश्चयव्यवहारपट्टिका	=नयविचारः स्याद्वादः	{ " १३
६३-६४ पंचाशकद्वयम्	=लोकाचारः	{ " ३२
६५ पंचविंशिका	=विवाहचर्चा	{ " ३२
७२ पाइपज्जाणि	=यथाभद्रकधर्मसिद्धिः	{ " ३२
७७ प्रमाणव्यवस्था	=जयसोमसिक्त्वा	{ " ६२
८१ मोक्षमार्गशतकम्	=प्रमाणप्रमेयविचारः	{ " ५०
९० शतकम्	=निक्षेपशतकम्	{ " ५०
९४ शुभचंद्रकृतां युक्तिः	=गुणग्रहणशतकम्	{ " २५
९८ षडशीतिका	=केवलिभुक्तिः	{ " ६९
९९-१०० षट्त्रिंशिकाद्वयम्	=जीवसिद्धिः	{ " २९
१०१-१०३ षोडशकत्रयम्	=आगमाधिकारषट्त्रिंशिका दुःखप्रतिकारविचारः	{ श्लो० ८६ सं.
	=यत्रे हिंसाविचारः	{ " ३६
	महाव्रतविचारः	{ " ३६
	दुःखवर्जनषोडशकम्	{ " १६
		{ " १८
		{ " १५

કર્મ ગત્યનો સમકર્મી	૪	૨૪	૫૧૬-૫૬૮
	૫	૨	૩૭-૩૯
		૩	૬૩-૭૦
		૪	૮૭-૮૮
દિયાગે કર્મ પરિણામે બધે ઝં			
વાક્યનો મર્મ	૪	૨૨	૪૬૦-૪૯૬
		૨૨	૫૦૫-૫૧૪
દિયાની આગમ્યકતા	૪	૭	૧૬૦-૧૬૭
		૮	૧૭૭-૧૮૫
		૯	૨૧૪-૨૧૬
ગોતમસ્વામીએ સર્વજનો નિર્ણય			
કેવી રીતે કર્યો ?	૪	૨૩	૫૩૬-૫૪૪
		૨૪	૫૫૩-૫૬૦
ચાર પ્રસાર્થ	૭	૮	૧૭૩-૧૭૬
			૧૮૫-૧૮૯
છએ છવ નિકાયની દયાનુ વિધાન			
શ્રીજિનેશ્વર દેવે કહ્યું છે	૯	૨૦	૩૦૯-૩૧૫
શ્રીજિનેશ્વર દેવોના વચ્ચેના અવલગનની			
આવશ્યકતા	૮	૧	૧૦-૧૫
જૈન દર્શનરૂપી દુર્બીન	૪	૧૬	૩૬૬-૩૭૬
		૧૭	૩૯૭-૪૦૧
જૈન પિતા વારસો શાનો આપે ?	૪	૧૯-૨૦	૪૪૩-૪૪૯
			૪૫૭-૪૬૭
જ્ઞાન એ નાગી શમશેર છે !	૭	૧૫-૧૬	૩૬૧-૩૭૧
જ્ઞાનદાનની અનુક્રમ	૩	૫	૧૦૩-૧૦૫
દર્શનાચાર અને તેના અતિચાર	૪	૫	૧૦૧-૧૧૨
		૬	૧૨૬-૧૩૫

સાહિત્ય-એવા

પરિશિષ્ટ ૪

[૨૦૩]

ગોળી માદાત્મક અને આઠ
અખોનો એક

	૪	૬	૮	૧૦-૧૩
ગુરુ અને ધર્મ અને તેની		૬		૫૫-૬૦
ઉપરોચિત		૪		૮૦-૮૩
૧૧૧ ગણ અવસ્થા	૧	૨૬		૫૦-૫૧૦
દેશનાનુસારિકા ૧૫૫૫ કે કાવાનુસારિકા	૮	૨૬		૨૪૮-૨૫૧
દેશનાપાત્ર ૧		૨૬		૨૫૨-૨૬૦
ધર્મ અને તેના પાંચામી	૪	૧૮		૪૧૩-૪૧૪
ધર્મના ચિહ્નો	૩	૨૬		૫૧૮-૫૧૯
ધર્મનું દેશી અવસ્થા અને તેનું	૧	૬૩		૫૪ ૫૪૨
ધર્મનું અવસ્થા	૧	૧૪		૨૧૩-૨૧૪
ધર્મનું અવસ્થા	૩	૧૬		૨૧૬-૨૧૭
ધર્મ મોક્ષ જ નહીં છે મોક્ષ અવસ્થા	૫	૨૧		૨૬૪-૨૬૫
જો છે મોક્ષ જ નહીં ધર્મ અવસ્થા		૧૬		૪૪૩ ૪૪૪
૧૧૧ ધર્મ અવસ્થા		૨૦-૨૧		૪૪૪ ૪૪૫
૧૧૧૧૧ અવસ્થા નો દેશીય	૧	૧૧		૧-૧૧
૧૧૧૧૧૧	૫	૧		૧૫ ૨૧
૧૧૧૧૧૧૧ (અવસ્થા)	૧	૨૪		૫૫-૫૬
અવસ્થા અને અવસ્થા-કેટલ	૧૧	૧-૧૧		૧૧-૧૧ ૧
૧૧૧૧ અવસ્થા	૪	૪		૫ ૫
		૧૬		૫-૫
		૧૪		૫
૧૧૧ ૧૧૧૧૧ ૧૧ ૧૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧				૫ ૫

મનુષ્ય-ભાવની મદત્તા	૨	૧	૮- ૧૭
મદત્તીર વનમકલ્યાણ	૩	૧૨	૨૭૧-૨૭૭
મોક્ષ વનનારાગ્મોની ક્રોડોત્તી			
સખ્યા શાગી ?	૭	૨૩	૫૨૨-૫૩૫
રખડપટ્ટીનો નાસનાયક પૂર્વ ઇતિહાસ	૭	૨૪	૫૪૬-૫૫૧
રાગદ્વેષ સમીક્ષા	૫	૬-૭	૧૩૫-૧૪૬
વંશાગ્નની વહેચણ	૪	૧૦	૨૩૩-૨૪૧
		૧૧	૨૪૯-૨૫૯
શમરસનો વહેતો ઝરો	૧	૧૭	૩૮૮-૩૯૮
શાશ્વત મ્થાન	૬	૧ ૧૨-૧૬, ૨૫-૨૬	
શ્રવણ કે શિક્ષણ માટે અધિકારી	૧૧	૧૨ ૧૬૩-૧૬૭, ૧૪૬	
શ્રોતાના ત્રણ પ્રકાર, અને તેનું સ્વરૂપ	૧૦ (દ્વિ.)	૧	૧- ૮
સત્ય-શિક્ષા	૨	૨૩	૫૩૩-૫૩૯
સમ્યક્ત્વ અને તેના આભૂષણો	૧	૨૩	૫૨૪-૫૩૫
સમ્યગ્જ્ઞાન	૧	૯	૧૯૮-૨૦૫
સમ્યગ્ચારિત્ર	૧	૧૦	૨૨૪-૨૩૪
સમ્યગ્દર્શન	૧	૧૩	૨૮૯-૨૯૫
સમ્યક્ત્વ	૧	૮	૧૭૩-૧૭૯
સમ્યક્ત્વ	૧	૧૧	૨૪૭-૨૫૪
સંજ્ઞાનું સ્વરૂપ	૧૨	૧૦	૧૯૫-૨૦૧
સાધુત્વ અને મૃષાવાદ	૫	૧૨	૨૮૫-૨૮૬
		૧૬	૩૭૫-૩૮૨
		૧૭-૧૮	૩૯૯-૪૦૬
સાધુ પદ	૧	૬	૧૨૫-૧૩૧
સામાયિક અને તેની આવશ્યકતા	૨	૨	૨૯- ૩૭
સામાયિક, દાન, શીલ અને તપ	૨	૩	૫૩- ૬૦
સિદ્ધ પદ	૧	૩	૫૨- ૬૩

સાહિત્ય-ગ્રંથ]

પત્રિકા ૪

[૨૦૫]

સુખદુઃખ સમીક્ષા

સામયિકી પત્રિકા કરી

ધર્મમંજુ કરી

સુવર્ણમંજુ બ્યાખ્યાન

૭

૧૮

૧૧

૪૧૭ ૪૩૦

૪૬૦-૪૬૩

૭

૬૪

૧૬

૧૧૧ ૧૧૫

૪૬ ૧૭

(જા) અનામક દેશનાગ્રંથો

દેશના વર્ષ બાદ

૪૪

દેશના વર્ષ બાદ

૪૪

૧ ૧ ૩-૧ ૧૫૦-૧૫૫

૧૮ ૧ ૬ ૨૧૧ ૨૧૪

૨ ૧ ૭ ૧૫૫-૧૫૬

૧૯ ૧ ૭ ૨૧૨ ૨૧૫

૩ ૧ ૮ ૧૫૬-૧૫૭

૨૦ ૧ ૮ ૨૧૩ ૨૧૬

૪ ૧ ૯ ૨૦૪-૨૦૫

૨૧ ૧ ૯ ૨૧૪ ૨૧૭

૫ ૧ ૧૦ ૨૦૫-૨૦૬

૨૨ ૧ ૧૦ ૨૧૫ ૨૧૮

૬ ૧ ૧૧ ૨૦૬-૨૦૭

૨૩ ૧ ૧૧ ૨૧૬ ૨૧૯

૭ ૧ ૧૨ ૨૦૭-૨૦૮

૨૪ ૧ ૧૨ ૨૧૭ ૨૨૦

૮ ૧ ૧૩ ૨૦૮-૨૦૯

૨૫ ૧ ૧૩ ૨૧૮ ૨૨૧

૯ ૧ ૧૪ ૨૦૯-૨૧૦

૨૬ ૧ ૧૪ ૨૧૯ ૨૨૨

૧૦ ૧ ૧૫ ૨૧૦-૨૧૧

૨૭ ૧ ૧૫ ૨૨૦ ૨૨૩

૧૧ ૧ ૧૬ ૨૧૧-૨૧૨

૨૮ ૧ ૧૬ ૨૨૧ ૨૨૪

૧૨ ૧ ૧૭ ૨૧૨-૨૧૩

૨૯ ૧ ૧૭ ૨૨૨ ૨૨૫

૧૩ ૧ ૧૮ ૨૧૩-૨૧૪

૩૦ ૧ ૧૮ ૨૨૩ ૨૨૬

૧૪ ૧ ૧૯ ૨૧૪-૨૧૫

૩૧ ૧ ૧૯ ૨૨૪ ૨૨૭

૧૫ ૧ ૨૦ ૨૧૫-૨૧૬

૩૨ ૧ ૨૦ ૨૨૫ ૨૨૮

૧૬ ૧ ૨૧ ૨૧૬-૨૧૭

૩૩ ૧ ૨૧ ૨૨૬ ૨૨૯

૧૭ ૧ ૨૨ ૨૧૭-૨૧૮

૩૪ ૧ ૨૨ ૨૨૭ ૨૩૦

૧૮ ૧ ૨૩ ૨૧૮-૨૧૯

૩૫ ૧ ૨૩ ૨૨૮ ૨૩૧

૧૯ ૧ ૨૪ ૨૧૯-૨૨૦

૩૬ ૧ ૨૪ ૨૨૯ ૨૩૨

દેશના	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
૩૫	"	૨૦	૪૬૧-૪૬૭
૩૬	"	૧	૪૮૫-૪૯૨
૩૭	"	૨૨	૫૦૯-૫૧૭
૩૮	"	૨૪	૪૫૮-૫૬૩
૩૯	૩	૧	૬- ૧૧
૪૦	"	૨	૨૮- ૩૬
૪૧	"	૩	૫૪- ૬૪
૪૨	"	૪	૭૮- ૮૪
૪૩	"	૫	૧૦૬-૧૧૩
૪૪	"	૬	૧૨૭-૧૩૬
૪૫	"	૬	૧૩૭-૧૪૦
	"	૭	૧૫૮-૧૬૦
૪૬	"	૭	૧૫૨-૧૫૭
૪૭	"	૧૦	૨૨૪-૨૨૯
૪૮	"	૧૧	૨૫૦-૨૬૪
૪૯	"	૧૨	૨૮૧-૨૮૬
૫૦	"	૨૪	૫૭૦-૫૭૪
૫૧	૪	૧	૧૫- ૨૦
૫૨	૫	૫	૧૧૧-૧૧૫
૫૩	૬	૩	૫૬, ૨૪૮
૫૪	"	૪	૮૯- ૯૨
૫૫	"	૧૦-૧૧	૨૪૯-૨૫૫
૫૬	"	૧૪	૩૨૧-૩૨૪
૫૭	"	૧૫	૩૨૯-૩૩૬
	"	૧૬	૩૪૫
૫૮	"	"	૩૫૩-૩૫૯

દેશના	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
૫૯	"	૧૭-૧૮	૩૭૭-૩૮૪
૬૦	"	"	૪૦૭-૪૧૭
૬૧	"	૧૯	૪૪૨-૪૪૭
૬૨	"	૨૦	૪૬૫-૪૭૧
૬૩	"	૨૧-૨૨	૫૦૫-૫૧૨
૬૪	"	૨૩-૨૪	૫૨૩-૫૩૫
૬૫	૭	૧	૧૬- ૨૩
૬૬	"	૨	૪૧- ૪૮
૬૭	"	૩	૭૦- ૭૨
૬૮	"	૪	૭૪- ૮૫
૬૯	"	૫	૯૭-૧૦૫
૭૦	"	૬	૧૨૧-૧૨૫
૭૧	"	૭	૧૪૫-૧૫૨
૭૨	"	૭	૧૬૧,
	"	૮	૧૬૯-૧૭૨
૭૩	"	૯	૧૯૯-૨૦૦
૭૪	"		૨૦૯-૨૧૧
૭૫	"	૧૦	૨૨૫-૨૩૨
૭૬	"	૧૧-૧૨	૨૬૫-૨૮૭
૭૭	"	૧૩-૧૪	૨૮૯-૩૦૪
૭૮	"	૨૧-૨૨	૫૦૮-૫૨૦
૭૯	"	૨૩	૫૨૧-૫૨૨
૮૦	"	૨૪	૫૪૫-૫૪૬
૮૧	૮	૧	૮- ૯
૮૨	"	૨	૪૨- ૪૩
૮૩	"	૩	૬૧- ૬૨

साहित्य-सेवा]

पत्रिका ४

[१०७]

देशीया वर्ष अंक	पृष्ठ	देशीया वर्ष अंक	पृष्ठ
८४	४ ८०-८१	१०८	६ ८ ११६ १२०
८५	५-१ ११३-१२१	१०९	६-१० १०३ १८०
८६	७-८ १३०-१११	११०	" १८८ १६३
८७	८ ११६-१०१	१११	११-१४ १६७ १०४
८८	१० २ ४-२१३	११२	" ११०-११८
८९	११ २३१-२३७	११३	" १३ १४ १११-११८
९०	१२-१३ २४७ २७०	११४	" २३०-२३८
९१	१४ २७८-२८०	११५	१४-११ २४०-२४८
९२	२८६-२८४	११६	२४७ २४९
९३	१४-११ ३ ४-३२०	११७	१७ १८ २४८-२४९
९४	१७-१८ ३११-३७३	११८	२ ४ ७ ८
९५	१६-१० ३७३-३८२	११९	११ २४ ३०७
९६	२०१-२१२	१२०	२१ ३११-३१२
९७	२१ २१७ २३८	१२१	२१ ३३३-३४०
९८	२२ २४१-२४८	१२२	२ १० ११
९९	२३-२४ २४९ २८८	१२३	२ २३-३
१००	२४९-२५२	१२४	२ २४-१३
१०१	२५३-२५८	१२५	२ २४-८३
१०२	२५९-२६२	१२६	२ २४-८३
१०३	२६३-२६८	१२७	२ २४-८३
१०४	२६९-२७२	१२८	२ २४-८३
१०५	२७३-२७८	१२९	२ २४-८३
१०६	२७९-२८२	१३०	२ २४-८३
१०७	२८३-२८८	१३१	२ २४-८३
१०८	२८९-२९२	१३२	२ २४-८३
१०९	२९३-२९८	१३३	२ २४-८३
११०	२९९-३०२	१३४	२ २४-८३
१११	३०३-३०८	१३५	२ २४-८३
११२	३०९-३१२	१३६	२ २४-८३
११३	३१३-३१८	१३७	२ २४-८३
११४	३१९-३२२	१३८	२ २४-८३
११५	३२३-३२८	१३९	२ २४-८३
११६	३२९-३३२	१४०	२ २४-८३
११७	३३३-३३८	१४१	२ २४-८३
११८	३३९-३४२	१४२	२ २४-८३
११९	३४३-३४८	१४३	२ २४-८३
१२०	३४९-३५२	१४४	२ २४-८३
१२१	३५३-३५८	१४५	२ २४-८३
१२२	३५९-३६२	१४६	२ २४-८३
१२३	३६३-३६८	१४७	२ २४-८३
१२४	३६९-३७२	१४८	२ २४-८३
१२५	३७३-३७८	१४९	२ २४-८३
१२६	३७९-३८२	१५०	२ २४-८३
१२७	३८३-३८८	१५१	२ २४-८३
१२८	३८९-३९२	१५२	२ २४-८३
१२९	३९३-३९८	१५३	२ २४-८३
१३०	३९९-४०२	१५४	२ २४-८३
१३१	४०३-४०८	१५५	२ २४-८३
१३२	४०९-४१२	१५६	२ २४-८३
१३३	४१३-४१८	१५७	२ २४-८३
१३४	४१९-४२२	१५८	२ २४-८३
१३५	४२३-४२८	१५९	२ २४-८३
१३६	४२९-४३२	१६०	२ २४-८३
१३७	४३३-४३८	१६१	२ २४-८३
१३८	४३९-४४२	१६२	२ २४-८३
१३९	४४३-४४८	१६३	२ २४-८३
१४०	४४९-४५२	१६४	२ २४-८३
१४१	४५३-४५८	१६५	२ २४-८३
१४२	४५९-४६२	१६६	२ २४-८३
१४३	४६३-४६८	१६७	२ २४-८३
१४४	४६९-४७२	१६८	२ २४-८३
१४५	४७३-४७८	१६९	२ २४-८३
१४६	४७९-४८२	१७०	२ २४-८३
१४७	४८३-४८८	१७१	२ २४-८३
१४८	४८९-४९२	१७२	२ २४-८३
१४९	४९३-४९८	१७३	२ २४-८३
१५०	४९९-५०२	१७४	२ २४-८३
१५१	५०३-५०८	१७५	२ २४-८३
१५२	५०९-५१२	१७६	२ २४-८३
१५३	५१३-५१८	१७७	२ २४-८३
१५४	५१९-५२२	१७८	२ २४-८३
१५५	५२३-५२८	१७९	२ २४-८३
१५६	५२९-५३२	१८०	२ २४-८३
१५७	५३३-५३८	१८१	२ २४-८३
१५८	५३९-५४२	१८२	२ २४-८३
१५९	५४३-५४८	१८३	२ २४-८३
१६०	५४९-५५२	१८४	२ २४-८३
१६१	५५३-५५८	१८५	२ २४-८३
१६२	५५९-५६२	१८६	२ २४-८३
१६३	५६३-५६८	१८७	२ २४-८३
१६४	५६९-५७२	१८८	२ २४-८३
१६५	५७३-५७८	१८९	२ २४-८३
१६६	५७९-५८२	१९०	२ २४-८३
१६७	५८३-५८८	१९१	२ २४-८३
१६८	५८९-५९२	१९२	२ २४-८३
१६९	५९३-५९८	१९३	२ २४-८३
१७०	५९९-६०२	१९४	२ २४-८३
१७१	६०३-६०८	१९५	२ २४-८३
१७२	६०९-६१२	१९६	२ २४-८३
१७३	६१३-६१८	१९७	२ २४-८३
१७४	६१९-६२२	१९८	२ २४-८३
१७५	६२३-६२८	१९९	२ २४-८३
१७६	६२९-६३२	२००	२ २४-८३
१७७	६३३-६३८	२०१	२ २४-८३
१७८	६३९-६४२	२०२	२ २४-८३
१७९	६४३-६४८	२०३	२ २४-८३
१८०	६४९-६५२	२०४	२ २४-८३
१८१	६५३-६५८	२०५	२ २४-८३
१८२	६५९-६६२	२०६	२ २४-८३
१८३	६६३-६६८	२०७	२ २४-८३
१८४	६६९-६७२	२०८	२ २४-८३
१८५	६७३-६७८	२०९	२ २४-८३
१८६	६७९-६८२	२१०	२ २४-८३
१८७	६८३-६८८	२११	२ २४-८३
१८८	६८९-६९२	२१२	२ २४-८३
१८९	६९३-६९८	२१३	२ २४-८३
१९०	६९९-७०२	२१४	२ २४-८३
१९१	७०३-७०८	२१५	२ २४-८३
१९२	७०९-७१२	२१६	२ २४-८३
१९३	७१३-७१८	२१७	२ २४-८३
१९४	७१९-७२२	२१८	२ २४-८३
१९५	७२३-७२८	२१९	२ २४-८३
१९६	७२९-७३२	२२०	२ २४-८३
१९७	७३३-७३८	२२१	२ २४-८३
१९८	७३९-७४२	२२२	२ २४-८३
१९९	७४३-७४८	२२३	२ २४-८३
२००	७४९-७५२	२२४	२ २४-८३
२०१	७५३-७५८	२२५	२ २४-८३
२०२	७५९-७६२	२२६	२ २४-८३
२०३	७६३-७६८	२२७	२ २४-८३
२०४	७६९-७७२	२२८	२ २४-८३
२०५	७७३-७७८	२२९	२ २४-८३
२०६	७७९-७८२	२३०	२ २४-८३
२०७	७८३-७८८	२३१	२ २४-८३
२०८	७८९-७९२	२३२	२ २४-८३
२०९	७९३-७९८	२३३	२ २४-८३
२१०	७९९-८०२	२३४	२ २४-८३
२११	८०३-८०८	२३५	२ २४-८३
२१२	८०९-८१२	२३६	२ २४-८३
२१३	८१३-८१८	२३७	२ २४-८३
२१४	८१९-८२२	२३८	२ २४-८३
२१५	८२३-८२८	२३९	२ २४-८३
२१६	८२९-८३२	२४०	२ २४-८३
२१७	८३३-८३८	२४१	२ २४-८३
२१८	८३९-८४२	२४२	२ २४-८३
२१९	८४३-८४८	२४३	२ २४-८३
२२०	८४९-८५२	२४४	२ २४-८३
२२१	८५३-८५८	२४५	२ २४-८३
२२२	८५९-८६२	२४६	२ २४-८३
२२३	८६३-८६८	२४७	२ २४-८३
२२४	८६९-८७२	२४८	२ २४-८३
२२५	८७३-८७८	२४९	२ २४-८३
२२६	८७९-८८२	२५०	२ २४-८३
२२७	८८३-८८८	२५१	२ २४-८३
२२८	८८९-८९२	२५२	२ २४-८३
२२९	८९३-८९८	२५३	२ २४-८३
२३०	८९९-९०२	२५४	२ २४-८३
२३१	९०३-९०८	२५५	२ २४-८३
२३२	९०९-९१२	२५६	२ २४-८३
२३३	९१३-९१८	२५७	२ २४-८३
२३४	९१९-९२२	२५८	२ २४-८३
२३५	९२३-९२८	२५९	२ २४-८३
२३६	९२९-९३२	२६०	२ २४-८३
२३७	९३३-९३८	२६१	२ २४-८३
२३८	९३९-९४२	२६२	२ २४-८३
२३९	९४३-९४८	२६३	२ २४-८३
२४०	९४९-९५२	२६४	२ २४-८३
२४१	९५३-९५८	२६५	२ २४-८३
२४२	९५९-९६२	२६६	२ २४-८३
२४३	९६३-९६८	२६७	२ २४-८३
२४४	९६९-९७२	२६८	२ २४-८३
२४५	९७३-९७८	२६९	२ २४-८३
२४६	९७९-९८२	२७०	२ २४-८३
२४७	९८३-९८८	२७१	२ २४-८३
२४८	९८९-९९२	२७२	२ २४-८३
२४९	९९३-९९८	२७३	२ २४-८३
२५०	९९९-१००२	२७४	२ २४-८३

ਕੇਸ਼ਨਾ	ਵਰ੍ਹਾ	ਸਮਾਂ	ਪ੍ਰਭ
੧੩੦	..	੨-੧	੧੩- ੨੦
੧੩੩	..	੪ ੫	੨੫- ੨੨
੧੩੪	੩੫- ੩੨
੧੩੫	..	੬-੭	੪੧- ੬੭
੧੩੬	..	੮-੯	੮੭- ੮੩
੧੩੭	੧੦੬-੧੧੦
੧੩੮	..	੧੦-੧੧	੧੧੫-੧੨੧
੧੩੯	੧੩੩-੧੩੫
੧੪੦	..	੧੨	੧੪੭-੧੫੩
੧੪੧	੧੨	੧	੩- ੮
੧੪੨	..	੨	੨੬- ੩੫
੧੪੩	..	੩	੫੭- ੬੩
੧੪੪	..	੪	੬੬- ੭੬
੧੪੫	..	੫	੮੬- ੮੫
੧੪੬	..	੬	੧੦੬-੧੧੫
੧੪੭	..	੭	੧੨੬-੧੩੬
੧੪੮	..	੮	੧੪੬-੧੫੫
੧੪੯	..	੯	੧੬੬-੧੭੨
੧੫੦	..	੧੦	੧੮੬-੧੯੪
੧੫੧	..	੧੧	੨੦੬-੨੧੫
੧੫੨	..	੧੨	੨੨੬-੨੩੫
੧੫੩	੧੩	੧	੨- ੬
੧੫੪	..	੨	੨੬- ੩੩
	..	੨	੩੪
੧੫੫	..	੩	੫੩- ੫੭
੧੫੬	..	੪	੭੭- ੮੨

ਕੇਸ਼ਨਾ	ਵਰ੍ਹਾ	ਸਮਾਂ	ਪ੍ਰਭ
੧੫੭	..	੫	੧੦੧-੧੦੮
੧੫੮	..	੭	੧੨੬-੧੫੭
੧੫੯	..	੮	੧੭੩-੧੮੧
੧੬੦	..	੯	੧੯੭-੨੦੩
੧੬੧	..	੧੦	੨੨੧-੨੩੦
੧੬੨	..	੧੧	੨੪੫-੨੫੧
੧੬੩	..	੧੨	੨੬੬-੨੭੬
੧੬੪	੧੪	੨	੩੧- ੩੮
੧੬੫	..	੩	੫੬- ੬੫
੧੬੬	..	੪	੭੭- ੮੫
੧੬੭	..	੫	੧੦੧-੧੦੮
੧੬੮	..	੬	੧੨੬-੧੩੧
੧੬੯	..	੭	੧੫੧-੧੫੭
੧੭੦	..	੮	੧੭੩-੧੮੧
੧੭੧	..	੯	੧੯੭-੧੯੮
੧੭੨	..	੧੦	੨੨੩-੨੨੬
੧੭੩	..	੧੧	੨੪੭-੨੫੧
੧੭੪	..	੧੨	੨੭੧-੨੭੪
੧੭੫	੧੫	੧	੩- ੬
੧੭੬	..	੨	੨੧- ੨੫
੧੭੭	..	੩	੪੧- ੪੬
੧੭੮	..	੪	੬੧- ੬੬
੧੭੯	..	੫	੮੧- ੮੮
੧੮੦	..	੬	੧੦੧-੧੦੬
੧੮੧	..	੭	੧੨੧-੧੨੬
੧੮੨	..	੮	੧੪੧-੧੪੬

૭ લેખ મંદર

~~સાહિત્ય-મેવા~~

વિવેચ

અપવગુનીયા પર્વની મળતા	૧૬	૨૫૬	૪૪
અમિત આરવરવોવ શીસધને સાવનેની	૩	૧૨	૪-૨૨
અમિત-આરવીય-અગુરિધ-શીસધને	૮	૧૭-૧૮	૪૪
સવગાની એવવધી			
અગાનનું સ્વરૂપ અને તેની બધકારભૂતા	૬	૮	૪-૨૪
અનિસવ મુકિતનું અધર	૪	૧૮	૪૨૫-૪૩૦
અનામમમન (સત્ય)	૧૨		૪૧
અનેકતના વ્યાપક રૂપ આપ અનાય	૩		૧૦ ૧૪
દુઃખ અને શ્રીક્રિષ્ણસ્વાતિ વાચક			
અભિન દનશિખરભૂત	૭	૬	૧૬૩-૧૬૮
અમદાવાદના અમમમમમ ઉપામયના	૧૨	૧	૫
વદીવદદદદ રોડિયાએને વિનિતિ			
૧મારુ અમ	૬	૭	૧૫૧
નોઅરિદતપદ વીસરમ નક તપની અ રા	૧	૧	૧-૨
ધના રિના સ મ નથી			
અપ દ અગુમસી પવની મળતા ન' કાસ	૧૨		૧૧
અપમ વરને અમે નિવાન	૩	૧૮	૪-૩-૨૪
અગીકારની મુદરતા	૮	૨૩-૨૪	૪૨૦-૪૨૨
'અગાલમ' અમે પ્રકોત	૮	૨૨ ૪૨, ૪૧૪-૪૧૬	
અમ અને તેની અધિનિષ્ણત	૮	૬	૧૭૩-૧૬૦
અમમ ૨૬૨૫ દનકારીય વાચકે કો	૧ ૧૨-૧૩		૪-૨૨
૧મા મ દુષ્કર્મના કાળ ૧૧ નીચે અર્થ			
૫૦' ૬ રિવેચ કુલ-૩૨૬ ને અર્થે ૬૩-૪૪૫૫ અર્થ			
૬૫-આર ૧૫ અપ ને ૬૬ વેદ ૩૨૬ ૬			

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
આયુષ્યવૈદ્યોનો સમય અને સમાન ત્રિભાગે કાલ ગણતરી.	૬	૮-૯	૪, ૩૪
આરાધના અને ઉદ્યની તુલના.	૫	૧૪	૪, ૩૪
આરાધનાને લીધે તિથિ કે તિથિને લીધે આરાધના.	૬	૧૮	૪, ૨, ૩૪
આદર્શ આગમોની ચૂર્ણિત્વો અને તેનું મુદ્દા.	૯	૮	૧૫૭-૧૬૬
આદર્શ શાસનનો આદિમ આદેશ.	૩	૧૬	૪, ૩, ૨૧
” ”	૧૭	૧૭	૪, ૩, ૨૪
આ વર્ષે ભાદરવા શુ. ૪ને સોમ- વારેજ સંવત્સરી વ્યાખ્યાની કેમ ?	૧૪		૨૧૭-૨૧૮
આવશ્યકસૂત્ર અને તેની નિયુક્તિ.	૪	૯	૧૬૬-૨૦૬
” ”	”	૧૨	૨૮૪-૨૮૮
” ”	”	૧૪	૩૨૪-૩૨૮
આવશ્યકસૂત્ર અને તેની મહત્તા.	૪	૧૫	૩૫૫-૩૧
આવશ્યકના કર્તા ગણધર ભગવાન કે સ્થવિર મહારાજ ? આવશ્યક- સૂત્રનો પલટો થયો છે કે મૂળ- રૂપ જ છે ?	૪	૮	૧૭૪-૧૭
આશ્રવના અંશો.	૫	૧૪	૩
ઇન્દ્રિયમન.	૬	૨૦	૪૫૬
હૃદયને નામે ફેલાવાતો ભ્રમ.	૫	૨૦, ૨૧,	૪, ૩
ઉપકારનું ધામ.	૧	૩	૪૬-૫
ઉપધાન અને શ્રાવક સંઘ.	૯	૧	૪, ૩
ઉપધાનની તપસ્યા.	૪	૩	૬૪-૭૨, ૩, ૪
” ”	”	૪	૮૦-૮

વિવિધ ઉપધાનની તપસ્યા	વર્ષ ૪	અંક ૫	પૃષ્ઠ ૪૭
જનિત્રી કંઠવાની મનમન	૫	૧૪	૧૧૫-૧૨૦
મેક પ્રસાસો	૫	૧૧	૧૨૧-૧૨૪
મેક નિમય ૧૧૧	૭	૫	૧૨૫-૧૨૮
મોળાની અપ્રાપ્તિ સાથેની કથા	૧	૪	૨૨૧
૩૩ મતિનુ આપુખ સાથે જોવાય	૮	૨૨ ૨૪	૧૨૯-૧૩૦
કથોરસાસ્ત્રના કથાનુ કારમાપક	૧	૧૬	૧૩૧-૧૩૨
કથામદની પીઠાણ કથા	૮	૧૪	૧૩૩-૧૩૪
કથામદની પીઠાણ કથા	૫	૧૩	૧૩૫-૧૩૬
કથામદની પીઠાણ કથા	૫	૪	૧૩૭-૧૩૮
કથામદની પીઠાણ કથા	૧૦	૨	૧૩૯-૧૪૦
કથામદની પીઠાણ કથા	૧૧	૨-૩	૧૪૧-૧૪૨
કથામદની પીઠાણ કથા	૮	૧૪ ૧૧	૧૪૩-૧૪૪
કથામદની પીઠાણ કથા	૧	૨૨	૧૪૫-૧૪૬
કથામદની પીઠાણ કથા	૧૨	૮	૧૪૭-૧૪૮
કથામદની પીઠાણ કથા	૬	૪	૧૪૯-૧૫૦
કથામદની પીઠાણ કથા	૭	૪	૧૫૧-૧૫૨
કથામદની પીઠાણ કથા	૭	૧૨ ૨	૧૫૩-૧૫૪
કથામદની પીઠાણ કથા	૭	૧૨ ૨	૧૫૫-૧૫૬

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
જૈન દર્શનનો અન્તેડ સિદ્ધાંત.	૮	૨૧	૪૪૦-૪૩૯ ૪x
જૈન દર્શનમાં અપ્રકૃતતાનું વિધાન!!!	૧	૧	૭-૧૨
જૈન ધર્મ અને અનુક્રાં.	૬	૧૪	૩૨૭-૩૨૮ ૪x
જૈન ધર્મ અને જ્ઞાનપત્રી.	૬	૨	૪x
જૈન ધર્મની ત્રિધર્મ થવાની લાયકાત.	૬	૧૫	૩૫૨-૩૫૧ ૪,૩x
જૈનયુવકોનો.	૪	૨૪ નો વધારો.	૩x
જૈન શાસનનો સાર.	૫	૨૩	૫૪૪ ૪,૩,૨x
જૈન શાસનમાં અહિંસાનું ઉચ્ચ સ્થાન કેમ ?	૯	૨૩, ૨૪	૪,૩,૨x
જૈન શાસનમાં ચૈત્યનું મહત્વ.	૧૦	૯, ૧૦	૧૨૩-૧૨૪ ૪,૨,૩x
જૈન શાસનમાં જ્ઞાનનું સ્થાન.	૯	૨૦	૩૨૩-૩૨૪ ૪,૩x
જૈન શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો પ્રવાહ.	૮	૧૯-૨૦	૪૧૬-૪૧૫ ૪x
જૈનો અને અહિંસા.	૭	૧૩-૧૪	૩૨૧-૩૩૪
”	”	૧૫-૧૬	૩૩૭
જૈનો અને ત્યાગ.	૧	૧૦	૨૧૭-૨૨૩
જૈનો અને નવપદ ઓળાનો તહેવાર.	૭	૧૩-૧૪	૩૩૬, ૩૩૫, ૩૩૪ ૪x

આદિત્ય-સેવા]

પરિશિષ્ટ ૪

[૧૭]

વિષય	પૃષ્ઠ	પૃષ્ઠ	પૃષ્ઠ
કૌનો અને ૫ મેમ્બર	૭	૧૫-૧૬	૫૪ ૨૨૧-૨૨૫ ૪૨ ૪ ૫-૪૭૮ ૧૦૩-૧૦૫
ગાન કિયાવાદ. (નવ સંસ્કાર)	૧	૧૮	
ગાન નાની અનુષ્ઠાના	૨	૫	
ગાન અમીર્ષની પરમ ઉપયોગિતા	૩	૭	૪૫-૪૮ ૪૨૨
શાસનનો અનુચાર સૌમ્ય વધ અમી			
દિવસખાખા પર્વતિયિની દાનિગદિ			
આમે ત્યારે પુવ કે પુવ તર			
અપર્વ તિયિની દાનિગદિ			
કે દેવસર સથ કરે છે તેના			
મુદાઓનું નિરૂપણ	૧૦ (દિ)	૩	
નિધિ અમે (આને એકમ કે બીજી)			૧૩ ૫૧
તેના નિબંધ અમે)	૧૧		
તિયિની કપરગદિની સમજ	૫	૧૦-૧૧	૧-૧૩ ૧૦૨-૧૦૪ ૩ ૬-૩૮૦
નિધિએના નવાપથીએ વધ મિ			
નિબંધના આર્થ ખરા કે ?	૮	૧૭-૧૮	૪ ૧
નિધિ આલ્પતાના પુરાવા અરે અનાથ			
પરિતેકિતો કપર કે વદિ નદિ			
અ નવ ના' એમ છે	૮	૧૨-૧૩	૪ ૫-૫૭ ૪૨ ૪ ૫-૪૭ ૪-૫૦
દિવસપર અર્થ			
દિવસપર અર્થપર અર્થ અર્થ	૧૦ (૧) ૫	૧૨	
દિવસપર એકેના			

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ધર્મચર્યાવન્તમહાપર્વો નવાડે જિતેશ્વર ભગવાન એ નવાડે શ્રીસિદ્ધચંદ્ર શ્રી ૨ મન્ત્રલોકનું અદિતીય ચંદ્ર છે.	૫	૨૪	૪૪
ધર્મગણ.	૬	૧૯	૧૧
ધર્મગણનો વ્યુત્પત્તિ અર્થ	૩	૭	૧૧૧-૧૧૪
ધાર્મિક ધાર્મોમાં દૃષ્ટિપાત !!!	૧	૪	૭૩-૭૫
નમી રાજર્ષિ સન્માય.	૧૦	૧૦-૧૨	૧૪૦-૧૪૨
નમો નમો એ દેવ જિતેશ્વર-ભવિ- જનને ભવ તારણદાર.	૨	૭	૨૪
નવપદ્મય શ્રીસિદ્ધચંદ્રના આગધનમા સમષ્ટિવાદ.	૩	૧	૪,૨૧
નવમા વર્ષનું અંતિમ નમ્ર નિવેદન.	૯	૨૩-૨૪	૩૭૩-૩૭૯
નવા વર્ષનો આરભ અને સાંવત્સરિક પર્વ	૯	૨૧	૩૨૫-૩૨૮
"	"	૨૨	૩૪૧-૩૪૭
નવા વર્ષમાં પ્રવેશ અને અમારું ધ્યેય.	૬	૧	૧-૬
નવી રામટોળીની હરામીયતથી અને સોસાયટીની સેતાનીયતથી સપ- ડાયેલા ડૉ. પી. એલ વૈદ્યનું ખુલ્લું પોકળ.	૧૦(દિ), વધારો,	૧૦-૨૧ ૩,૪૧	
નિષ્કળ નિવડેલુ જૈન અધિવેશન. (મહાવીર ઉપર માંસાહારનો આક્ષેપ મુકનાર) પટેલ ગોપાલદાસને. (સત્યં).	૧૧	૪-૫	૪૪-૪૫
પત્રકારને પૂછેલા પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તરો.	૪	૩૯૩-૪૦૨	
પદ્મ પ્રભુ સ્તવન	૧	૪	૯૫
પરમ પવિત્ર પરમેષ્ઠિપદ્મોનો અનુક્રમ.	૧૨	૧	૧૬
	૧	૧૫	૪૧

પરમ પવિત્ર પદ્મ પંખાપત્રની			પરમ પવિત્ર પદ્મ પંખાપત્રની		
વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
૬	૨૦	૪૪૫૦-૫૦૬	૬	૭	૧૫૦-૧૫૩
૭	૨૩	૪૪૫૪૬-૫૫૦			૨૩૩ ૩
	૧	૨૧-૨૪			૨૪૫ ૨૫૪
	૨	૪૫-૪૬			૨૬૧ ૨૬૪
	૩	૭૧-૭૩			૨૭૩ ૨૭૬
૮	૨૪	૫૦૬-૫૦૭			૨૮૫ ૨૮૮
	૨	૩૧-૩૮			૨૯૭ ૨૯૮
	૪	૩૪૪-૬૬			૩૦૯ ૩૧૦

વિરલ

પરમ પ્રીતિ પદ્મ પંખાપત્ર અને
 સહા સપત્નીનું કલ્પ
 આદર્શ મહારાજનું કુમારપત્રની કાવચી
 આદર્શ મહારાજનું કુમારપત્ર

વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
૩	૨૨	૫૧૨ ૫૧૩
૭	૧૦-૧૮	૪૨૩
૭	૧૦-૧૮	૨૭૭ ૨૮૨
૭	૧૬-૨૨	૨૯૫-૨૯૭
૭	૨૧-૨૨	૩૦૩ ૩૦૪
૪	૨૨	૩૨

પરમેશ્વરનો પદાઃ

પરમેશ્વરના ત્ર્યમીઓને કૃત્ય જાહેર

અનુકરણ

પદ્મ પંખાપત્ર અને અમરી પદા

પદ્મ પંખા અને અર પદા

પદ્મ પંખા અને અર પદા

પદ્મ પંખા અને અર પદા

પદ્મ પંખા અને અર પદા

૬	૧૦-૧	૪
૭	૨૧-૨	૨૩૨ ૨
૧	૨૧-૨૨	૪૨૨
૨	૨૨	૪૨૫-૪
૩	૨૩	૪૨૬-૪૩
૪	૨૪	૪૨૭-૪
૫	૨૫	૪૨૮ ૪
૬	૨૬	૪૨૯

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
પર્યુપણાપર્વનું ઉત્તમ ધ્યેય	૬	૨૧-૨૨	૪૭૪-૪૭૬
" "	"	"	૪૮૧-૫૦૪
" "	"	૨૩-૨૪	૫૩૭-૫૫૮
પર્વ-આરાધનની અલિપ્તતા.	૮	૧૧	૨૪૦-૨૩૯ ૪૪,૨૩૮
પર્વતિથિની ચચાંમાં મન લીધ પાઠો.	૫	૧૧	૨૫૧-૨૫૭ ૩૪
પર્વતિથિની હાનિ અને વૃદ્ધિને અગે રામટોળાનો ઢાટેરો.	૯	૩-૪	૨૪
પર્વાધિરાજ પર્યુપણાપર્વ અને આપણી કરજ !!!	૧	૨૧	૪૭૩-૪૮૪
પંચપરમેષ્ઠિ(નમસ્કાર)મંત્રનો મહિમા.	૫	૬,૭	૪,૩૪
પંચમ વર્ષની પૂર્ણતાને અગે નિબેદન.	૫	૨૪	૫૬૯-૫૭૨
પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યા .	૧	૧૧	૨૪૧-૨૪૬
પાંચ કલ્પવૃક્ષ.	૬	૨૦	૧૪
(ડો.) પી. એલ. વૈદ્યને આ. શ્રી સાગરાન દસ્રીશ્વરજીએ લખેલો પત્ર ૧૦(દિ), વધારો.			૪,૩૪
પુરુષાર્થ કેટલા અને કયા કયા ?	૬	૧૯	૪૪૮ ૪,૩૪
પૌષ્ઠ અને સામાયિક વ્રત.	૭	૨૪	૫૬૮, ૫૬૭
પ્રપંચી અને અન્ય ધનના લક્ષક સાધુઓ કેવા ? અને તેની ગતિ કઈ ?	૪	૧૬	૪૪
પ્રમોદ ભાવનાની સજ્જા.	૧૨		૧૧૭

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ભગવાનનો અન્ય ઉપકાર	૨	૮	૨૪
ભયંકર ભક્ત શ્યા?	૧૦	૫-૮	૪,૩,૨૪
ભયંકર અશામર્થ સાધુઓએ સાધ્યું શૌર્ય.	૨	૧૪	૪,૨૪
ભવ-અટ્ટી કઈ રીતે ઓલવવી?	૬	૧૬	૩૭૬
અને ઉતરેલો કયા ભવ?			૪,૩૪
ભાદરવા સુદ પાંચમ એ પર્વતિયિ ખરી કે નહિ?	૫	૯-૧૦	૪૪
ભીખમપત્રી (તેગપત્રી)યોને લાયક નેર્મળન.	૯	૯-૧૦	૧૯૩-૧૯૬
			૪,૩,૨૪
ભૂમિકા.	૭	૧	૫-૬
ભૂલને અભૂલ માનવા કરતાં અભૂલને ભૂલ માનવી એ ભયંકર.	૯	૩-૪	૮૪-૮૬
			૪,૩૪
બેળસેળપત્રિયો કે રામપત્રિયોને.	૧૦	૯-૧૦	૧૧૭
મનક કે મહાન	૩	૫	૧૧૫-૧૧૭
”	”	૬	૧૪૧-૧૪૨
મહાપુરુષ વાલીજીએ રાવણને કરેલી શિક્ષામાં વીતરાગતા હતી કે તીર્થના દ્રોહી રાવણ ઉપર દ્વેષ હતો કે નહિ?	૪	૯	૨૦૭-૨૧૩
	”	૧૦	૨૨૨-૨૩૨
(શ્ર. ભ.) મહાવીર મહારાજે વિસ્તા- રેલું તત્ત્વજ્ઞાન (સત્ય)	૨		૩૦૧-૩૧૬

આદિત્ય-ગિતા]

પાનિકા, ૪

[૮૭૫]

વિવિધ	૧૬	અમ	૫૪
મદાસની મલખાસુદગીની મનનીય મનોદલા	૩	૧	૧૩-૧૫
મમગવા ની આદી કપડેખા	૧૧	૧૦ ૧૧	૧૧-૧૪
મધ્યમ આવાના સમ માથુ	૧૦		૧૦ ૧૦ ૧૦
મનવ મધાન કે માનવ મમ મધાન	૭	૭	૧૧ ૧૧ ૧૧
મમ-નન-વપ	૬	૧	૧૨
મેદાલ્ય આગાન આગે આરિતનમા	૪	૧૬-૦	૧૧ ૧૧ ૧૧
મુખ્ય અને કૌભુની વ્યવસ્થા	૨	૭	૧૨
મિથ્યાત્વની મર્વાડા સમજવાની	૪	૧૬-૦	૧૧ ૧૧ ૧૧
૦૨૨૧૧૧	૨	૭	૧૨
મુખાલ્લા કૌભુ સાદશુદ્ધાર્થો મુખલા	૪	૧૭ ૧	૧૩
આપુલ અવર	૬	૧૧	૧૪
મુખ સેવો મેદમ છુડી	૬	૧૧	૧૪
મર્મી આવાના સમજવ	૧૦		૧૦ ૧૦ ૧૦
મીઠા મેદમ શાંતી આગે કાચવન			
મેદમ મમ મદાસ			
મદાસની કૌભુ મમ મરીન પિલા			
મેદમ કે આમદક રાઈ આ વસ્તુ	૪	૧૬	૧૨
મમ મેદમ મેદમ			
મેદમ મેદમ આગે મેદમ આગે	૧૦		૧૦ ૧૦ ૧૦
મેદમ મેદમ મેદમ	૧		

વિષય	પર્વ	અંક	પૃષ્ઠ
અધિવારની સવન્દરી માગાની			
માન્યતા.	૫	૬-૧૦	૨૨૦-૨૨૮
મન્દેશ્યે તે નરદેશ્યે દેમ	"	૧૪	૩૩૧-૩૩૭
" " "	"	૧૭	૪૦૬-૪૦૮
" " "	"	૨૧	૪૬૪-૪૬૬
" " "	"	૨૨	૫૧૮-૫૨૨
" " "	"	૨૩	૫૪૩-૫૪૬
રામવિજયછએ શુ ગેડ કરતુર-			
ભાઇની આંખો આછ નથી	૧૧	૬-૭	૫૨
રામવિજયછના આદાનનો અધિકાર	૪	૫	૪૪
રામવિજયછની મંતાવવાની રમ.	૯	૫-૬	૧૨૪-૧૨૫
રામવિજયછની મંતાવવાની રમત.	૮	૧૪	૨૭૩-૨૭૪
રામ-શ્રીકાંતાના મતનું દિગ્દર્શન.	૮	૧૪	૨૭૮
રામ-શ્રીકાન્તને લખાયેલો પત્ર.	૯	૫-૬	૧૨૫-૧૩૮
" " "	૮	૧૫-૧૬	૨૯૭-૩૦૦
લોકોત્તર માર્ગે યાને પરમાર્થ			
દષ્ટિએ આસ્તિક કેવો હોય?	૯	૧	૭-૧૧
લૌકિક અને લોકોત્તરમાં તફાવત	૬	૬-૭	૪,૩,૨૧
લૌકિક પચાગમાં પર્વ કે પર્વાતર			
તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ હોય ત્યારે			
પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની			
હાનિ-વૃદ્ધિ કરવાને લગતા			
સચુક્તિક શાસ્ત્રીય પૂરાવા.	૧૦ (દિ)	૩	૫૨-૬૪
"વરબોધિ" અ ગે પ્રશ્નોત્તરે	૮	૧	૧૭-૨૦
" " "	"	૨	૩૦,૩૨-૪૧
" " "	"	૩	૪૬-૫૨

સાહિત્ય-સેવા]

પરિશિષ્ટ ૪

[૧૦૭]

વિવરણ	પૃષ્ઠ	રૂા	પૈા
નવ નોધિ અંગે પ્રબોધને		૪	૩૦-૨૫
વર્તમાન-તિથિ-વિવરણ તા	૫	૫	૬૦-૧૧
૧૫મી નવેમ્બરના પીર			
સાસનમાં આવેલા અંગે			
શ્રીસિદ્ધિચંદ્રને પૂજા			
પેસા પ્રબોધને ઉપર દુહા			
પદ્ય મનનીય સમીક્ષા	૬	૫	૬૧ ૧ ૫
વર્તમાનમાં જેન સાસનની અડના	૪	૫	૧
વિદ્યાનુભિકાઓની વિશિષ્ટાઆનુ			
રિઝર્વેશન	૧ (૬)	૧	૬-૫
વિનય કાવ્યકાવ્યની કાવ્ય પરવશ	૧	૪	૬ ૩ ૪ ૨
વિનય (સિન્ધ) કોઈ કહેવાઈ	૪	૪	૮ ૧ ૭
વિમળાચર ગિરિવાળી વાંચાણી			૮ ૧
વિશિષ્ટતા	૩	૩-૧૫	૩ ૩ ૩
વિદ્યાર્થી આવરણવચના	૩	૩	૩૬-૬
કેશવ વાસનાના વિવેચ કાવ્ય	૩	૧૦	૪ ૩
અવધાન-સુદિ	૩	૫	
અવધાન નાટકમાં વાંચે અવધાન	૩	૫ ૪ ૫ ૬	૪ ૩
કેશવ કહેઈ			
કવિ-સાદા કાવ્યના વિવેચ-કેશવ	૪	૩	૪-૨
કવિ-સાદા કાવ્યના વિવેચ-કેશવ	૪	૩	૪-૨
કવિ-સાદા કાવ્યના વિવેચ-કેશવ	૪	૩	૪-૨
કવિ-સાદા કાવ્યના વિવેચ-કેશવ	૪	૩	૪-૨

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
રાનિવારની મવચ્છરી કરીને જીવ- વારની કન્યા માળનાગ ખુસામો કરશે કે ?	૫	૯-૧૦	૩૪, ૨૩૮
રાનિવારવાળા ખુસામો કરશે કે ?	૫	૧૭-૧૮	૩૪
શાસન એ જ ગમણું	૧	૬	૯૭-૧૦૨
શાસનની આધુનિક પરિસ્થિતિ	૧	૬	૧૨૧-૧૨૪
શાસનપ્રેમી શ્રીચતુર્વિધ સંઘની અગમચેતી.	૮	૫-૬	૧૦૪
શાસન-મહેલની સીઠી.	૧	૧	૪૪
શાસનમા દાનનું સ્થાન.	૪	૧૬	૩૫
” ”	”	૧૭	૩૪
” ”	”	૧૮	૪, ૩૪
શાસનસેવા અને સ્વસેવા.	૭	૧૦	૨૪૦, ૨૩૯
શાસ્ત્રસંમત દીક્ષામાં પણ અપા- યેલા ભોગ.	૧	૧૨	૪૫
શાંતિની સીધી સડક.	૯	૧૫-૧૬	૨૬૭-૨૬૮ ૪, ૩, ૨૪
શુદ્ધ દીકાકારોની આત્મદશા	૨	૨૦	૪, ૨૪
થુ જિનમદિરે રાત્રિએ ગમન ન હોય?	૬	૧૭-૧૮	૪, ૩૪, ૪૨૪
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અને ત્રેણિક મહારાજ.	૮	૨	૨૫-૨૯
શ્રીશ્રમણસંઘ આ તરફ ધ્યાન આપશે?	૯	૭	૨૪
શ્રાવક ગુણોનો સમન્વય.	૫	૨	૪૦-૪૩
” ”	”	૪	૮૫-૮૬
” ”	”	૫	૧૧૬, ૧૧૫
શ્રાવકવર્ગનું બાળત્યાગી તરફ બહુમાન.	૭	૮	૪૪, ૧૯૨, ૧૯૧

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
સંવચ્છરીના નિર્ગમયાગા			
શાસ્ત્રાર્થ આપત.	૫	૧૭-૧૮	૪૦૭-૪૨૨
"	૯	૫-૬	૧૦૬-૧૨૪
સસારસમુદ્ર તારનાર તીર્થાં	૩	૪	૮૫-૮૪
સસાર-સ્વરૂપ યાને			
ભવભાવનાત્રય-માર.	૭	૧	૨૪
સાગર-સમાધાન.	૧૧	૧૦-૧૧	૧૩૧-૧૩૨
" "	૧૪		૨૫૨
" "	૧૫	૧	૧૮
સાચી ધાર્મિકતા.	૭	૧૧-૧૨	૪૪
સાચી શાન્તિ અને તેના માર્ગો.	૯	૫-૬	૪,૩૧,૧૪૦
સાચુ વાણી સ્વાતંત્ર્ય.	૭	૨	૪૪
સાત ક્ષેત્રો અને ઉદ્ધાપન	૫	૧૯	૪૫૫-૪૬૨
" "	"	૨૪	૫૬૧-૫૬૮
સાતમા વર્ષનું મારૂ અતિમ નિવેદન.	૭	૨૪	૫૬૨-૫૬૬
સાધકાને માટે વર્તમાનશાસનની			
અદ્વિતીયતા.	૪	૧૫	૪૪
સાધનનો ઉદ્દેશ.	૮	૪	૪૧,૮૮-૮૭
સાધર્મિકોનું થવું જોઈતું ભાવ-			
વાતસલ્ય	૬	૨૩-૨૪	૪,૩૪
સાધુઓનું સંઘમાં ધ્યાન.	૫	૧૩	૩૪
સાધુપણ કાણુ પાળી શકે?	૭	૫	૪૪
સાધુવર્થોનું વિહારમાં કર્તવ્ય.	૨	૬	૨૪
સાર્વભૌમ સર્વશ્રમહારાજના			
શાસનમન્દિરનું સ્વરૂપ	૨	૯	૪,૨૪
સિદ્ધક્ષેત્ર અને સાધુસાધ્વી.	૩	૨૧	૫૦૧-૫૦૩

વિવરણ	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯
નિદયક અને નવપદની વિચાર ગુ	૫	૫	૫	૫
" અને નવન-૧૧-અવશ	૪	૪	૪	૪
નિદયક એટલેજમનના આરશ		૧		૧
મદા મા મો અને નેઆની				૧
મદા મદા				૧
નિદયકનું આદિ બીજા અને	૫	૧		૬
બીજાપદપદની કળિ કા				૧
નિદયકનું બાજુબાજુઆથી		૬	૪	૫
ધીમે ધીમે આ મળ વધુ	૪	૪	૫	૫
નિદયકો અને કાકા ઉપવાંથી	૩	૧૧	૫	૫
વદન દો	૩	૧		૪
પાશિકની વિશિષ્ટતા	૩	૧		૪
નિદયકાપ નવપદની આરશ		૧		૪
ધનાની મળ				૪
નિદયક	૩	૧		૪
નિદ ભુદ ભુદ પરિનિર્ગત આ	૩	૧		૪
સર્વ કુ અને નાકા કળાકો ભા	૫	૧		૪
કદાચપદના વધવધ અને		૧		૪
કેલુ આભુદર કળાકા	૩	૨		૪
કાચપદના વધો આ				૪
કેલુ				૪
આનુ વધુ કા અનેકા	૩	૨		૪
ના આપ કાચક કેલુ	૩	૨		૪
કેલુ કા નેકા-કેલુ	૩	૨		૪
નિદયક ના કાકા	૩	૨		૪
કેલુ				૪

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
મુદ્રામાગર.	૧૦		૨૫
"	"		૧૧૯
મુમતિનાથ સ્તવન	૧૨	૧	૧૬
મુવિદિત સાધુગોના વિદ્યાગ્નાં			
વિવિધ ક્રો.	૩	૩	૬૭-૭૦
મુર્ચનો ઉદય અને તિથિની			
આરાધના.	૮	૧૦	૧૯૩-૧૯૮
અપ્પીટરણ.	૪	૧૯-૨૦	૪૧
આભાવિક આર્ય ક્ષેત્રો, આર્ય			
ક્ષેત્રને અંગે વિદ્યાગ કે વિહારને			
અંગે આર્ય ક્ષેત્ર ?	૪	૧૩	૨૯૫-૩૦૪
"	"	૧૪	૩૧૯-૩૨૧
સ્વસ્તિકાદ્દિમાં આકારની અપે-			
ક્ષાએજ મગલતા કે ખીછ			
અપેક્ષાએ ?	૪	૧૯-૨૦	૪૩૯-૪૪૨
હું કાણ છું ?	૬	૧૭-૧૮	૪૧૮-૪૩૨

૩ સમાલોચના

વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક.
૧	૮	૧૯૨	(દૈનિક વગેરે).
૧	૯	૨૧૬-૨૧૭	ટપાલ, પ્રબુદ્ધ, સમય, જૈ. ધ. પ્ર.
૧	૧૦	૨૪૦	ચિત્રમય.
૧	૧૧	૨૫૪	(દૈનિક વગેરે).
૧	૧૪	૩૩૬-૩૩૭	જાગૃતિ પત્ર.

૧ આમાં દૈનિક, સાપ્તાહિક, પાક્ષિક, માસિક પત્રો, ટપાલો અને ખીન્ન લખાણોનાં દૂકા જવાબ સમાયેલા છે.

વર્ષ આંક	પૃષ્ઠ	મામયિક
૧ ૧૧	૫૦૧-૫૦૩	જૈનદર્શન ત્રી ૧૩ અ ૨૨ મો, સમય- ધર્મ, જૈન, જૈનપ્રવચન, જૈન-જ્યોતિ.
૨ ૨૦	૫૦૧-૫૦૩	જૈન પ્રવચન, મુખ્ય સમાચાર તા. ૮મી આગસ્ટ, એકસમાચાર, ત્રિમાસાવાળા, જૈનપ્રવચન અ ૩ ૧૧મો વર્ષ ૬, જૈન
૨ ૨૩	૫૪૨	વીરશાસન અ ૨ ૪૫, જૈન, તા. ૨૬-૮-૩૪.
૨ ૨૪	૫૭૩-૫૭૫	જૈન-જ્યોતિ, જૈન, જૈનપ્રવચન, જૈનદર્શન. શ્યાદાદાંક તા ૨૫-૮-૩૪, ૩૦-૯-૩૪.
૩ ૧	૧૮-૧૯-૧૭	જૈનદર્શન, જૈનપ્રવચન, વર્ષ ૭૬, અ ૩ ૧૭-૧૮, મુખ્યસમાચાર, તા. ૧૮-૧૦-૩૪ ૨૧ મુખ્યસમાચાર, તા. ૨૭-૧૦-૩૪ જૈનપ્રવચન, વ. ૬, અં ૨૦મો
૩ ૩	૬૫-૬૬	જૈનપ્રવચન, મુખ્યસમાચાર, જૈન.
૩ ૪	૯૫-૯૬	જૈનજ્યોતિ, જૈન, મુખ્યસમાચાર.
૩ ૪	૩૪	જૈનપ્રવચન.
૩ ૫	૧૧૮-૧૨૦	વીરશાસન, જૈન, મુખ્યસમાચાર, સ્વં ૫૪.
૩ ૭	૨૧	મુખ્યસમાચાર, જૈન.
૩ ૧૭	૩૯૭	સમયધર્મ.
૩ ૨૧	૫૦૪-૫૦૫	એક વ્યાખ્યાન, સમયધર્મ, એક વ્યાખ્યાન
૩ ૨૨	૫૩૨	એક વ્યાખ્યાન.
૩ ૨૪	૫૭૮	પુનાસ્થિત, સમયધર્મ.
૪ ૧	૨૩-૨૪	વ્યાખ્યાન, વીરશાસન, સમયધર્મ તા. ૨૨-૯-૩૫, એક સાપ્તાહિક.

વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક.
૧ ૨૧	૧૧૦-૧૧૬	શ્રીજિનમયપ્રગપ્રાન, જૈનમનપ્રકાશ, જૈન-મન્ય, વીંગામન.
૮ ૨૨	૫૦૩-૫૦૪	ઉમા, કલકતા, મહેસાણા, વામા.
૪ ૨૩	૫૩૨-૫૩૩	અગ્નિપ્રાસ, હીરાલાલ કાઠ, ચાણુસમા, સંગ- વર્તમાન, તાપમ, મહેસાણા, મુગ્ધ, ધાટ- કેપર, કપડવંર.
૪ ૨૪	૫૫૨	સમયધર્મ, જૈન, વીંગાસન
૪ ૨૪	૫૬૦	મુંબઈ-વિજય
૫ ૧	૨૨	જૈનધ્વજ, માનકુવા, મુંબઈ મો, ચાણુસમા. ,, ઉ.
૫ ૨	૪૪-૪૬	વીરશાસન, મુંબઈ-વાડીલાલ, અજમેર, અમદાવાદ, વીરશાસન, ઉદયપુર, રાધનપુર.
૫ ૪	૯૪	જૈન.
૫ ૫	૧૧૭-૧૧૮	હીરાલાલ, જૈનપ્રવચન, મુંબઈ, સુરત, જયપુર-કવીન્દ્ર, વીરશાસન
૫ ૬-૭	૧૧૫-૧૫૮	મહેસાણા-વાડીલાલ, લીચ શ્રીકુમુદસરિ, વીરજનક, વિશેષાંક.
૫ ૮	૧૮૯-૧૯૦	માર્ગણાદાર-જાળુવિજયજી, વીર, મુંબઈ
૫ ૧૧	૨૫૮-૨૬૧	જયકવીન્દ્ર, મુંબઈ સ્વર્ગારો, વીર-તત્ત્વ, વીં આરા, જિન. પરિ છ., જી. વ. ૨૪, જિનચદ્ર, જૈન ધર્મ.
૫ ૧૨	૨૮૦-૨૮૪	જૈનપ્રવચન, શ્રીમાન કલ્યાણ, વીર, જૈન- ધર્મ, જૈનપ્રવચન, મુંબઈ સં

[illegible]

વર્ષ	આંક	પૃષ્ઠ	સામયિક
૧	૧૨-૧૩	૩૦૮	કથીર.
૧	૧૫	૩૮૮-૩૫૦	અનુ. સદાગ તટ૦, વી. ન.
૧	૧૭-૧૮	૪૦૫-૪૦૬	રા. વી. વ.
૧	૨૦	૪૫૩, ૪૫૪	રત્ન-અમર.
૧	૨૧-૨૨	૫૧૨	પાટીત-પત્ર.
૧	૨૩-૨૪	૫૩૬	સમય, કિશનગદ, સુપક.
૭	૩	૬૬	જૈન.
૭	૫	૧૦૮	એક મનુષ્ય.
૭	૧૧-૧૨	૨૬૩-૨૬૪	મુગ્ધ-રામ, જૈન, મુગ્ધ-ગાધી, મુગ્ધ-શનિ
૭	૧૧-૧૨	૨૮૮	વીર સદેશ.
૭	૧૩-૧૪	૩૧૬-૩૨૦	મી લટ્ટે, સદેશ.
૭	૧૫-૧૬	૩૭૪	જૈન પ્રવચન
૭	૧૭-૧૮	૨૧	વીશા, જ્યોતિ.
૭	૧૯-૨૦	૪૭૨	વી. શા. રામ.
૭	૨૧-૨૨	૫૦૭	વી શા. રામ
૭	૨૩	૫૩૬	વી. શા. રામ
૭	૨૪	૫૬૭	ભ. સો-સુ.
૮	૧	૧૬	જૈન ટેડાપથી.
૮	૫-૬	૧૦૩	દા. પુ. મા.
૮	૯	૧૬૧-૧૬૨	વીર (કથીર) તત્રી.
૮	૧૦	૨૧૪-૨૧૫	કથીર-તત્રી
૮	૧૧	૨૨૨-૨૨૩	કમશ (દાનપ્રશ્નો), (દાન. પ્રશ્ન-૩) કમશ

ત્રી	અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક.
૧૦	૪	૨૧	ગમ-ત્રીકાન્ત, કાયાળા.
૧૦	૫-૮	૮૧	"
૧૦	૫, ૮	૧૦૦	કચીર! ગમન વિમર્શન
૧૦	૬-૧૦	૧૦૦	ગજકાટ.
૧૦(કિ)	૫-૧૦	૧૧૭-૧૩૧	x
૧૦	" ૫-૧૦	૧૩૦-૧૫૬	"
૧૨	૨	૩૬	ત્રી(કચીર)શાસન
૧૦	૭	૧૪૧-૧૪૩	જૈનપ્રવચન, જૈનપ્રવચન, જૈનપ્રવચન.
૧૨	૬	૧૭૫-૧૭૬	વીર(?)શાસન, કાગણચંચલ "કલ્યાણ,"
			કનકવિજય પિતા ? મુશ્કિલવિજય.

निम्नलिखित कृत्य

१ नव्याध्यायम्

२ नियुक्तिपञ्चकम्

३ नव्याध्यायम्

४ पञ्चक्यादिदानागमा

(अ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(आ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(इ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(ई) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(उ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(ऊ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(ऋ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

(ॠ) पञ्चक्यादिदानागमा

काम न त्वय्यगमा न त्वय्यगमा

આપ્તમ્, કાપમ્(વારમા)^૧, જોતપમાપ્તમ્, વન-
તપમાપ્તમ્, મતાનિર્ગમ્યમ્ ।

(૩) મૂલસૂત્રચતુષ્કમ્-આવગમ્યમ્^૨, ઓતનિર્ગમ્યમ્^૩, વગરકાપ્તમ્,
પિત્તનિર્ગમ્યમ્, ઉપમાપ્તમાપ્તમ્ ।

(૪) નન્દીસૂત્રમ્, અનુયોગદ્વારાપ્તમ્ ।

૪ પ્રકરણાદીનિ-શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણસૂત્રમ્^૪, કર્મપ્રતિક્રમણમ્, વગરકાપ્તમ્,
જ્યોતિષકરણકમ્, નિર્ગમ્યમ્, વગરકાપ્તમ્, વગરકાપ્તમ્, વગરકાપ્તમ્ ।

૫ સિદ્ધપ્રાપ્તમ્ ।।

પરિશિષ્ટ ૬

તામ્રપત્રોત્કીર્ણાઃ કૃતયઃ^૫

૧-પદ્મચત્વારિંશદાગમાઃ^૬-(અ) દ્વાદશગાતાનિ, (આ) દ્વાદશો-
પાતાનિ, (ઇ) દશપ્રકીર્ણકાનિ, (ઈ) પદ્મ દેવગ્રન્થા, (ઉ) મૂલસૂત્રચતુષ્કમ્, (ઊ)
નન્દીસૂત્રમ્, અનુયોગદ્વારાપ્તમ્ ।

૨ શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણસૂત્રમ્ ।

૩ સચિત્રકલ્પસૂત્રમ્ (વારમા)

પરિશિષ્ટ ૭

પ્રતિસંસ્કૃતમ્

એતદ્વસ્તકપરિશિષ્ટતૃતીયગતસમ્પાદિતગ્રન્થસન્દોહે યે સદીકા આગમા
દર્શિતાઃ, તેષા દીકાગતાના સાક્ષીભૂતાના પદ્યાના ચ કથાનકાના પ્રકીર્ણક-
વશકસ્ય ચ પ્રતિસંસ્કૃતં કૃતમ્ ।

૧આ દશાશ્રુતચક્રધનુ આઠમુ અધ્યયન છે.

૨ આ સૂત્ર નિર્ધારિત, લાખ્ય સાથે શિલામા લેવામાં આવ્યું છે.

૩ આનો સમાવેશ આવશ્યકમાં થાય છે. તેથી મૂળ સૂત્ર ચાર
ગણાય છે.

૪ આ શ્રીવર્ધમાન જૈન તામ્રપત્રાગમ મદિર(સુરત)માં તામ્રપત્રમાં
ઉપસેલા અક્ષરોમાં તામ્રપત્રમાં ફેરાવવામાં આવ્યાં છે.

૫ આનાં નામો પરિશિષ્ટ પાંચમાંમાંથી જાણી લેવાં.

लशितिग्नरागा नैयान्दनसूत्र-
गति (५० आ०)

पटपुष्पनाम्नम्

स्थूलभट्टनारिम्

१९७२

अनुयोगसूत्रम् (पूर्वार्थम्, मटी-
कानि, मल० हेम०)

अनुयोगद्वाराणि (उत्तरार्थम्, मल०
हेम०)

आचारागसूत्रम् (मटीक, पूर्वभाग.
प्र० आ०)

आवश्यकसूत्रम् (मटीकं, पूर्वार्ध-
पूर्वभाग, हारि०)

आवश्यकसूत्रम् (मटीक, पूर्वार्ध-
उत्तरभाग हारि०)

उत्तराध्ययनानि (मटीकानि, प्रथम-
भाग, शाति०)

उत्तराध्ययनानि (मटीकानि, द्वितीय-
भाग, शाति०)

औपपातिकसूत्रम् (मटीक)

गुणस्थानक्रमारोह (मटीक)

मलयसुन्दरीचरित्रम्

१९७३

आचारागम् (मटीक, उत्तरभाग,
प्र० आ०)

आवश्यकसूत्रोत्तरार्धम् (मटीक, पूर्व-
भाग, हारि०)

आवश्यकसूत्रोत्तरार्धम् (मटीक, उत्तर-
भाग, हारि०)

उत्तराध्ययनानि (मटीकानि, तृती-
यभाग, शाति०)

वर्मरूपद्वयम्

नम्यस्वपरीक्षा-उपदेशान्तरी
नवकृतागम् (मटीक,)

१९७४

उपमितिभयप्रपञ्चकथा (पूर्वार्धम्)
दशवैकालिकसूत्रम् (मटीक, हारि०)

धर्मसंग्रह (उत्तरभाग)

पिण्डनिर्युक्ति (मटीका)

प्रज्ञापनोपाङ्गम् (मटीक, पूर्वार्धम्,
मलय०)

भगवतीसूत्रम् (मटीक, प्रथमो वि-
भाग, अभय० प्र० आ०)

समवायागसूत्रम् (मटीक)

१९७५

ओषनिर्युक्ति (मटीका)

जीवाजीवाभिगमोपाङ्गम् (मटीक)

परिणाममाला (प्र० आ०)

प्रज्ञापनोपाङ्गम् (मटीक, उत्तरार्धम्
मलय०)

प्रशमरतिप्रकरणम् (मटीक)

प्रश्नरत्नाकराभिधश्रीसेनप्रश्न

प्रश्नव्याकरणाङ्गम् (मटीक, अभय०)

१०७७
 १०७८
 १०७९
 १०८०
 १०८१
 १०८२
 १०८३
 १०८४
 १०८५
 १०८६
 १०८७
 १०८८
 १०८९
 १०९०
 १०९१
 १०९२
 १०९३
 १०९४
 १०९५
 १०९६
 १०९७
 १०९८
 १०९९
 ११००

उपकारादिशिक्षा

उपदेशनमन्त्रा

उपदेशमाला

उपागप्रदीपेनूनयिपयनमार्गः

मियाहात्रिशिक्षा

क्षमायिगनिका

जमादिमनरंजन

जैनपुण्यवाष्टदशिका

ज्ञानपेनविगनिका

ज्ञानभेदपोडशत्रम्

तत्त्वज्ञानदीपिका

तीर्थमाला

तीर्थपचाशिका

निद्धगिरिपचविशिक्षा

आगममंदिरपञ्चशिक्षा

मिद्धचक्रमंदिरहात्रिशिक्षा

गणधरपट्टहात्रिशिक्षा

गिरनारचतुर्विगनिका

त्रयतत्त्वद्वादशिका

त्रिदशतरंगिणीविषमपथसमस्योद्दे-

खादि

द्वेषजयद्वादशिका

द्रव्यबोधत्रयोदशी

धनार्जनपोडशिका

धर्मदेशना

भर्तृममरुत्ती

भर्तृगामरीयत्रयममाभानानि

नमादिशिक्षाजनकम

नयपोडशिक

नयानुयोगाष्टकम

निर्मगदशी

पद्मसुप्रह

पद्मसूत्राष्टिपनम्

पद्मसूत्रटीकाष्टिपनम्

पञ्चाशकम्*

परमाणुपथविगनिका

प्रज्ञातिपटत्रिशिक्षा

भवविरहसूरि.

मोक्षपञ्चविगनिका

लघुमिद्धप्रभाव्याकरणम् मलघुतम-

शब्दकोपम्

लोकवार्ता

लोपकपाटीशिक्षा

शास्त्रवार्तापरिशिष्टम्

पोडशकप्रकरण (व्या०)

सद्धर्माष्टकम्

सौख्यपोडशिका

स्थानागसूत्र (व्या०)

स्थापनाचीद्वात्रिशिक्षा

हरिभद्रसूरिसमयदीपिका

हरिभद्रसूरिसमयस्पर्शीकरणोद्देखाः

समाप्तम् ।

